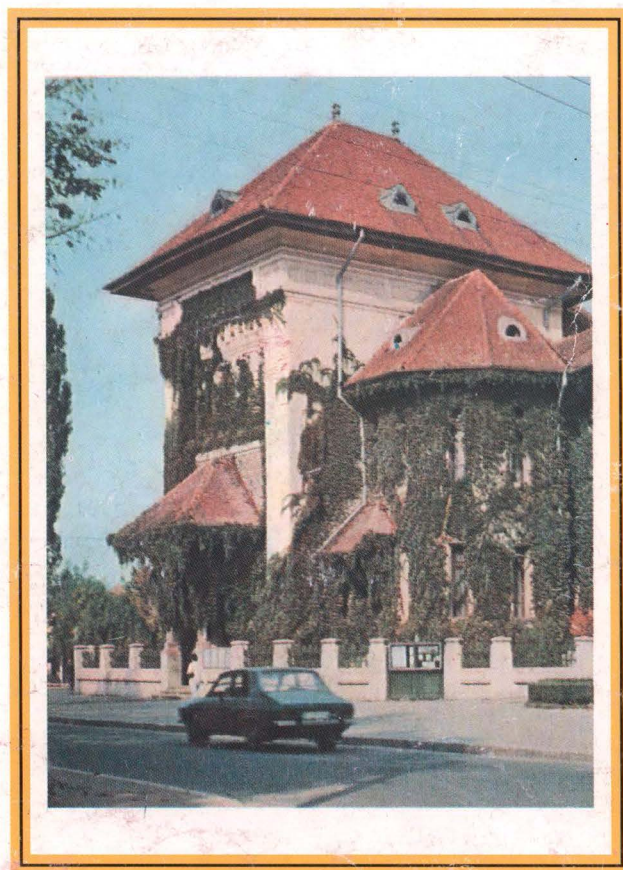

17884

Muzeul Olteniei Craiova

OLTENIA
STUDII ȘI COMUNICĂRI
•
ARHEOLOGIE - ISTORIE

Vol.XIII

CRAIOVA
2001

OLTENIA

STUDII ȘI COMUNICĂRI ARHEOLOGIE – ISTORIE

VOL. XIII

CRAIOVA 2001

Colectivul de redacție:

- Mihai DUȚESCU (director)
- Otilia GHERGHE (șef secție)
- Dr. Luchian DEACONU (cercetător științific)

Coordonator volum:

Otilia GHERGHE (șef secție)

Secretar de redacție:

Florin RIDICHE (muzeograf)

Culegere text:

Anișoara BOATĂ

Cristina GAȘPAR-GHIȚESCU

Revista „Oltenia. Studii și Comunicări” editată de Muzeul Olteniei a apărut:

Vol.I	1974
Vol.II	1980
Vol.III	1981
Vol.IV	1982
Vol.V-VI	1986
Vol.VII-VIII	1989
Vol.IX (<i>Polonezi în România după anul 1939</i>)	1996
Vol.X (Vol.I serie nouă)	1998
Vol.XI (Vol.II serie nouă)	1999
Vol.XII	2000
Vol.XIII	2001

Orice corespondență se va adresa:
MUZEUL OLTENIEI, Strada Madona Dudu, nr.44
1100 Craiova, județul Dolj

Any correspondence will be addresses to:
Museum of Oltenia, 44 Madona Dudu street,
Phone: 0040 51 418.631

Paleoliticul superior vechi în România

- o redefinire culturală necesară

Marian Cosac*

Periodizarea clasică a paleoliticului superior din România are la bază conceptul evoluției locale *in situ* și/sau regional. În fapt, tradițional, paleoliticul superior este privit ca o finalitate evolutivă a unor industrii din paleoliticul mijlociu¹. Astfel, contribuția Musterianului de tradiție acheuleană-MTA de la Ripiceni Izvor la apariția primului facies caracteristic paleoliticului superior, *faciesul de tip Mitoc*, și a Aurignacianului inferior este acceptată,² o teorie insuficient demonstrată și bazată pe aspectele formale și procentuale ale principalelor grupe de utilaje. Constatăm că acest concept a devenit o noțiune care conține premise axiomatice, de fapt, remarcăm o transformare a acestuia într-o convenție terminologică, aparent de la sine înțeleasă, devenind un model de interpretare liniar, evolutiv și în directă interdependență, un scenariu de evoluție pseudo-istorică.

Modelul evolutiv, la nivel teoretic, este o preluare *grosso modo* a viziunii liniare asupra apariției paleoliticului superior exprimate de C.S. Nicolăescu-Plopșor în 1957.³ După C.S. Nicolăescu-Plopșor, faza de debut a paleoliticului superior, este reprezentată de Szeletian, definit ca un musterian superior în care formele bifaciale sunt asemănătoare vârfurilor foliacee szeletiene⁴. Szeletianul este considerat o fază intermediară între paleoliticul mijlociu și Aurignacian, tehnologic elementele Levallois sunt acompaniate de tehnica laminară, tipologic formele carenoide și foliacee sunt însoțite de racloare și bifaciale. C.S. Nicolăescu-Plopșor a atribuit szeletianului toate ansamblurile unde au apărut forme bifaciale și/sau foliacee. Astfel, firește, au fost identificate etape în evoluția Szeletianului: mousterio-preszeletianul, mousterio- szeletianul, szeletiano - aurignacianul⁵.

Spre un demers interdisciplinar. În 1972, M.Bitiri pune în discuție posibilitatea existenței unei contemporaneități temporale între industriile paleoliticului mijlociu final și paleoliticului superior vechi. În opinia sa, paleoliticul mijlociu a fost înlocuit *de cultura aurignaciană într-o fază bine formată, care încă din Würmul mijlociu (WII), a cuprins întreg teritoriul României și nu este exclus ca în unele cazuri, acesta să fi coexistat cu ultimele locuri târzii musteriene*.⁶

După anul 1970, analizele polinice efectuate de M. Cărciumaru⁷ și ulterior programul de datare cu radiocarbon coordonat de K. Honea⁸, au pus în evidență diversitatea culturală din debutul paleoliticului superior și contemporaneitatea temporală, în cadrul aceleiași complex climatic, a industriilor paleoliticului mijlociu final cu acelea caracteristice paleoliticului superior vechi. În acest sens, M. Cărciumaru observa faptul că *perioada cu totul finală a stadiului glaciatic ce a precedat complexul interstadial Ohaba și cele două oscilații climatice Ohaba A și Ohaba B, din cadrul acestui complex de încălzire se caracterizează prin coexistența culturilor musteroide de tranziție cu cele din paleoliticul superior*.⁹ Pe de altă parte, rezultatele analizelor polinice au plasat paleoliticul superior din regiunea subcarpatică a Ceahlăului anterior celui din zona Prutului Mijlociu.¹⁰ Menționăm că așezările în care a fost relevată prezența unui "Aurignacian inferior" (cazul clasic Cetățica I - Ceahlău) au reprezentat, după 1966, punctul de referință pentru definirea și apariția paleoliticului superior, din industrii aparținând paleoliticului mijlociu, în regiunea nord-estică a României.¹¹

Mostrele prelevate pentru datarea cu radiocarbon din siturile plasate în zona Carpaților Meridionali și pe terasele Prutului și Bistriței, au completat și modificat această imagine. Datările absolute au confirmat evoluția și

* Facultatea de Științe Umaniste, Universitatea Valahia Târgoviște, Bd. Carol I, nr. 10, 0200, Târgoviște.

¹ C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Le Paléolithique dans la République Populaire Roumaine a la lumière des dernières recherches*, în *Dacia*, N.S., I, București, 1957, p. 41-59; M. Bitiri, *Cu privire la începuturile paleoliticului superior*, în *SCIV*, tom. 16, nr. 1, București, 1965, p. 5-16; Al. Păunescu, *Începuturile paleoliticului superior în Moldova*, în *SCIVA*, tom. 38, nr. 2, București, 1987, p. 87-108; V. Chirică, *Unele observații cu privire la începuturile paleoliticului superior în zona Prutului Mijlociu*, în *Arheologia Moldovei*, XII, Iași, 1988, p. 11-22.

² M. Bitiri, M. Cărciumaru, *Considerații asupra unor probleme privind dezvoltarea paleoliticului superior și mediul său natural pe teritoriul României*, în *SCIVA*, tom. 32, nr. 1, București, 1981, p. 3-19.

³ C.S. Nicolăescu-Plopșor, *op. cit.*

⁴ *Ibidem*, p. 49.

⁵ C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Le Paléolithique dans la République Populaire Roumaine a la*, în *Dacia*, N.S., I, București, 1957, p. 41-59; C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Șantierul arheologic Bicaz*, în *Materiale și cercetări arheologice*, VII, Editura Academiei, București, 1961, p. 37-38.

⁶ M. Bitiri, *Paleoliticul în Țara Oașului*, Centrul de informare și documentare în științele sociale și politice, București, 1972, p. 105.

⁷ M. Cărciumaru, *Mediul geografic în Pleistocenul superior și culturile paleolitice din România*, Ed. Academiei, București, 1980.

⁸ K. Honea, *Chronometry of the Romanian Middle and Upper paleolithic: implications of current dating results*, în *Dacia*, N.S., XVII, 1-2, București, 1984, p. 23-39.

⁹ M. Cărciumaru, *op. cit.*, p. 105.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ C.S. Nicolăescu-Plopșor, Al. Păunescu, Fl. Mogoșanu, *Le Paléolithique de Ceahlău*, în *Dacia*, N.S., X, București, 1966, p. 5-105; L. Roșu, *Unele aspecte ale paleoliticului superior în România*, în *Revista Muzeelor*, 6, III, 1966, p. 481-484.

persistența unor industrii de aspect musterian până în jurul a 30.000 ani B.P.: peștera Gura Cheii, musterian II, GrN 11.619: 29.700 \pm 2400/-1.800 ani B.P. și peștera Bordul Mare, musterian IVb, GrN 14.627: 28.780 \pm 290 ani B.P.¹² Analizele polinice,¹³ coroborate cu rezultatele analizelor absolute au relevat faptul că schimbări culturale semnificative au loc între aproximativ 40.000 și 30.000 ani B.P., perioadă caracterizată de un peisaj stepic și un climat riguros, mai exact glaciul care separă complexele interstadiale Nandru și Ohaba, fapt ce a favorizat migrația sau înlocuirea ierbivorelor și a impus deplasarea grupelor umane. În același timp, dacă analizele polinice și absolute au pus în evidență contemporaneitatea unor industrii cu o variată componentă culturală în zona Prutului Mijlociu și Bistriței, este observabilă izolarea și retardarea cronologică a paleoliticului mijlociu final din peșterile carpatice și penetrarea unor elemente de factură szeletiană la Remetea Șomoș I - Țara Oașului și peștera Spurcată - Nandru.¹⁴

Paleoliticul mijlociu din peșterile carpatice - incapacitate evolutivă? Din punct de vedere tehnologic, prin absența elementelor Levallois (consecință probabilă a calității materiei prime), aparent cu o excepție la Gura Cheii - Râșnov,¹⁵ paleoliticul mijlociu din peșterile carpatice este total diferit în componenta culturală, deci putem discuta de tradiții diferite, de paleoliticul mijlociu din zona Prutului Mijlociu, unde tradiția culturală reprezentată de *musterianul de tradiție acheuleană* (Micoquian?), cazul de la Ripiceni Izvor, prezintă o importantă componentă Levallois și *Blattspitzen*,acompaniate de tehnica lemeară și un utilaj caracteristic paleoliticului superior.¹⁶

Plecând de la rezultatele analizelor polinice, al analizelor absolute și al datelor stratigrafice, este observabilă existența unui hiatus cronologic/climatic, între etapele de locuire atribuite paleoliticul mijlociu final și paleoliticul superior, în toate peșterile carpatice vizitate de comunitățile paleolitice.

Cronologic, *grosso modo*, sunt decelabile două etape ocupaționale, separate de o cezură stratigrafică: una ce se încadrează în evoluția clasică a paleoliticului mijlociu și marcată de datările din peșterile Cioarei-Boroșteni (GrN - 15.049: 30.730 \pm 420 ani B.P., Musterian, strat D), Mare-Moeciu (GrN 16.141: 34.000 \pm 500 ani B.P., Musterian), Bordul Mare-Ohaba Ponor (GrN 11.618: 39.200 \pm 4.500/-2.900 ani B.P.) și o alta ce evoluează după 30.000 ani B.P., în timpul desfășurării unui optim climatic, complexul interstadial Ohaba, care este contemporană cu prezența *Aurignacianului mijlociu* pe terasele Prutului și Bistriței. Din punct de vedere faunistic este observabilă dispariția lui *Mammuthus primigenius* din regiunea Prutului Milociu, dar și schimbări ale compoziției faunistice în regiunea Carpaților Meridionali.

Din punct de vedere tehnologic și tipologic se poate afirma, având ca punct de plecare rezultatele publicate sub forma unor simple rapoarte de săpătură (excepție face doar peștera Cioarei de la Boroșteni¹⁷), că nu sunt decelabile deosebiri semnificative între aceste două etape ocupaționale. Gama utilajului finit este nediversificată, suporturile sunt în general așchiate, lamele sunt aproape absente și este normal ca aceste etape ocupaționale, în cea mai mare parte doar simple halte de vânătoare, să nu reprezinte în totalitate o tradiție culturală. În același timp, calitatea materiei prime a avut un impact deosebit asupra aspectului și varietății utilajului litic.

Cronologic este observabilă retardarea, cultural unele tendințe de adaptare sunt evidente, orientarea debitajului spre obținerea unor suporturi standardizate și laminare, dar evoluția ulterioară a acestui *musterian tardiv* nu este cunoscută. Ipotetic, paleoliticul mijlociu final din Țara Oașului a fost raportat la paleoliticul mijlociu din peșterile carpatice.¹⁸

Este acceptată evoluția și adaptabilitatea unei componente culturale din paleoliticul mijlociu. În opinia lui Fl. Mogoșanu, paleoliticul cuarțitic din peștera Hoților reprezintă saltul cel mai important de trecere de la paleoliticul mijlociu la cel superior sau mai precis, de trecere de la vremurile paleoliticului mijlociu (stadiul Würm I și interstadiul Würm I-II) la cele ale paleoliticului superior (Würm II).¹⁹ Saltul cultural nu este privit ca o tendință de transformare spre o industrie de tip paleolitic superior, mai degrabă ca manifestări timide în tot timpul paleoliticului superior,²⁰ componentă culturală ce contribuie la nașterea culturii Schela Cladovei.²¹

Factorul uman - o ecuație nerezolvată. Discutând în 1956 plasarea relativ târzie a paleoliticului mijlociu din peșterile carpatice, C.S. Nicolăescu-Plopșor acceptă că în ultima etapă de dezvoltare această cultură este contemporană cu *homo sapiens fossilis*. Concepția lui C. S. Nicolăescu-Plopșor se bazează pe descoperirea unui *Homo sapiens fossilis* în mediu *musterian retardat*, în peștera Muierilor de la Baia de Fier.²² Poziția stratigrafică este considerată sigură, iar starea de fosilizare identică cu aceea a oaselor de mamifere, materialul osteologic este în asociație cu un utilaj de cuarțit. Pentru clarificarea vârstei acestor fosile umane din peștera Muierilor, cât și a aceloră din peștera Bordul Mare-Ohaba Ponor, este necesară o reevaluare a asociațiilor culturale, dar așa cum sublinia C.S. Nicolăescu-Plopșor, pentru a vedea dacă nu ne aflăm în fața unor interpretări startigrafice eronate, este necesară obținerea unor datări absolute pentru

¹² Al. Păunescu, *Cronologia paleoliticului și mezoliticului din România în contextul paleoliticului central-est european*, în *SCIVA*, tom 35, nr. 3, București, 1984, p. 235-265.

¹³ M. Cărciumaru, *op. cit.*

¹⁴ B. Jungbert, *Câteva considerații privind unele forme de unelte bifaciale paleolitice*, în *Acta Musei Napocensis*, XIV, Cluj-Napoca, 1977, p. 1-11.

¹⁵ Al. Păunescu, *Paleoliticul din peștera Gura Cheii-Râșnov și unele considerații privind cronologia locuirilor paleolitice din sud-estul Transilvaniei*, în *SCIVA*, tom 42, nr. 1-2, București, p. 5-19.

¹⁶ *idem*, *Ripiceni Izvor. Paleolitic și mezolitic. Studiu monografic*, Editura Academiei, București, 1993, p. 70-113.

¹⁷ M. Cărciumaru și colaboratorii, *Peștera Cioarei-Boroșteni. Paleomedii, cronologia și activitățile umane în Paleolitic*, Editura Macarie, Târgoviște, 2000.

¹⁸ M. Bitiri, *op. cit.*, p. 104.

¹⁹ Fl. Mogoșanu, *Paleoliticul din Banat*, Editura Academiei, București, 1978, p. 131.

²⁰ *ibidem*.

²¹ *ibidem*, p. 138.

²² C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Date preliminare asupra rezultatelor paleontologice de la peștera Muierilor-Baia de Fier*, în *SCIV*, tom IV, nr. 1-2, București, 1956, p. 295-207.

precizarea vârstei acestor etape ocupaționale, dar și efectuare a unor analize antropologice, pentru că în ambele cazuri acestea au un caracter preliminar și ridică semne de întrebare. Caracteristicile *moderne* și *sapiensoide* ale acestor fosile sunt explicate prin plasarea cronologică relativ târzie a paleoliticului mijlociu din peșterile carpatic.

Argumentul unei redefiniri culturale: cronologia absolută. Obținerea unor datări absolute cât mai exacte din contexte culturale catalogate Aurignacian inferior sau Aurignacian mijlociu permite punerea în evidență a unui fenomen de difuziune culturală în regiunea nord-estică a României. În același timp, datările absolute atrag atenția asupra inexistenței unei cezuri cronologice paleolitic mijlociu-paleolitic superior vechi, evoluția în același palier temporal pare acceptabilă, implicațiile sunt încă puțin evidențiate. Cultural, o redefinire este necesară, Aurignacianul inferior nu este antecesorul Aurignacianului mijlociu, relațiile genetice dintre aceste presupuse etape din evoluția Aurignacianului nu sunt suficient evidențiate.

a) Aurignacianul inferior, identificat în siturile Ripiceni Izvor, nivelurile Ia-Ib, Ceahlău Cetățica I, nivelul inferior, este considerat un succesori firesc al Musterianului de tradiție acheuleană-MTA de la Ripiceni Izvor.²³ În situl Ripiceni Izvor între ultima etapă ocupațională atribuită paleoliticului mijlociu (niv. VI, musterian denticulat?) și aurignacianul inferior, există o cezură stratigrafică, deci climatică și cronologică. Pentru MTA, niv. IV. dispunem de patru datări: GrN9207-43.800 \pm 1.100 -1.000 B.P., GrN9208-44.800 \pm 1.300 -1.100 B.P., GrN9209-42.500 \pm 1.300 -1.100, GrN9210-40.200 \pm 1.100 -1.000 B.P.,²⁴ media este în jurul a 43.700 ani B.P.²⁵ Raportându-se la aceste datări și având în vedere plasarea stratigrafică a etapelor ocupaționale, Al. Păunescu, consideră că nivelul V-MTA a evoluat între 40.000 și 37.000 ani B.P.²⁶ Aurignacianul inferior dispune de o datare: Bln809-28.420 \pm 400 B.P., pentru nivelul Ib, vârsta nivelului Ia a fost aproximată la 32.000 ani B.P.²⁷

Datarea Aurignacianului inferior de la Cetățica I - Ceahlău a oferit o vârstă imprecisă: GrN14629-24.000 B.P., iar în punctul Cetățica II, nivelul I-Aurignacian inferior, a fost datat la 26.700 \pm 1.100 B.P. (GrN14633). Această etapă de locuire este considerată o fază mai târzie a aurignacianului inferior, fie etapa cea mai timpurie a aurignacianului mijlociu din acest spațiu.²⁸

b) Aurignacianul mijlociu, această etapă evolutivă dispune de o multitudine de datări, concentrarea siturilor este în regiunea Ceahlăului, unele ansambluri dispunând de estimări cu o mare variabilitate în coeficientul de probabilitate, fapt care a favorizat apariția controverselor.

Bistricioara Lutărie, nivelul I, GrN10529: 27.350 \pm 1.300 B.P., GrN11586: 28.100 \pm 170 B.P., Gx844: 27.350 \pm 2.100 -1.500 B.P., Gx8845-G: 23.560 \pm 1.180 -980 B.P.,²⁹ GrN11586: 24.760 \pm 170 B.P.,³⁰ GrN10529: 24.100 \pm 1.300 B.P., Gx33456: 23.550 \pm 1.150 -980 B.P.³¹ K. Honea atrage atenția asupra a trei datări: GrN10529, GrN11586 și Gx844, estimările concordă și împreună sugerează o medie de 27.000 - 28.000 ani B.P.³² Un alt punct de vedere a fost exprimat de Al. Păunescu.³³ Etapa ocupațională de la Bistricioara Lutărie - nivelul I a fost atribuită unei etape mijlocii, probabil de sfârșit³⁴ a Aurignacianului, Al. Păunescu considerând corecte datările Gx8845-G, GrN11586, GrN10529 și Gx33456, cu o medie în jurul a 24.000 - 23.000 ani B.P.

Ceahlău Dârțu - nivelul I, Aurignacian, etapă mijlocie de început,³⁵ dispune de două datări: Gx9415: 25.450 \pm 4.450 -2.850 B.P.³⁶ și GrN12673: 24.390 \pm 180 B.P.³⁷

Un scenariu pseudo-istoric neconfirmat. La nivel teoretic, programul de datare inițiat de K. Honea, prin rezultatele sale, trebuia să confirme scenariul liniar al apariției paleoliticului superior din MTA de la Ripiceni Izvor. Pentru succesiunea temporală MTA - Aurignacian inferior cezura stratigrafică de la Ripiceni Izvor este confirmată, cu toate că asupra poziției vetrei din care a fost prelevată mostra pentru datarea Bln809 au fost ridicate unele obiecții,³⁸ dar apare o contemporaneitate temporală evidentă Aurignacian inferior - Aurignacian mijlociu. În regiunea Ceahlău, etapa de la Bistricioara Lutărie nivelul I-Aurignacian mijlociu, cu o medie a datărilor în jurul a 27.000 - 28.000 ani B.P., precede Aurignacianul inferior de la Cetățica II datat la 26.700 \pm 110 ani B.P. și este contemporană cu Aurignacianul inferior de la Ripiceni Izvor 28.420 \pm 400 ani B.P. Mai atragem atenția asupra unui fapt, evaluarea diferită a rezultatelor analizelor absolute, cazul Bistricioara Lutărie - nivelul I este relevant în acest sens.³⁹ Reevaluarea încadrării culturale, cât și o mai mare concordanță între mostrele prelevate și contextele culturale, este extrem de necesară.

²³ Al. Păunescu, *Începuturile paleoliticului superior în Moldova*, în *SCIVA*, tom 38, nr. 2, București, 1987, p. 87-108.

²⁴ *idem*, *Ripiceni Izvor. Paleolitic și mezolitic. Studiu monografic*, Editura Academiei, București, 1993, p. 186.

²⁵ K. Honea, *Chronometry of the Romanian Middle and Upper paleolithic: implications of current dating results*, în *Dacia*, N.S., XVII, 1-2, p. 35.

²⁶ Al. Păunescu, *Începuturile paleoliticului*, în *SCIVA*, tom 38, nr. 2, București, 1987, p. 87.

²⁷ *ibidem*, p. 99.

²⁸ *idem*, 1991, p. 68.

²⁹ K. Honea, *Cronologia paleoliticului mijlociu și superior în România: implicațiile rezultatelor actuale ale datării cu carbon radioactiv*, în *Revista muzeelor și monumentelor*, nr. 3, București, 1984, p. 53.

³⁰ Al. Păunescu, 1998, p. 68.

³¹ *ibidem*, p. 69.

³² K. Honea, *Chronometry of the Romanian Middle*, în *Dacia*, N.S., XVII, 1-2, p. 27.

³³ Al. Păunescu, *Cronologia paleoliticului și mezoliticului din România în contextul paleoliticului central-est european*, în *SCIVA*, tom 35, nr. 3, București, 1984, p. 235 -237.

³⁴ *ibidem*, p. 284.

³⁵ *ibidem*.

³⁶ K. Honea, *op. cit.*, p. 28.

³⁷ Al. Păunescu, *Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Carpați și Siret*, vol. 1/1, Editura Satya Sai, București, 1998, p. 68.

³⁸ V. Chirica, *Unele observații cu privire la începuturile paleoliticului superior în zona Prutului Mijlociu*, în *Arheologia Moldovei*, XII, Iași, 1988, p. 19.

³⁹ Al. Păunescu, *Cronologia paleoliticului și mezoliticului din România în contextul paleoliticului central-est european*, în *SCIVA*, tom 35, nr. 3, București, 1984, p. 248; K. Honea, *Chronometry of the Romanian Middle*, în *Dacia*, N.S., XVII, 1-2, p. 27.

Aurignacianul de la Mitoc Malu Galben. Situl de la Mitoc Malu Galben ocupă un loc important în evaluarea impactului unui fenomen de difuziune culturală în faza de debut a paleoliticului superior vechi. În același timp, succesiunea Aurignacian - Gravetian sugerează o tranziție locală, *in situ*, nu există un hiatus între nivelul aurignacian final și cel mai vechi nivel gravetian.⁴⁰

Disponem de următoarele datări: GrN20443 - 30.240 +/-470 -440 B.P., GrN12636: 28.910 +/-480 B.P., GrN12637: 31.850 +/-800 B.P., GrN13007 - 30.000 +/-6.500 B.P., GrN15404 - 29.410 +/-310 B.P., OxA1646 - 31.100 +/-900 B.P. și GrN20443 - 30.240 +/-440 B.P., GrN1454: 29.410 +/-310 B.P.⁴¹ Media sugerează un interval cuprins între 29.100 și 32.650 ani B.P.⁴² și plasează evoluția Aurignacianului de la Malu Galben anterior Aurignacianului inferior de la Ripiceni Izvor, sau cel puțin sugerează evoluția în același palier temporal. Aurignacianul inferior de la Cetățica I și II - Ceahlău, cât și etapa mijlocie de la Bistricioara Lutărie și Dârțu - Ceahlău evoluează ulterior fazei de la Malu Galben, de fapt considerăm Aurignacianul de la Malu Galben ca o etapă de manifestare timpurie a tradiției culturale prezente la Bistricioara Lutărie și Dârțu.

Observații: Pe baza datărilor absolute, a analizelor polinice și a evidențelor arheologice putem avea o imagine, este adevărat fragmentară, asupra apariției paleoliticului superior, cât și asupra perioadei finale a paleoliticului mijlociu. Este cert că în debutul paleoliticului superior sunt prezente două linii evolutive diferite din punct de vedere al componentei culturale, una reprezentată de Aurignacianul clasic de la Mitoc Malu Galben și alta, în care contribuția paleoliticului mijlociu este evidentă, prin filiația *facies de tip Mitoc* (Valea Izvorului) - Aurignacian la-lb (Ripiceni Izvor) - Aurignacian inferior (Cetățica I, II). Această contemporaneitate cronologică reclamă o redefinire culturală a ansamblurilor atribuite Aurignacianului inferior.

Persistența elementelor de morfologie Levallois și a tehnicii bifaciale în *faciesul de tip Mitoc*, cât și în Aurignacianul la-lb de la Ripiceni Izvor, este evidentă și explicată prin contribuția substratului cultural reprezentat de *musterianul de tradiție acheuleană*.⁴³ Aceste transformări culturale din regiunea Prutului Mijlociu au loc sincron cu penetrarea unei comunități reprezentată cultural de Aurignacianul tipic (Aurignacian mijlociu?) la Mitoc-Malu Galben, datat anterior a 30.000 ai B.P.⁴⁴

Este observabilă izolarea culturală a Aurignacianului de la Malu Galben într-un mediu dominat de tehnica Levallois și elemente *Blattspitzen*, probabil aflat în plin regres datorită dispariției mamutului din regiune. În același timp, este acceptabil un fenomen de aculturație din direcția Aurignacian - paleolitic mijlociu de tehnică Levallois.

Putem constata faptul că elemente caracteristice *Blattspitzenkultur*, acompaniate de tehnica Levallois, influențează paleoliticul superior din zona Prutului Mijlociu. Cert este că în nord-estul României nu există o cezură cronologică și culturală, între paleoliticul mijlociu final și ceea ce a fost numit Aurignacian inferior.

Analizele polinice și absolute au relevat prezența a două fenomene antagoniste: de continuitate și de discontinuitate, în faza de debut a paleoliticului superior. Persistența unor elemente caracteristice Paleoliticului mijlociu, în ansamblurile aurignaciene de la Ripiceni Izvor și Cetățica I, cât și totala absență a acestora din ansamblul aurignacian de la Malu Galben, susțin această ipoteză. Un hiatus cultural este observabil la nivelul Aurignacian inferior - Aurignacian mijlociu, când probabil se manifestă și la nivel antropologic.

⁴⁰ K. Honea, *Tranziții culturale în paleoliticul superior timpuriu și cronostratigrafia de la Mitoc Malu Galben (jud. Botoșani)*, în *Arheologia Moldovei*, XVII, Editura Academiei, București, 1994, p. 125.

⁴¹ K. Honea, *op. cit.*, p. 127.

⁴² V. Chirica, *Ginsements paléolithique de Mitoc, Le Paléolithique supérieur de Roumanie à la lumière des découvertes de Mitoc*, Editura Helios, Biblioteca Archeologia Iassensis, XI, Iași, 2001, p. 104.

⁴³ M. Bitiri-Ciortescu, *Paleoliticul de la Mitoc Valea Izvorului. Probleme privind începutul paleoliticului superior pe teritoriul României*, în *SCI'V*, tom 38, nr. 3, București, 1987, 207-223.

⁴⁴ M. Otte, V. Chirica, *Atelier Aurignacien à Mitoc Malu Galben (Moldavie roumanie)*, în *Prehistoire Europeene*, vol. 3, Liege, 1993, p. 55-66.

Raport asupra săpăturilor arheologice de la Cârcea, punctul „HANURI” - campania 2000 -

Marin Nica, Simona Lazăr,
Dan Bălțeanu, Florin Ridiche

În perioada 03.07-30.07.2000 s-au continuat săpăturile arheologice în stațiunea preistorică de la Cârcea punctul "Hanuri", campania având ca obiectiv delimitarea complexelor de locuire preistorice surprinse în secțiunile săpate în 1999. În acest scop s-a trasat S XIX de la distanța de 0,50 m de caseta C 3/1999, urmărindu-se delimitarea locuirii din epoca bronzului. Încă de la adâncimea de 0,20 m în caroul 2 s-a delimitat vatra locuinței epocii bronzului de formă rectangulară (V 2) cu dimensiunile de 0,60 x 0,60 m (Fig. 1/2). Aceasta nu s-a mai păstrat întreagă, are crusta ușor bombată, groasă de 1 cm, puternic crăpată ca o dovadă a unei îndelungate folosiri. Ea a fost amenajată direct pe solul așezării epocii bronzului reprezentând ultimul nivel de locuire al acesteia. Acest lucru se poate observa și din faptul că vatra suprapune stratul epocii bronzului, de culoare cenușie, gros de 0,60 m (fig. 1/1). Nivelul epocii bronzului suprapune un strat de culoare gălbuie, gros de 0,60 m al așezării gumelnițene (fig. 1/2). Între vatră și capătul S XIX s-au observat o masă densă de cioburi și chirpic (fig. 1/2). Ceramica descoperită aici este tipică fazei clasice a culturii Verbicioara.

La 4 m est de vatra descrisă anterior a fost delimitată o altă vatră aparținând probabil unei alte locuințe, căreia îi aparține și un strat de fragmente ceramice vizibil în profilul secțiunii pe o distanță de 3,00 m. Această vatră (V1) are forma rectangulară cu dimensiunile de 0,70 x 0,80 m (fig. 1/2) și este foarte bine conservată. Pe peretele de nord al S XIX se observă și gropile de pari ale locuinței care pornesc chiar de la nivelul de călcare al acesteia.

În caroul 3 la 0,70 m adâncime s-a delimitat a treia vatră (V4) a așezării epocii bronzului cu dimensiunile de 0,50 x 0,90 m (fig. 1/2) care se continuă în peretele secțiunii. Ea este ușor bombată spre centru și puternic crăpată prezentând două straturi suptiri de fățuire fiecare cu grosimea de cca 3-4 cm. Și această vatră suprapune un strat de culoare cenușie cu grosimea de 0,25 m aparținând tot epocii bronzului, în care a fost descoperit, sub vatră, un ciob al culturii Verbicioara. Profilul din imediata apropiere a vetrei arată o grosime a stratului de locuire de 0,70 m (fig. 1/1).

Pe peretele de est, stratul epocii bronzului are aceeași grosime de 0,70 m, fapt confirmat și de poziția unei alte vetre aflată în peretele din caroul 5 la același nivel cu vatra descrisă anterior. Între cele două vetre, stratul culturii Verbicioara este deranjat de o groapă hallstattiană care atinge și nivelul Gumelnița. În caroul 1 în colțul de vest al secțiunii la adâncimea de 0,50 m în perete se observă resturile unei alte vetre.

În caroul 3 la 0,5 m sub vatra locuinței din epoca bronzului și la o adâncime de 1,20 m față de solul actual (fig. 1/1) s-a conturat o altă vatră (V5) care aparține locuirii din așezarea culturii Gumelnița. Această vatră are dimensiunile de 0,65 x 1,00 m (fig. 1/2) și se continuă în peretele secțiunii. Nivelul de locuire gumelnițean este indicat de două râșnițe, descoperite una în caroul 4 iar cealaltă în caroul 1. În carourile 2-3 s-au observat clar podeaua locuinței gumelnițene amenajată din lut și un strat de pietricele (fig. 1/2).

În carourile 1-2, stratul culturii Gumelnița măsoară 1 m grosime. Podeaua locuinței gumelnițene cu grosime de 0,50 m este perforată de o groapă de par ce pornește din podeaua locuinței gumelnițene surprinse în caroul 4. Altă groapă de par apare pe latura de vest a locuinței. Aceasta a fost delimitată de o alta printr-un șanț puțin adânc. Podeaua de lut a locuinței prezentate mai sus suprapune o groapă Starčevo-Criș săpată la adâncimea de 1,20 m față de nivelul antic de călcare și 3,70 m față de nivelul actual al solului. Dimensiunile mari și inventarul bogat ale gropii - cranii umane, ceramică, unelte, fragmente de vetre și chirpic, urme de cărbune și cenușă, oase de animale - ne fac să credem că aceasta este cea mai mare groapă menajeră găsită la periferia așezării Starčevo-Criș de la "Hanuri".

Deoarece zona centrală a așezării preistorice de la "Hanuri" nu a fost cercetată până în prezent în punctul cel mai înalt al acesteia a fost trasate S XXI, cu dimensiunile 1,25 x 5,70 m și paralel cu aceasta cu un martor de 0,50 m SXXII, cu dimensiunile de 1,80 x 7,00 m.

Nici în secțiunile S XX și S XXI cercetarea nu a putut fi finalizată pe întreaga suprafață deschisă din aceleași motive. Cele două secțiuni au fost trasate în zona centrală și mai înaltă a așezării, iar principalul obiectiv urmărit a fost identificarea traseului șanțului de apărare al așezării Verbicioara.

În S XX (5,20 x 1,25 m) în stratul vegetal de culoare cenușiu negricioasă au apărut fragmente ceramice lucrate la roată tipice epocii daco-romane. Începând cu adâncimea de 0,40 m s-a reușit delimitarea unui complex de locuire: groapa unui bordei cu o formă probabil rectangulară, colțurile rotunjite (fig. 1/4). Au fost identificate două gropi de pari dispuse în linie, distanța dintre cele două, plasate la extremități fiind de cca. 4,00 m. Cea din colțul de sud-vest a

perforat vatra (V4) unei locuințe Gumelnița (fig. 1/4). Gropile de par s-ar putea să fi fost amplasate chiar pe mijlocul bordeiului, care în acest caz ar fi avut o orientare est-vest și acoperișul în două ape. Podeaua bordeiului a apărut la adâncimea de 1,00 m și era amenajată prin aplicarea unui strat de lut. Profilul bordeiului a putut fi studiat mai bine pe peretele sudic al S XX (fig. 1/5) unde s-au observat două straturi de umplutură ale locuinței îngropate: un strat de cenușă gros de cca. 1,40 m situat imediat deasupra podelei, suprapus de un strat de culoare cenușie puternic tasat. Nivelul Gumelnița, a cărui limită inferioară se afla la adâncimea de 1,15 m, a fost deranjat de săparea gropii bordeiului astfel încât nu s-a putut preciza nici forma și nici dimensiunile locuinței preistorice, singurele indicii identificate ale acesteia fiind două vetre și podeaua de lut. Vatra străpunsă de groapa de par a bordeiului are formă ovală cu diametrul maxim de 0,80 m și grosimea de 0,10 m (fig. 1/4; 1/5). O altă vatră a aceleiași locuințe a fost identificată în apropierea gropii de par din colțul de sud-est al bordeiului (fig. 1/6).

Pentru delimitarea bordeiului a fost trasată S XXI cu dimensiunile de 8 x 2m, lângă profilul sudic al S XX (fig. 1/3) cu un martor între ele de 0,30 m. În această secțiune a fost identificat un al treilea colț al bordeiului. Tot aici a putut fi precizată o succesiune stratigrafică mai complexă decât în S XX - în care nivelurile preistorice sunt deranjate de intervenția din epoca romană. Au fost identificate:

1. O vatră (V2) și o groapă de epocă hallstattiană cu ceramică tipică pentru cultura Basarabi.
2. Două niveluri din epoca bronzului - cultura Verbicioara. Celui mai vechi îi aparține șanțul de apărare (fig. 1/3). Acest șanț a fost suprapus de resturile unui cuptor (fig. 1/3) de ars ceramică și de o vatră (V3), ambele aparțin unei faze ulterioare a culturii Verbicioara. Vatra numărul 3 este suprapusă de cea aparținând culturii Basarabi.
3. La capătul de sud al S XXI la adâncimea de 0,35 m a fost identificată o altă vatră (V1) care aparține unei locuințe cu ceramică tipică fazei Gumelnița IV contemporană cu Sălcuța IV. Această vatră are dimensiunile de 1,25 x 0,80 m ce a fost amenajată pe un pat de cioburi.

Dintre complexele identificate în campania 2000 evidențiem resturile cuptorului de ars ceramică din cultura Verbicioara, care are gura în formă de arcadă, ornamentată (fig. 1/3) constituind un unicat în aria acestei culturi ca și locuința de tip bordei, al cărei inventar conține atât ceramică daco-romană lucrată la roată cât și fragmente lucrate cu mâna din pastă zgrunțuroasă, cu forme care nu se regăsesc în repertoriul ceramicii sec. II-III d. Hr. și care cel puțin în etapa actuală a cercetării - fără a fi fost încheiată cercetarea întregului complex și luând în considerare starea fragmentară a materialului - par să aparțină unei epoci mai târzii.

Încă din primele campanii de săpături din anul 1971, la periferia de sud a așezării de la Cârcea din punctul "Viaduct" mai precis în zona gropilor menajere au ieșit la iveală, pe lângă ceramica pictată din neoliticul timpuriu și cea a eneoliticului, tipică culturii Gumelnița (fig. 3, 1/11).

Ceramica descoperită în stratul inferior din partea cea mai înaltă a tellului de la "Hanuri" în grosime de peste 2m ne-a oferit de asemenea numeroase elemente tipice aceleiași culturi începând încă din prima fază Boian V, Gumelnița I.

Tipice acestei faze I sunt caracteristice fragmentele ceramice provenite de la vase semisferice cu gura larg deschisă, ornamentată la exterior cu motive de benzi paralele sau oblice excizate larg pentru a fi încrustate cu vopsea roșie, crudă (fig. 2/1, 2, 9). Aceeași tehnică de ornamentare de tradiție Boian V, Gumelnița I¹ va fi folosită și pe străchini (fig. 3/3) pe umărul puternic bombat și buza scurtă (fig. 2/5, 7) din fazele evoluate ale acestei culturi (fig. 2/14). Motivul canelurilor de aceeași veche tradiție este folosit mai ales pe gâtul cilindric al vaselor de tip amforă de mari dimensiuni (fig. 3/2) cât și pe umărul bombat al acestora (fig. 3/6).

Combinarea motivelor de puncte cu cel canelat de tradiție Boian V, Vădastra IV, este folosit, mai ales pe umărul bombat al vaselor cu gâtul ușor arcuit (fig. 3/10). Motivul parantezelor imprimat pe umărul bombat al vaselor, motiv clasic al culturii Gumelnița, este de asemenea folosit frecvent pe ceramica de uz comun din așezarea de la "Hanuri" și "Viaduct".

Liniile incizate paralel (fig. 2/9; 11) de tradiție liniar ceramică (fig. 2/10) acoperă uneori întreaga suprafață a vasului cruțând în relief, benzi orizontale (fig. 4/11) motive și tehnică specifice ceramicii culturii Gumelnița încă din fazele timpurii. Motivul cercului incizat larg între spirale excizate (fig. 2/5) sau romburi umplute cu puncte (fig. 2/3) reprezintă tipuri și tehnică de tradiție Vădastra IV² și Boian³.

Pictura cu grafit deși mai rar folosită sub forma liniilor paralele dispuse atât pe interiorul cât și pe exteriorul străchinilor (fig. 2/6a, 6b, 12) constituie încă o dovadă a păstrării tradiției de ornamentare tipică culturii Boian V, Gumelnița I. O dovadă în acest sens îl reprezintă atât formele străchinilor (fig. 3/3, 5, 7, 9) și castroanelor (fig. 2/4, 8, 13; 3/1, 11) cât și capacele de vase (fig. 3/8; 9/9a, 9b). Acesta din urmă este tipic culturii Gumelnița (fig. 9/9a, 9b). Dar cel mai convingător în acest sens este fragmentul de idol de la fig. 9/1a, 1b, descoperit la baza așezării gumelnițene. El a aparținut unei figurine de mari dimensiuni, cu gât înalt și fața obținută prin strângerea lutului între degete, tehnică și forme tipice idolilor culturii Boian-Giulești de la Piatra-sat (fig. 9/2-4) și Boian V (fig. 9/8).

¹ Eugen Comșa, Complexul neolitic de la Radovanu, *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, VIII, Călărași, 1990, p. 60-63, fig. 21-24; Marin Nica, "Arhivele Olteniei" 4, SN. 1985, p. 38, fig. 2/1, 12, 18.

² *Idem*, p. 44, fig. 6/4.

³ *Idem*, p. 45, fig. 7/1.

Deși în cele două așezări de la Cârcea și Sălcuța ceramica prezintă numeroase asemănări, din punct de vedere al pastei, modelării și al formelor există totuși câteva deosebiri determinate de fondul cultural local de tradiție Boian V-Gumelnița pe care s-au format cât și de relațiile cu așezările eneolitice învecinate.

Ca forme comune amintim mai ales vasele cu torțile suprainălțate, elegant arcuite⁴ care pornesc obișnuit din buza vasului (fig. 6/3, 6, 13) mai rar din mijlocul vasului (fig. 6/5) sau de sub buză (fig. 6/14) amintindu-ne parcă de bolurile cu toartă de tip Boian-Giulești (fig. 6/16). Majoritatea vaselor descoperite în așezarea de la "Hanuri" (fig. 5/1-18; 6/1-13; 7/3, 4; 9/10, 11, 17) au în general același profil cu cele descoperite în așezarea de la Sălcuța "Piscul Cornișorului" faza Sălcuța IV⁵. Amintim, mai ales despre vasele tronconice⁶ și bitronconice⁷ cu buza ușor îngroșată prevăzută cu urechiușe⁸ plasate, în cazul nostru, în partea superioară a vasului (fig. 6/4; 9/17) identice ca formă cu urechiușele de pe vasul pictat cu grafit din așezarea de la Vlădila (fig. 7/6) și care aparține fazei Cernavodă I-Ulmeni⁹. Pe gâtul unui pahar de formă bitronconică de tradiție Boian-Giulești (fig. 7/2) din așezarea de la Sălcuța au fost modelate 4 urechiușe de tip Cernavodă I, identice cu cele de la Ulmeni și Vlădila.

Dacă în așezarea neolitică de la Cârcea "Hanuri" nu au fost descoperite încă vase cu torți pastilate, tipice celor de la Sălcuța ci numai de tip Scheibenhinkel (fig. 4/2) în schimb ceramica ornamentată cu motive plastice de tradiție Gumelnița sub forma unor nervuri (fig. 6/1, 10, 15; 9/15) și pictura cu roșu crud combinat cu motivele canelate (fig. 6/2, 7) persistă încă. Fragmentul de măsuță de formă rectangulară (fig. 4/7a, 7b) reprezintă încă un exemplu în acest sens.

De asemenea, lipsa ceștilor cu toartă unghiulară și a ornamentului pastilat pe umărul acestora în așezările de la Cârcea "Hanuri" și "Viaduct" cât și ceramica ornamentată cu striuri realizate cu pieptănul, tehnică de influență indo-europeană de tip Cernavodă I pătrunse pe culoarul Vardar-Morava, constituie dovezi elocvente în a aprecia că așezările eneolitice din bazinul inferior al Jiului reprezintă o evoluție locală cu puternice tradiții gumelnițene pe un substrat mai vechi de tip Boian V-Gumelnița I.

Fenomenul indo-europenizării manifestat, la început, prin ceramica cu pasta nisipoasă, aspră ornamentată uneori cu șnur (fig. 8/3) s-a încheiat printr-o restructurare și unificare culturală pe spații largi cunoscută sub numele de cultura Cernavodă III care în cele două așezări de la Cârcea "Hanuri" și "Viaduct" este bogat reprezentată prin vetre, locuințe și ceramică tipică acestei culturi (fig. 7/5, 7; 8/2, 5, 7-13, 15-19; 4/2, 4, 8).

Deși fragmentară, ceramica descoperită prezintă elemente clare de pastă, tehnică de modelare, forme și mai ales motive tipice culturii Cernavodă III.

Predomină formele de vase cu corpul bombat, cu pereții lustruiți de culoare cenușie, prevăzută cu torți tubulare, modelate obișnuit sub buza vasului (fig. 4/8; 8/5, 11, 12; 9/12) sau dispuse vertical pe maxima rotunjime a vasului (fig. 7/7). Zala modelată plastic sub toarta vasului (fig. 4/2; 7/5) reprezintă încă un element caracteristic acestei culturi de tradiție Sălcuța IV.

O altă formă specifică acestei culturi sunt vasele sau cupele cu picior înalt de tip Lasinja¹⁰.

Fragmentele ceramice ornamentate cu motive dispuse în zig-zag larg pe o suprafață aspră de culoare cărămizie, cenușie, tipice culturii Cernavodă III (fig. 4/4; 8/2, 7-9) au fost descoperite împreună cu cele de tip Celei (fig. 8/1a, 1b; 6a, 6b, 6c, 14; 9/7a, 7b) și cu alte fragmente ornamentate în aceeași tehnică (fig. 8/10, 13, 15-17) ce amintesc de viitoarele motive de pe ceramica culturii Coțofeni.

Este important de amintit că și vetrele locuințelor de tip Cernavodă III din așezarea de la Cârcea "Hanuri" erau ornamentate cu motive incizate larg dispuse în zig-zag (fig. 4/5, 6) au o situație inedită întâlnită până în prezent în aria acestei culturi.

Ceramica descoperită în jurul vetrelor din locuințele de suprafață și în șanțul de apărare al așezării epocii bronzului cultura Verbicioara¹¹, prezintă forme și motive specifice fazei clasice a acestei culturi (fig. 10/18) cunoscută deja în literatura de specialitate.

Predomină în general, vasele de uz comun de mari dimensiuni (fig. 10/3-6, 8, 10, 11, 18).

Castroanele cu buza lobată la fel de frecvente (fig. 10/10, 12) reprezintă un element important în explicarea originii și evoluției acestei culturi, legată mai ales de cea vestică de tip Vatină.

Cămile prevăzute cu toartă (fig. 10/2, 13) ornamentată cu șiruri de puncte sunt la fel de frecvente ca și castroanele cu buza arcuită în interior (fig. 14/15). Dintre fragmentele ceramice ornamentate evidențiem pe cel de la fig. 10/16 cu motive incizate cu șiruri de romburi dispuse în benzi verticale și orizontale mai rar întâlnite pe ceramica culturii Verbicioara. Spațiul de față nu ne-a permis o prezentare mai amănunțită a bogatului material ceramic și a altor obiecte descoperite în locuințele de suprafață și în șanțul de apărare cu palisadă incendiată de la Cârcea "Hanuri". Ceea

⁴ Dumitru Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961, p. 322, fig. 145/2, 3, 7, 8; p. 323, fig. 146/1-10; p. 323, fig. 147/1.

⁵ *Ibidem*, p. 318, fig. 141/1-8; p. 319, fig. 142/1-11.

⁶ *Ibidem*, fig. 142/12.

⁷ *Ibidem*, fig. 147/6, 7.

⁸ *Ibidem*, fig. 142/12.

⁹ Sebastian Morintz, Petre Roman, "Dacia" SN. 1968, p. 64, pl. 14/5; p. 65, pl. 15/2; p. 68, pl. 18/6.

¹⁰ Nikola Tasić, *Praistorija Jugoslavenski. Zemlja Eneolit*, Sarajevo 1979, pl. 5/4, 5; *idem*, *Eneolithic Cultures of Central and west Balkans*, Belgrad 1995, p. 39, pl. 3/21, 22.

¹¹ Marin Nica, Bogdan Tănăsescu, *Oltenia. Studii și Comunicări XI*, Craiova 1999, p. 5-17.

ce este important de știut este că așezarea epocii bronzului de la "Hanuri" aparține fazei clasice a culturii Verbicioara cu două etape de evoluție: prima etapă coincide cu momentul săpării șanțului prevăzut cu palisadă și cea de-a doua, posterioară incendierii acestuia când se amenajează cuptoare și vetre pe vechea umplutură a acestuia (fig. 1/3).

În umplutura de pe fundul șanțului au fost descoperite cești de dimensiuni mici, cu partea inferioară joasă, fundul ușor curbat din care pornește toarta care se leagă de gura dreaptă (fig. 11/1, 2) sau lobată (fig. 11/4, 5). Într-un singur caz toarta pornește de sub buză amintindu-ne de formele pre-Verbicioara descoperite la Locusteni¹² și Cârcea Viaduct¹³. Ele se deosebesc prin gura lobată și prezența primelor motive incizate fin sub forma șirului de triunghiuri hașurate (fig. 11/5), o simplă bandă verticală cu hașuri incizate în formă de cruci (fig. 11/6a, 6b). Fundul ușor curbat este marcat cu o cruce fin incizată mărginită de un șir de puncte lunguiețe. Pe toartă sunt de asemenea, incizate trei linii scurte.

Tehnica inciziilor fine cât și simplitatea motivelor dispuse pe corpul ceștilor de mici dimensiuni ar putea reprezenta primele manifestări ale purtătorilor culturii Verbicioara, anterioare celei clasice când ceștile de formă sferică sunt prevăzute cu torți supraînălțate terminate cu proeminente de tip "ansalunata" (fig. 11/7a, 7b) ornamentate cu aceleași motive liniare incizate și însoțite de puncte dar dispuse mai variat. Ele reprezintă astfel prototipul motivelor de pe vasele din fazele evaluate ale culturii Verbicioara¹⁴.

Câteva piese modelate din lut de mici dimensiuni (fig. 4/9, 10; 11/8) descoperite în stratul de locuire au putut fi folosite la meșteșugul țesutului și torsului (fig. 4/19; 11/8) iar cea de la fig. 4/9, un simplu dop modelat din lut folosit la vasele cu gura îngustă cu caracter de cult.

Săpăturile anterioare din punctul "Viaduct" au dat la iveală mai multe complexe de locuire cu ceramică tipică culturii Basarabi care a fost deja publicată¹⁵.

Noile cercetări efectuate în așezarea de la "Hanuri" au demonstrat că nivelul de locuire hallstattian este în cea mai mare parte deranjat de lucrările agricole și în acest caz, materialul hallstattian a putut fi descoperit doar în gropi (fig. 9/16) sau în umplutura șanțului de apărare al așezării epocii bronzului (fig. 9/14).

Fragmentul ceramic descoperit în groapă provine de la o ceașcă cu toartă în bandă lată, trasă din buză, care se termină pe umăr. Toarta este ornamentată cu două șiruri de triunghiuri pe umăr.

Ciobul găsit în umplutura șanțului de apărare al epocii bronzului provine de la o strachină cu marginea răsfrântă în exterior ornamentată cu registre formate din benzi hașurate în interiorul cărora se află o spirală continuă și cu triunghiuri hașurate oblic. Cele două fragmente ceramice aparțin culturii Basarabi care a mai fost semnalată la Cârcea, în așezarea de la "Viaduct".

Cele 16 fragmente ceramice (fig. 7/9-16, 18-23) și o ceașcă (fig. 7/17) descoperite în umplutura gropii bordeiului aparțin, în egală măsură, categoriilor de uz comun și fină.

Cele din a doua categorie, lucrate la roată dintr-o pastă fină, nisipoasă, cu pereții frumos lustruiți de culoare cenușie, provin de la vase în formă de străchini cu fundurile proeminente și pereții ușor curbați, ornamentați cu motive liniare, lustruite de tradiție dacică (fig. 7/13, 16) câni cu pereții subțiri (fig. 7/10, 11) curbați, cu umărul canelat (fig. 7/21), gâtul ușor arcuit (fig. 10/11) și fundul inelar (fig. 7/22).

Cele din prima categorie, de uz comun, provin de la vase borcan (fig. 7/12, 15, 17-20, 23) modelate cu mâna fie dintr-o pastă grosolană din pietricele și cioburi pisate, aspră la pipăit (fig. 7/12, 15, 18, 19) fie dintr-o pastă nisipoasă cu pereții neteziți de culoare cărămizie, cafenie ornamentată cu linii incizate paralele pe gâtul arcuit al vasului (fig. 7/20) și cu brăuri alveolate (fig. 7/14, 23) ambele de tradiție dacică.

Ceașca de forma vasului borcan (fig. 7/17) cu pereții neteziți de culoare cenușie cărămizie ca și cele de uz comun (fig. 7/15, 19) reprezintă prototipurile aceluiași forme din așezările prefeudale¹⁶ din sec. VI.

Materialul destul de redus cantitativ descoperit pentru prima dată într-un complex arheologic, parțial decopertat, face dificilă încadrarea lui culturală și cronologică. Este pentru prima dată când în cele două așezări de la "Hanuri" și "Viaduct" în contextul așezărilor daco-romane (sec. II-III d. Hr.) au ieșit la iveală și materiale care prin caracteristicile lor sunt mai târzii, cu elemente apropiate de cele din epoca prefeudală (sec. VI) împreună cu cele de tradiție daco-romană. În acest caz ele ar putea fi încadrate în sec. IV-V d. Hr. dar numai cu descoperirea și a altor complexe cu un bogat material arheologic convingător în acest sens.

Deși săpăturile din campania anului 2000 nu au putut fi duse până la solul viu pentru obținerea datelor stratigrafice complete, rezultatele s-au dovedit totuși, surprinzătoare, legate mai ales de originea și evoluția eneoliticului de tip Boian V-Gumelnița IV, necunoscut până la această dată în bazinul mijlociu al Jiului, de cunoașterea tipurilor de locuințe de suprafață și a cuptoarelor de ars ceramică de tip Verbicioara și ca noutate amintim descoperirea gropii primului bordei cu ceramică post daco-romană (sec IV-V).

Continuarea săpăturilor în tell-ul gumelnițeano-sălcuțean - Cernavoda III și care este suprapus de o așezare post daco-romană, se impune de la sine.

¹² Marin Nica, "Drobeta" VII, 1996, Turnu-Severin, p. 21, fig. 4/1, 3, 6.

¹³ *Ibidem*, fig. 4/4.

¹⁴ *Ibidem*, fig. 5/6; 6/1, 3, 8; 7/1, 2, 6, 9b; 8/1, 5, 7-10.

¹⁵ Alexandru Vulpe, "Dacia" NS. XXX, 1-2, 1986, p. 76, pl. 5/1-13.

¹⁶ Mulțumim pe această cale d-nei Violeta Stănescu pentru efortul depus la relizarea desenelor.

Prezența fragmentelor ceramice de tip Celei-Orlea-Sadovec (fig. 8/1a, 1b; 6a-6c; 9/7a, 7b) în straturi și complexe de locuire de tip Cernavoda III deschid perspectivele rezolvării relațiilor cultural cronologice dintre cele două aspecte culturale din perioada de tranziție la epoca bronzului. Prezența fragmentului ceramic ornamentat cu motiv șnurat (fig. 8/3) ne asigură încadrarea cronologică a ceramicii Gumelnița IV de la "Hanuri" în orizontul cultural Cernavoda I.

Continuarea săpăturilor în viitoarele campanii se impune cu atât mai mult cu cât despre așezarea celui mai vechi neolitic din țara noastră aflat la baza tell-ului gumelnițean nu se cunoaște mai nimic. Tot ce s-a publicat până în prezent nu reprezintă decât câteva complexe de locuire aflate la periferia sudică a așezării.

LISTA FIGURILOR

Fig. 1. Cârcea "Hanuri" 1-4 planul și profilul complexelor de locuire preistorice și prefeudale din secțiunile XIX și XXI; 5 profilul gropii bordeiului prefeudal.

Fig. 2. Cârcea "Hanuri" 1-4, 6a-9, 11, 12, 13 ceramică din faza timpurie a culturii Gumelnița; 5 din faza Gumelnița IV; 10 fragment ceramic cu motive liniare; 14 Drăgănești-Olt din faza Gumelnița II.

Fig. 3. Cârcea "Hanuri" 1-11 ceramică de tip Gumelnița, faza timpurie.

Fig. 4. Cârcea "Hanuri" 1, 3, 11, 12 ceramică de tip Gumelnița, faza timpurie; 2, 7a, 7b din faza Gumelnița IV; 9, 10 din faza Gumelnița timpurie; 4, 8 ceramică de tip Cernavoda III; 5, 6 fragmente de vatră cu motive Cernavoda III.

Fig. 5. Cârcea "Hanuri" 1-18 ceramică din stratul Gumelnița IV.

Fig. 6. Cârcea "Hanuri" 1-15, 17-18 ceramică din stratul Gumelnița IV; Piatra-sat, "Vadul Codrii", 16 bol de tip Boian-Giulești.

Fig. 7. Piatra-sat, "Vadul Codrii" 1 pahar bitronconic de tip Boian-Giulești; 2, Sălcuța "Piscul Cornișorului" pahar bitronconic din nivelul Sălcuța IV; Vlădila "Ogoi", 6 pahar din faza Cernavoda I-Ulmeni; Cârcea "Hanuri" 3-5, 7 din nivelul Gumelnița IV; 9-23 ceramică prefeudală.

Fig. 8. Cârcea "Hanuri" 1a, 1b, 6a-6c ceramică de tip Celei-Orlea-Sadovec din stratul Cernavoda III; 3 din stratul Gumelnița IV; 2, 5, 7-13, 15-19 din stratul Cernavoda III; 4 din stratul epocii bronzului.

Fig. 9. Cârcea "Hanuri" 1a, 1b, 5, 6 reprezentări antropomorfe din stratul Gumelnița.

Fig. 10. Cârcea "Hanuri" 1-10 ceramică din faza clasică a culturii Verbicioara.

Fig. 11. Cârcea "Hanuri" 1-8 ceramica din faza timpurie a culturii Verbicioara.

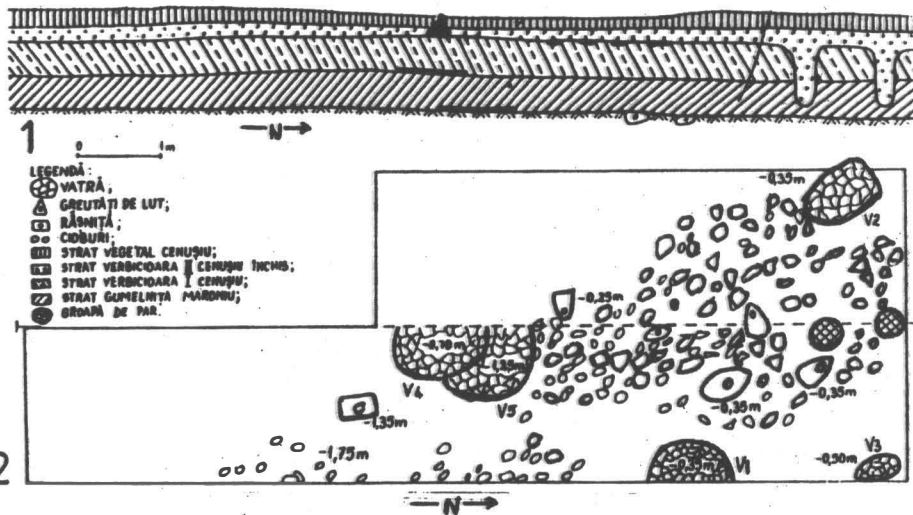
LES RÉSULTATS DES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DÉROULÉS À CÂRCEA - "HANURI", L'ANNÉE 2000

Résumé

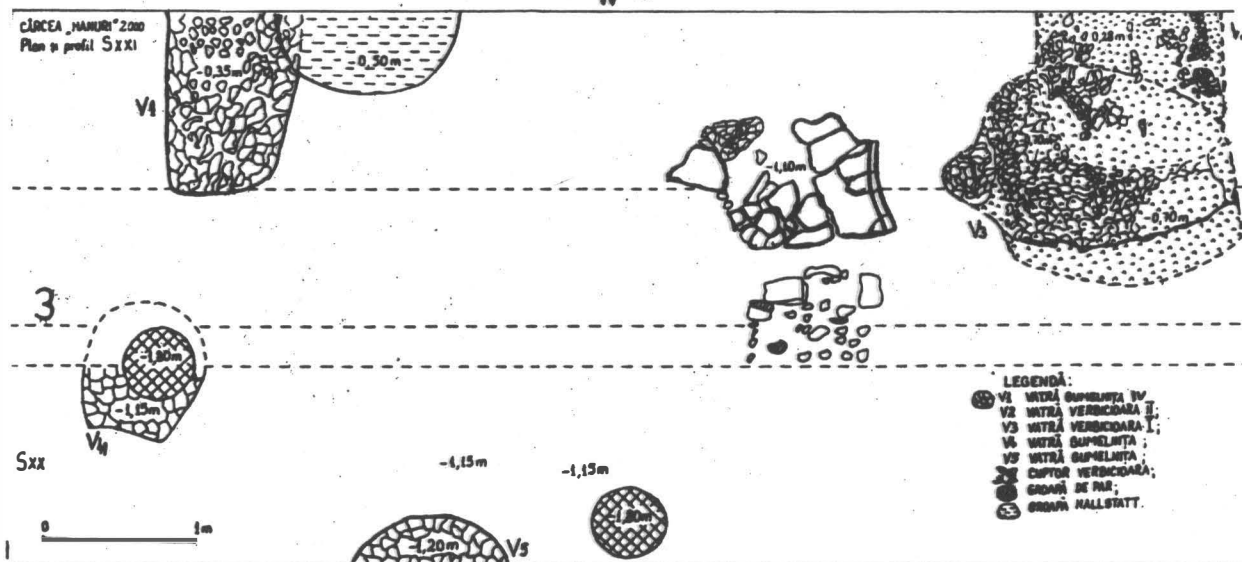
Nos recherches archéologiques de l'année 2000 dans l'établissement préhistorique de Cârcea - "Hanuri" a eu comme résultat les découvertes des vestiges de deux de Verbicioara, une habitation de type Gumelnița et une fosse ménagère de grands dimension avec céramique de type Starčevo-Criș.

Dans les deux sections fouillées au niveau les plus haut du site on a délimité des traces d'un âtre céramique de type Gumelnița IV, deux âtres de type Verbicioara qui se superposent le contenu de la fosse de l'établissement de l'époque du bronze.

L'ensemble d'habitations préhistorique stratigraphiquement ont été bouleversés par la haute creusée dans le sol avec la céramique de l'époque post-romaine probablement datent de IV-V siècles Apres Ch.

CÂRCEA, HANURI 2000
Plan și profil SXXI

CÂRCEA, HANURI 2000 PROFIL SXXI și SXXII

LEGENDĂ:

- ▨ STRAT PREHISTORIC CENUȘIU ÎNCHIS;
- ▨ STRAT VEGETAL CENUȘIU;
- ▨ STRAT GUMELINȚĂ CENUȘIU;
- ▨ STRAT GUMELINȚĂ MĂRȘIȘ ÎNCHIS;
- ▨ STRAT GUMELINȚĂ MĂRȘIȘ;
- ▨ VATRĂ GUMELINȚĂ.

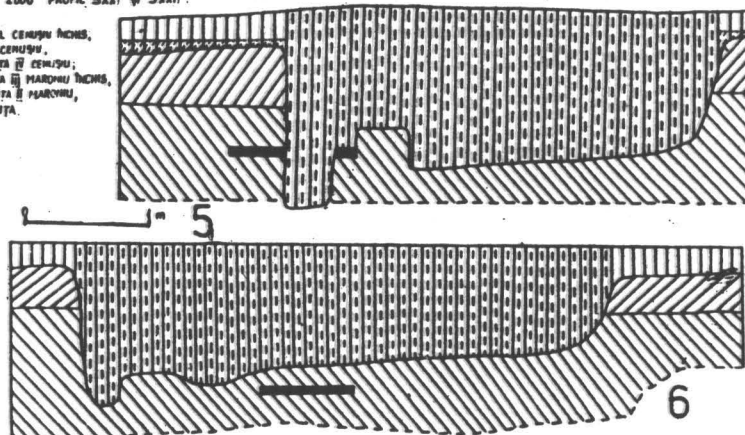

Fig.1

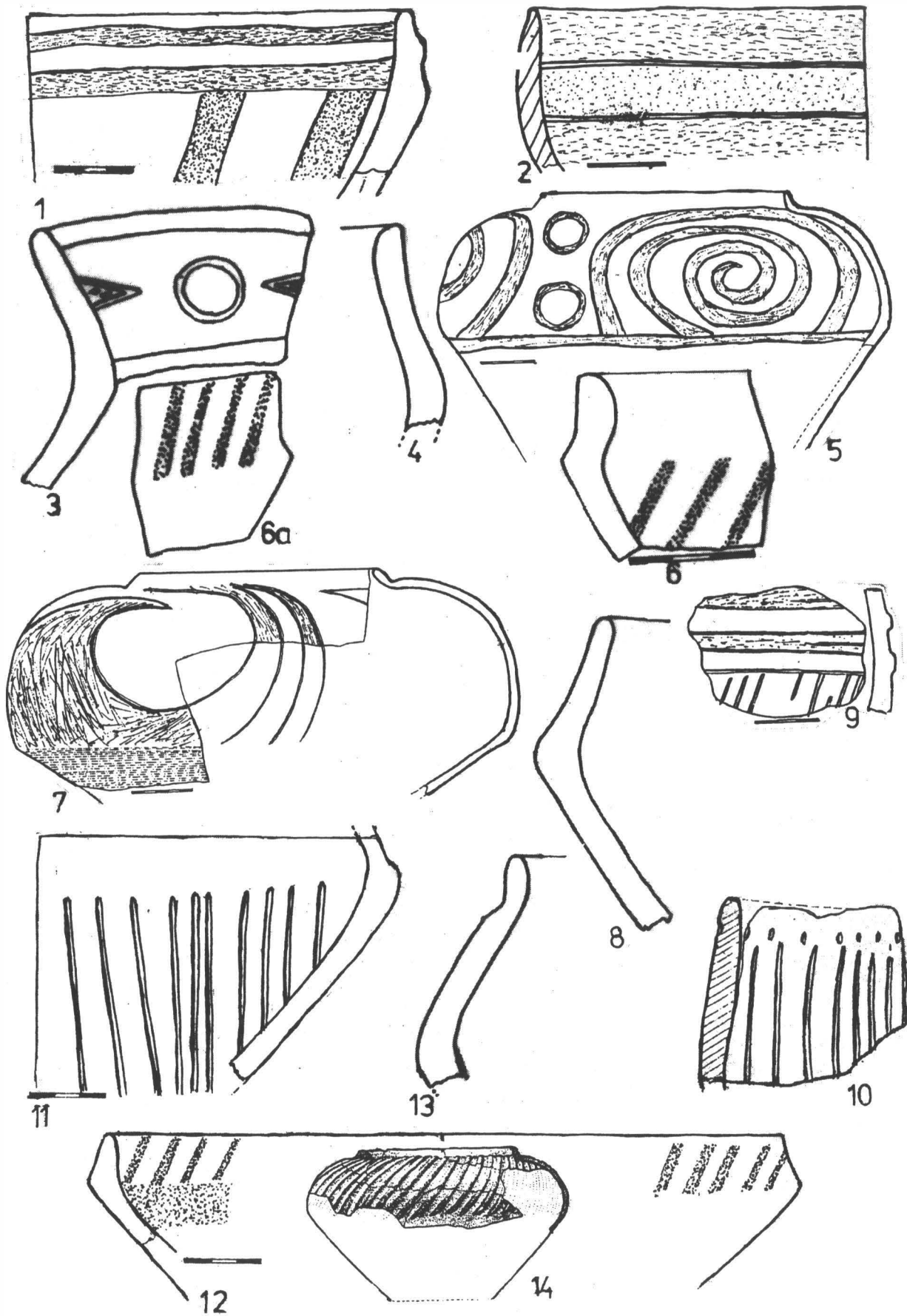

Fig.2

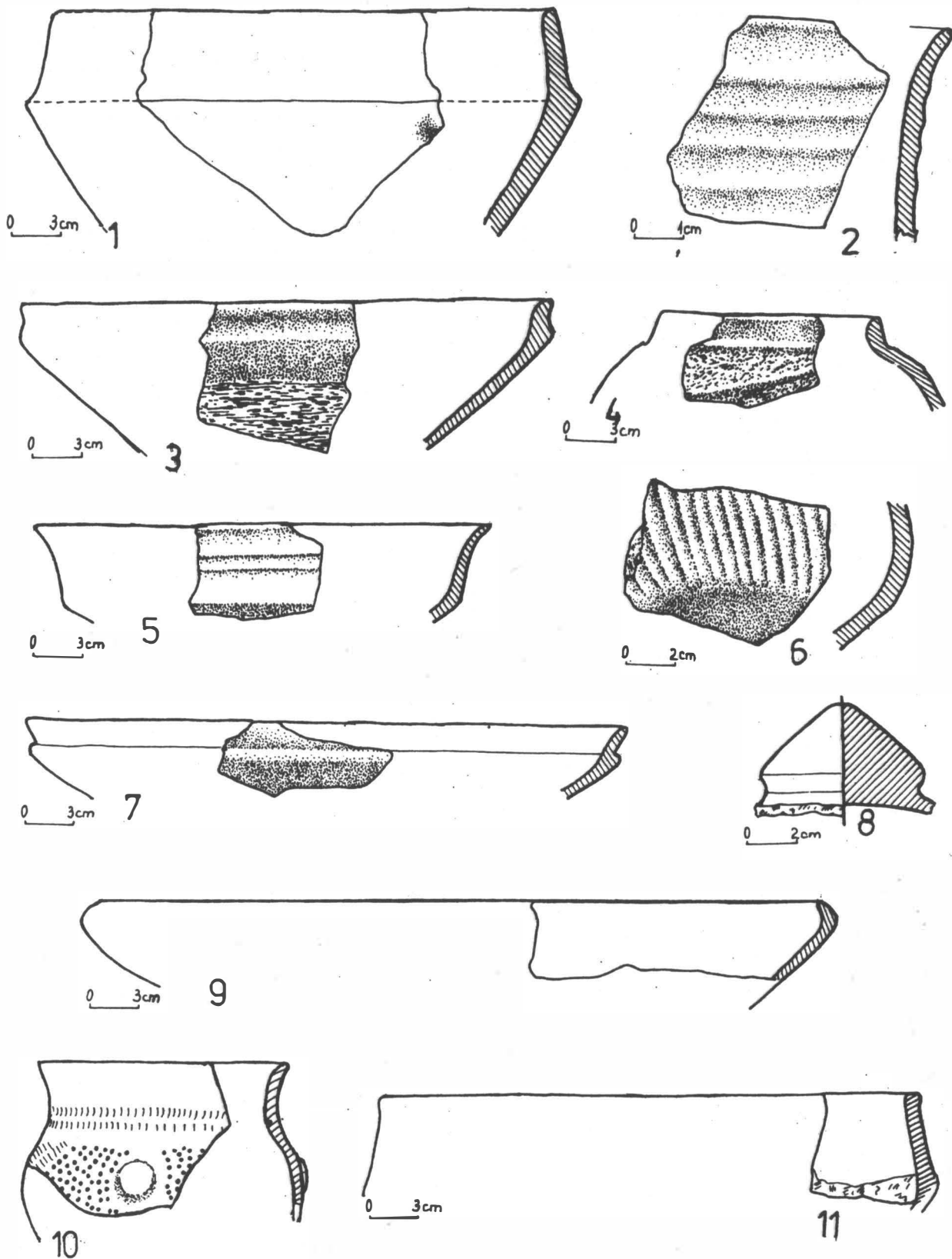

Fig.3

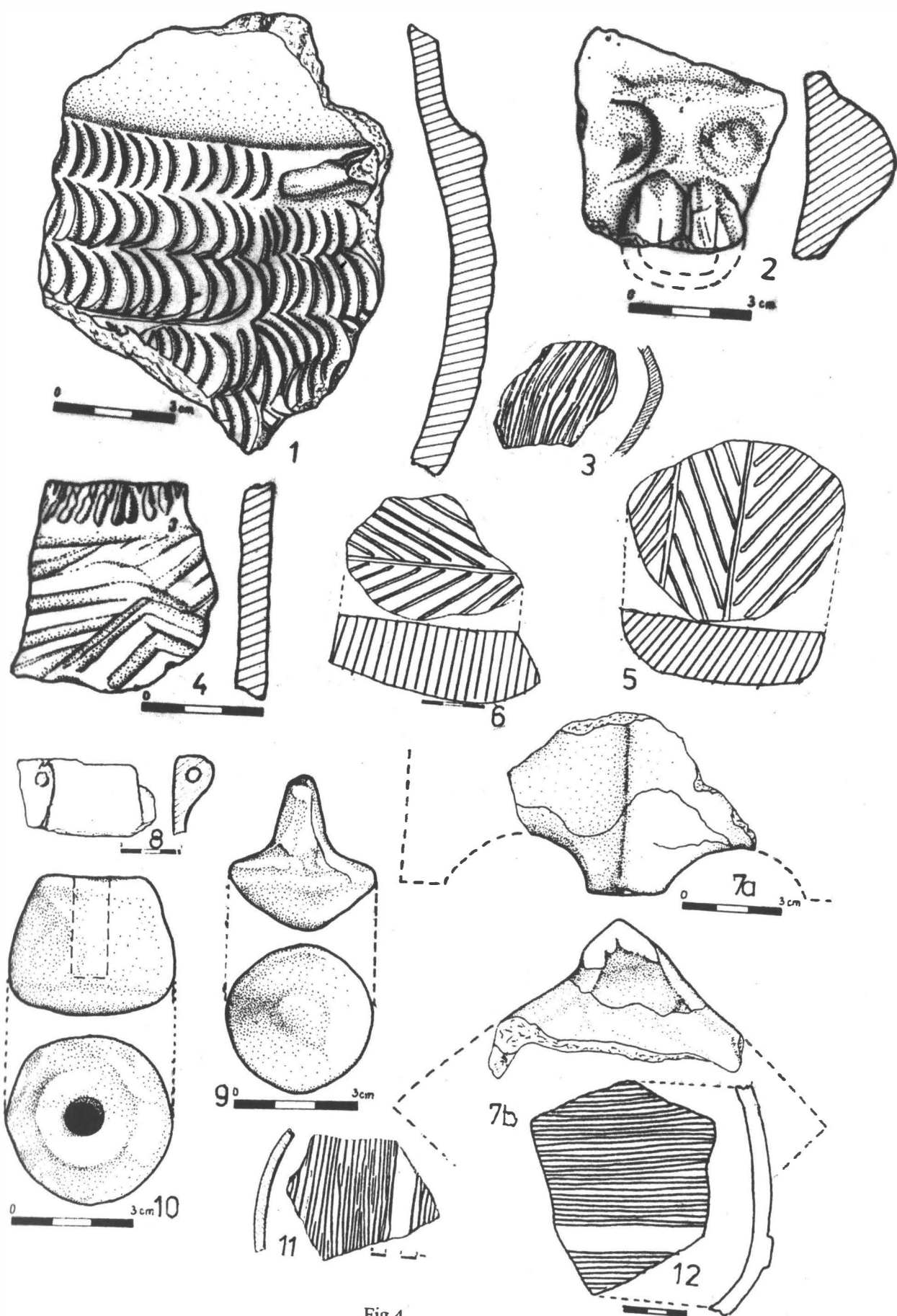

Fig.4

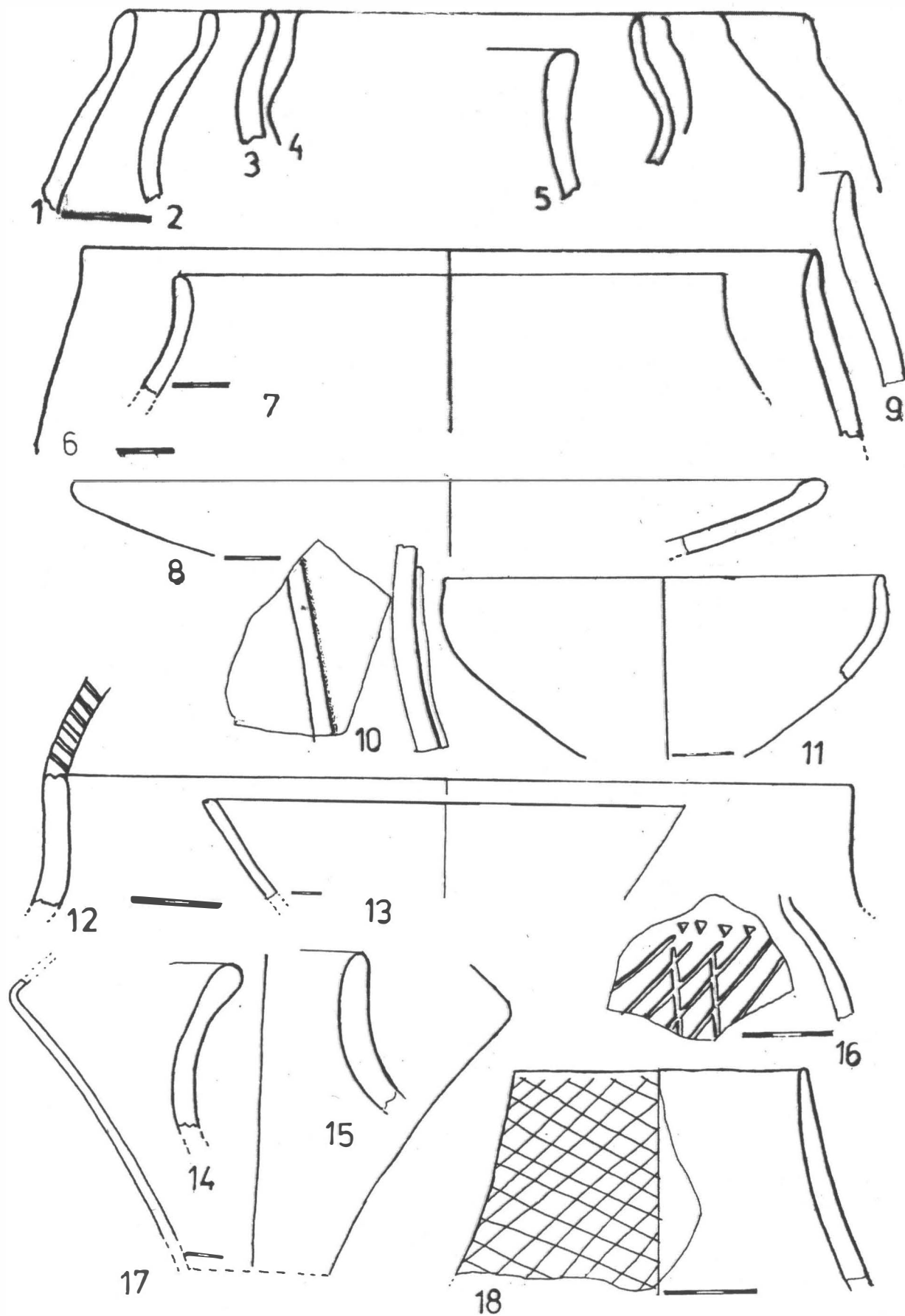

Fig.5

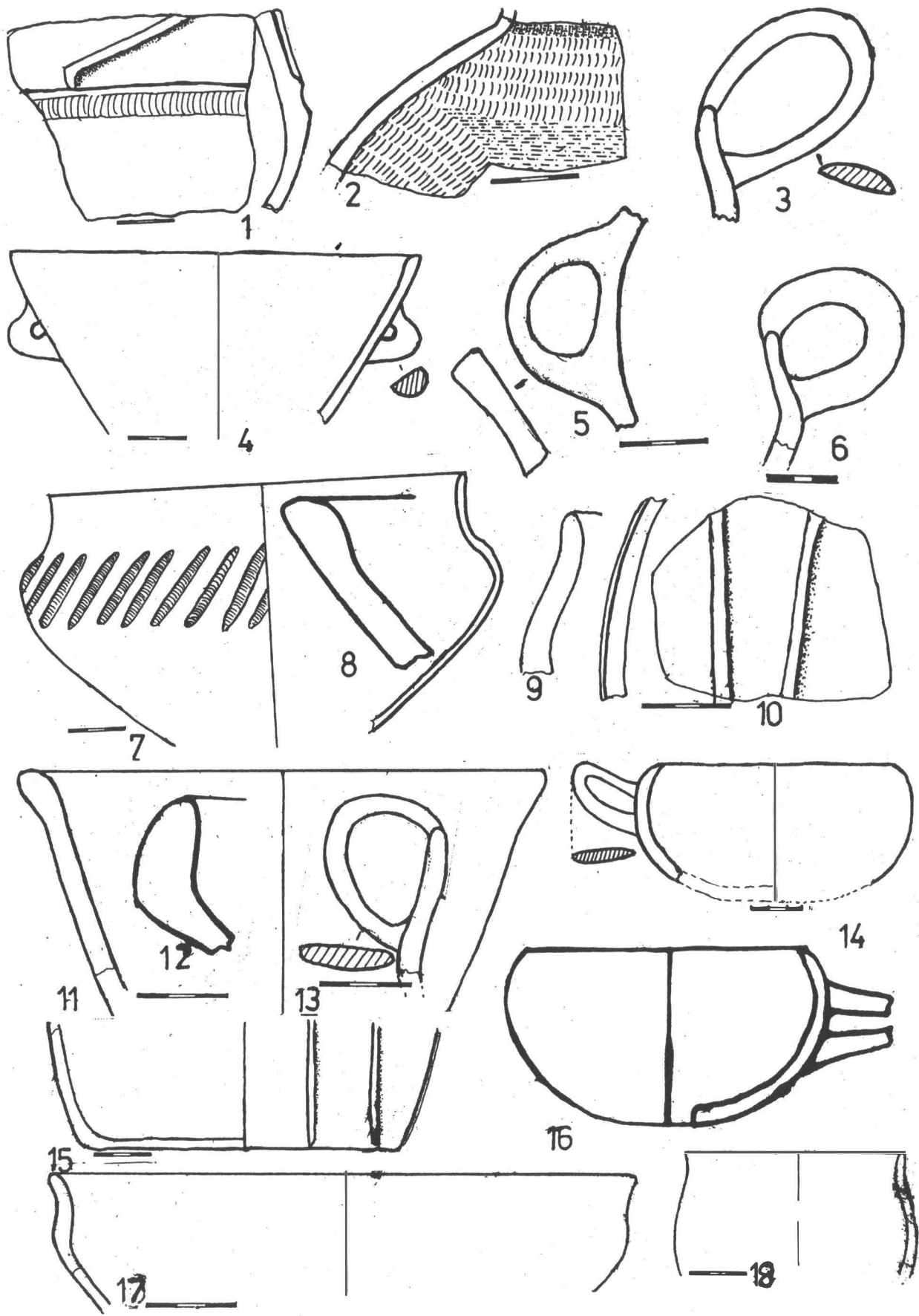

Fig.6

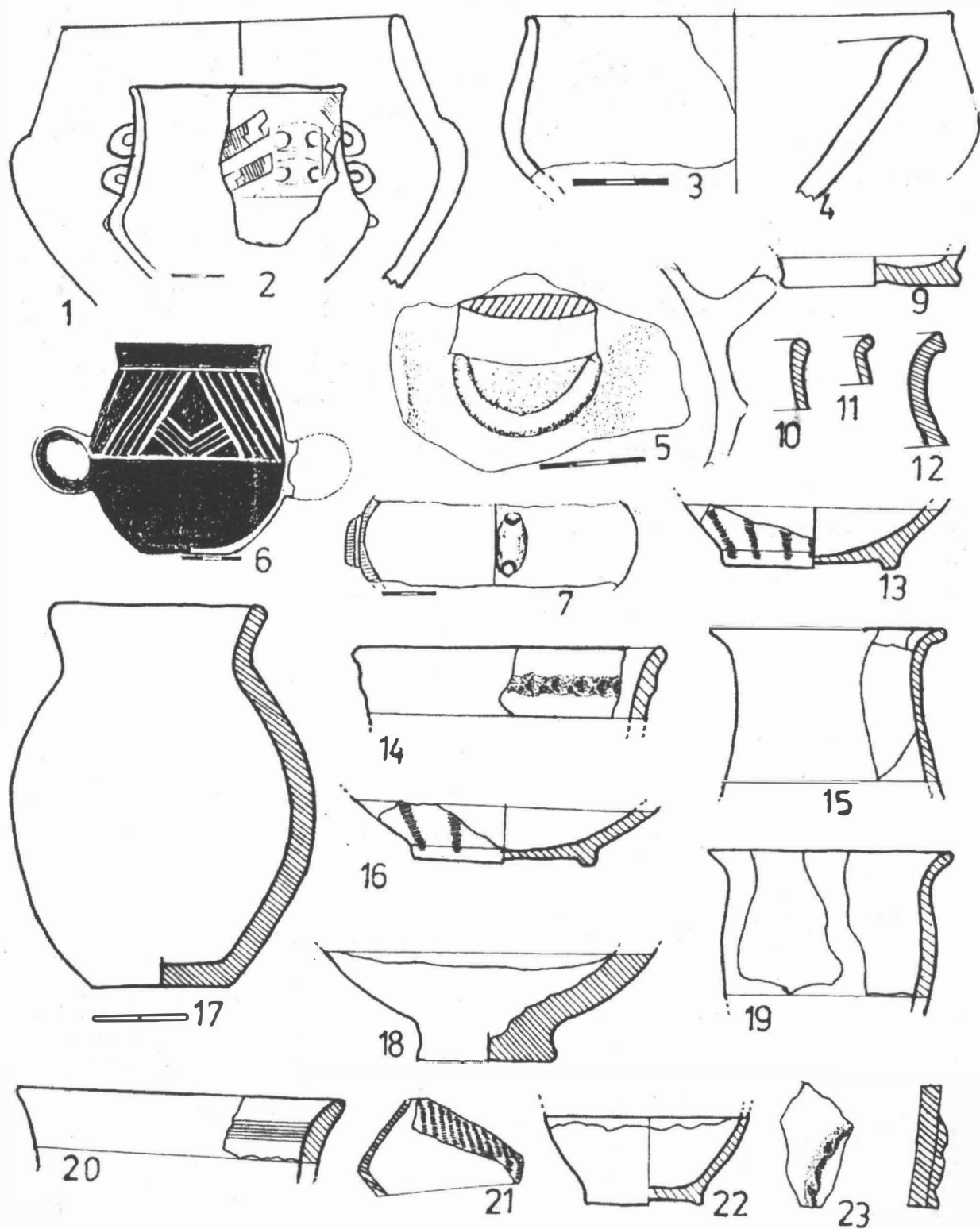

Fig.7

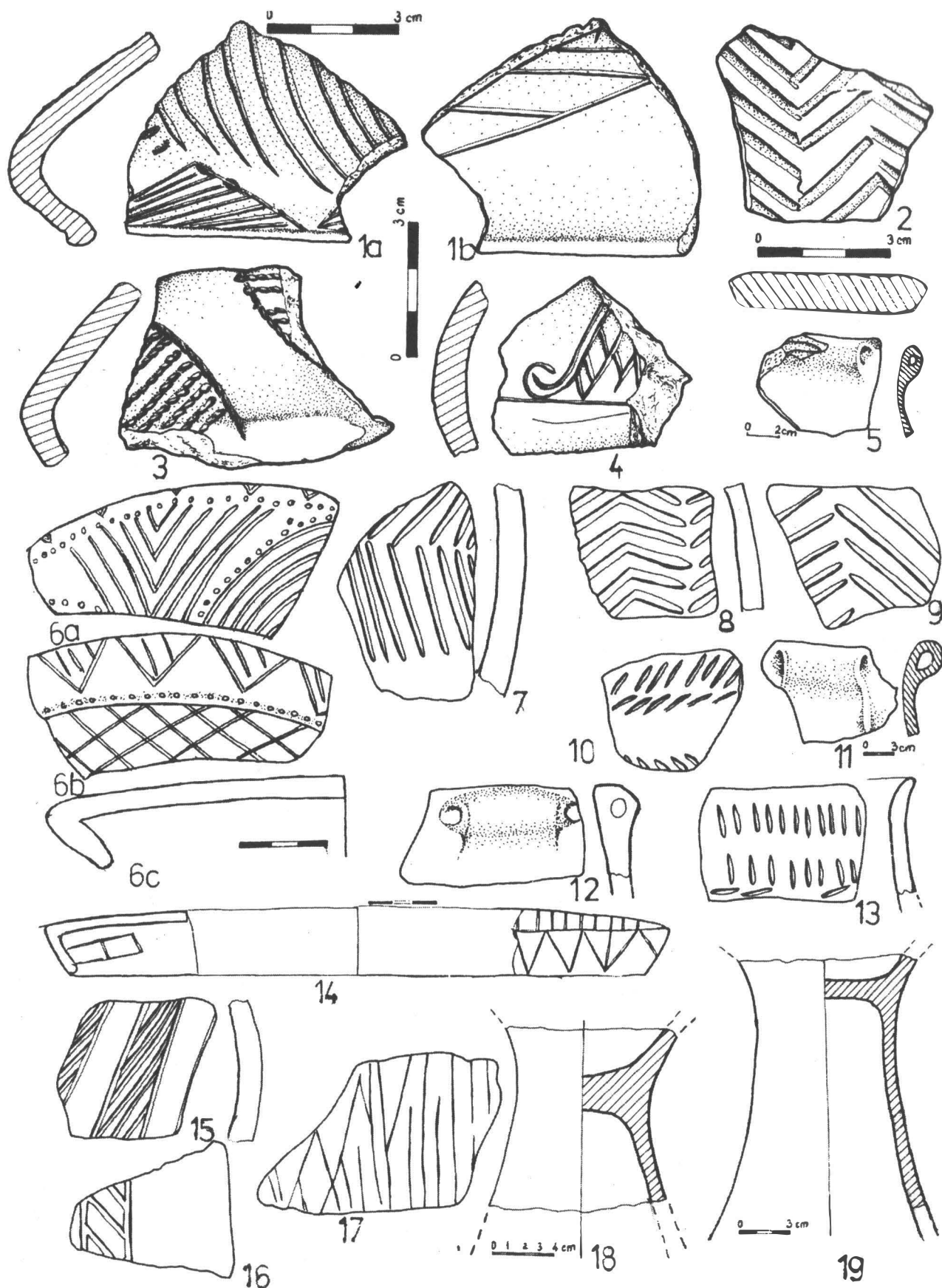

Fig.8

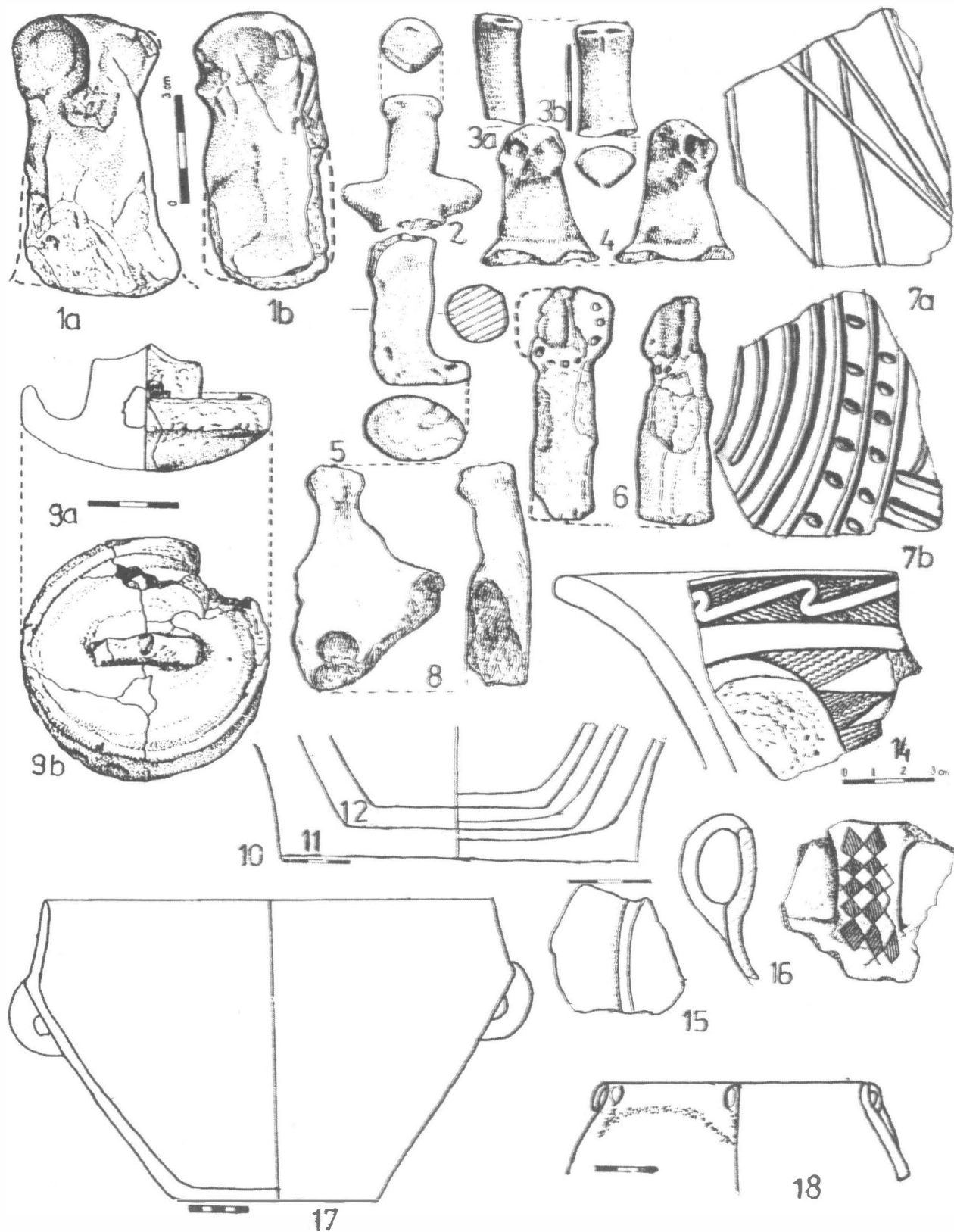

Fig.9

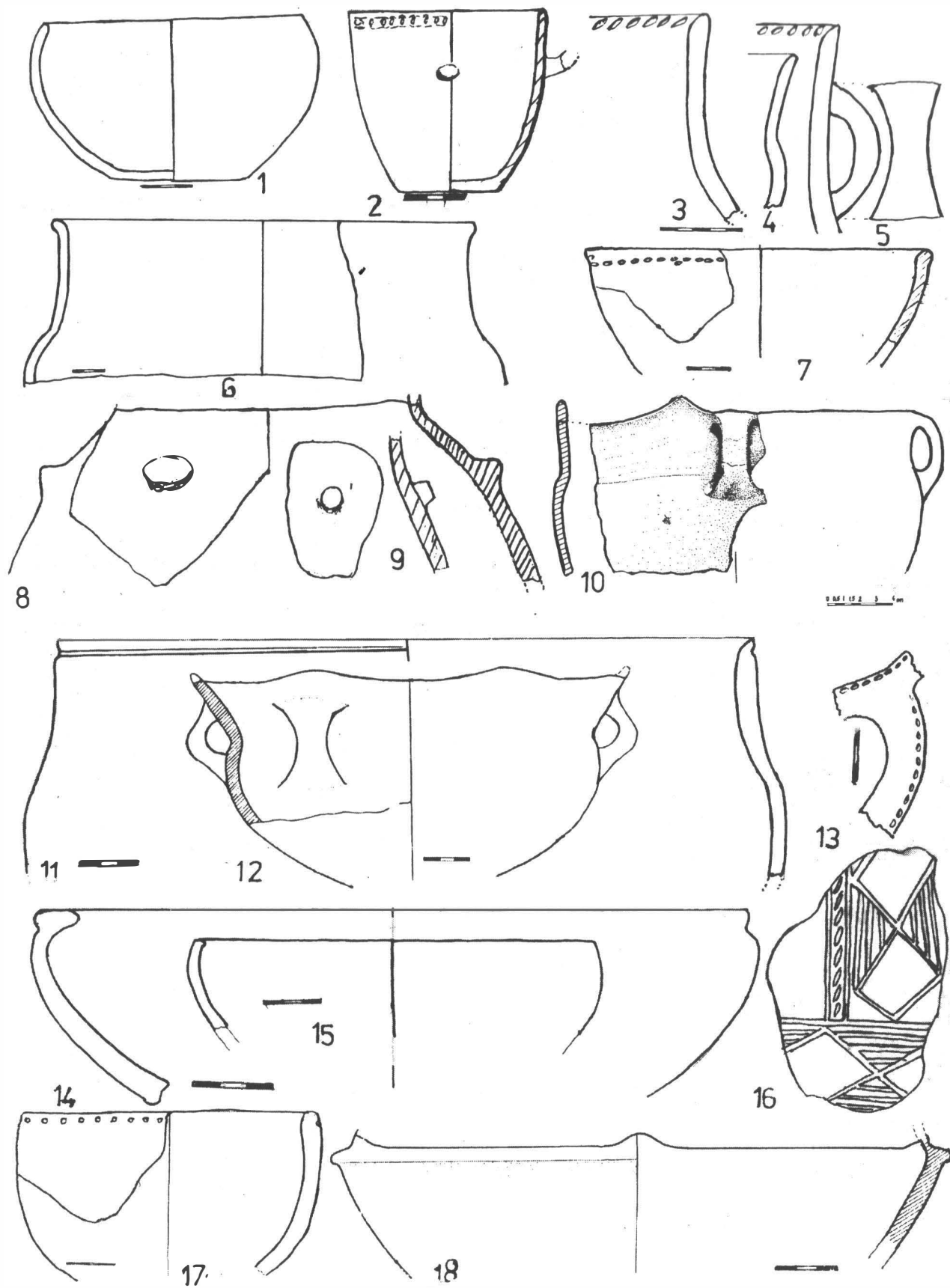

Fig.10

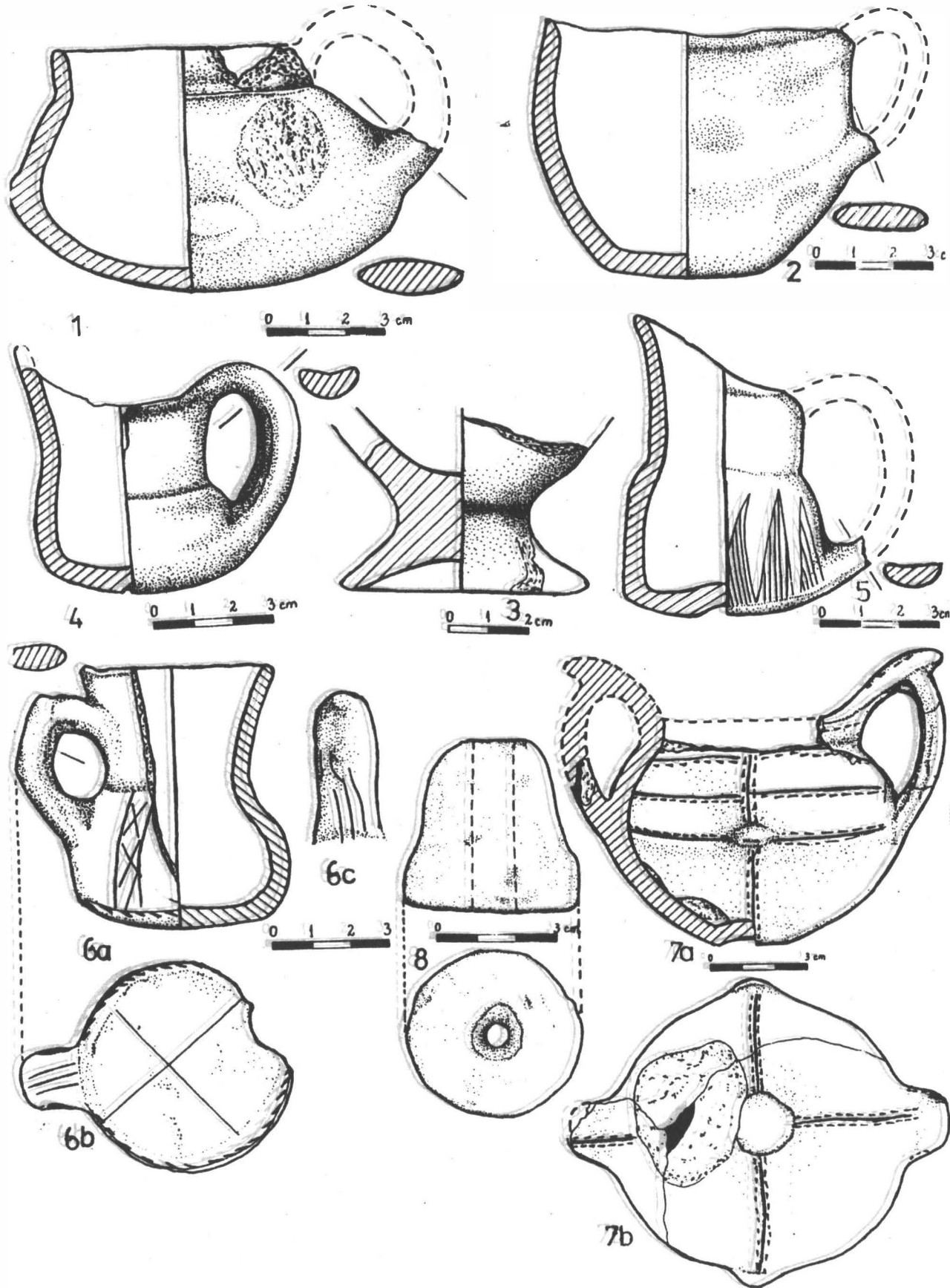

Fig. 11

Brenița, o așezare neolitică din bazinul râului Iskăr - Bulgaria

Evghenia Naidenova,
Gheorghe Ghanetovski, Marin Nica

Așezarea neolitică de la Brenița situată la aproximativ 40 km sud de Dunăre a fost identificată și cercetată de Bogdan Nikolov între anii 1974-1979.

Deși publicate sumar, rezultatele cercetărilor de la Brenița¹ au trezit un deosebit interes științific în rezolvarea problemelor culturilor neolitice de la nord și sud de Dunăre mai precis a celor situate în bazinele Iskărului și Oltului.

Dispariția prematură a autorului săpăturilor de la Brenița a împiedicat, pentru o bucată de vreme, prelucrarea și publicarea bogatului material arheologic depozitat în muzeul din Vrața. Și cum acesta prezintă un deosebit interes științific atât pentru arheologii de la Oreahovo, Vrața cât și a celor de la Craiova s-a ajuns la o colaborare a autorilor acestui studiu preliminar. În acest scop doctorandei Evghenia Naidenova i s-a oferit posibilitatea de a cunoaște caracteristicile ceramicii de tip Dudești-Vădastra și Boian-Giulești descoperite în așezările din bazinul inferior al Oltului, corespunzătoare cultural și cronologic cu cele din așezările neolitice din bazinul Iskărului.

Ca specialist în cunoașterea ceramicii de tip Boian-Giulești, Dudești-Vădastra și Vinča, descoperită în așezările din zona noastră, am fost invitat de către directorul muzeului din Vrața, Gheorghe Ghanetovski și Evghenia Naidenova pentru a tria materialul ceramic cel mai caracteristic culturilor Boian-Giulești, Vinča și Gradeșnița, descoperit în așezarea de la Brenița, pe care Evghenia Naidenova îl va publica în lucrarea de doctorat. În acest scop, în vara anului 2000 Gheorghe Ghanetovski și Evghenia Naidenova au reluat săpăturile din așezarea de la Brenița având drept scop verificarea stratigrafică și încadrarea cronologică și culturală a noilor descoperiri în comparație cu cele ale lui Bogdan Nikolov.

La 12 m nord de vechile săpături, s-a deschis o casetă de 4 x 3m. După datele publicate de către conducătorul primei campanii de cercetări de la Brenița², stratul de cultură are grosimea de 2,20 m (fig. 1/3).

În sondajul nostru s-a observat că nivelul steril nelocuit se află la adâncimea de 2,90 m. Pe profilul sondajului nostru s-au delimitat, stratigrafic, după resturile unor lipituri de culoare gălbuie, 5 niveluri de locuire (fig. 1-2). Toate nivelurile de lipitură gălbuie nu sunt arse și nu reprezintă o masă compactă. Se constată numai pe alocuri, sub formă de pete amestecate cu pământ. Deci nu avem date sigure că straturile de lipitură, nearsă, ar reprezenta podelele unor locuințe de suprafață. Aglomerări de bucăți de lipitură arsă, care pot fi interpretate drept urme de cuptoare au fost descoperite numai în cadrul nivelului al III-lea (fig. 1/1). Presupunem că aceste straturi de lipitură reprezintă depuneri menajere. Aceleași straturi de lipitură de culoare gălbuie s-au delimitat și în cele 7 niveluri de locuire unde primul a fost distrus, parțial, de apele râului Iskăr, situație dovedită de sondajul arheologic al lui Bogdan Nikolov (fig. 1/3).

În decursul săpăturilor din anii 1974-1979 B. Nikolov³ distinge 6 orizonturi de locuire. Primele două orizonturi, inferioare, le situează în ultima fază ale neoliticului târziu "faza Brenița"⁴, sincronă cu cele ale neoliticului târziu - Karanovo IV (Tracia), Ussoe II (N-E Bulgariei), Vinča B (Serbia), Vădastra II și Boian-Giulești (România)⁵.

Următoarele 4 orizonturi sunt datate la începutul epocii eneolitice și atribuite primei faze a culturii Gradeșnița. După aprecierile lui M. Nica culturile neoliticului târziu, amintite mai sus, corespund fazei Vinča C, iar cele eneolitice, fazei Vinča D.

Rezultatele săpăturilor din anul 2000, confirmă pe cele ale lui Bogdan Nikolov; astfel cele 3 niveluri superioare din profilul sondajului nostru și din profilul săpăturilor vechi aparțin culturii eneolitice Gradeșnița (fig. 1/1-3). Un al patrulea nivel corespunzător acestei culturi nu a fost identificat.

Prin analiza materialului ceramic putem preciza că primele două niveluri inferioare din sondajul nostru (fig. 1/1, 2) și din profilul săpăturilor vechi (până la adâncimea de 1,70-1,90 m), din punct de vedere cronologic și cultural aparțin aceleiași perioade de dezvoltare. După pastă, forme și modul cum a fost modelată ceramica din aceste niveluri inferioare poate fi împărțită în 3 categorii.

¹ Bogdan Nikolov, *Seliște ot kâsnia neolit pri s. Brenița*, "Arheologia", nr. 4, 1986, p. 5-17.

² *Ibidem*, p. 5, 6.

³ *Ibidem*, p. 16.

⁴ *Ibidem*, p. 16.

⁵ Mitrea L., Constantin P., *Materiale și cercetări arheologice VIII*, p. 176-177.

Primei categorii aparțin vasele de uz comun de culoare brună sau neagră-cenușie, cu pereții groși și suprafața exterioară ușor netezită. Ca degresant, în pasta vaselor s-a folosit pleavă, nisipul, cioburi pisate și mică. Unele fragmente provin de la vase de formă bombată decorate sub buza cu un șir de alveole rotunde aidoma vaselor descoperite în așezările de tip Boian-Giulești⁶, Piatra-sat⁷ "Vadul Codrui" de la nord de Dunăre, cele mai apropiate de Brenița. Ca forme se mai întâlnesc străchini și cupe semisferice, precum și vase de provizii de mari dimensiuni.

Cea de-a doua categorie ceramică este reprezentată de vase cu pereții groși sau de grosime medie cu suprafața lustruită negru-cenușiu și cenușiu. Ca și ceramica de uz comun și această categorie are în amestecul pastei pleavă și mică. Distingem în cadrul acestei categorii două subgrupe: vase de dimensiuni mari, fără decor și vase ornamentate prin tehnica exciziei. Sunt excizate benzi drepte dispuse unghiular (fig. 2/1, 2, 4, 5), meandric (fig. 2/7, 9, 10) și zig-zag (fig. 2/11). Obșnuit, motivele erau încadrate de șirul de zig-zaguri (fig. 2/7, 8, 10) sau triunghiuri "dinți de lup" excizate și încrustate cu alb (fig. 2/1, 3). Interesant de observat cum pe fragmentul de vas de mari dimensiuni de la fig. 2/1 și motivul șirului de triunghiuri "dinți de lup" împreună cu cel liniar încadrează aceleași motive realizate într-o tehnică de tradiție-Bolintineanu care pune numeroase probleme legate de geneza culturilor neoliticului târziu din bazinul Iskărului. Este interesant de apreciat cum B. Nikolov deși nu a fost conștient de prezența ceramicii de tip Boian-Giulești identificată de noi, în nivelurile inferioare de la Brenița, a sincronizat, totuși, acestea cu respectiva cultură. În acest sens cred că a fost ajutat și de caracteristicile ceramicii fine tipice neoliticului târziu.

A treia categorie ceramică este reprezentată de vasele fine, frumos lustruite, și cu pereții subțiri. Pasta vaselor este compactă, amestecată cu nisip fin și mică uneori cu cioburi pisate mărunț sau pleavă în cantitate redusă. Impresionează mai ales culorile neagră-cenușie, neagră, brună și brună-cenușie a suprafețelor exterioare ale vaselor puternic lustruite până la luciul metalic amintindu-ne de cele din așezarea eponimă a culturii Vinča C, ceea ce ne face să credem că acestea au fost importate din aria acestei culturi. Mai bogat reprezentate sunt străchinile bitronconice (fig. 2/6, 12, 13, 15, 18-20; 3/1, 3-6, 8, 10, 12) și cu pereții cvazați (fig. 3/7, 9, 11), cupele sau paharele de formă tot bitronconică dar mai adânci (fig. 2/14, 16, 17; 3/13, 15, 17). Uneori buza și umărul sunt subliniate prin brăuri înguste mai adâncite decât suprafața vasului. Profilurile străchinilor sunt mai apropiate ca formă, dacă nu chiar identice cu cele descoperite în așezările culturii Vinča și mai puțin de cele din aria culturii Boian-Giulești. Oricum străchinile și cupele (paharele) cu umărul arcuit larg și ușor îngroșate (fig. 2/19, 20; 3/14, 15-17) sunt mai timpurii decât cele cu umărul îngroșat scurt ca și străchinile cu pereții cvazați și umărul, de asemenea îngroșat scurt (fig. 2/12-15; 16, 18; 3/1-12).

Dar ceea ce dă nota caracteristică, cultural cronologică a ceramicii descoperite în așezarea de la Brenița este ornamentica realizată mai ales prin plisuri foarte fine tipice vaselor din așezările culturii Vinča⁸ fazele C1, C2 de la Cârcea și Vădastra⁹. Plisurile foarte fine sunt dispuse oblic sau în forma osului de pește pe umărul străchinilor sau pe întreaga suprafață a vasului (fig. 2/12, 15; 3/1, 3-6). Au mai fost descoperite funduri drepte un picior scund și un fragment dintr-un picior înalt cilindric care au aparținut unor cupe sau fructiere tipice în aria culturilor Boian-Giulești și Vădastra.

Ceramica fină de la Brenița ne-a oferit cele mai multe elemente culturale tipice culturii Vinča B2-C1. Unele forme sunt cunoscute încă din faza Vinča B2 după periodizarea lui V. Milojević iar altele din fazele Vinča C1 și C2. Unele analogii cu ceramica culturilor Karamovo IV, Hotnița II și Ussoe se pot stabili prin intermediul ceramicii descoperite în așezările de tip Dudești-Vădastra, Vinča-Dudești și Boian din Oltenia. Cronologic și stratigrafic, nivelurile inferioare de la Brenița prezintă o etapă de trecere de la neoliticul târziu la eneoliticul timpuriu, exemplificată mai ales, prin tehnica de modelare a vaselor, mai ales lustruirea acestora cât și unele forme de vase cu conținut cultural tipice eneoliticului timpuriu. Acest fenomen cultural se situează la nivel cronologic între Vinča B2 și Vinča C1. Cele trei niveluri superioare ale stratului de cultură din sondajul nostru și din profilul vechi conțin ceramică aparținând primei faze a culturii eneolitice Grădești sincronă cu unele faze ale culturilor Marița din Tracia și Polianița din N-E Bulgariei. Reprezentativă este specia vaselor de mărime mari și medii cu suprafață bine netezită sau lustruită, decorată prin incizie largă și adâncă. Sunt realizate linii verticale, oblice, orizontale și paralele (fig. 2/2, 4, 5) motive triunghiulare meandrice în formă de S sau romburi cu cerc în mijloc. Pasta ceramicii descrisă este amestecată cu cioburi pisate, mică și nisip în cantitate mare. Lustruirea suprafețelor vaselor fine se menține. Se perpetuează următoarele forme: vase sferice și semisferice, vase cu corp bitronconic și partea superioară conică, formă care este cunoscută din etapa precedentă, vase cu corp sferic și gât cilindric (fig. 3/13), vase cu gât cilindric, partea mijlocie rotundă, mai înaltă sau mai scundă și partea inferioară conică (fig. 3/17).

Ceramica de tip Grădești se aseamănă cu cea descoperită în așezarea de la Rast¹⁰. Vladimir Dumitrescu datează ceramica neolitică de la Rast în etapa Vinča B2-C1. Mai recent Sabin Luca analizând descoperirile de tip C1 de

⁶ Ibidem, p. 176-177.

⁷ Marin Nica, Ion Ciucă, *Arhivele Olteniei*, SN. 5, 1986, p. 61-77; idem, *Arhivele Olteniei*, SN. 6, 1989, p. 17-42.

⁸ Florin Drașoveanu, *Banatica*, Timișoara, 1996, pl. XXIV/1, 3a; XXVII/24; LXIV, LXV, CXXV, CXXVII.

⁹ Marin Nica, *Banatica*, 11, Reșița, 1991, p. 305-322; idem, *Pontica*, XXX, 1997, Constanța, p. 114, fig. 6/4, 6, 9, 12.

¹⁰ Vladimir Dumitrescu, 1980, *The Neolithic settlement at Rast in: British Archaeological Reports (BAR)*, 72, p. 92.

la Liubcova constată asemănări evidente cu ceramica de la Rast¹¹. Florin Drașoveanu, de asemenea, sincronizează ceramica Vinča C1 din Banat cu Rast¹².

Împreună cu ceramica Gradeșnița I noi am descoperit fragmente ceramice cu decor caracteristic culturii Vădastra fazele III-IV. O parte din ceramica Vădastra evoluată provine din umplutura gropii numărul 3 care aparține nivelului III din profilul sondajului nou (fig. 1/1, 2). Un fragment este decorat cu benzi dințate cu romburi dispuse oblic care mărginesc spațiul lustruit (fig. 2/1). Un alt fragment provine dintr-un vas cu diametrul gurii foarte îngust (7 cm) ornamentat de asemenea prin benzi dințate (fig. 2/3). O statueta feminină publicată de B. Nikolov prezintă de asemenea analogii în plastica fazei Vădastra III din așezarea de la Piatra-sat "Nucet"¹³.

Rezultatele cercetărilor arheologice în așezarea de la Brenița ne-au permis formularea următoarelor concluzii preliminare:

- primele două niveluri, inferioare, se încadrează cronologic, între Vinča B2 și Vinča C1, reliefând elemente definitorii pentru perioada de trecere de la neolitic la eneolitic; această etapă este legată de unele manifestări târzii Boian-Giulești de pe teritoriul Bulgariei de sud-vest;

- trei niveluri superioare datează din prima fază a culturii Gradeșnița sincronă cu Vinča C1;

- prezența ceramicii Vădastra evoluată la nivelul Gradeșnița I ridică noi probleme privind sincronismul și legăturile dintre cele două culturi;

Cercetările viitoare vor aduce noi date privitoare la sincronizarea culturilor neo-eneolitice de la sudul Dunării cu cele din Câmpia Română.

LISTA FIGURILOR

Fig. 1 Brenița 1, 2, profilurile secțiunii nr. 2; 3 profilul secțiunii nr. 1 după B. Nikolov;

Fig. 2 Brenița 1-5, 7-11, ceramică cu decor excizat de tip Boian și Vădastra; 6, 12-18, ceramică fină cu decor lustruit de tip Vinča B2, C1, C2;

Fig. 3 Brenița 1-17, ceramică fină lustruită și ornamentată în tehnica culturii Vinča.

BRENIȚA, UN SITE PRÉHISTORIQUE DU BASSIN DÉ LA RIVIÈRE ISKĀR-BULGARIA

Resumé

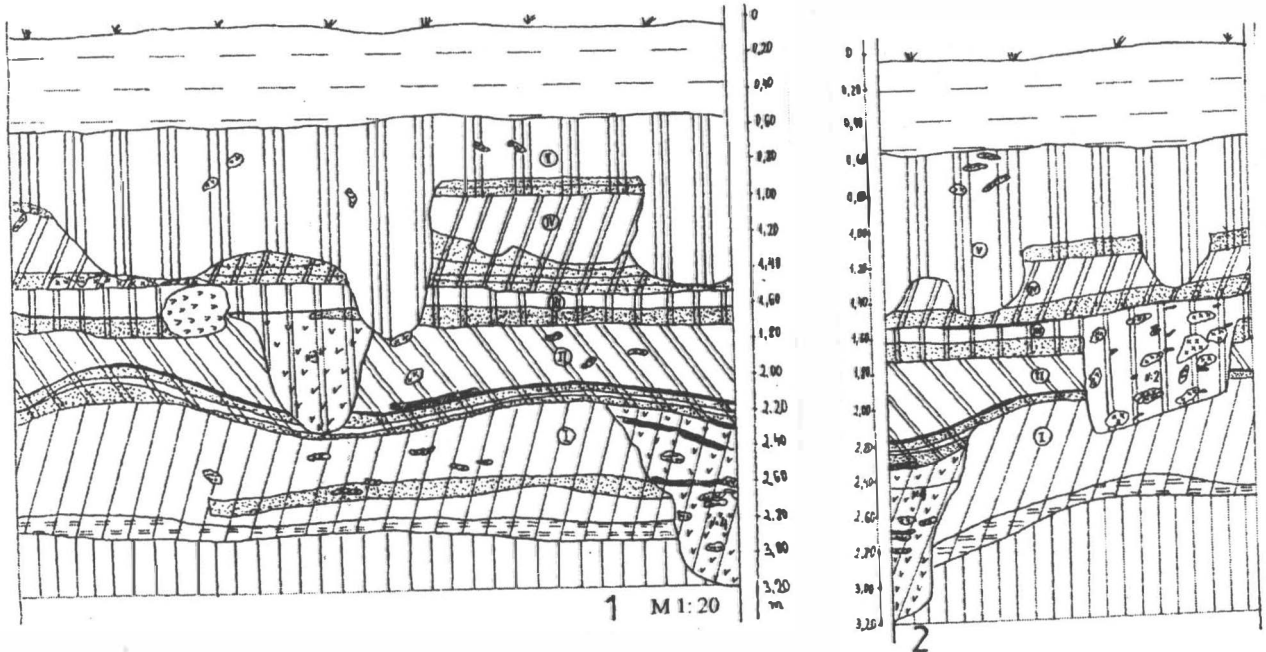
Les recherches récemment commencées au site néolithique de Brenița apportent aussi des données stratigraphiques qu'un nouvel encadrement culturellement chronologique du matériel archéologique découvert.

On rappelle, dans ce sens, la céramique néolithique de type Boian (phase Giulești), Vădastra et Vinča que présentent des analogies avec celle découverte dans les sites néolithiques d'Olténie.

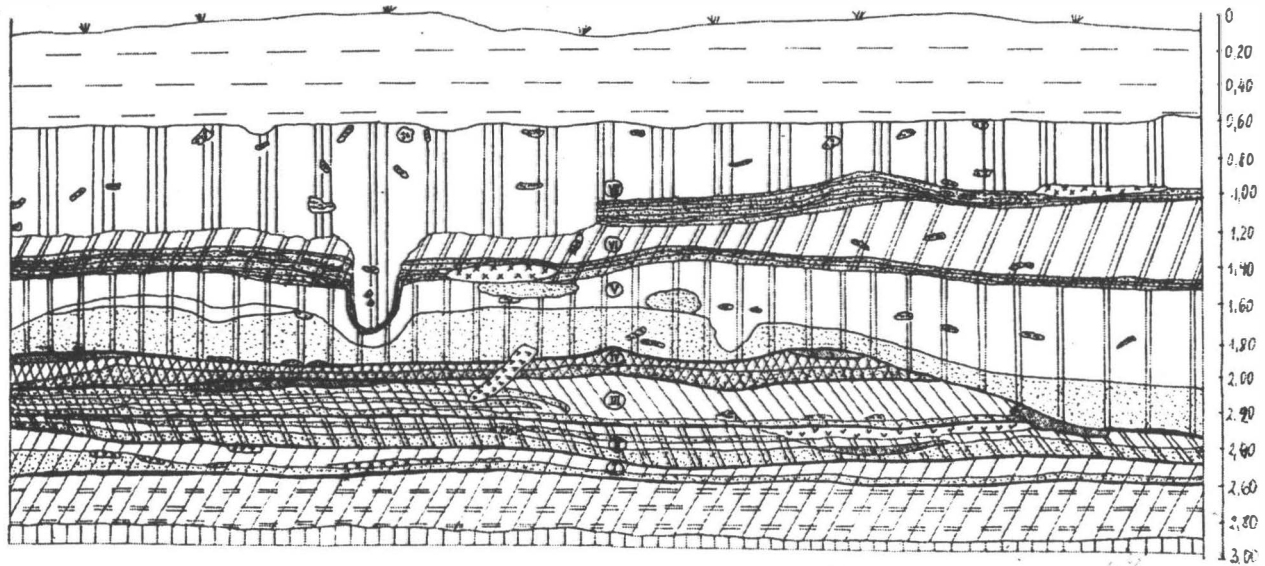
¹¹ Luca Sabin, *Banatica*, 8, p. 465-468.

¹² Florin Drașoveanu, op. cit., p. 92.

¹³ Marin Nica, Ion Ciucă, op. cit., fig. 12/8.

nivelul I	lipitură de culoare gălbuie	ceramică
nivelul II	strat de materie albă	oa se
nivelul III	umplutură de culoare cenușie	cărbuni
nivelul IV	lipituri incendiate	prăbușiri de animale
nivelul V	depuneri aluvionare ale râului	humus
nivelul steril		

nivelul I	lipitură de culoare gălbuie	ceramică
nivelul II	strat de materie albă	oa se
nivelul III	umplutură de culoare cenușie	cărbuni
nivelul IV	lipituri incendiate	prăbușiri de animale
nivelul V	depuneri aluvionare ale râului	humus
nivelul VI	nivelul steril	
nivelul VII		

Fig.1

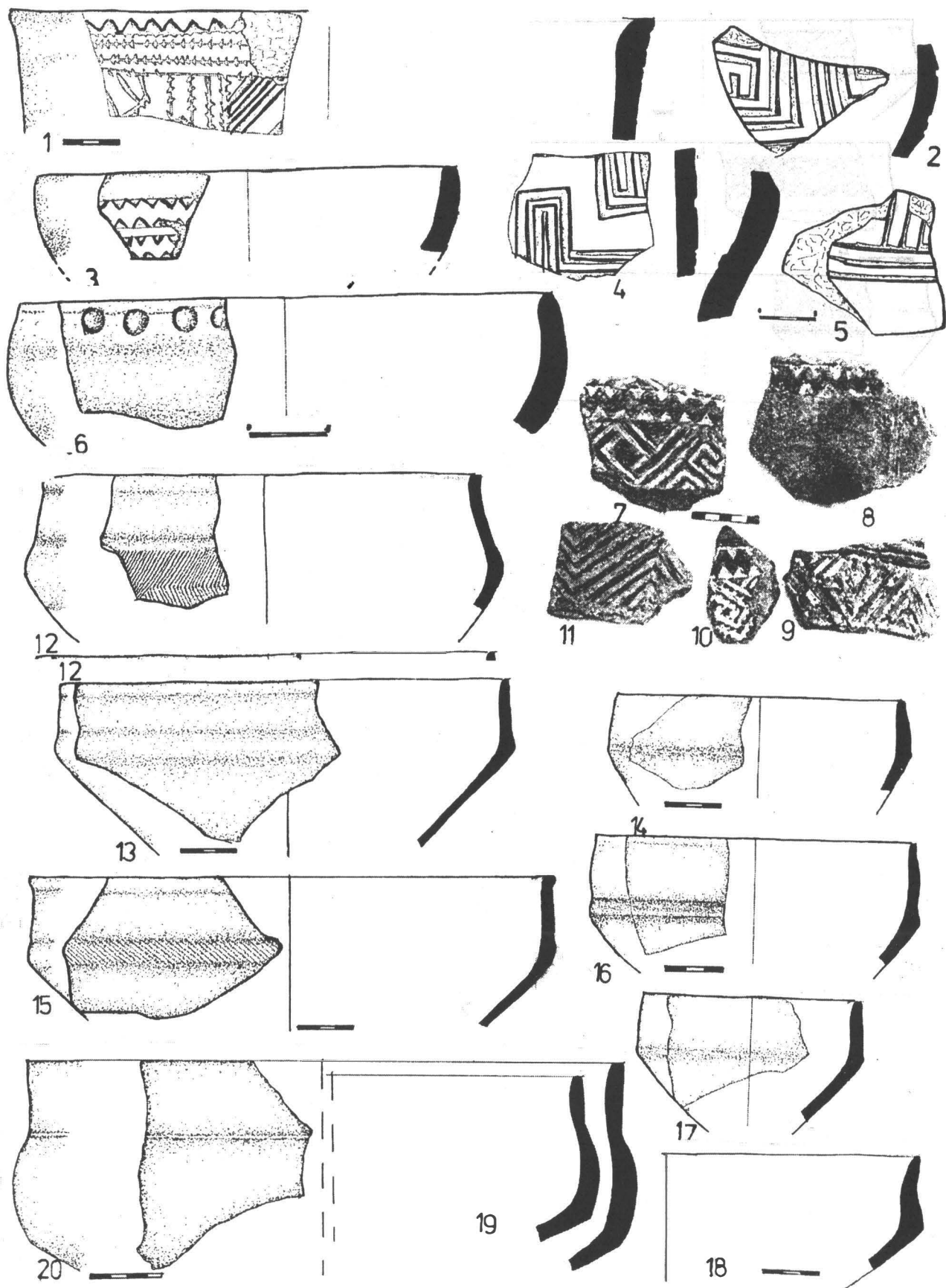

Fig.2

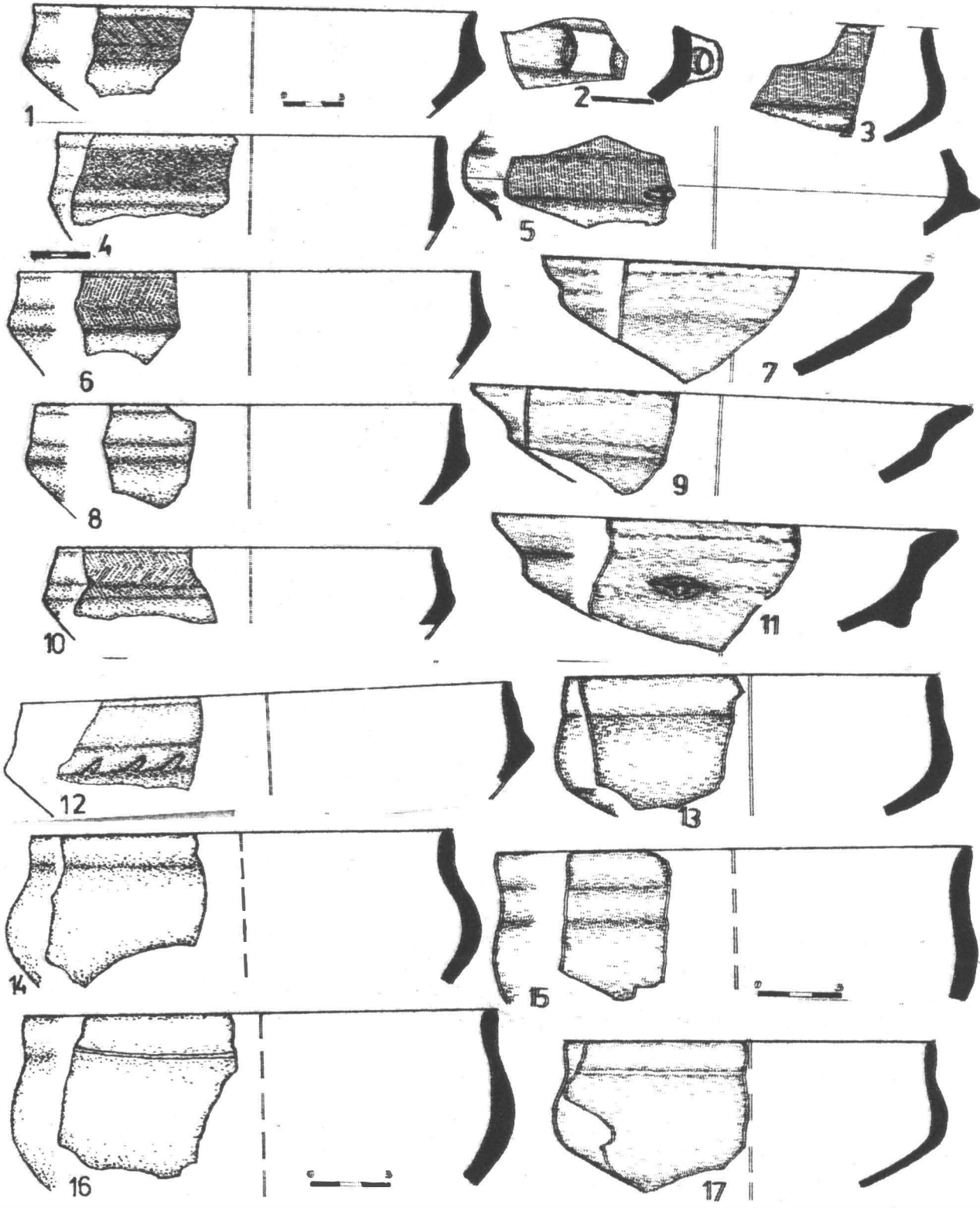

Fig.3

Câteva date despre așezările neolitice târziu din împrejurimile orașului Plevna - Bulgaria

Vențislav Gherghov

În urma periegezelor sistematice efectuate pe terasele râurilor Iskăr, Osâm și Vit au fost identificate 16 așezări din epoca neoliticului târziu. Ne vom referi numai la 4 așezări situate pe cursul mijlociu al râului Vit.

Așezarea de la Iasen. La 1,5 km est de sat în punctul "Belia briag" pe terasa joasă a râului Vit a fost efectuat un sondaj arheologic în urma căruia s-a delimitat stratul de locuire al așezării neolitice în grosime de 1,40 m format din 3 orizonturi. Primul, gros de 0,40 m, suprapune solul viu de culoare brună. Materialul ceramic descoperit în acest orizont se datează în neoliticul târziu. Celelalte orizonturi din partea superioară a stratului aparțin eneoliticului timpuriu de tip Gradeșnița. Deoarece între orizonturi nu s-a observat un hiatus se poate presupune o locuire neîntreruptă din neoliticul târziu la eneoliticul timpuriu. Convingătoare în acest sens sunt caracteristicile ceramicii descoperite în orizonturile de locuire amintite mai sus.

Astfel vasele din orizonturile neoliticului târziu lucrate din lut amestecat cu cioburi pisate, mică și nisip fin sunt bine arse cu suprafața brună deschisă sau neagră cenușie. Exemplificăm, în acest sens, fragmentele a două castroane cu buze ușor arcuite în interior, ornamentate la exterior cu benzi dințate și încrustate dispuse orizontal sau oblic (fig. 1/1, 3), motive tipice așezărilor neolitice târziu de la Brenița¹, Vădastra² și Boian³. Spațiul excizat este încrustat cu substanță albă. Se întâlnesc și benzi incizate umplute cu puncte încrustate cu alb, tipice culturii Vinča C1.

Așezarea de la Krușovița. În punctul "Stoiceva Moghila" la 1,5 km sud-est de sat se află o așezare din neoliticul târziu cu o suprafață de 5.000m² care este situată pe o terasă înaltă a râului Vit de la baza căreia țâșnește un puternic izvor. În imediata apropiere de așezarea neolitică se află un tell cunoscut cu numele de "Stoiceva Moghila" cu o înălțime de 4 m și care s-a format, probabil, prin depunerile unei locuiri eneolitice necercetate încă.

Ceramica din neoliticul târziu descoperită în așezarea de la Krușovița este lucrată din lut amestecat cu boabe de calcar. Suprafața vaselor este netezită, câteodată lustruită. Câteva vase sunt acoperite cu slip. Amintim în acest sens fragmentele de străchini cu gura larg deschisă (fig. 2) sau ușor bitronconică (fig. 2/6). Ornamentarea vaselor este realizată de asemenea în tehnica exciziei lărgite și încrustate cu alb (fig. 1/3, 5, 7, 9). Evidențiem mai ales piciorul de fructieră de la figura 1/2 ornamentat cu S-uri încadrate de câte două șiruri de rombulete excizate și încrustate identice ca formă și ornamentare cu cele descoperite în așezările vădăstrene de pe Valea Oltului, de la Hotărani⁴ și Piatra-Sat și în așezarea de la Vădastra care aparțin fazei IV a acestei culturi. O situație specială o reprezintă fragmentele de la figura 1/5 și 1/6. Primul, ornamentat cu două șiruri de mici alveole însoțite de benzi liniare (fig. 1/5) care ne amintesc de aceleași motive de tradiție liniară, central-europeană care au contribuit la geneza culturilor Vădastra și Boian.

De asemenea, fragmentul de la fig. 1/6, ornamentat cu 3 șiruri paralele de motive plastice alveolate reprezintă de asemenea o manifestare de tradiție mai veche. Majoritatea fragmentelor ceramice descoperite în așezarea de la Krușovița inclusiv cel de la fig. 1/9, ca formă mai ales, aparțin fazei Vădastra IV. Aceleași faze aparțin și fragmentele ceramice din așezarea de la Târnene.

Așezarea la Târnene. Este situată în punctul Sopskoto, pe o terasă înaltă, la 500 m est de malul drept al râului Cernialka. Pe o suprafață de 5.000m² se observă bucăți de lipitură arsă provenite de la locuințe de suprafață incendiate, rășnițe care au aparținut acelorași locuințe, unelte de silex și fragmente ceramice din neoliticul târziu. Majoritatea fragmentelor ceramice recoltate din periegeze provin de la vase de provizii, castroane tronconice, cu pereții groși larg deschiși (fig. 2/4), cupe semisferice ornamentate cu motive liniare paralele (fig. 1/4), vase sferice ornamentate cu benzi spiralice umplute cu puncte (fig. 1/8) și alte câteva fragmente care au aparținut unor vase de dimensiuni diferite ornamentate cu motive și în aceeași tehnică specifică culturii Vădastra IV⁵ (fig. 1/10; 2/2, 4, 5, 7). Ceramica descrisă mai sus nu se deosebește, după tehnica modelării ornamentației și tipologiei formelor, de cea descoperită în așezările de la Iasen și Krușovița.

¹ B. Nikolov, *Arheologia*, 4, p. 5-17.

² V. Cristescu, *Dacia*, III-IV, 1927-1932, p. 1-7.

³ E. Comșa, *Istoria comunităților culturii Boian*, București, 1974, p. 93-168.

⁴ M. Nica, *Historica II*, 1971, p. 18, fig. 8/6, p. 20, fig. 7/1, p. 21, fig. 8/1, 9, 11; Pontica XXX, 1997 Constanța, p. 113, fig. 5/2, 3; M. Nica, I. Ciucă, *Arhivele Olteniei*, 6, SN., 1989, p. 39, fig. 16/13, 14, 20; idem, *Arhivele Olteniei*, 5, SN., 1986, p. 70, fig. 6/3, 11.

⁵ M. Nica, Pontica XXX, 1997, Constanța, p. 113-115, fig. 5-7; Mulțumim pe această cale domnului Marin Nica pentru sugestiile date în vederea sincronizării cronologice a materialului ceramic descoperit în așezările amintite mai sus cu cele din Oltenia.

Așezarea de la Petârnița. În punctul "Kbelstoto" la 4 km nord-est de sat pe o terasă înaltă în apropierea unui pârâu alimentat de izvoare numeroase de pe o suprafață de 5000 m² au fost culese numeroase fragmente ceramice care aparțin celor două orizonturi culturale din neoliticul târziu și eneoliticul timpuriu cultura Gradeșnița. Ceramica descoperită provine de la vase cu pereți groși, modelate din lut și nisip cu mică în cantitate mare. Culoarea pereților variază între brună deschisă și bej cenușiu. Vasele de provizii au partea inferioară conică iar gura cilindrică cu buza ușor profilată în afară. Sunt decorate cu motive realizate prin excizie sau incizie identice cu cele din așezările amintite mai înainte. Împreună cu ceramica au mai fost descoperite cămașe și unelte de silex pentru seceri.

Astfel prin cele 4 așezări prezentate mai sus împreună cu celelalte așezări semnalate în bazinele râurilor Iskăr, Osâm și Vit se completează harta descoperirilor arheologice din neoliticul târziu și eneoliticul timpuriu ale acestei zone toate aceste așezări sunt situate pe terase înalte recomandabile și în imediata apropiere a râurilor și izvoarelor. Văile râurilor au fost prielnice pentru dezvoltarea celor două ocupații de bază: agricultura și creșterea animalelor iar apa râurilor pentru practicarea pescuitului. Așezările s-au format prin depunerea a două straturi de locuire din neoliticul târziu și eneoliticul timpuriu între care nu există un hiatus stratigrafic⁶.

Rezultatele cercetărilor obținute până în prezent în așezările amintite mai sus nu au reușit încă să documenteze sau să delimiteze convingător momentul trecerii atât stratigrafic cât și cultural, de la neoliticul târziu la eneoliticul timpuriu. Această problemă rămâne încă deschisă de a fi rezolvată în viitor prin noi săpături și publicarea exhaustivă a materialelor descoperite pentru sincronizarea culturilor neoliticului târziu de la sud și nord de Dunăre.

Totuși, tipurile de motive și dispunerea lor pe vase dau o notă comună specifică culturilor din neoliticul târziu răspândite în Bulgaria nord-vestică, Bulgaria de nord, în Oltenia și Muntenia.

În stadiul actual al cercetărilor, orizonturile din neoliticul târziu din așezările de la Iasen, Târnene, Krușovița și Petârnița se pot sincroniza cu materialele din peștera Devetaki⁷, cu așezările de la Plevna⁸, Gradeșnița-Nukanovo-Dârvo⁹, Brenița¹⁰, Krușuna¹¹, Kopriveț II-III¹², Harizanovo¹³ din Bulgaria și cu fenomenele culturilor Vădastra¹⁴, Bolintineanu¹⁵, Boian-Giulești¹⁶, Radovanu¹⁷ din România.

Din cercetările efectuate se constată că în neoliticul târziu așezările se află situate la 5-6 km una de alta cu o locuire continuă în bazinele râurilor Iskăr, Osâm, Vit, fapt dovedit și în epoca eneolitică.

În concluzie, pe ambele maluri ale Dunării, culturile neo-eneolitice sunt înrudite din punct de vedere tipologic dar prezintă și trăsături locale, particulare, oglindite mai ales în ceramică. Continuarea cercetărilor și mai ales publicarea exhaustivă a materialului arheologic descoperit până în prezent vor justifica și îmbogăți concluziile noastre.

LISTA FIGURILOR

Fig. 1 Iasen "Belia briag" 1, 3, ceramică din faza Vădastra IV; Krușovița 2, 7, 9, din faza Vădastra IV; 5, 6 din faza Vădastra I-II; Târnene 4, din faza Vădastra II, 8, 9, 10, din faza Vădastra IV.

Fig. 2 Krușevet 1, 3, 5, din faza Vădastra IV; Târnene 2, 4, 7, din faza Vădastra IV.

LES ETABLISSEMENTS NÉOLITHIQUES AUPRÈS DE LA VILLE PLEVNA-BULGARIA

Résumé

Dans les quatre établissements néo-énéolithiques identifiés auprès de Plevna, plus précisément sur les terrasses des rivières Vit et Cernialka ou a découvert de nombreux fragments en céramique caractéristiques aux cultures Boian (phase Giulești), Vădastra et l'énéolithique ancien. Ces découvertes complètent la carte des établissements néo-énéolithiques entre Carpathes et Balcanes.

⁶ Mikov V., Djambazov N., 1960, Devetaska, Sofia, p. 47-86, Gheorghiev V., 1996, AOR.

⁷ Mikov V., Djambazov N., 1960, op. cit.

⁸ Djambazov N., Șișcov N., 1962, *Arheologia*, 4 p. 49-51.

⁹ Mikov B., *Arheologia*, 4, 1986, p. 5-17.

¹⁰ Popov V., *Godisnik na muzeite ot Severna, Bălgaria*, XIX, p. 21-25.

¹¹ Stoianov M., 1995, *Izvestia na Loveckii muzei* I, p. 48.

¹² Popov V., 1993, *Godisnik na muzeite ot severna, Bălgaria*, XIX, p. 21-25.

¹³ Mateeva B., 1993, *Godisnik na muzeite ot severna, Bălgaria*, XIX, p. 29-30.

¹⁴ Mateescu C., 1959, *Materiale și cercetări arheologice* VI, p. 112.

¹⁵ Comșa E., 1977, *Dacia* XXI, p. 319-328.

¹⁶ *Ibidem*, p. 7-9.

¹⁷ *Ibidem*, p. 319-328.

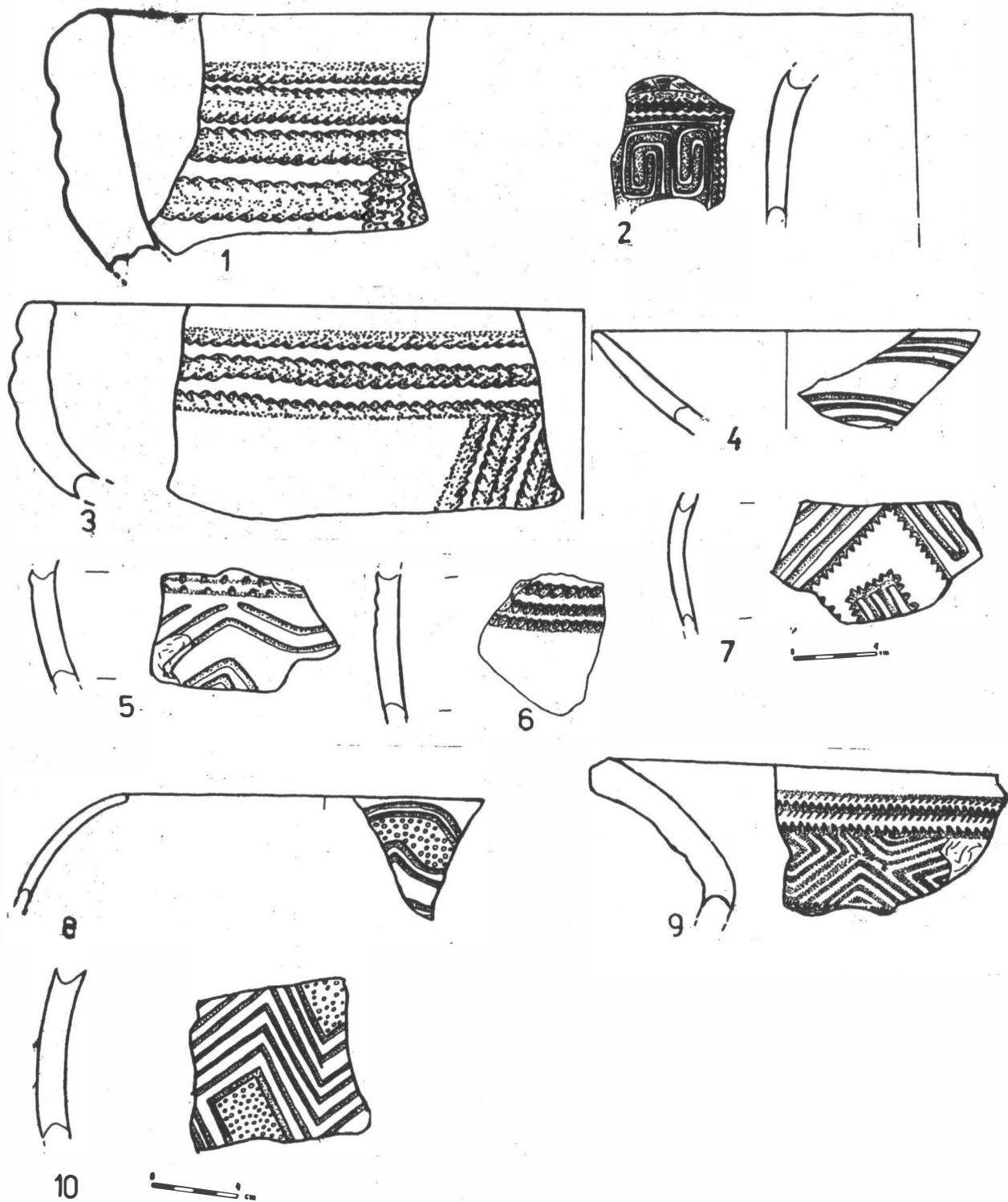

Fig.1

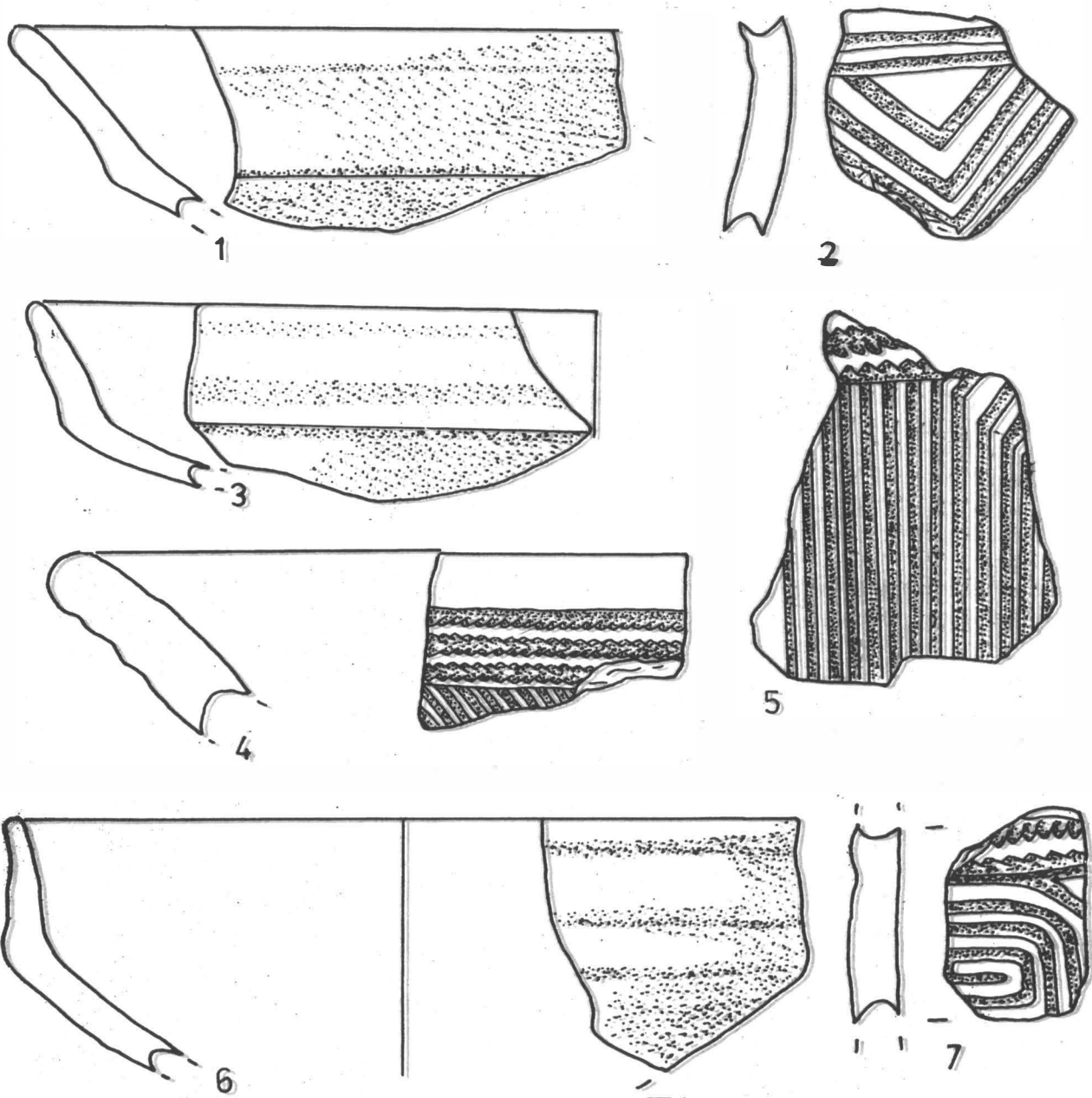

Fig.2

149. MIHĂEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

La sud-vest de biserica din Măgura, pe partea dreaptă a drumului de sat ce intră în șoseaua națională Rm. Vâlcea-Craiova, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Petre-Govora 1995, 51; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

150. MILOSTEA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA SLĂTIOARA.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara; este posibil ca descoperirea de aici să aibă legătură cu cea de la Sacoți; vezi nr. cat. 215.

Lit.: Petre-Govora 1982, 12.

151. MOLDOVA VECHIE

JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN, ORAȘ MOLDOVA NOUĂ.

În pct. "Spitz" s-au găsit urne de tip Verbicioara (faza III), într-un cimitir de incinerare.

Lit.: Simu 1943, 9, fig. 7; Berciu 1961a, 125; Hănsel 1976, 57, nota 49.

152. MORĂREȘTI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA BRĂDEȘTI.

Săpături de salvare în anul 1993. În pct. "La Fântâni" care se află la cca 500 m vest de sat și la aprox. 1 km sud de comuna Brădești, pe terasa înaltă din stânga, ce a străjuit cândva râul Jiu, încadrat la vest de o vale adâncă și la est de una mai puțin pronunțată, având la baza vestică trei izvoare, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV); în S1b (groapa nr. 3) și în S3 s-a găsit un strat subțire, de 0,07 m, cu ceramică de tip Verbicioara, care este suprapus de un strat cu materiale arheologice din sec. IV d. Ch. și suprapune un strat cu materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Schuster ș. a. 1995, 114-115, fig. 1/1; 2/1; 3; 4/1-5; Nica 1996, 26, fig. 11/5, 7; idem 1998, 152, fig. 1, 14/7, 8, 11; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

153. MOVILENI

JUDEȚUL OLT, COMUNA MOVILENI.

Cercetare de suprafață. În pct. "La Izvor", din zona islazului, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV); de pe teritoriul localității provine, fără însă a se cunoaște punctul, și un topor din bronz cu ceafa prelungită.

Lit.: Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 19.

154. MURGAȘI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA MURGAȘI.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara și Glina.

Lit.: Nica 1982, 107; idem 1996, fig. 1.

155. NICHITOAIA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA PIELEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970 și 1971. La capătul de est al satului, în apropierea podului de la șosea, pe terasa inferioară din stânga Tesluiului, s-au găsit fragmente ceramice și chirpic din epoca bronzului (culturile Verbicioara și Glina) și hallstattiene timpurii.

Lit.: Nica 1972, 203; idem 1996, fig. 1.

156. NICOLAE BĂLCESCU

JUDEȚUL MEHEDINȚI, ORAȘ VÂNJU MARE.

Descoperire întâmplătoare din anul 1980. La sud de sat, în zona podului peste râul Blahnița, pe fundul unui canal de irigație și pe câmpul din apropiere, s-au găsit o urnă și fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II); urna a fost găsită la adâncimea de 1,50 m și conținea cenușă și oase calcinate despre fragmentele ceramice nu avem detalii în literatură.

Lit.: Crăciunescu 1982, 194-195, fig. 3, 4; idem 1994, 17; idem 1996, 40, 45; idem 1998, 116, 118, pl. I, IV; idem 1999, 43-44.

157. OCNELE MARI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

Descoperiri întâmplătoare din anii 1970 și 1974. În pct. "Cărpiniș" care se află la poalele unui deal format din tufuri

dacitice, la intersecția a două drumuri sâțești, la cca 600-700 m nord-vest de pct. "Valea Goruneilor" (consemnat mai jos), s-a găsit o așezare de tip "cenușar", cu un singur nivel de cultură (descoperire făcută în anul 1974), un mormânt de înhumatie, deranjat, cu scheletul orientat de la sud-est spre nord-vest (după declarația unor martori; descoperire făcută în anul 1970) și câteva piese de bronz (nu se știe dacă aparțin mormântului sau așezării) care au fost atribuite culturii Verbicioara și unui aspect hallstattian timpuriu.

Lit.: Berciu 1976, 176-177, fig. 1, 7/2, 3; Morintz 1978, 68; Petre-Govora 1980a, 138, 142, fig. 1/5; 2/2, 4, 7; 3/3, 5, 6, 8-10; idem 1982, fig. de la p. 13 (vasul poate să fie ori din acest punct ori din celelalte puncte de la Ocnele Mari); idem 1983, 85; idem 1995, 53, fig. 2/7-9; 3/1-11; 4/1, 2, 4-11; 7/1-6; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

158. OCNELE MARI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

Cercetare de suprafață în anul 1963. În pct. "Cosota", pe versantul nordic al orașului, pe înălțimile dealurilor din satul Cosota, s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (faza III), amestecate cu altele de tip Coțofeni și Glina.

Lit.: Petre-Govora 1976, 15-16, fig. 4/8; idem 1989, 255; idem 1995, 48-49, fig. 6/1; Crăciunescu 1998, 119, pl. II.

159. OCNELE MARI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

Cercetare de suprafață în anul 1963. În pct. "Coasta Ungurească" sau "Coasta Ungurenilor", în zona dealului cu același nume, la cca 1 km est de punctul "Zdup" s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara, amestecate cu altele de tip Coțofeni și Glina.

Lit.: Petre-Govora 1976, 15; idem 1995, 19.

160. OCNELE MARI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1965. În pct. "Valea Goruneilor" care se află pe terasa malului stâng al pârâului Sărat, care trece prin oraș, la cca 300 m nord-est de biserica Trăistari și în zona conductei salifere care duce la Uzina de Sodă Govora, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V) și materiale arheologice hallstattiene timpurii; la adâncimea de 1 m s-a descoperit un strat de cultură, gros de 0,80 m; pe baza tipologiei ceramicii s-a ajuns la concluzia că există două niveluri de locuire; nivelul superior a fost tăiat de o groapă semiovală.

Lit.: Petre-Govora 1971, 561, fig. 4/1-3; idem 1980a, 138, 142, fig. 1/3; 2/5; 3/1, 2, 4; idem 1983, 85; Purice ș.a. 1988, 57; Petre-Govora 1995, 53, fig. 2/1-6; Lazăr 1998, 29; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

161 . OCNELE MARI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

Săpătură de salvare în anul 1968 și descoperire întâmplătoare din anul 1973. În pct. "Ștrand" care se află deasupra ștrandului, în unghiul format de un șanț cu drumul și pînă în marginea pârâului Sărat ce desparte plaja ștrandului de satul Țeica, la cca 150 m nord de ștrand, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza I) și Gornea-Orlești; s-a descoperit un strat de cultură aflat la adâncimea de 0,60 m, gros de 0,65 m; pe baza tipologiei ceramicii s-a ajuns la concluzia că există două niveluri "culturale": unul de tip Glina târzie iar celălalt de tip Verbicioara și Gornea-Orlești; tot în zonă s-a descoperit un ac de bronz cu "urechi" și o secure de bronz de tipul "cu bordură", cu secțiune dreptunghiulară.

Lit.: Petre-Govora 1983, 85, fig. 6/5 (?); idem 1988a, 44-45; idem 1989, 255; idem 1995, 45-47, fig. 1/1-8, 13, 15, 16; 2/1-3, 10, 11; 3/1-10; 4/2, 3, 7 (?), 10; 5/2, 5, 7; p. 53, fig. 6/5; Crăciunescu 1998, 119, pl. I.

162. OCNELE MARI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

Săpături de salvare în anii 1973-1978. Punctul "Zdup"; la aprox. 50-100 m nord, de actualul ștrand, se află un deal de formă conică care are la bază o poieniță ce formează curtea locuitorului inginer Hurezeanu; în partea stângă a drumului ce intră în satul Buda se formează un pârâiș cu apă sărată; pe malul pârâișului se află un dâmb, în imediata apropiere a celei mai vechi guri de ocnă; în acest punct s-au găsit materiale arheologice de tip Gornea-Orlești, Glina și Coțofeni; în urma cercetării s-a observat următoarea succesiune de straturi: în partea superioară se află un strat de depuneri actuale, cu mult pietriș, gros de 0,25 m; sub acest strat au fost observate straturi cu fragmente ceramice ce alternează cu niveluri groase (0,10 - 0,20 m) de cenușă și arsură, care merg pînă la adâncimea de 1,60 - 1,80 m; sub adâncimea de 1,80 - 2 m coboară o groapă, ușor ovală, în care s-a găsit numai ceramică de tip Coțofeni; locuirea Coțofeni se suprapune numai parțial cu nivelurile superioare; fragmentele ceramice de tip Glina și Gornea-Orlești apar pînă la adâncimea maximă de 1 m.

Lit.: Petre-Govora 1976, 16-17, 20, fig. 8/14-17, 19, 20; idem 1982a, 9, fig. 1; idem 1983, 85; idem 1985, 34-35; idem 1988, 137-142, fig. 1/1-7; 2/1-11; 3/1-11, 13; 4/1-14; 5/1-3; 8/1-6; idem 1995, 38-41, fig. 1/1-7; 2/1-11; 3/1-11, 13; 4/1-14; 5/1-3; 8/1-6.

163. OCNIȚA

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

Cercetare de suprafață în anii 1958 și 1959, sondaj în anii 1960-1962 și săpături sistematice în anii 1966-1979. În pct. "Cetatea I", în așezarea de epocă La Tène, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V) într-un strat discontinuu care suprapune un alt strat cu materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Berciu 1976, 176, fig. 4/7-9; 7/1; idem 1978, 5, 8; Morintz 1978, 68, fig. 38/4; Iosifaru 1980, 5-8; Berciu 1981, 53, 57; idem 1981a, 14, fig. 2, pl. 3/12-15; Berciu ș. a. 1992, 113; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

164. OCNIȚA

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1963. Pe drumul spre sonda 407 și în grădina locuitorului C. Tabacu s-a găsit o așezare de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1976, 15 (îndeosebi nota 42); idem 1995, 30, nota 294; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

165. OCNIȚA

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

În unghiul format de pârâul ce coboară pe latura din vest a bisericii din Țeica cu drumul Rm. Vâlcea-Ocnița, pe terenul familiei Stăpânioiu, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Petre-Govora 1995, 51; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

166. OGRADENA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA IEȘELNIȚA.

În pct. "Peștera Climente II" din Cazanele Mari s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele II-III).

Lit.: Morintz 1978, 22-23; Petre-Govora 1995, 45.

167. OLTEANCA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PĂDINA.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara (faza IV).

Lit.: Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

168. OLTEANCA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA GLĂVILE SAU LĂDEȘTI (informația din literatură nu este explicită).

Descoperire întâmplătoare în anul 1929. În pct. "La Chituci" s-a găsit un topor de piatră, perforat, care a fost atribuit culturii Verbicioara (în literatură se dă de înțeles că ar aparține fazei V).

Lit.: Petre-Govora 1995, 51 (posibil una dintre piesele de la fig. 9).

169. OPRÎȘOR

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA OPRÎȘOR.

Descoperire întâmplătoare din luna iulie a anului 1989. În pct. "Mololoi", în estul comunei, într-o zonă deluroasă, în valea Scăpăului, pe panta unei văi nu prea adânci care este orientată est-vest, în zona unui izvor astupat, s-au găsit câteva fragmente ceramice și un topor de piatră care au fost atribuite culturii Verbicioara (fazele IV-V); pe teritoriul localității s-au găsit și materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Berciu ș. a. 1952, 179, fig. 29/4; Nica 1994, 187, nota 42; idem 1996, 29, fig. 1; Crăciunescu 1996, 40-41, 45, pl. V/3-10; idem 1998, 118, pl. III, IV.

170. OREVIȚA MARE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, ORAȘ VÂNJU MARE.

Cercetare de suprafață în anul 1978 și săpături sistematice în anii 1987-1988 și 1994-1995. Punctul "La Pârâu" se află în zona "Păulești" de pe dealul Măroiu, cam la 2 km est de localitate; acest punct este situat între două dealuri care-l mărginesc la nord și sud și care se unesc în partea de est, astfel că valea largă are ieșire către vest; în zonă existau două izvoare, unul cu debit destul de mare, care își aducea apa până în zona centrală a așezării preistorice și care a săpat de-a lungul timpului, ajutat de apa pluvială, un ogaș lat de 18-20 m și adânc de 10 m; în ultimii ani acest izvor a secat, nerămânând decât cel situat în nordul așezării, ce are un debit actual destul de mic; în acest punct s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V); s-au descoperit trei niveluri de locuire care sunt separate între ele de niveluri de steril; nivelul inferior a fost atribuit culturii Glina, cel din mijloc, culturii Verbicioara, iar cel superior, Hallstattului timpuriu; stratul atribuit culturii Verbicioara are o grosime ce variază între 0,50-0,80 m; tot în această zonă s-a găsit o seceră de bronz, patru inele de buclă, fragmente de vase și unul de statueta de tip Gârla Mare; stratul atribuit culturii Verbicioara a fost găsit la o adâncime mai mare de 0,80 m.

Lit.: Crăciunescu 1982, 193-194, 197-198, fig. 2; idem 1989, 253-254; idem 1992, 100; Nica 1994, 187, nota 42;

171. ORLEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA ORLEȘTI.

Cercetare de suprafață. În pct. "Bălți", pe "Valea Bisericii", în locul unde a fost o fabrică de cărămidă, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Petre-Govora 1995, 51; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

172. ORLEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA ORLEȘTI.

În zona pârâului Sâlea, pe latura de nord a bisericii Sâlea, în pantă și pe latura de est a curții aceleiași biserici, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Petre-Govora 1969, 158, nota 3; idem 1970, 486; idem 1995, 51; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

173. ORLEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA ORLEȘTI.

Cercetare de suprafață (observații stratigrafice făcute în ruptura malului pârâului Sâlea) în anii 1966, 1968 și 1970. În malul pârâului Sâlea s-a găsit o așezare care a contribuit la definirea aspectului Gornea-Orlești; s-a descoperit un strat de cultură la 4-4,20 m, adâncime, gros de 0,30 m care este suprapus de un nivel cu materiale arheologice de tip Verbicioara (faza V); la cea mai mare adâncime se află un strat cu materiale arheologice de tip Sălcuța IV; nivelul Verbicioara (faza V) este suprapus de un nivel cu materiale arheologice hallstattiene timpurii și târzii care se află la adâncimea de 2,30 m.

Lit.: Petre-Govora 1969, 158, nota 3; idem 1970, 486; idem 1976, 20; Boroneanț 1976, 29; Petre-Govora 1985, 34; idem 1988, 137, 142-146, fig. 3/12; 5/4-17; 6/1-11; 7/1-15; 8/7-18; idem 1995, 38-41, fig. 3/12; 5/4-17; 6/1-11; 7/1-15; 8/7, 8, 9 (?), 10-18.

174. ORODEL

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ORODEL.

Sondaj în anul 1950. În pct. "Hoaga Puiului" s-a găsit o așezare de tip Verbicioara.

Lit.: Berciu ș. a. 1951, 242; Berciu 1976, 171.

175. ORODEL

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ORODEL.

Cercetare de suprafață. În pct. "Țuțuroaie" (punctul I) s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-IV) și Gornea-Orlești.

Lit.: Nica 1996, 19-23, 26, fig. 3/1-15; 5/2, 3, 10; 6/7; 11/1, 2; 17/1-7, 9-12, 15, 16; 18/3-6, 8-11, 13-15; idem 1998, 151-152, fig. 1, 2/3, 7, 10, 15-19; 5/13; 6/1-3, 5, 6, 8-12; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, II, IV.

176. ORODEL

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ORODEL.

Sondaj în anii 1950 și 1955. În pct. "Țuțuroaie" (punctul II) s-au găsit trei așezări de aspectul unor "sălașe" care au fost atribuite culturii Verbicioara (fazele IV-V); s-au găsit două straturi de cultură; în stratul superior, fragmentele ceramice de tip Verbicioara au fost descoperite în asocieri cu cele de tip Gârla Mare și cu altele, hallstattiene timpurii; probabil din acest punct provine și un celt de bronz.

Lit.: Nicolăescu-Plopșor 1923, 300; Berciu 1939, 288, fig. 174; Berciu ș. a. 1951, 242; Berciu 1954, 353; idem 1961, 227, 231, 235-236; idem 1961a, 151-152, 155; idem 1976, 178; Morintz 1978, 61.

177. OSTROVUL CORBULUI

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA HINOVA.

Săpături sistematice în anii 1970-1984. Punctul "Botul Cliuciului" (spre localitatea Batoți) se află în dreptul km fluvial 911; zona A a fost fixată în jurul km 911; a fost cercetată, prin 20 secțiuni, o suprafață lungă de 142 m și lată de 48 m; în zona A a fost găsită o așezare de tip Verbicioara (fazele II-III); în secțiunea S. XV, cea mai estică din sectorul A, s-a descoperit un strat, gros de 0,60 m, aflat la aprox. 1 m adâncime; acest strat suprapune un altul cu materiale arheologice de tip Glina, târzii, și este tăiat de o groapă în care se află materiale arheologice, amestecate, din epoca bronzului; în secțiunea S. XVI, cea mai sudică din sectorul A, s-a găsit un strat, gros de 0,20-0,40 m, aflat la o adâncime de aprox. 0,70-0,80 m; acest strat suprapune un nivel cu materiale arheologice de tip Glina și este suprapus de un strat cu materiale arheologice de tip Gârla Mare.

Lit.: Roman 1987, 335, 339-342, 351, 354, fig. 1-3, 9a, 9c, 10; idem 1996, 17, 23, 32, fig. 1-4, 6, 14, 15, 32, 33; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, II, IV.

178. OSTROVUL CORBULUI

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA HINOVA.

Săpături sistematice în anii 1970-1984. Punctul "Botul Cliuciului" (spre localitatea Batoți) se află în dreptul km fluvial 911; zona B a fost fixată la 280 m spre est de zona A între metrii 292 și 448 ai kilometrului 911; a fost cercetată, prin 8 secțiuni, o suprafață lungă de 156 m; în zona B a fost găsită o așezare de tip Gornea-Orlești și Verbicioara (faza I); în secțiunea S. XX s-a găsit un strat, gros de 0,60-0,70 m, aflat la aprox. 0,50-0,70 m adâncime; în interiorul acestui strat s-au identificat trei tipuri de depunere arheologică; cea din mijloc a fost împărțită la rândul ei în două niveluri: în nivelul inferior au fost găsite materiale arheologice de tip Gornea-Orlești; acest din urmă nivel suprapune o depunere (cea inferioară) subțire în care s-au găsit fragmente de cești cu două torți, asemenea celor de tip Bubanj III-Vecina (post Glina) și este suprapus de un nivel în care s-au găsit resturi ale unei locuințe incendiate, cu vatră de foc; în depunerea superioară apar resturi dacice în amestec cu ceramică hallstattiană sau din epoca bronzului; acest strat este perforat de gropi ce conțin materiale arheologice de tip Gârla Mare și suprapune un strat cu materiale arheologice de tip Coțofeni; în secțiunea S. XXI avem o situație similară cu cea de sus, mai puțin gropile de tip Gârla Mare; în secțiunile S. XVIII, S. XIX, S. XXII și în S. XXIII, situațiile sunt identice cu cea din S. XX.

Lit.: Roman 1987, 335, 339-342, 357, 359, 362, fig. 1, 2, 4, 14/b, c; 15-17; idem 1996, 17, 25-26, 31, 66, fig. 1-4, 6-8, 19b, 31; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, II, IV.

179. OSTROVUL ȘIMIAN

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA ȘIMIAN.

Cercetare de suprafață în anul 1992. Pe insulă s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 41, pl. V/11; idem 1998, 115, 118, pl. I, IV.

180. PADEA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DRĂNIC.

Sondaje în anii 1968 și 1969. În punctele "Dealul VII" și probabil "Zăgoreni" s-au găsit fragmente ceramice și cinci urne de tip Verbicioara (fazele II-III); două urne inedite se află la Muzeul Olteniei Craiova iar alte trei, tot inedite, se află în colecția muzeală de la Padea.

Lit.: Popescu 1969, 478; Nica ș. a. 1979, 31, 37; Nica 1980, 89-90, 92; idem 1996, 22-23, fig. 6/5, 6, 8, 9; idem 1998, 152, fig. 1, 8/1-12; Crăciunescu 1998, 118, pl. IV; informații inedite din notițe ale lui Ilie Constantinescu.

181. PALILULA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA BUCOVĂȚ.

Cercetare de suprafață. La nord de confluența pârâului Palilula cu Jiul, pe o suprafață de cca 100 x 50 m și pe o terasă înaltă, s-au găsit urme de locuire care aparțin fazelor târzii ale epocii bronzului (posibil cultura Verbicioara) și secolului VI d. Hr.

Lit.: Negru 1994, 62, 79.

182. PĂDINA MARE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PĂDINA.

Descoperire întâmplătoare. În pct. "La Ariile Boierești" care se află la câteva sute de metri spre nord de punctele "La Teasc", "Fața Ravului", "La Răveanu", "La via lui Răveanu", "La Movilă" și în partea de sud a localității Pădina Mare, spre Pădina Mică, pe o colină paralelă cu aceea pe care este așezată localitatea Pădina Mare, s-au descoperit materiale arheologice și un vas care au fost atribuite culturii Verbicioara (fazele IV-V: încadrarea o facem pe baza informațiilor de la G. Crăciunescu care presupunem că se referă la acest punct, și a descrierii vasului, făcută de D. Galbenu și I. Miulescu); în punctul învecinat "Fața Ravului" s-a făcut un sondaj în urma căruia s-au găsit două frag. de statuete și un fragment de vas, toate de tip Gârla Mare; sondajul s-a făcut într-o așezare de tip "sălaș".

Lit.: Galbenu ș. a. 1969, 137-140, fig. 1/6-8; 2; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

183. PĂTULELE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PĂTULELE.

Descoperire întâmplătoare. În partea de sud a localității, în viile fostului CAP, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Nica 1994, 187, nota 42; Crăciunescu 1996, 42, pl. IV/14; idem 1998, 118, pl. III, IV.

184. PĂTULELE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PĂTULELE.

Cercetare de suprafață. Pe malul drept al pârâului Blahnița, în nordul localității, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (probabil numai din fazele I-III).

Lit.: Crăciunescu 1996, 42, pl. VI/1.

185. PÂRȘANI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA PIELEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970 și 1971. Pe terasa din stânga râului Teslui, la intrarea în sat, în apropierea cantonului din halta CFR Toporași, s-au găsit fragmente ceramice din epoca bronzului și din neoliticul timpuriu.

Lit.: Nica 1972, 204; idem 1982, 107.

186. PÂRȘANI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA PIELEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970 și 1971. În grădina școlii și a bisericii s-au găsit fragmente ceramice de tip Coțofeni, Glina și din epoca bronzului mijlociu.

Lit.: Nica 1972, 205-206; idem 1982, 107.

187. PIATRA-SAT

JUDEȚUL OLT, COMUNA PIATRA-OLT.

Cercetare de suprafață. La jumătatea distanței dintre Piatra-Sat și Brâncoveni, în locul unde terasa inferioară a Oltului formează un pinten lung de câteva sute de metri, la vest de punctul "Vadul Codrii", între acesta și punctul "Nucet" dar mai apropiat de cel din urmă, în zona dintre marginea așezării neolitice și limita terasei, s-a găsit un "cenușar" în centrul unei așezări care a fost atribuit culturii Verbicioara (faza V).

Lit.: Nica ș. a. 1989, 35; Lazăr 1998, 30-31, fig. 2; Crăciunescu 1998, 118, pl. IV.

188. PIATRA-SAT

JUDEȚUL OLT, COMUNA PIATRA-OLT.

Săpături sistematice în anii 1985, probabil, 1992 și 1995. La jumătatea distanței dintre Piatra-Sat și Brâncoveni, în locul unde terasa inferioară a Oltului formează un pinten lung de câteva sute de metri, la marginea terasei și chiar în marginea "cenușarului", s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V); s-a descoperit un nivel de locuire, gros de 0,30-0,50 m, cam la adâncimea de 1-1,10 m care este suprapus de un strat cu materiale arheologice de tip Basarabi.

Lit.: Lazăr 1997, 13, 16-20, fig. 1, 4, 5; idem 1998, 32, fig. 3/1, 2; Crăciunescu 1998, 118, pl. IV.

189. PIATRA-SAT

JUDEȚUL OLT, COMUNA PIATRA-OLT.

Cercetări de suprafață și săpături sistematice. În pct. "Nucet", la jumătatea distanței dintre Piatra-Sat și Brâncoveni, în locul unde terasa inferioară a Oltului formează un pinten lung de câteva sute de metri, la 200-300 m nord-vest de punctul "Vadul Codrii", s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I și IV-V) și probabil o alta de tip Gornea-Orlești; s-a descoperit un strat de cultură care suprapune un nivel subțire cu materiale arheologice datate în ultima etapă a fazei finale a culturii Vădastra și începutul fazei Boian V și este suprapus de stratul vegetal, cenușiu; materialele arheologice din stratul în discuție sunt amestecate cu unele de tip Cernavodă III.

Lit.: Nica ș. a. 1986, 74, fig. 7/1-4, 7, 9, 11; 8/1-3, 9, 10; idem 1989, 17, 29, 35, 41, fig. 3, 17/2-5, 6-12; Nica 1989, 252-253; idem 1998, 152, fig. 1, 16/1-8; Crăciunescu 1998, 118, pl. IV.

190. PIATRA-SAT

JUDEȚUL OLT, COMUNA PIATRA-OLT.

Cercetări de suprafață și săpături sistematice. În pct. "Vadul Codrii", la jumătatea distanței dintre Piatra-Sat și Brâncoveni, în locul unde terasa inferioară a Oltului formează un pinten lung de câteva sute de metri, la capătul acestui pinten pe un promontoriu mai înalt ce domină valea largă a Oltului, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I și IV-V) și probabil o alta de tip Gornea-Orlești; s-a descoperit un strat de cultură, gros de 0,30 m, care suprapune un nivel cu materiale arheologice de tip Boian și este suprapus de stratul vegetal cenușiu care are urme medievale.

Lit.: Nica ș. a. 1989, 17-20, fig. 1/1, 4; 2/1; Crăciunescu 1998, 118, pl. IV; informații inedite de la M. Nica.

191. PIELEȘTI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA PIELEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970 și 1971. În pct. "La Oprescu" care se află la capătul de est al comunei, acolo unde terasa inferioară a Tesluiului formează un pinten, adânc în luncă, pe partea stângă a aceluiași râu, la 200 m vest de podul de cale ferată al liniei Craiova - Piatra-Olt, s-a găsit o așezare din neolitic și din epoca bronzului.

Lit.: Nica 1972, 203.

192. PIETROAIA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA SOPOT.

Cercetare de suprafață. În pct. "La Carieră" care se află la nord de sat, au fost găsite fragmente ceramice de tip Verbicioara (o fază finală).

Lit.: Negru 1994, 77.

193. POLOVRAGI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA POLOVRAGI.

Cercetare de suprafață în anul 1962 și sondaj în anii 1966 și 1967. În spatele mănăstirii, între aceasta și Cheile Oltețului, la poalele muntelui Padeș, pe malurile unui pârâiaș care curge de la est spre vest și care se varsă în râul Olteț, s-au găsit

fragmente ceramice de tip Verbicioara.

Lit.: Daicoviciu ș. a. 1953, 207; Bușilă ș. a. 1974, 141, 144 (asteriscul); Băltățeanu 1988, 10-11 (nu se știe dacă autorul se referă la acest punct sau la următorul).

194. POLOVRAGI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA POLOVRAGI.

Sondaj în anul 1964. În pct. "La Crucea lui Ursachi" care se află pe muntele Padeș (1000 m), la 400 m deasupra malului stâng al râului Olteț, la sud de fortificația dacică din punctul "Cetățuia", separat de acest din urmă punct printr-o șa îngustă și puternic denivelată, pe un platou de cca 5000-6000 metri pătrați cu apărare naturală pe laturile de vest, est și parțial sud, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V); acestea au fost găsite într-o așezare dacică care are un strat de cultură, gros de cca 1,50 m; în zonă s-au găsit și câteva fragmente ceramice hallstattiene târzii de tip Ferigile.

Lit.: Daicoviciu ș. a. 1953, 207-208, fig. 12; Popescu 1965, 595; Bușilă ș. a. 1974, 141-142, 144; Marinescu 1977, 25-26; Băltățeanu 1988, 10-11; Calotiu 1994, 17-18, 20, fig. 14/2, 3, 5, 6; 15/2-4; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

195. PONOARELE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PONOARELE.

Descoperire întâmplătoare din anul 1987. Într-o peșteră, lângă comună, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV).

Lit.: Crăciunescu 1992, 100; idem 1996, 42, 45, pl. VII/4; idem 1998, 116, 118, pl. III, IV, X/4.

196. POROINA MARE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA POROINA MARE.

În pct. "La Fântâni", în apropierea localității, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Nica 1994, 187, nota 42; idem 1996, 29; Crăciunescu 1996, 42, 45, pl. IV/3; V/12; VI/2, 4; idem 1998, 118, pl. III, IV.

197. PREDEȘTI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA PREDEȘTI.

Cercetare de suprafață. La aprox. 500 m vest de km 9, pe dreapta drumului Breasta-Cernătești, pe o terasă înaltă, s-au găsit fragmente ceramice de tip Glina și Gornea-Orlești.

Lit.: Negru 1994, 74, 79.

198. PRISTOL

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PRISTOL.

Cercetare de suprafață. În lunca Dunării, lată de câteva sute de metri, în dreptul stației de pompare, în locul unde se află o ruptură în mal și între km fluviali 845-846, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 42, pl. VI/5; idem 1998, 118, pl. I, IV; Gherghe 1999, 68 (pentru o mai bună localizare geografică a punctului).

199. PRUNDENI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA PRUNDENI.

Descoperire întâmplătoare și sondaj. În pct. "La Plutonier" care se află la 2 km sud-vest de punctul "Sâlea" de la Orlești, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Petre-Govora 1995, 15, 43, 51; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

200. PUȚINEI

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA IZVORUL BÂRZII.

Cercetare de suprafață. Pe malul pârâului Gârdan, sub așezarea actuală, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 42, pl. VI/3; idem 1998, 118, pl. I, IV.

201. RAST

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA RAST.

Cercetare de suprafață în anul 1942 și săpături sistematice în anii 1943 și 1950. Punctul "Grindul Țifarului" se află în stânga și dreapta gârlei cu același nume; această gârlă este una dintre vechile gârle de legătură între Dunăre și bălțile doljene; în acest punct s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele III-IV); acestea au fost descoperite, în asociere, cu altele de tip Coțofeni și Gârla Mare, pe malul Gârlei Țifarului sau infiltrate în stratul superior al așezării neolitice.

Lit.: Dumitrescu ș. a. 1944, 84-85; Nicolăescu-Plopșor ș. a. 1951, 267-268, 272; Dumitrescu 1980, 2-3, 83, pl. LXXXI/6.

202. RÂMNICU VÂLCEA

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ RÂMNICU VÂLCEA.

Descoperire întâmplătoare. În pct. "Cetățuia", în nordul orașului, s-a găsit un mormânt de incinerare care a fost atribuit culturii Verbicioara (faza V); s-a descoperit o urnă cu două vase adiacente.

Lit.: Berciu 1972, 15, pl. III/1-3; idem 1976, 178; Morintz 1978, 70; Petre-Govora 1989, 256; Crăciunescu 1998, 119, pl. III, IV; idem 1999, 46.

203. RÂMNICU VÂLCEA

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ RÂMNICU VÂLCEA.

Descoperire întâmplătoare din anul 1970 și sondaj în anul 1979. În pct. "Cetățuia", în șaua pîntenului de deal pe care este zidită biserica Cetățuia, în nordul orașului, s-a găsit o așezare de tip Gornea-Orlești și Verbicioara (fazele III și V); pentru materialele arheologice de tip Gornea-Orlești, în literatură se dă de înțeles că acestea ar exista în acest punct (Petre-Govora 1985, 34-35); în zonă s-au găsit și materiale arheologice de tip Coțofeni, Glina, hallstattiene și de tip La Tène.

Lit.: Petre-Govora 1971, 561, nota 6; idem 1982a, 10; idem 1985, 34-35; idem 1995, 14, 19, 48, fig. 6/3, 6, 9; 7/8.

204. RÂMNICU VÂLCEA

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ RÂMNICU VÂLCEA.

Cercetare de suprafață. La cca 200 m sud de Liceul Industrial s-au găsit fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești și Verbicioara (faza I).

Lit.: Petre-Govora 1976, 15; idem 1995, 30.

205. RÂMNICU VÂLCEA

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ RÂMNICU VÂLCEA.

Descoperire întâmplătoare. Cu ocazia săpării temeliei Liceului Economic s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (faza I).

Lit.: Petre-Govora 1976, 15; idem 1995, 30.

206. RÂMNICU VÂLCEA

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ RÂMNICU VÂLCEA.

Descoperire întâmplătoare din anul 1965. La 250 m de Spitalul Județean, pe locul unei fântăni, s-a găsit un mormânt de incinerare care a fost atribuit culturii Verbicioara (o fază târzie); la 8 m adâncime s-a descoperit o urnă acoperită cu o lespede de piatră și "cinci-șase" vase adiacente, ce aveau influențe ale culturii Gârla Mare.

Lit.: Petre-Govora 1980a, 139, nota 9; idem 1983, 94, nota 32.

207. RÂURENI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI RÂMNICU VÂLCEA.

Pe teritoriul localității s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V); într-o locuință de aici erau grupate pe o vatră (complex închis) un celt de bronz și fragmente ceramice caracteristice fazelor IV-Vb.

Lit.: Hänsel 1976, 57, 60, nota 49, fig. 30/1, 3, 6.

208. RECEA

JUDEȚUL OLT, COMUNA VALEA MARE.

Cercetare de suprafață. În partea de nord a satului, pe terasa stângă a pâraului Recea, pe ambele părți ale șoselei spre Slatina, lângă o pompă de apă, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza IV).

Lit.: Preda 1986, 115; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV (punct trecut incorect pe hartă); Butoi 1999, 31.

209. REȘCA

JUDEȚUL OLT, COMUNA DOBROSLOVENI.

Săpături sistematice în anul 1990. În pct. "Villa Suburbană" s-au găsit fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești și Verbicioara (fazele I-V după M. Nica și fazele IV-V, fără aspectul Gornea-Orlești, după C. M. Tătulea); aceste fragmente ceramice au fost descoperite într-un strat roman.

Lit.: Nica 1982, 107; idem 1984, 4; Tătulea 1994, 17-18, fig. 3; Nica 1996, 19, fig. 10, 15, 16/2, 5-8; idem 1997, 23, fig. 10/1-19; idem 1998, 151-152, fig. 1, 2/13, 14; 14/6, 9, 10, 12-15; Lazăr 1998, 27, fig. 1/1, 3, 5; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

210. ROBĂNEȘTII DE SUS

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ROBĂNEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970 și 1971. La jumătatea distanței dintre satele Pârșani și Robăneștii de Sus, pe terasa înaltă din partea stângă a râului Teslui și pe terasa interioară, mai joasă, din dreapta Tesluiului, la 400 m vest de

Robănești, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-III); de pe teritoriul comunei provin și materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Nica 1972, 206-207; idem 1982, 107; idem 1996, fig. 1; 5/5; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, IV.

211. ROCȘORENI

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA DUMBRAVA.

Cercetare de suprafață. În punctele "Culmea Teiușului", "Dealul Stărpului", "Dealul Vlădicii", "Piscul Sbârcii", "Piscul Varodii" și "Valea Bobului", în câmpia înaltă a râului Bălăcița, s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele I-II și IV-V; în literatură nu se face încadrarea, distinct, pe puncte).

Lit.: Crăciunescu 1982, 195, 197, fig. 5/b, c, d; idem 1996, 42-43, pl. VI/6, 7, 11; idem 1998, 118, pl. I, III, IV.

212. ROGOJEL

JUDEȚUL GORJ, COMUNA FĂRCĂȘEȘTI.

Cercetare de suprafață în anul 1978. De pe teritoriul localității provin fragmente ceramice de tip Verbicioara și Glina III.

Lit.: Calotoiu ș. a. 1987, 44.

213. ROGOVA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA ROGOVA.

Cercetare de suprafață. În pct. "La Cazărmi" care se află la 2 km est de comună, în lunca unui afluent al râului Blahnița, la limita nordică a câmpiei Blahniței, de unde începe zona înaltă a aceleiași câmpii, la cca 10 km de cursul actual al Dunării, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 43-44, pl. VI/8-10; idem 1998, 115, 118, pl. I, IV, V, VI; El Susi 1999, 25-40.

214. ROȘILE

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA ROȘILE.

Pe teritoriul localității s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele IV-V); în punctul Crivina, pe terasa râului Sasea s-au găsit, în anul 1981, unele piese de bronz, într-o așezare care suprapune o locuire de tip Glina III; această așezare ar putea fi pusă în legătură cu descoperirile de tip Verbicioara semnalate aici.

Lit.: Petre-Govora 1980, 23; idem 1980a, 140; idem 1982, 12; idem 1983, 94.

215. SACOȚI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA SLĂTIOARA.

Descoperire întâmplătoare în luna august a anului 1959. În partea de est a botului de deal aflat între lunca Tărâii la vest și pâraul de la Mititei cu valea Gorunului la est, s-a găsit un depozit de bronzuri care ar putea fi încadrat în cultura Verbicioara (faza Vb); vezi nr. cat. 150.

Lit.: Nania ș. a. 1972, 173-192; Petrescu-Dâmbovița 1977, 120, pl. 281-283, harta 3/80; Petre-Govora 1980a, 140.

216. SALCIA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ARGETOAIA.

În pct. "Litre"s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Nica 1996, 28-29; Crăciunescu 1998, 118, pl. IV.

217. SĂLCUȚA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA SĂLCUȚA.

Săpături sistematice în anii 1916, 1917, 1919, 1920, 1947 și 1951. Punctul "Piscul Cornișorului" se află la nord-est de comuna Sălcuța, pe stânga șoselei Craiova-Cetate, în valea Desnățuiului, pe partea dreaptă a acestui râu; acest pisc este orientat de la vest spre est; spre sud se află pâraul Cornișorului, alimentat de un grup de izvoare care se găsește chiar pe panta sudică; un izvor se găsește pe latura de vest; punctul cel mai înalt al așezării (170 m) se află puțin mai spre vest de centrul așezării; în acest punct s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II după G. Crăciunescu și fazele IV-V după D. Berciu, S. Morintz și M. Nica) și, sporadic, altele decorate cu măturica; aceste fragmente ceramice au fost descoperite în nivelul 8 (faza Sălcuța IVb).

Lit.: Berciu ș. a. 1952, 167, 171, fig. 23, 24; Berciu 1954, 353; idem 1961b, 155, 158, 161, 339, fig. 21-24, 27, 140/3-5; 151/1-5, 7-9; idem 1976, 171; Morintz 1978, 62, fig. 36/2, 3, 5; Nica 1996, 26; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, III, IV.

218. SĂPATA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA MĂCEȘU DE JOS.

Lângă lacul Cârna s-a găsit o urnă care a fost atribuită culturii Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Berciu 1939, fig. 215/1; idem 1961, 228; idem 1961a, 126, nota 11; Morintz 1978, 23; Petre-Govora 1995, 45; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, IV.

219. SCHITU

JUDEȚUL OLT, COMUNA PLEȘOIU.

Descoperire întâmplătoare din anul 1964. În pct. "Fântâna Cucoanei" care se află la est de sat, pe malul înalt al pârâului Podișorul care mărginește punctul la nord și linia ferată la est, în apropierea sediului fostului CAP, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara; în zonă s-au descoperit și materiale arheologice de tip Coțofeni și Ipotești-Cândești.

Lit.: Butoi 1999, 21.

220. SCORNICEȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA SCORNICEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1967 și 1968. La nord de casa Voicăi Ștefan și ceva mai la sud de biserică și de Brigada de tractoare, pe teritoriul fostului sat Tătărăi, azi contopit cu comuna Scornicești, s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Bichir 1986, 112.

221. SCORNICEȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA SCORNICEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1967 și 1968. Pe platoul Teiușului, la vest de satul Teiuș, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Bichir 1986, 112.

222. SECU

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA SECU.

Cercetare de suprafață. În pct. "Ogașu Mare", pe valea Giorcotinului, s-au găsit fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești și Verbicioara (fazele IV-V); pe teritoriul localității s-au găsit și materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Nica 1982, 114, fig. 4/7(?), 8, 9(?); 10/6, 9; 12/2-7, 9; idem 1987, 29; idem 1996, 26-29, fig. 1, 13/1, 4, 7, 8, 10, 15, 20-22; 14/2, 4, 6; 16/1, 3, 4, 9, 10; idem 1997, 24, fig. 6/15, 18, 20, 22(?); 7/1, 4, 7, 8, 10, 15, 20-23; idem 1998, fig. 1, 18/1-10, 13, 14, 17; Ciobotea 1997, 42 (pentru aspectul Gornea-Orlești fără a se preciza dacă fragmentele ceramice prezentate la fig. 8/1-4, provin din acest punct), 43-46, fig. 5/1, 4, 6-8, 11, 12; 6/1, 2, 4, 5, 7, 9, 12; 7/7, 8, 12-14; 8/1-4(?); 10/1; 11/9 (ilustrația din această lucrare, mai puțin cea de la fig. 8-12, este reluată de la M. Nica); Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

223. SECU

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA SECU.

Cercetare de suprafață. În pct. "Dafinii lui Gligoriță", pe valea Giorcotinului, s-au găsit fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești și Verbicioara (faza V); tot în acest punct a fost descoperit și un cuțit de aramă.

Lit.: Nica 1994, 188, fig. 10/3-5, 7, 8 (fragmentele ceramice ilustrate în această lucrare sunt prezentate în următoarele două lucrări ca provenind din punctul "Ogașul Mare"); idem 1996, fig. 1, 13/9; idem 1997, fig. 7/9; Ciobotea 1997, 42 (pentru aspectul Gornea-Orlești, fără a se preciza dacă fragmentele ceramice, prezentate la fig. 8/1-4, provin din acest punct), 45, fig. 7/11.

224. SECU

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA SECU.

Cercetare de suprafață. În pct. "Turciți" s-au găsit fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești și Verbicioara.

Lit.: Ciobotea 1997, 42 (pentru aspectul Gornea-Orlești, fără a se preciza dacă fragmentele ceramice, prezentate la fig. 8/1-4, provin din acest punct).

225. SECU

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA SECU.

Cercetare de suprafață. În pct. "Palanca Față", la punctul de întâlnire dintre valea Secului și valea rezultată din unirea văilor Giorcotinului și Clocoticiului, între satul Comănicea și comuna Secu, s-au găsit fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești și Verbicioara.

Lit.: Ciobotea 1997, 42 (pentru aspectul Gornea-Orlești, fără a se preciza dacă fragmentele ceramice, prezentate la fig. 8/1-4, provin din acest punct).

226. SEGARCEA

JUDEȚUL DOLJ, ORAȘ SEGARCEA.

Pe teritoriul localității s-a găsit un vas care a fost atribuit culturii Verbicioara (fazele I-III).

Lit.: Berciu 1961a, 126; Morintz 1978, 23; Petre-Govora 1995, 45; Crăciunescu 1998, 118, pl. II, IV.

227. SINEȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA POTCOAVA.

Cercetare de suprafață. În pct. "La Birceancă" sau "Pădurea Osica", în bazinul superior al pârâului Osica, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV).

Lit.: Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 22.

228. SLAȘOMA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PĂDINA.

Cercetare de suprafață. În marginea satului, pe un deal care are la bază un izvor, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II); pe teritoriul localității s-a găsit un celt de bronz.

Lit.: Berciu 1939, 288, fig. 172/6; Crăciunescu 1996, 43, pl. VI/12; idem 1998, 118, pl. I, IV.

229. SLATINA

JUDEȚUL OLT, ORAȘ SLATINA.

Cercetare de suprafață în anii 1956 și 1957, săpături sistematice în anii 1959-1961 și săpături de salvare în anii 1972 și 1973. În cartierul Crișan II, pe ambele pante ale văii Sopotului, s-au găsit așezări de tip Verbicioara (faza IV); în zonă s-au descoperit și materiale arheologice de tip Vădastra, Coțofeni, Glina, hallstattian, La Tène, roman, Ipotești-Cândești și Dridu.

Lit.: Berciu 1961, 227-228; Butoi ș. a. 1972, 22, 26; Berciu 1976, 171, 177-178, fig. 1, 3/2; 8/1; Morintz 1978, 65; Nica 1996, 26; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 24-26, penultima pagină de ilustrații, figura de jos.

230. SLATINA

JUDEȚUL OLT, ORAȘ SLATINA.

Cercetare de suprafață în anul 1958. La nord-est de oraș, în dreapta șoselei naționale Craiova-Slatina-Pitești, între "Sanatoriul TBC" și "Spitalul unificat de adulți", pe panta unui deal și pe coama acestuia spre valea pârâiașului Șipot, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Berciu ș. a. 1961a, 139-142, fig. 2/7-13; Berciu 1961, 227-228, 236; idem 1976, 171; Morintz 1978, 65; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

231. SLATINA

JUDEȚUL OLT, ORAȘ SLATINA.

Săpături sistematice în anii 1959 și 1960. Pe valea Streharețului, într-un tell de lângă podul de la "Botul Calului", pe dreapta șoselei Slatina-Proaspeți, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara; în zonă s-au descoperit și materiale arheologice de tip Sălcuța, Vădastra, Coțofeni și Glina.

Lit.: Butoi ș. a. 1972, 22; Butoi 1999, 24.

232. SLATINA

JUDEȚUL OLT, ORAȘ SLATINA.

Cercetare de suprafață. În pct. "Pădurea Iliescu", în partea de sud a orașului, în cartierul Clocociov, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Butoi 1999, 26.

233. SLATINA

JUDEȚUL OLT, ORAȘ SLATINA.

Descoperire întâmplătoare. Într-o movilă (un martor de eroziune), de înălțimea terasei Oltului din apropiere, în strada Tudor Vladimirescu, imediat după ce se trece podul de la "Botul Calului", în dreapta șoselei, s-a găsit un topor de bronz cu ceafa prelungită, într-o așezare, care a fost atribuit culturii Verbicioara.

Lit.: Butoi ș. a. 1972, 22, 26; Butoi 1983, 5; idem 1999, 26-27.

234. SLATINA

JUDEȚUL OLT, ORAȘ SLATINA.

Descoperire întâmplătoare. La intersecția fostelor străzi Oituz și Dealul Viilor, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara.

Lit.: Butoi 1999, 27.

235. SLĂTIOARA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA SLĂTIOARA.

Pe teritoriul localității s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele IV-V); în apropierea punctului "Stogșorul" s-a găsit o sabie de bronz.

Lit.: Petre-Govora 1980, 23; idem 1982, 12; Bardașu 1983, 35.

236. SOCU

JUDEȚUL GORJ, COMUNA BĂRBĂTEȘTI.

Pe teritoriul localității s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (faza III după G. Crăciunescu și fazele IV-V după A. Băltățeanu și G. Calotoiu) și un depozit de bronzuri care a fost datat în Ha A1; este posibil ca descoperirea semnalată în punctul Bărbătești (nr. cat. 12) să fie una și aceeași cu cea de aici.

Lit.: Berciu 1939, 288-289, fig. 172/1-5; Petrescu-Dâmbovița 1977, 120, 315, pl. 284/1-5; harta 3/81; Băltățeanu 1988, 10-11, 19; Calotoiu 1994, 17; Crăciunescu 1998, 118, pl. II, IV.

237. SPRÂNCENATA

JUDEȚUL OLT, COMUNA SPRÂNCENATA.

Săpături sistematice în anii 1976-1981. În pct. "Cetate" care se află între satele Viespești și Gâlmeele, pe un promontoriu cu pante abrupte spre nord, vest și sud, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV); în zonă s-au descoperit și materiale arheologice de tip Boian, Ferigile și La Tène.

Lit.: Preda 1986, 13; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 28-29.

238. STOICĂNEȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA STOICĂNEȘTI.

Cercetare de suprafață. Posibil în punctele "Valea Dracului", "Coanda" sau "Corbu" se află o așezare de tip Verbicioara (faza IV); pe teritoriul localității s-a mai descoperit un vârf de lance din bronz, cu lama în formă de frunză de salcie, cu nervura în relief și tubul evazat la bază.

Lit.: Butoi 1983, 5; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 29; așezarea a fost semnalată și de M. Nica.

239. SUTEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA SUTEȘTI.

Pe teritoriul localității s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1982, 12.

240. ȘIMNICU DE JOS

JUDEȚUL DOLJ, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI CRAIOVA.

Descoperire întâmplătoare din anul 1962 și săpături sistematice în anii 1967-1973. Promontoriul pe care se află Stațiunea Experimentală Agricolă Șimnic-Craiova este mărginit în partea de nord-est de o vale; în partea de vest, același promontoriu are o vale care duce spre Jiu, iar înspre sud o delurire cu câțiva metri mai ridicată, astăzi, față de nivelul așezării; în acest punct s-au găsit, într-o groapă, materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Galbenu 1970, 45; idem 1975, 9, 12, 38; Nica 1996, fig. 1.

241. ȘUMANDRA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA SECU.

Cercetare de suprafață. În pct. "Drăcinul Mic" s-au găsit fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești și Verbicioara (faza V).

Lit.: Ciobotea 1997, 42 (pentru aspectul Gornea-Orlești, fără a se preciza dacă fragmentele ceramice, prezentate la fig. 8/1-4, provin din acest punct), 43-44.

242. ȘUMANDRA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA SECU.

Cercetare de suprafață. În pct. "Laba" s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Ciobotea 1997, 43-44.

243. TELEȘTI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA TELEȘTI.

Sondaj. În pct. "Moroleasa" s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza IV).

Lit.: Băltățeanu 1988, 11; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

244. TELEȘTII DE SUS

JUDEȚUL GORJ, COMUNA TELEȘTI.

Sondaj în anul 1987. În pct. "Câmpul lui Băcu" s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele IV-V) și Gârla Mare.

Lit.: Calotoiu 1994, 17-18, 20, fig. 13.

245. TESLUI

JUDEȚUL OLT, COMUNA TESLUI.

Sondaj în anul 1962 sau 1963. La cca 1 km nord de sat, pe malul stâng al pârâului Teslui, în stânga șoselei Teslui-Oporelu, pe islazul comunal, în apropierea fostelor saivane ale CAP-ului, în locul unde s-au săpat niște gropi pentru silozuri, s-au găsit fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești sau Verbicioara (o fază timpurie) și Glina.

Lit.: Preda 1986, 116-117; Nica 1996, fig. 1.

246. TISMANA

JUDEȚUL GORJ, COMUNA TISMANA.

Cercetare de suprafață în anul 1978. Pe teritoriul localității s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara și Glina III.

Lit.: Calotoiu ș. a. 1987, 44.

247. TISMANA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA DEVESEL.

Pe marginea Dunării s-a găsit o urnă ce mai conținea câteva urme de cenușă și care a fost atribuită culturii Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 43, 45, pl. VII/3; idem 1998, 116, 118, pl. I, IV; idem 1999, 44.

248. TISMANA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA DEVESEL.

Cercetare de suprafață. La km fluvial 906, într-un punct de pe marginea Dunării, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 43, pl. VI/13; idem 1998, 115, 118, pl. I, IV.

249. ȚEICA

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ OCNELE MARI.

Cercetare de suprafață în anii 1967 și 1968. De la punctul "Bogdan", pe poala dealului, până în satul Lunca, într-o zonă unde sunt amplasate sonde, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara; în zonă s-au găsit și fragmente ceramice de tip Glina.

Lit.: Petre-Govora 1970, 471; idem 1976, 16; idem 1995, 30.

250. ȚIU

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA CERNĂTEȘTI.

Cercetare de suprafață. La nord de sat, în punctul unde drumul comunal de la Țiu se bifurcă spre Comănicea și Argetoaia, au fost găsite urme de locuire aparținând epocii bronzului (posibil cultura Verbicioara, faza III), primei epoci a fierului, epocii romane și celei feudale timpurii.

Lit.: Negru 1994, 65, 67, pl. I/8, 9.

251. VÂLCELE

JUDEȚUL OLT, COMUNA VÂLCELE.

Descoperire întâmplătoare din anul 1962. Punctul "Dealul Cișmelelor" se află în partea de est a comunei, la o depărtare de cca 700 m; acest deal domină "Valea Iminogului" și este învecinat la nord cu pârâul Tomirului și la sud cu "Vâlceaua Cișmelelor"; în acest punct s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV); în zonă s-au descoperit și materiale arheologice de tip Coțofeni și Chilia.

Lit.: Preda 1986, 117; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 32.

252. VÂLCELE

JUDEȚUL OLT, COMUNA VÂLCELE.

Cercetare de suprafață în anul 1962. Pe dealul, vecin, spre sud-est, punctului "Dealului Cișmelelor", deal care înaintează spre est, coborând pe versantul său nordic spre "Valea Cișmelelor", s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara.

Lit.: Butoi 1999, 32-33.

253. VERBICIOARA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA VERBIȚA.

Sondaj în anul 1937 (cu rezultate nepublicate) și săpături sistematice în anii 1949-1951, 1955 și 1957. Așezarea principală (A), cu expunere spre sud, se găsește pe botul dealului din mijloc, în dreptul văii numită "La Trestie"; la câțiva kilometri de marginea platformei oltenice, la obârșia unui pârâu, bogat în izvoare, se află trei înălțimi asemănătoare care sunt separate de platformă printr-o podină arcuită; în așezare s-a găsit un strat, gros de 0,90-1 m, cu materiale arheologice care au definit cultura Verbicioara; acest strat, numerotat mai întâi cu "III" și după aceea cu "VI" suprapune un strat cu materiale arheologice de tip Glina și este perforat de morminte medievale; stratului în discuție i-au fost atribuite patru niveluri de locuire (a, b, c, d); la nord de așezare a fost găsit un șanț care separă așezarea de platformă; tot în zona acestei așezări, în apropierea unui izvor, s-a găsit un mormânt de înhumatie, la adâncimea de 0,45 m, care avea în inventar (la umărul stâng

al scheletului) un ac cipriot, lucrat din cupru și inele de buclă, lucrate din sârmă de bronz, turtită (lângă craniul scheletului); în stratul de cultură din perioada mijlocie a epocii bronzului, la adâncimea de 0,80-1 m, s-a găsit o urnă cu capac ce conținea oase calcinate; la adâncimea de 0,40 m s-a găsit o altă urnă cu oase calcinate; în șanțul de apărare s-a găsit un inel de buclă din aur; așezarea a fost încadrată în fazele I-V, mormântul de înhumare în faza I, mormintele de incinerare în fazele II-III și inelul de buclă din aur în faza V.

Lit.: pentru așezare: Berciu ș. a. 1950, 103-107; idem 1951, 229, 232, 239-242, fig. 9-12, pl. I-II; idem 1952, 149-154, fig. 6, 8-10, 11/1-2; 12, 13, 29/1-3; Berciu 1954, 352-353; Berciu ș. a. 1957, 179-184, fig. 1-4; Berciu 1961, 227, 229, 231-233, 235-238, fig. 1/1, 2, 4-7; 2; 3; idem 1961a, 123, 128-134, 144, 149, 151-153, 155, 158, pl. I, fig. 1/1, 2, 4-7; 2, 3, 4/1-9; 5, 6, 7/1-5; 11, 12/1-6, 11; 13/6; 17/3, 4, 6; 18/4; Morintz 1978, 22-23, 26-27, 61, fig. 8-10; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, II, IV; pentru mormântul de înhumare: Berciu ș. a. 1950, 106; Berciu 1961, 233; idem 1961a, 145-147, fig. 15; Morintz 1978, 26; Crăciunescu 1999, 43; pentru mormintele de incinerare: Berciu ș. a. 1950, 106; idem 1951, 241, fig. 10 (în josul paginii și în stânga); Berciu 1961, 233; idem 1961a, 145-147, 153, fig. 4/8, 9; 7/4; Morintz 1978, 26, fig. 9/2, 9; Crăciunescu 1999, 43; pentru piesele de bronz din inventarul mormântului de înhumare: Berciu ș. a. 1950, 106; Berciu 1961, 231; idem 1961a, 146, 159, fig. 16/1-2; Morintz 1978, 26; Crăciunescu 1999, 43; pentru inelul de buclă din aur: Berciu ș. a. 1951, 241, fig. 10 (în josul paginii și în dreapta); Berciu 1961, 236; idem 1961a, 145, 155, fig. 14/3; 16/3.

254. VERBICIOARA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA VERBIȚA.

Săpături sistematice în anii 1949, 1950 și 1951. Așezarea B se găsește pe înălțimea de la est de așezarea A; în zona acestei așezări s-a găsit și un topor de bronz; în literatură sunt foarte puține informații despre așezarea B; este foarte posibil ca printre materialele arheologice, date ca provenind de la Verbicioara, multe să fi fost descoperite în așezarea B; așezarea (?) a fost încadrată în fazele I-V iar toporul de bronz, în faza I.

Lit.: pentru așezare: Berciu ș. a. 1950, 103-104; idem 1951, 232; idem 1952, 152; Berciu 1961, 236; idem 1961a, 150; probabil și mare parte din literatura de la așezarea A deoarece D. Berciu nu a făcut, în totalitate, referiri concrete la fiecare așezare; pentru toporul de bronz: Berciu ș. a. 1952, 152; Berciu 1954, 352-353; idem 1961, 236, fig. 1/3; idem 1961a, 128, 149-150, 159, fig. 1/3.

255. VERBICIOARA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA VERBIȚA.

Săpături sistematice în anii 1949, 1950 și 1951. Așezarea C se găsește pe înălțimea de la vest de așezarea A; s-a găsit un strat de cultură, atribuit culturii Verbicioara (fazele I-V), care suprapune un altul cu materiale arheologice de tip Glina, Coțofeni și Sălcuța IV și este suprapus de stratul vegetal în care s-au descoperit trei fragmente ceramice hallstattiene și unul de epocă La Tène.

Lit.: Berciu ș. a. 1950, 103; idem 1951, 232; idem 1952, 149, 154, 156, fig. 30; Berciu 1954, 252-253; probabil și mare parte din literatura de la așezarea A.

256. VERBIȚA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA VERBIȚA.

Cercetări de suprafață și sondaje în anul 1950 și săpături sistematice în anii 1951, 1956 și 1957. În pct. "La Eleșteu" care se află pe coasta de sud a dealului Eleșteului care este tăiată de șoseaua Verbița-Pleșița, la sud de șosea, în pantă și la piciorul ei, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-V după G. Crăciunescu și fazele III-V după D. Berciu și S. Morintz); s-a găsit un strat care are pe alocuri o grosime de 0,60 m, iar în alte părți este distrus complet; acest strat suprapune un altul cu materiale arheologice de tip Sălcuța și este suprapus de un strat cu materiale arheologice hallstattiene târzii; materialele de tip Verbicioara, timpurii, faza III (Morintz 1978, 61), sunt mai puține decât cele târzii; în această așezare s-a găsit și ceramică de tip Gârla Mare.

Lit.: Berciu ș. a. 1951, 242; idem 1952, 157, 159-160, 162-163, fig. 18, 31; Berciu 1954, 353; idem 1959, 76-77, fig. 1; idem 1959a, 85-86; idem 1961, 227; idem 1976, 171; Morintz 1978, 23, 61; Crăciunescu 1998, 118, pl. I-IV.

257. VIERȘANI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA JUPÂNEȘTI.

Săpături sistematice în anii 1988, 1989, 1991-1993. În pct. "Poarta Luncii", pe lotul agricol al țăranului Sârbu Constantin, pe una din terasele superioare ale râului Gilort, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV); s-a descoperit un strat de cultură, la adâncimea de 0,24-0,52 m, care este suprapus de pământul arabil și suprapune solul viu; în această așezare s-a găsit și un celt de bronz.

Lit.: Calotoiu 1990, 107-108; idem 1994, 7-17, 20, harta, fig. 1-12; pl. I-V; planșa cu aspectele de săpătură; idem 1996, 49-52, fig. 1; idem 1997, 30; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

258. VIIȘOARA MICĂ

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DRĂGOTEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970 și 1971. La intrarea în sat, lângă podul de peste Teslui, pe terasa puțin ridicată, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara și Glina.

Lit.: Nica 1972, 213; idem 1982, 107; idem 1996, fig. 1.

259. VLĂDAIA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA VLĂDAIA.

Pe teritoriul localității s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (faza IV).

Lit.: Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

260. VLĂDEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA VLĂDEȘTI.

Săpături sistematice în anii 1958 și 1960. Punctul se află la 200 m spre vest-nord-vest de orașul Rm. Vâlcea, pe stânga șoselei ce merge spre Olănești, în curtea Fermei de Stat, pe terasa din stânga râului Olănești, pe o mică ridicătură naturală, ale cărei pante coboară lin spre nord, vest și est; panta sudică a fost tăiată complet de ape; în acest punct s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele III-V); s-a descoperit un strat de cultură, gros de maxim 0,60 m, care suprapune pământul viu și este suprapus de solul arabil; au fost observate două niveluri de locuire.

Lit.: Popescu 1959, 146; idem 1961, 137; Berciu ș. a. 1961, 131-134, fig. 1, 2; Berciu 1961, 227, 236; idem 1961a, 127, 131, 152, 154 (nota 64), 155, 161, fig. 7/6; 10, 17/5; 18/1-3; Berciu 1976, 171; Morintz 1978, 68, 70, fig. 36/6-9; Nica 1982, 114; idem 1996, 22, 26; Crăciunescu 1998, 119, pl. III, IV.

261. VULTUREȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA VULTUREȘTI.

Cercetare de suprafață în anul 1970 și sondaj în anul 1972. În pct. "Ogradă", în marginea de vest a localității, pe terasa stângă a pârâului Recea, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V); s-au descoperit depuneri de locuire ce alternează cu niveluri de alunecări pe pantă; din așezare provine și un celt de bronz.

Lit.: Berciu 1976, 171-175, fig. 1, 2/1-7; 3/1; 4/1, 3, 4; 5/1-7; Morintz 1978, 65, 67, fig. 38/2; 39/1-3; Nica 1982, 114; Lazăr 1998, 29; Crăciunescu 1998, 119, pl. III, IV; Butoi 1999, 35.

262. ZĂVIDENI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA PRUNDENI.

Cercetare de suprafață. Pe poala dealului Zăvoiașu și în continuare la poala dealurilor până la Drăgășani s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Petre-Govora 1995, 51; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

263. ZLĂTĂREI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI DRĂGĂȘANI.

Descoperire întâmplătoare. În curtea bisericii s-a găsit o ceașcă de tip Verbicioara (faza III).

Lit.: Petre-Govora 1995, 49.

LITERATURA

Bardașu	1983	Bardașu P., <i>Vestigii traco-geto-dacice din județul Vâlcea, încă necercetate arheologic, depistate în chestionarul arheologic al lui Alexandru Odobescu</i> . SympThrac, 1, 1983, 34-35.
Băltățeanu	1988	Băltățeanu A., <i>Contribuții privind începutul primei vârste a fierului în județul Gorj</i> . Litua, 4, 1988, 10-22.
Berciu	1939	Berciu D., <i>Arheologia preistorică a Olteniei</i> . AO, XVIII, 104-106, 1939, 245-390.
	1954	Berciu D., <i>Probleme ridicate de săpăturile arheologice din Oltenia (1949-1951)</i> . SCIV, 5. 3-4, 1954, 343-360.
	1959	Berciu D., <i>Săpăturile de la Verbița (r. Plenița, reg. Craiova)</i> . MCA, 5, 1959, 75-81.
	1959a	Berciu D., <i>Săpăturile de la Verbița (r. Plenița, reg. Craiova)</i> . MCA, 6, 1959, 85-94.

- 1961 Berciu D., *Câteva probleme ale culturii Verbicioara*. SCIV, 12, 2, 227-239.
- 1961a Berciu D., *Die Verbicioara-Kultur. Vorbericht über eine neue in Rumänien entdeckte bronzezeitliche Kultur*. Dacia NS, 5, 1961, 123-161.
- 1961b Berciu D., *Problemele conținutului și periodizării culturii Sălcuța, în lumina noilor cercetări de la Sălcuța. Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*. (București, 1961), 153-350.
- 1972 Berciu D., *Cercetări privind preistoria județului Vâlcea*. Buridava, StMat, 1, 1972, 11-27.
- 1976 Berciu D., *Date noi privind sfârșitul culturii Verbicioara*. SCIVA, 27, 2, 1976, 171-180.
- 1978 Berciu D., *Buridava- puternic centru al geto-dacilor*. Drobeta, 3, 1978, 5-17.
- 1981 Berciu D., *Despre unele rezultate ale cercetărilor de la Ocnița-Vâlcea*. Thraco-Dacica, 2, 1981, 53-63.
- 1981a Berciu D., *Buridava Dacică*. Biblioteca de Arheologie, XL, (București, 1981).
- Berciu ș. a. 1950 Berciu D., Buniș C., Comșa E., Ionescu D., Marin G., Morintz S., Nicolaescu C., Nicolau M., *Așezările și cimitirele din societatea primitivă în Oltenia. Șantierul arheologic de la Verbicioara-Dolj*. SCTV, 1. 1, 1950, 103-107.
- 1951 Berciu D., Comșa E., Popescu-Ialomița S., *Șantierul arheologic de la Verbicioara-Dolj*. SCIV, 2. 1, 1951, 229-248.
- 1952 Colectivul de cercetări arheologice al Academiei RPR - *Șantierul Verbicioara*. SCIV, 3, 1952, 141-189.
- 1957 Berciu D., Morintz S., Maximilian I., *Șantierul arheologic Verbicioara (reg. Craiova, r. Plenița)*. MCA, 3, 1957, 179-187.
- 1961 Berciu D., Purcărescu P., Roman P., *Săpături și cercetări arheologice în raionul Râmnicu Vâlcea*. MCA, 7, 1961, 131-137.
- 1961a Berciu D., Butoi M., *Cercetări arheologice în orașul Slatina și în împrejurimi*. MCA, 7, 1961, 139-143.
- 1992 Berciu D., Iosifaru M., Diaconescu M., *Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. X*. Thraco-Dacica, 13. 1-2, 1992, 113-119.
- Bichir 1986 Bichir G., *Vestigii ale geto-dacilor din epoca romană la Scornicești (jud. Olt)*. Thraco-Dacica, 7. 1-2, 1986, 112-128.
- Boroneanț 1976 Boroneanț V., *Descoperiri aparținând culturii Verbicioara din regiunea Porților de Fier*. Drobeta, 2, 1976, 14-29.
- Bușilă ș. a. 1974 Bușilă V., Vulpe A., *Cetatea dacică de la Polovragi*. Drobeta, 1, 1974, 141-145.
- Butoi 1983 Butoi M., *Contribuții la cultura materială a tracilor din epoca bronzului de pe valea Oltului inferior*. SympThrac, 1, 1983, 5.

	1999	Butoi M., <i>Descoperiri arheologice din județul Olt</i> . (Slatina, 1999).
Butoi ș. a.	1972	Butoi M., Stanca M., Mihai G., Nijloveanu I., Popescu A., Mitrache G., <i>Pe treptele istoriei. Slatina. Pagini de monografie</i> . (Slatina, 1972), 21-59.
Calotoiu	1990	Calotoiu G., <i>Cultura Verbicioara în județul Gorj</i> . SympThrac, 8, 1990, 107-108.
	1994	Calotoiu G., <i>Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara din județul Gorj</i> . Litua, 6, 1994, 7-42.
	1996	Calotoiu G., <i>Cercetările arheologice de la Vierșani-Jupânești, jud. Gorj</i> . Drobeta, 7, 1996, 49-54.
	1997	Calotoiu G., <i>Prima epocă a fierului în nordul Olteniei</i> . Litua, 7, 1997, 29-43.
Calotoiu ș. a.	1987	Calotoiu G., Mocioi I., Marinoiu V., <i>Mărturii arheologice în Gorj</i> . (Târgu Jiu, 1987).
Ciobotea	1997	Ciobotea D., <i>Din istoria satelor comunei Secu</i> . (Craiova, 1997), 42-55.
Crăciunescu	1982	Crăciunescu G., <i>Noi puncte din epoca bronzului pe harta arheologică a județului Mehedinți</i> . Drobeta, 5, 1982, 193-200.
	1989	Crăciunescu G., <i>Așezarea din epoca bronzului de la Orevița Mare</i> . SympThrac, 7, 1989, 253-254.
	1992	Crăciunescu G., <i>Cultura Verbicioara în județul Mehedinți</i> . SympThrac, 9, 1992, 100.
	1994	Crăciunescu G., <i>Cercetările arheologice din perimetrul satului Nicolae Bălcescu. Contribuții la geneza culturii Verbicioara</i> . Drobeta, Buletin științific trimestrial, 1. 2, 1994, 16-17.
	1996	Crăciunescu G., <i>Cultura Verbicioara în județul Mehedinți</i> . Drobeta, 7, 1996, 35-48.
	1998	Crăciunescu G., <i>L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes de Fer</i> . Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores. Kolloquium Drobeta-Turnu-Severin (22-24 November 1997), 2, 115-138
	1998a	Crăciunescu G., <i>La station archéologique Orevița Mare, (dép. de Mehedinți)</i> . The Thracian World at the Crossroads of Civilizations, II, Bucharest, 1998, 497-505.
	1999	Crăciunescu G., <i>Rit și ritual funerar în cadrul culturii Verbicioara</i> . Drobeta, 9, 1999, 41-49.
Daicoviciu ș. a.	1953	Daicoviciu C., Ferenczi S., Bodor A., Nicolăescu-Plopșor C. S., Gostar N., Radu D., Detiu M., Duka P., Deac H., Dankanits A., Bulz C., Fodor I., Gasparoglu E., Popovici E., Căpățână P., <i>Șantierul Grădiștea Muncelului, Note asupra unor descoperiri arheologice în împrejurimile comunei Baia de Fier</i> . SCIV, 4. 1-2, 1953, 153-219.
Dumitrescu	1980	Dumitrescu V., <i>The Neolithic Settlement at Rast</i> . BAR, IntSer 72 (Oxford, 1980).

- Dumitrescu ș. a. 1944 Dumitrescu V., Nicolăescu-Plopșor C. S., *Dare de Seamă asupra cercetărilor și săpăturilor din anul 1943. Raport asupra activității științifice a Muzeului Național de Antichități în anii 1942 și 1943.* (București, 1944), 84-87.
- El Susi 1999 El Susi G., *Studiu preliminar asupra resturilor de faună din așezarea de epoca bronzului, cultura Verbicioara, Rogova, jud. Mehedinți ("La Cazărmi").* Drobeta, 9, 1999, 25-40.
- Galbenu 1970 Galbenu D., *Un aspect al perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului descoperit la Șimnic.* Ahia, 2, 1, 1970, 45-54.
- 1975 Galbenu D., *Așezările neolitice de la Șimnic.* CA, 1, 1975, 9-43.
- Galbenu ș. a. 1969 Galbenu D., Miulescu I., *Periegheză în jurul comunei Pădina Mare. Studii și Cercetări,* (Craiova, 1969), 135-141.
- Gherghe 1999 Gherghe P., *Repertoriul descoperirilor și informațiilor arheologice pentru epoca geto-dacică din județul Mehedinți.* Drobeta, 9, 1999, 57-72.
- Hänsel 1976 Hänsel B., *Die Verbicioara-Gruppe. Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau.* (Bonn, 1976), 57-61.
- Iosifaru 1980 Iosifaru M., *Buridava. Jurnal de șantier.* Studii Vălcene, 4, 1980, 5-8.
- Lazăr 1997 Lazăr S., *Câteva considerații cu privire la așezările preistorice de la Piatra-Olt, jud. Olt.* AO SN, 12, 1997, 13-21.
- 1998 Lazăr S., *Câteva considerații privind sfârșitul epocii bronzului în județul Olt.* Oltenia, StCom, istorie-arheologie, SN, 1, 1998, 26-34.
- Marinescu 1977 Marinescu F., *Cetatea dacică de la Polovragi, județul Gorj (Oltenia).* SMMIM, 10, 1977, 25-32.
- Morintz 1978 Morintz S., *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii. 1. Epoca bronzului în spațiul carpato-balcanic.* Biblioteca de Arheologie, XXXIV, (București, 1978).
- Nania ș. a. 1972 Nania I., Holtei S., *Depozitul de bronzuri de la Sacofți-Slătioara județul Vâlcea.* Buridava, StMat, 1, 1972, 173-192.
- Negru 1994 Negru M., *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj. Cercetări arheologice de suprafață în bazinul inferior al Jiului.* AO SN, 9, 1994, 61-81.
- Nica 1972 Nica M., *Cercetări arheologice de suprafață pe valea Tesluiului.* Contribuții Istorice, (Craiova, 1972), 200-218.
- 1980 Nica M., *Contributions à la connaissance de la civilisation de Verbicioara en Oltenie.* Actes du II e Congrès International de Thracologie (Bucarest, 4-10 septembre 1976). (București, 1980), 1, 89-93.
- 1981 Nica M., *Noi descoperiri de tip Verbicioara în Oltenia.* Thraco-Dacica, 3, 1982, 107-117.
- 1984 Nica M., *Noi descoperiri de pe teritoriul Olteniei aparținând culturii Verbicioara.* SympThrac, 2, 1984, 4.

- 1987 Nica M., *Locuințe de tip Gârla Mare și hallstattian descoperite în așezarea de la Ghidici (jud. Dolj)*. Thraco-Dacica, 8. 1-2, 1987, 16-38.
- 1989 Nica M., *Noi descoperiri ale epocii bronzului în Oltenia*. SympThrac, 7, 1989, 252-253.
- 1994 Nica M., *Date noi cu privire la cronologia și periodizarea grupului cultural Gârla Mare, pe baza descoperirilor din așezarea de la Ghidici, punctul "Balta Țarova "*. Relations Thraco-Illyro-Helléniques. Actes du XIV e Symposium National de Thracologie (à participation internationale). Băile Herculane (14-19 septembrie 1992). (București, 1994), 178-206.
- 1996 Nica M., *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*. Drobeta, 7, 1996, 18-34.
- 1997 Nica M., *Date noi cu privire la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului pe teritoriul Olteniei*. Prima epocă a fierului la gurile Dunării și în zonele circumpontice (Lucrările colocviului internațional, septembrie 1993, Tulcea). (Tulcea, 1997), 19-41.
- 1998 Nica M., *La genèse, l'évolution et les relations chronologiques et culturelles des cultures Verbicioara et Gârla Mare dans le contexte des civilisations de l'âge du bronze de l'Europe centrale et du Sud-Est*. The Thracian World at the Crossroads of Civilizations, II, Bucharest, 1998, 151-180.
- Nica ș. a. 1979 Nica M., Niță I., *Les établissements néolithiques de Leu et Padea de la zone d'interférence des cultures Dudești et Vin Ța. Un nouvel aspect du Néolithique moyen d'Olténie*. Dacia NS, 23, 1979, 31-64.
- 1986 Nica M., Ciucă I., *Descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Piatra-Olt*. AO SN, 5, 1986, 61-76.
- 1989 Nica M., Ciucă I., *Așezările neolitice de la Piatra-Sat (jud. Olt)*. AO SN, 6, 1989, 17-41.
- Nicolăescu-Plopșor 1923 Nicolăescu-Plopșor C. S., *Oltenia preistorică*. AO, II, 8, 1923, 295-300
- Nicolăescu-Plopșor ș. a. 1951 Nicolăescu-Plopșor C. S., Dumitrescu V., Gostar N., Barta S., Ștefănescu Ș., *Raport asupra activității șantierului arheologic Rast-Dolj, I. Săpăturile de la Grindul Țifarului*. SCIV, 2. 1, 1951, 267-274.
- Petre-Govora 1969 Petre-Govora G. I., *Dovezi de locuire neolitică în județul Vâlcea*. RevMuz, 2, 1969, 154-158.
- 1970 Petre-Govora G. I., *Descoperiri arheologice din epoca fierului în județul Vâlcea*. MCA, 9, 1970, 467-489.
- 1971 Petre-Govora G. I., *Necropola și așezarea din epoca fierului de la Gătejești*. SCIV, 22. 4, 1971, 557-565.
- 1976 Petre-Govora G. I., *Începutul epocii bronzului în nord-estul Olteniei*. Buridava, StMat, 2, 1976, 7-33.
- 1980 Petre-Govora G. I., *Mărturii arheologice și numismatice privind perioada traco-dacică în nord-estul Olteniei*. Studii Vâlcene, 4, 1980, 22-28.
- 1980a Petre-Govora G. I., *Contributions à l'étude de la fin du Bronze et du commencement du Hallstatt dans le nord-est de l'Oltenie*. Actes du II e Congrès International de Thracologie (Bucarest, 4-10 septembre 1976). (București, 1980), 1, 137-142.

- 1982 Petre-Govora G. I., *Vâlcea, vatră de viețuire multimilenară a patriei noastre*. Studii Vâlceene, 5, 1982, 9-17.
- 1982a Petre-Govora G. I., *Noi descoperiri aparținând culturii Coțofeni în nord-estul Olteniei*. Buridava, StMat, 4, 1982, 9-26.
- 1983 Petre-Govora G. I., *Un orizont hallstattian timpuriu în nord-estul Olteniei*. Thraco-Dacica, 4. 1-2, 1983, 85-95.
- 1985 Petre-Govora G. I., *Formarea bronzului timpuriu în nord-estul Olteniei*. SympThrac, 3, 1985, 34-35.
- 1988 Petre-Govora G. I., *Descoperiri arheologice din Oltenia privind epoca timpurie a bronzului*. Thraco-Dacica, 9. 1-2, 1988, 137-147.
- 1988a Petre-Govora G. I., *Formarea culturii Verbicioara (fazele I+II)*. SympThrac, 6, 1988, 44-45.
- 1989 Petre-Govora G. I., *Evoluția culturii Verbicioara (fazele III+IV+V)*. SympThrac, 7, 1989, 254-256.
- 1995 Petre-Govora G. I., *O preistorie a nord-estului Olteniei*. (Râmnicu Vâlcea, 1995).
- Petrescu-Dâmbovița 1977 Petrescu-Dâmbovița M., *Depozitele de bronzuri din România*. Biblioteca de Arheologie, XXX, (București, 1977).
- Popescu 1959 Popescu D., *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1958*. SCIV, 10. 1, 1959, 145-156.
- 1961 Popescu D., *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1960*. SCIV, 12. 1, 1961, 133-144.
- 1965 Popescu D., *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România în anul 1964*. SCIV, 16. 3, 1965, 587-605.
- 1969 Popescu D., *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România în anul 1968*. SCIV, 20. 3, 1969, 471-501.
- Preda 1986 Preda C., *Geto-Dacii din Bazinul Oltului Inferior. Dava de la Sprâncenata*. Biblioteca de Arheologie, XLVII, (București, 1986).
- Purice ș. a. 1988 Purice S., Iosifaru M., *Probleme ale Hallstattului în nordul Olteniei*. SympThrac, 6, 1988, 56-57.
- Ridiche 1999 Ridiche F., *Câteva considerații preliminare privind periodizarea culturii Verbicioara*. Oltenia, StCom, arheologie-istorie, XI, 1999, 18-25.
- 2000 Ridiche F., *Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara (partea I)*. Oltenia, StCom, arheologie-istorie, XII, 2000, 41-73.
- Roman 1987 Roman P., *Despre istoricul cercetărilor și stratigrafia unor așezări din Ostrovul Corbului*. SCIVA, 38. 4, 1987, 335-365.
- 1996 Roman P., *I. a. Istoricul cercetării. Săpăturile arheologice și stratigrafia. I. 1. Ostrovul Corbului*. (București, 1996), 1-113.
- Schuster ș. a. 1995 Schuster C., Nica M., *Săpăturile de salvare de la Morărești, județul Dolj-1993*. CAANT, I, (București, 1995), 114-122.

Simu	1943	Simu T., <i>Indicatorul obiectelor mai importante păstrate în Muzeul județului Severin</i> . (Lugoj, 1943), 3-27.
Tasić	1984	Tasić N., <i>Die Verbicioara Kultur. Kulturen der Fruhbronzezeit des Karpatenbeckens und Nordbalkan</i> . (Beograd, 1984), 83-92.
Tătulea	1994	Tătulea C. M., <i>Romula-Malva</i> . (București, 1994).

LISTA ABREVIERILOR

Aluta	= Aluta. Șfântu Gheorghe.
AO	= Arhivele Olteniei. Craiova, I (1920) -XVIII (1939).
AO SN	= Arhivele Olteniei, serie nouă. Institutul de Cercetări Socio-Umane "C. S. Nicolăescu-Plopșor", Craiova, I (1981) și urm.
Banatica	= Reșița, I, 1971 și urm.
BAR IntSer	= British Archaeological Reports, International Series 72 (Oxford, 1980).
Buridava, StMat	= Buridava, Studii și Materiale. Râmnicu Vâlcea.
BHAB	= Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Timișoara.
CA	= Cercetări Arheologice. Biblioteca Muzeologică. Muzeul Național de Istorie a României, București.
CAANT	= Cercetări Arheologice în Aria Nord-Tracă. Institutul Român de Tracologie, București.
ComCraiova, Seria Arh	= Comunicări Craiova, Seria Arheologica, Craiova.
Dacia	= Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I (1924)-XII (1948).
Dacia NS	= Dacia. Nouvelle série. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. București, I, 1957 și urm.
Drobeta	= Drobeta. Turnu Severin.
Historica	= Historica. Craiova.
Litua	= Litua. Târgu Jiu.
MA	= Materiale Arheologice. București.
MCA	= Materiale și Cercetări Arheologice. București, I, 1953 și urm.
MO	= Mitropolia Olteniei. Craiova.
Oltenia, StCom, istorie-etnografie-științele naturii	= Oltenia, Studii și Comunicări, istorie-etnografie-științele naturii. Muzeul Olteniei, Craiova.
Oltenia, StCom, istorie-arheologie	= Oltenia, Studii și Comunicări, istorie-arheologie. Muzeul Olteniei, Craiova.
RevMuz	= Revista Muzeelor. București.
SCIV(A)	= Studii și Cercetări de Istorie Veche. București, I, 1950 și urm. (din 1974 Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie).
SMMIM	= Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară. Muzeul Militar Central, București.
SympThrac	= Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie, București.
Studii Vâlcene	= Studii Vâlcene. Biblioteca Județeană Vâlcea. Râmnicu Vâlcea.
Thraco-Dacica	= Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie, București.

LISTA PRESCURTĂRIILOR

- pct. - punct
- nr. cat. - număr de catalog
- Lit. - literatura
- ș. a. - și alții
- fig. - figura
- pl. - planșa
- p. - pagina

- Planșa 1. Puncte în care au fost găsite materiale arheologice de tip Verbicioara sau care au fost încadrate în epoca bronzului mijlociu și târziu.
- Planșa 2. Puncte în care a fost descoperită ceramică de tip Gornea-Orlești și Verbicioara (fazele I-III).
- Planșa 3. Puncte în care a fost descoperită ceramică de tip Verbicioara (fazele IV-V).
- Planșa 4. Puncte în care au fost descoperite mominte de incinerare de tip Verbicioara (fazele I-III).
- Planșa 5. Puncte în care apar piese de metal sau depozite și care au fost încadrate în epoca bronzului mijlociu și târziu sau au fost atribuite culturii Verbicioara.

NEUE ERGEBNISSE DES ERKENNTNISSES DER VERBICIOARA-KULTUR ZUSAMMENFASSUNG

Diese Arbeit, die alle veröffentlichte Entdeckungen des Verbicioara-Typs aus dem rumänischen Gebiet sammelt, bietet einen Überblick in Bezug auf die Evidenz dieser Entdeckungen durch Publikationen, Standortverteilung und ihre Kennzeichen, Kategorien und ihre Bedeutungen, relative Chronologie und ihre Synchronisation mit anderen früheren und späteren Entdeckungen.

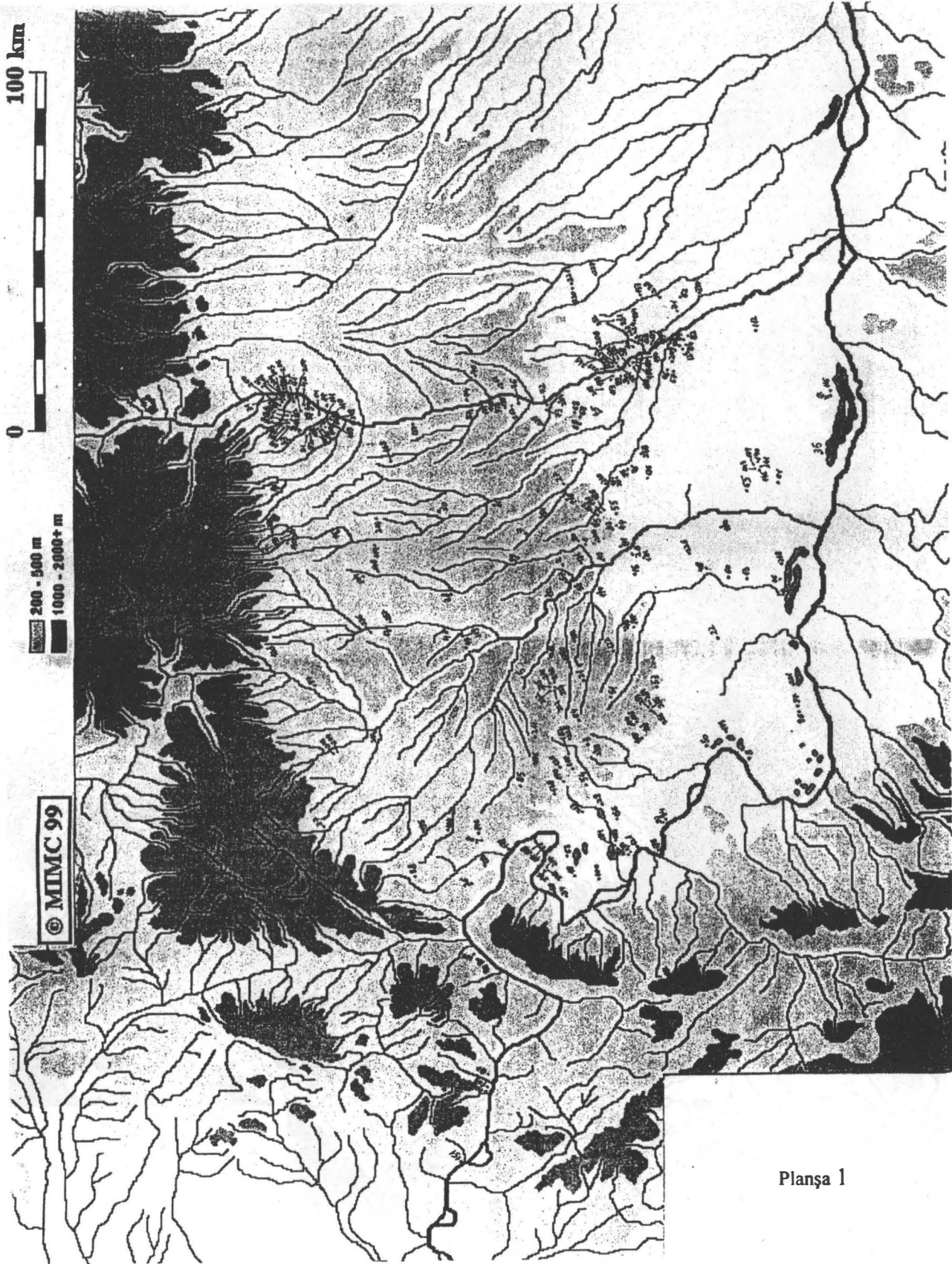
Bezüglich der Qualität der Forschung wurde festgestellt, daß wir nur 34 Entdeckungen ein Minimum von Informationen in Hinblick auf die Lage der stratigraphischen Situation haben, die nur Angaben zur Dicke der Kulturschichten, der Fläche der Siedlungen und der Tiefe, wo die Materialien des Verbicioara-Typs entdeckt wurde, enthalten. Für 37 Entdeckungen ist nur die Schichten- oder Siedlungsfolgerfolge ohne andere Einzelheiten dargestellt, und in 55 Punkte sind Entdeckungen des Verbicioara-Typs erwähnt, ohne festzustellen, in welchen Phasen das archäologische Material eingeordnet wird.

In Berücksichtigung einer Kombination den geographischen Reliefformen, auf denen diese Siedlungen aufgestellt sind, und den Phasen, wo die Keramik aus diesen Siedlungen eingeordnet ist, haben wir beschlossen, daß 43 Punkte mit Keramik aus den früheren Phasen (I-III) der Verbicioara-Kultur gegenüber 34 Punkte mit Keramik aus den späteren Phasen (IV-V) derselben Kultur in den "offenen" Zonen (niedrige Terrassenränder und Auen) liegen. Wir haben auch beschlossen, daß nur 19 Punkte mit Keramik aus den früheren Phasen gegenüber 44 Punkte mit Keramik aus den späteren Phasen in den "hohen" Zonen (Vorgänge und Terrassenränder) liegen.

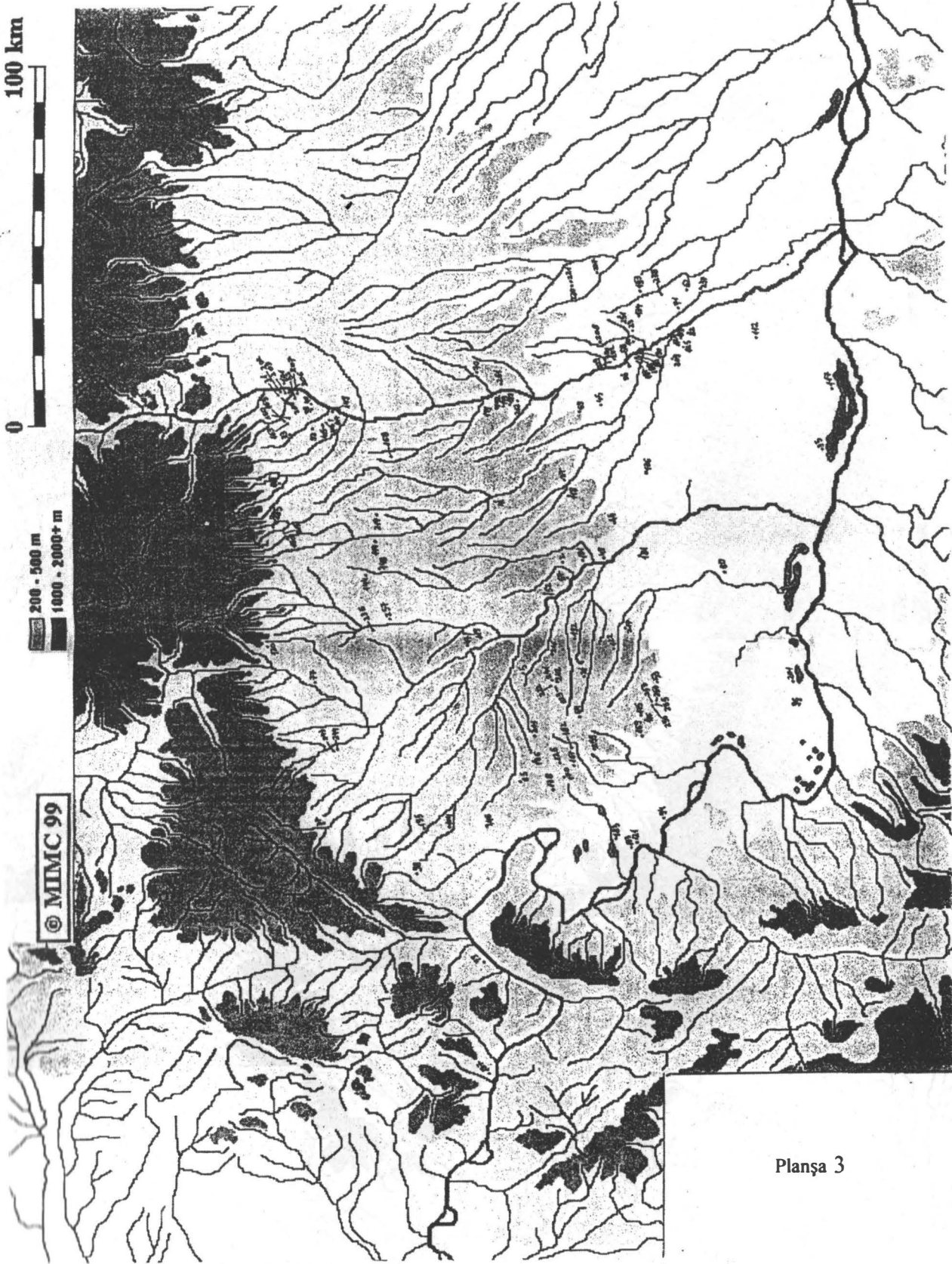
Aufgrund der Informationen, die wir in der Literatur finden, stellen wir fest, daß der Durchschnitt der Dicke des Wohnniveaus aus den früheren Phasen der Gornea-Orlești-Aspekt einschließlich oder nicht zwischen 0,40-0,50 ermißt. Dieser Wert ist derselbe auch für das Niveau der späteren Phasen; keine, von den schon genannten Siedlungen stellt eine Schichtenreihenfolge oder ein Wohnniveau vom Gornea-Orlești-Aspekt bis zur fünften Phase der Verbicioara-Kultur dar.

Wir bemerken, daß die Keramik des Verbicioara-Typs, die in den zweiten Phase eingeordnet wurde, wurde mehr in Verbindung mit der Keramik des Gornea-Orlești-Typs, und mit der Keramik aus der ersten Phase als mit der Keramik aus der dritten Phase entdeckt. Diese Sache zeigt uns die Existenz eines einheitlichen keramischen Aspekts, der sicherlich den Gornea-Orlești-Aspekt und die erste Phase der Verbicioara-Kultur und wahrscheinlich die zweite Phase umfaßt; dieser Aspekt bedeckt auch die südliche Hälfte Olteniens, die überschwemmte Zone der Donau einschließlich, und wahrscheinlich die nördliche Zone desselben Gebietes. Die Entdeckungen, wo die Keramik der dritten Phase, entweder in Verbindung mit der früheren, aber ohne Keramik aus den späteren Phasen, oder isoliert, oder in Verbindung mit der Keramik der anderen früheren oder späteren Kulturen, oder in Verbindung mit der späteren Keramik aber ohne die, aus den späteren Phasen, erscheint, bedecken die zentrale Zone Olteniens, aber nicht die nördliche oder überschwemmte Zone der Donau. Die Entdeckungen mit späterer Keramik (110 Punkte), aber ohne die frühere, bedecken die nördliche Hälfte Olteniens.

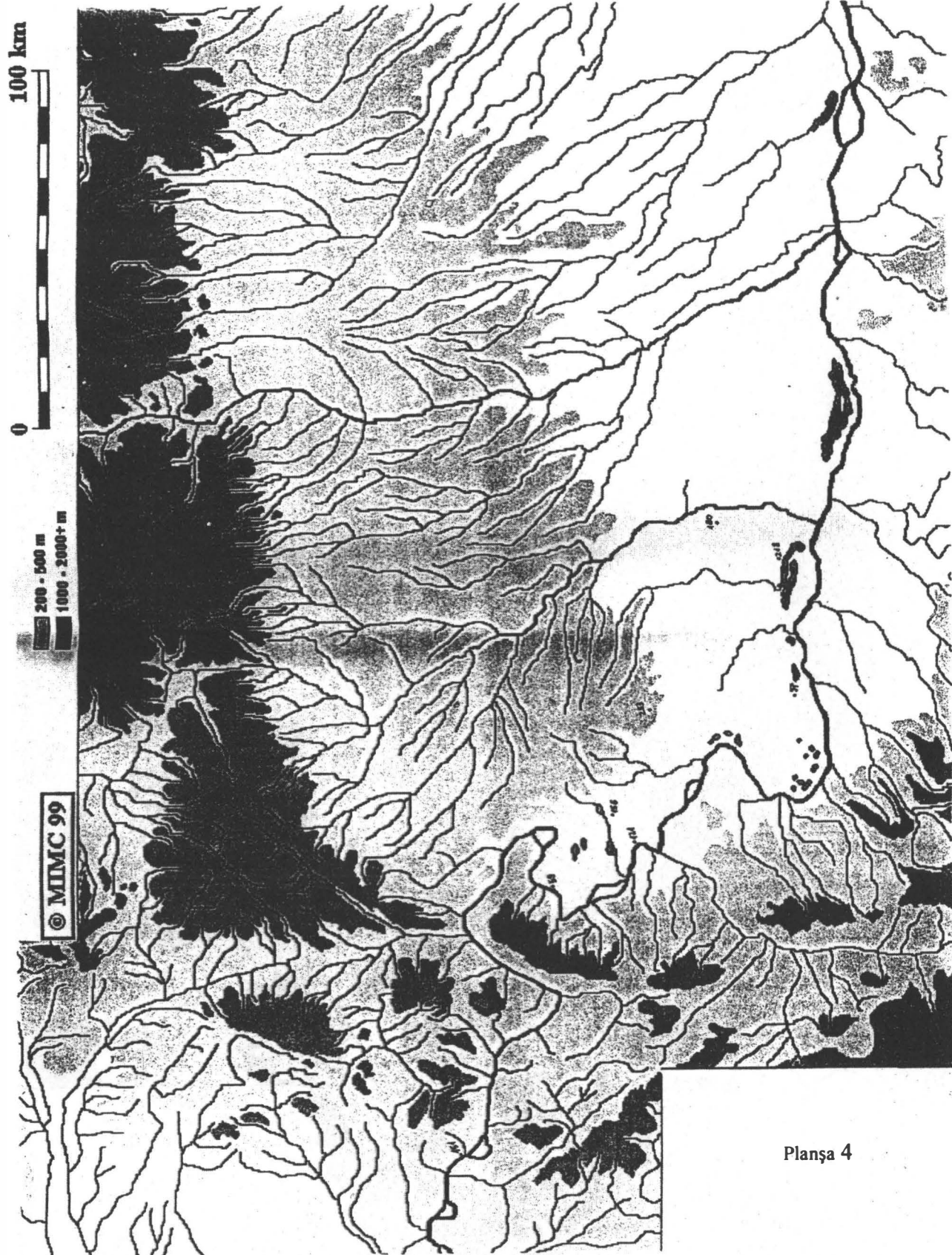
Wir finden auch die Einäschungsgräber, die den früheren Phasen der Verbicioara-Kultur im Süden des Gebietes, und die, aus den späteren Phasen im Norden beigegeben wurden. Eine ähnliche Situation haben wir auch im Falle der Metallstücke oder der Lager, die in der nördliche Hälfte Olteniens entdeckt wurde.

Planşa 1

Planşa 3

Planșa 4

Planşa 5

Noi descoperiri numismatice în județul Dolj

Petre Gherghe

Cu câțiva ani în urmă, mai exact în 1998, pe teritoriul satului Horezu Poienari, comuna Valea Stanciului, județul Dolj, pe fosta moșie Aurel Braiel, s-a descoperit întâmplător un tezaur monetar geto-dacic depozitat într-o ulică de pământ lucrată cu mână¹.

Numărul total al monedelor descoperite nu se știe, iar descoperitorul a rămas anonim. Două monede din acest tezaur au ajuns la un distins domn care a ținut să-și păstreze anonimatul, dar, a avut amabilitatea să ne spună atât cât știa despre locul și condițiile descoperirii, să ne arate piesele și să ne permită să le publicăm.

Din dorința de a cunoaște exact locul și contextul descoperirii ne-am deplasat la Horezu Poienari dar nu am mai aflat nimic în plus.

În această situație prezentăm cele două monede și, pentru că ilustrația nu ne ajută prea mult, ne îngăduim să le descriem apelând la literatura de specialitate.

Cele două piese sunt lucrate din argint și au pe revers capul lui Zeus mult stilizat, în profil spre dreapta. Cununa este redată de un șir de trei, uneori chiar patru ovale dispuse în poziție oblică. În partea de deasupra se află două șiruri paralele de globule mici și un grup de linii scurte verticale, care marchează părul. Fața este foarte schematic redată. Se observă doar linia nasului și uneori o linie în dreptul urechii asociată cu proeminențe neregulate.

Pe revers este stilizat călărețul cu calul la trap spre dreapta. Partea superioară a corpului este redată prin linii, iar picioarele sunt îndoite de la genunchi și au pulpe foarte comburate. Calul stilizat, se mișcă spre dreapta și are botul în formă de cioc de rață. Coada este reprezentată printr-o linie frântă, iar coama este marcată printr-un șir de perle. Picioarele constau, de cele mai multe ori, din linii subțiri cu copite triunghiulare.

Moneda numărul 1 are greutatea de 13 grame și diametrul maxim de 2,5 cm (fig. 1/1). Moneda numărul 2 cântărește 13,5 grame, diametrul maxim atinge 2,6 cm (fig. 1/2) și este mai prost imprimată.

Monedele în discuție fac parte din tipul Aninoasa-Dobroești, grupa Aninoasa și sunt specifice Olteniei pentru faza târzie a monetăriei geto-dacice².

O altă descoperire importantă s-a petrecut în vara anului 2001 în localitatea Pielești (comuna Pielești), județul Dolj³. Este vorba de o monedă de aur (aureus) emisă în vremea împăratului Aurelianus (270-275) pe care o prezentăm în continuare.

Av. IMPCAUREL-IANUSAUG

Bust laureat.

Rv. VIRTU-S-ILLURI

Marș spre dreapta, purtând lance și trofeu; la picioare un captiv.

În catalogul *The Roman Coinage*, Londra, 1927 (1968), volumul V, 1, la nr. 378, p. 307, este înregistrat doar bust spre dreapta. Din aceste considerente apreciem că moneda în discuție este o variantă.

¹ Nu se cunosc alte detalii despre vas.

² C. Preda, *Monedele geto-dacilor*. București, 1973, p. 274.

³ Moneda ne-a fost prezentată în luna iunie 2001 de Mladin Iulia, studentă în anul al II-lea la Facultatea de Istorie-Filosofie-Geografie, Secția Istorie a Universității din Craiova, care ne-a informat că piesa în discuție a fost descoperită întâmplător de bunica sa, în grădina casei, cu câteva săptămâni în urmă.

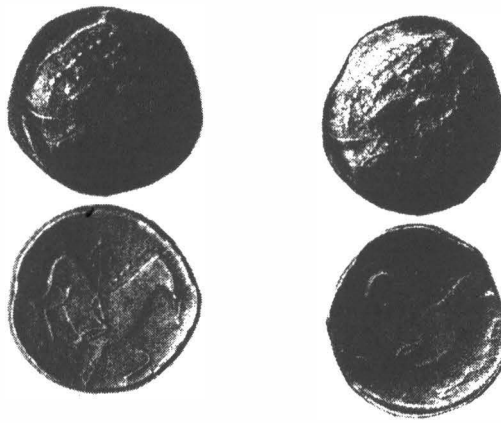

Fig.1.

NEW NUMISMATIC DISCOVERIES IN DOLJ COUNTY

Abstract

It is a presentation of two Geto-Dacian coins belonging to the Aninoasa-Dobrești type, the Aninoasa group, recovered from a treasure discovered by chance in the Horezu-Poienari village, in Valea Stanciului commune, as well as an aureus issued during the reign of Emperor Aurelianus (270-275), discovered by chance in Pielești village, Pielești commune, in Dolj County, Romania.

Monede dacice în colecția personală

Ion Gheorghe

În colecția personală de numismatică ce o am, s-am perindat multe pice ce le putem încadra la capitolul curiozități.

Articolul de față încearcă să prezinte astfel de curiozități numismatice.

1. *Monedă tip Prunda-Vilke¹*

Avers: Cap uman cu barbă, stilizat, fără cornuri, ochii noliți printr-o globulă între-un unghi ascuțit, iar buzele din două linii: desigură frunzi, la stânga și la dreapta pînă în buze formate din grupe de linii în scurture, din carelă capului porocesc radiate grupe de cîte trei linii drepte; barba este buclată, din cîte 2-3 stăruiri suprapuse.

Revers: Căluț cu calul la trag, stînga, pînă dreapta înălțat pe cornuri cubice, iar în stînga printr-o cornură, pe cap și în spate linie terminată în scurture ce poate indica un coif cu pene, sau pînă lung al unei frunze; frunza, usual și gura din cîte o globulă, unghi proeminent, poartă totace ce indică personaj feminin pînă cîte două globule.

Calul are o cornură sfîrșită din linii lungate, cornul lung, ascuțit sus și cu pedune ce au coajele triunghiulare; fîlul o linie ascuțită între bot și piept, dedesubt o linie orizontală.

Craiova, AR, 1st, 11,07g, 23 mm.

2. *Drahmă imitănd originea Alexandru cel Mare sau Lysonarchos²*

Avers: Capul lui Herakles, coifat cu blana de lea, ca o stîrnare modernă, în profil dreapta, nas proeminent ridicînd discurdant ca făga bine realizat.

Revers: Zeus Akrochous pînă pe tron spre stînga. El ține în mîna dreaptă o acvîlă, iar cu stînga se sprijină pe sceptru. Poziții ca sub mîna cu acvîlă și mai fi fiat un semn.

Bistrița, AR 1st→, 3,87g, 17 mm.

3. *Tetradrahmă imitănd originea Alexandru cel Mare-Seleneos*

Avers: Capul lui Alexandru cel Mare coifat cu blana de lea întorcînd ca Herakles, în profil dreapta.

Revers: Zeus pînă pe tron spre stînga, ține în mîna dreaptă o acvîlă, iar cu stînga se sprijină pe sceptru. Sub mîna dreaptă se află un semn ce se poate confunda cu o țigă aprinsă sau cu o figură neclară.

Urme foarte slabe de legendă - indescifrabilă.

Craiova, AR 1st→, 12,60g, 25 mm.

4. *Junlept dacic după tetradrahmă lui Ptolemeos (340-315 î.Hr.), regale Ptolemeios³*

Avers: Cap Apollo în profil dreapta, buzele, urechile sub formă de corn, ochi pînă înălțat de pînă pe cornurile, nas linear terminat cu două globule, buze din două linii paralele.

Paral format din linii - arc de cerc, total înălțat pînă pe cornurile.

Revers: Războinic cîltare stînga și dreapta, cîntă la pînă, ce se sprijină cu un scut. Figurile umane puternic stilizate, calul mai bine realizat.

Tulburan jid. Gorj, AR 1st→, 11,71g, 24 mm.

Accese pice prezintă indici numismatice fiind în număr foarte mic, au un nivel de dezvoltare înalt în zona Olteniei și cu stiluri artistice caracteristice numismatice geto-dace.

Cele mai interesante sînt picele nr. 2, 4, înălțura numită lui Ptolemeos de populațiile dacice de la N de Dunăre (mai ales cele din zona Olteniei) au cîte îndreptări, astfel confirmându-se distanțe relații de alinați cu populațiile trace locuite de triburi, iliri, dardani și proai, și cîltă modernă pînă la un anumit dat, fapt ce indică circulația umană și materială a acestora în Tracia de vest spre Grecia pe Marea Egea și Marea Adriatică.

Acesta pice cuprind indici comune acestor unități tribale îndreptate împotriva expansiunii Regatului Odriș și mai apoi Regatului Macedonien (a se vedea cuprînsul lui Strabon în 425 î. Hr., Philop II și Alexandru cel Mare în 344 respectiv 335 î. Hr.).

¹ Constantin Preda "Monedele geto-dacice" pg. 516, pl. XXIX, Ed. Academiei R.S.R., București, 1973.

² Ibidem, pg. 558, pl. LXXIV.

³ Sylloge Nummorum Graecorum, vol. IV, pl. XXXIX, 1029-1030.

⁴ Sylloge Nummorum Graecorum, vol. IV, pl. XXXIX, 1033-1034.

Datarea piesei o facem între 323-313 î. Hr. ultimul an corespunzând mării răskoale a tracilor și grecilor împotriva lui Lisimah, perioadă în care se pierde încrederea în moneda acestui conducător ce ducea o politică ruptă de realitate, distrugând liberalismul pieței făurit de Alexandru cel Mare.

Piesa nr. 2 este o drahmă, piesă divizionară destul de rară care prin iconografia de pe revers amintește de un stil oriental adaptat cerințelor locale.

Zeitatea ce stă pe tron are veșminte ce-i acoperă tot corpul, este cu capul întors stânga, cu diademă, iar corpul văzut din față (model egiptean).

Titlul argintului destul de ridicat cât și imaginea pieselor vine în sprijinul încadrării lor între primele emisiuni dacice de inspirație vestică.

De altfel și moneda de tip Prundu-Jișea o putem încadra cronologic alături de piesele de tip Larissa, piese care la rândul lor, după ideile exprimate la un simpozion de numismatică ținut la Craiova, le încadrez în jurul anilor 365-357 î.Hr., limita superioară fiind data când este bătută tetradrahma tiranului Alexandru din Pherai⁵ și cea a lui Philip al II-lea⁶, 357, data când este ucis Cotys I și se destramă Regatul Odris în trei părți.

Această monedă cu chip uman văzut din față este o continuatoare a monedei orașului Istros și se încadrează ca monedă de război, monedă folosită la plata mercenarilor, dacii folosiți în războiul dus de armata lui Cotys I.

De altfel după stilul de realizare al acestor piese, tipul "Larissa-Apollo-Bendis", tipul "Prundu-Jibea" le putem data ca fiind contemporane cu tezaurile descoperite la Poroina, Vrața, Craiova etc.

Prin numărul mic, calitatea și concepția imaginii, materialul cu titlul ridicat, înclin să cred că inspirația acestor monede vine din partea populației învecinată cu Marea Adriatică și executată de toreuții de la curtea regelui Cotys I, tracul Egbeas având cele mai multe șanse să fie acest meșter prin stilul-i schematizat, imaginea omului într-o viziune mai primitivă, realistă, redând cu claritate detalii ale îmbrăcăminteii sau ale chipului dar negând organicitatea structurii corporale caracteristică artei grecești, opunându-i propriile sale norme estetice.

Piesa numărul 3 este bătută cu o matriță uzată iar flanul monetar este realizat dintr-un argint cu titlul foarte mic.

Prin publicarea acestor piese aduc o modestă contribuție la semnalarea unor descoperiri izolate ce în ansamblu pot întregi unele aspecte de circulație monetară greu de imaginat din cauza numărului mic al monedelor descoperite.

Interesant ar fi de știut dacă monedele găsite izolat, sau tezaurile, puține câte se cunosc, sunt alăturate mormintelor și ce natură au acestea (înhumăție sau incinerăție), frecvența putând fi explicată și în acest mod.

DACIAN COINS IN THE PERSONAL COLLECTION

Abstract

In this article the author presents four coins from his own collection found in the area of Oltenia.

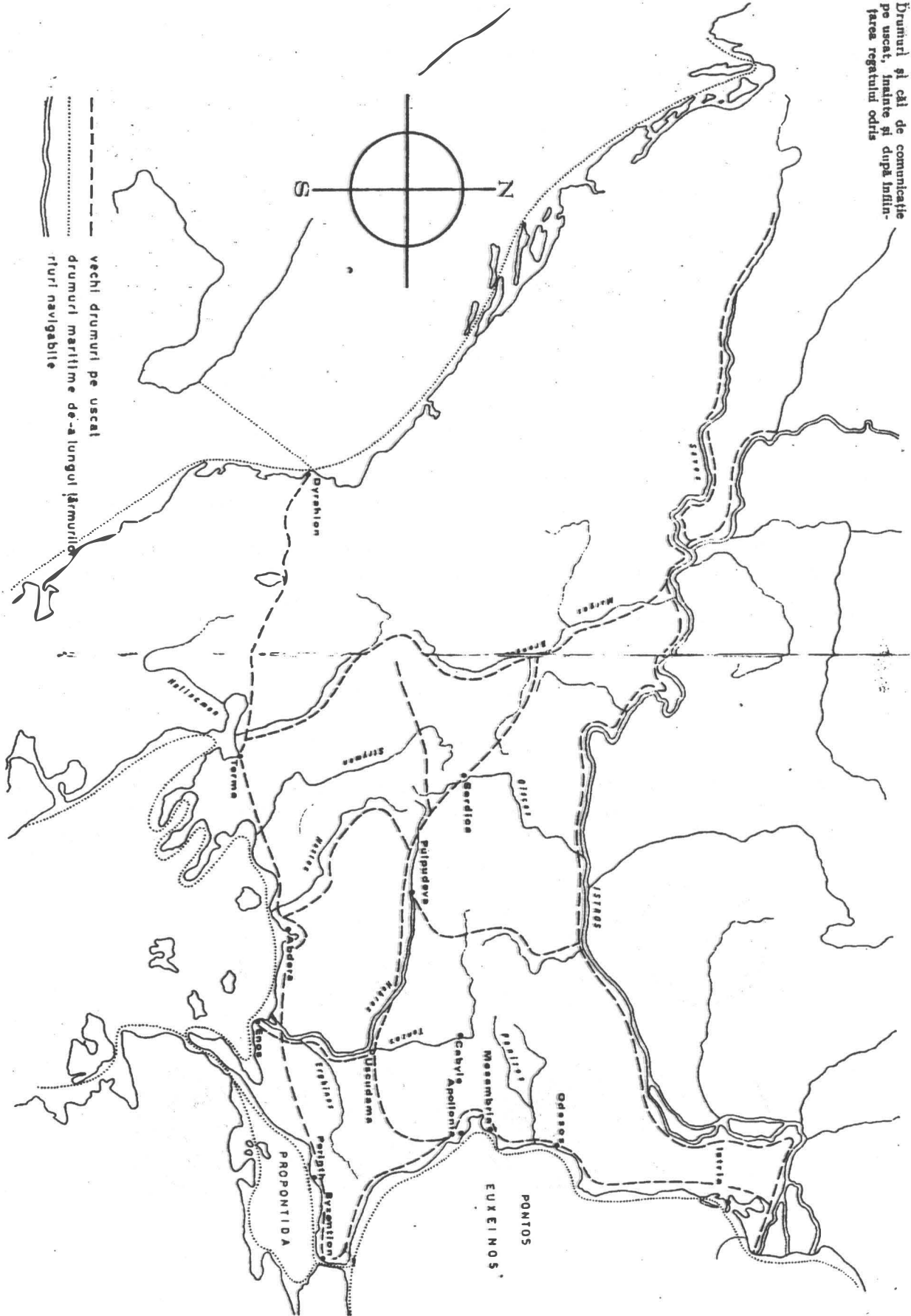
Some of them look like the original coins belonging to the king of Phoenia, Petaos and some other, original ones belong to Alexander Macedon or to different other kings, with an interpretation of the image in a Dacian style.

⁵ David R. Sear, *Greek coins and Their values, volume I, Europe*, p. 211, fig. 2209, Ed. Seaby Animprint. of. B.T. Batsford. Ltd. London.

⁶ David R. Sear, *Greek coins and Their values, volume II, Asia and Africa*, p. 620, fig. 6692, ed. Seaby Animprint. of. B.T. Batsford, Ltd London.

Drumuri și căi de comunicație
pe uscat, înainte și după înfiin-
țarea regatului odris

O nouă diplomă militară privitoare la provincia *Dacia Inferior*

Constantin C. Petolescu

În numărul precedent al acestei reviste, prezentam un stadiu al studiilor privitoare la întinderea și organizarea provinciei *Dacia Inferior*¹. O nouă diplomă militară, apărută recent în comerțul de antichități din Germania, ne aduce știri noi privitoare la organizarea și armata acestei provincii.

Este vorba de două plăci de bronz, probabil încă nedesfăcute (legate) (13,7 × 10,5 cm); păstrate la München, *Prähistorische Staatssammlung*. Două excelente fotografii (dar numai fețele exterioare - *extrinsecus* - ale celor două plăci) sunt publicate în catalogul unei expoziții arheologice de la Rosenheim (Ostbayern) (12 mai - 5 noiembrie 2000)².

Tabella I extrinsecus:

- Imp(erator) Caes(ar) divi Hadriani f(ilius) divi Tra-*
iani Parth(ici) n(epos) divi Nervae pron(epos) T. Ae-
lius Hadrianus Antoninus Aug(ustus) Pius
pont(ifex) max(imus), tr(ibunicia) pot(estate) VIII imp(erator) II co(n)s(ul) IIII p(ater) p(atriciae)
5 *equit(ibus) et pedit(ibus) qui milit(averunt) in alis III et*
numer(o) equit(um) Illyr(icorum) et coh(ortibus) VIII quae appel(lantur)
I Astur(um) et Hisp(anorum) et I Claud(ia) Gall(or)um Capit(oniana) et I
Fl(avia) Commag(enorum) sag(ittariorum) et I Bracaraug(ustanorum) et I Tyrrior(um)
sag(ittariorum) et I Aug(usta) Pac(ensis) Nerv(ia) Britt(onum) (milliaria) et I Hisp(anorum)
10 *vet(erana) et II Fl(avia) Numid(arum) et II Fl(avia) Bessor(um) et II et III*
Gallor(um) et sunt in Dacia Infer(iore) sub Ul-
pio Saturnino quinis et vicens plurib(us)-
ve stip(endis) emer(itis) dim(issis) hon(esta) miss(ione) quor(um) no-
min(a) subsc(ripta) sunt civ(itatem) Rom(anam) qui eor(um) non hab(erent)
15 *ded(it) et conub(ium) cum uxor(ibus) quas tunc hab(uissent)*
cum est civ(itas) i(i)s dat(a) aut cum i(i)s quas pos(tea)
dux(is)ent) dumtaxat singulis
a(nte) d(iem) XIV K(alendas) Aug(ustas)
Cn(aeo) Terentio Iunior L(ucio) Aurelio Gallo co(n)s(ulibus)
20 *ex numer(o) equit(um) Illyric(or)um*
ex sesquipliar(io)
Cocae Tyru f(ilio) Sardic(a)
Descrip(tum) et recognit(um) ex tabul(a) aerea
quae fixa est Romae in muro post
25 *templ(um) divi Aug(usti) ad Minervam*

Tabella II extrinsecus

P. Atti Severi
L. Pulli Daphni
M. Servili Getae

¹ C. C. Petolescu, *Provincia Dacia Inferior (Malvensis). Discuții și ipoteze*, în Oltenia. Studii și comunicări. Arheologie - Istorie, 12, 2000, p. 74-79.

² *Die Römer zwischen Alpen und Nordmeer. Zivilisatorische Erbe einer europäischen Militärmacht*, Rosenheim 2000, p. 337, nr. 41 (fără lectură; autorul fișei: B. Steidl): «Die zwei Bronzetafeln (L. 13,7 cm; B. 10,5 cm) sind in Zentrum doppelt gelocht und mittels Bronzedraht verbunden. Entlassungsurkunde mit Bürgerrechtsverleihung für Coca, Sohn des Tyrus aus Serdica-Sofia. Coca diente mindestens 25 Jahre in einer berittenen Spezialeinheit, dem *numerus equitum Illyricorum*. Zuletzt bekleidete er den Rang eines *sesquiplarius*, der eineinhalbfachen Sold bezog. Stationiert war die Einheit in der Provinz *Dacia Inferior* (Rumänien), die zum Zeitpunkt der Entlassung unter dem Befehl Statthalters Ulpius Saturninus stand».

L. Pulli Orestiani
S. M. Senilli Iasi
T. Iuli Felixis
C. Iuli Silviani

Priu coroborarea domeniilor imperiale (în special tribuniciu potestas VIII) cu indicația *of(iciu) d(omi)ni d(omi)ni* XIV K(alendas) Ag(ustus), diploma datează din 19 iulie 146. Cei doi consuli (*suffecti*) mai sunt cunoscuți dintr-o altă diplomă cu aceeași dată: C. L. Terentius Humilis Junior și L. Aurelius Gallus³.

Noua constituție înregistrată trei zile și nouă cohorte, cele mai multe cunoscute din diplomele anterioare privitoare la armata provinciei Dacia Inferior⁴: diploma din 22 martie 129 (Grogibod)⁵ (în aceasta doar o *ala* și patru *cohortes*), cea dintr-o 10 decembrie 129 - 9 decembrie 130 (provinciați necunoscuți)⁶ și cea din 13 decembrie 140 (de la Palanancia, din Thracia)⁷; precum și un *numerus equitum Illyricorum* (în cele două diplome din 129 și 129/130, doar cu statutul de *veritatis equitum Illyricorum*)⁸. Prezentăm un scurt istoric al trupelor menționate de diplomele Dacici Inferioare (inclusiv în noua diplomă din 19 iulie 146)⁹.

Ala Asturum. Unirea se afla în Moesia probabil încă de pe timpul împăratului Vespasian, cum pare a arăta inscripția fuierată a lui Ti. Claudius Arreus f. Quirina (tribu) Saturninus, *duplex(farius), ver(farius) ala(e) Astu(rum)*, descoperită la Tomis¹⁰. Diploma de la Provér din anul 99 o atestă în Moesia Inferioară; posesorul ei era un fost *gregalis* (?) al apei menționate: *Mexico Sulae fl(iciu) Basso* (numele este aici la deriv), iar prefectul se numea T. Iulius Agricola¹¹. O inscripție de la K.Ola: *Mauronit sacrum, Victor, eques ala(e) I Astu(rum)*, militau în *Myisia, vé(otum) stóthiv* (*libens) m(erito)*¹², pare să arate prezența unui militar originar din zona Râmnic (unde unitatea a staționat, probabil, înainte de a fi fost adusă în Moesia). Ala de astăzi a luat parte la războaiile dacice; cunoșteam numele unui prefect, P. Prifernius Pactus Maximus Apollinarius, participat la primul război dacic și decoret de împăratul Traian¹³. Apoi apare în Dacia Inferioară în diplomele militare din anii 130 și 140 (citate mai sus) iar acum și în diploma din 146. Este menționată în această provincie de șampile tegulare descoperite în Hoghiz AL(ia) AS(orum)¹⁴ și A(du) I A(sturum)¹⁵, I. I. Russu mai arăta acestei unități șampila ALPA de la Barogaci Mare¹⁶. Din timpul staționării aici în sub-unități Transilvaniei datează de asemenea comanda lui C. Novius Cargimus¹⁷, care a comandat și comanda (cu titlul de *praepositus*) altei formațiuni de cavalerie, *equitum* în apropiere, *numerus equitum Illyricorum* (despre această trupă vezi infra).

³ *Année* 1947, 135 (= CIL, XVI, 178). Vezi A. Ambig, *Konsuln und Senatorientum unter den Antoninen. Prosopographische Untersuchungen zur senatorischen Führungsschicht*, Bonn, 1977, p. 151.

⁴ Pentru aceea trupe a se vedea respectivelor *Ursprüngliche Ausbildung der Dacien nomad* (A.M.) în SCNVA 46, 1995, I, p. 35-46 (datele 46, 1995, 3, 4, p. 237-275 (*cohortes*) 47, 1996, I, p. 21-38 (*numeri*); a se vedea și subsecvența germană: *Der Auslieferungsbau im römischen Dakhon, Nomad* 34 (O) 1997, p. 77-140 (*questim*).

⁵ CIL, XVI, 75 (= IDR, I, 109).

⁶ *Reichs Weis*, 278, 117, 1997, p. 243-244, nr. 8; *Année* 1997, 1764; IDR, II, 473.

⁷ *Année* 1962, 264; IDR, I, 13; BAE, 30.

⁸ C. C. *Reichs Weis*, 278, 117, 1997, p. 243-244, nr. 8.

⁹ Despre unitățile militare romane, a se vedea în primul rând *Antike* lui C. C. *Reichs Weis*, 278, 117, 1997, p. 243-244, nr. 8.

¹⁰ 231-236, a. v. *cohortes*, vezi și *Dacianische equitum* de unități romane, I (1995), col. 372-383 și II (1996), p. 326-338, a. v. Pentru zona *Liban* și roman în Dakhon de la, a se vedea: W. *Wagner*, *Die Distribution der römischen Auslieferungsbau in den Provinzen Liban, Pannonien, Moesia und Dakhon von Augustus bis Gallien*, Bonn, 1988; K. *Kohl*, *Zur Auslieferung der Ala und Kolonien am Rhein und Danub*, Bonn, 1981; L. *Bauer*, *Die römischen Auslieferungsbau in den Provinzen Pannonien, Moesia und Dakhon*, Bonn, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*, *Quadragesima*, 1964, (Disseminationen Romanica, II, 21), I. I. *Roman*, *Antica Prosopie Dacica*, SCNVA, 23, 1972, I, p. 63-77 (datele și citate în studiul din 1970) și lui I. *Bosnyak*, *idem*, *Tracii în Dacia romană*, *Ante*, 4, 1967, p. 83-104; *idem*, *Elemente griecice în Dacia carpatină și mold* în în "voluntarius" p. 159-209; *idem*, *Antica Romania in Moesia super* în Dacia, *Proga*, 1978; Despre trupele militare din Dacia: V. *Chisnaru*, *Antica militaria a Daciei romane*, București, 1987, p. 177-207; I. *Săbău*, *Die Besatzung der Verteidigungsanlagen von Dakhon und ihre Zugelänge*,

Dintre comandanții acestei trupe, inscripțiile se mai referă la doi anonimi: unul într-o inscripție fragmentară de la Ephesus (probabil din timpul lui Septimiu Sever)¹⁸, alta de la Gernisara (din anii 200-201)¹⁹.

O inscripție de la Serdica mai menționează un veteran: M. Aurelius Teres, *veteranus ex ala I Astrorum* (sic), *natione Bessus*; dacă criteriul datării pe baza *praenomen*-ului și *nomen*-ului funcționează și în acest caz, el pare să-și fi efectuat serviciul militar în jurul anului 200²⁰.

Ala I Claudia Gallorum Capitoniana. Se pare că unitatea de galli își trage de asemenea numele de la un comandant al ei, menționat de o inscripție de la Chieti (*Teate Marrucinorum*, Italia, regio IV): C. Herennius T. f(ilius) Capito, *trib(unus) milit(um) III, praef(ectus) alae, praef(ectus) veteranorum, proc(urator) Iuliae Augustae, proc(urator) Ti. Caesaris Aug(usti), proc(urator) C. Caesaris Aug(usti) Germanici*²¹.

Prima mențiune a acestei unități pare a fi în diploma militară de la Salsovia (Moesia Inferior) din anul 97²²; în mod sigur, ea apare în anul 105, între trupele Moesiei Inferioare: *I Claudia Gallorum*²³.

Este posibil să fi participat la războiul cu dacii al împăratului Traian, rămânând în teritoriul cucerit la nord de Dunăre; din această perioadă pot data ștampilele A(la) CL(audia) descoperite în castrul de la Slăveni²⁴.

În diplomele militare din 130, 140 și 146, trupa apare între trupele Daciei Inferioare. O atestă în această provincie ștampile tegulare descoperite la Boroșneul Mare: ALA GAL(orum)²⁵ și la Reci: AL(a) GAL(orum)²⁶.

Se presupune că această unitate (ori o fracțiune a ei) a fost trimisă în Mauretania Caesariensis pe timpul lui Septimiu Sever, unde apare un Helvius Crescens, *dec(urio) al(ae) I Cl(audiae) Kapit(onianae)*²⁷.

Cu timpul, în această trupă „gallică” au pătruns și elemente locale; astfel, o inscripție de la Roma ne informează că un Aurelius Antonius, *curat(or) eq(uitum) sing(ularium) d(omini) n(ostr)i, nat(ione) Dac(us)*, fusese *allectus ex ala Gallorum*²⁸: deci transferat din trupa de cavalerie situată pe cursul Oltului în formațiunea de gardă imperială călare.

Ala I Hispanorum. S-a presupus că această unitate ar fi aceeași cu trupa staționată în perioada Augustus-Tiberius în Germania²⁹, apoi la Aquincum în Pannonia³⁰. Ulterior, probabil pe timpul împăratului Domitian, a fost transferată în Moesia, în vederea războiului cu dacii³¹.

După cucerirea Daciei, a rămas în armata de ocupație a provinciei Dacia Inferior, cum rezultă din diplomele militare din 129, 130, 140 și 146. Garnizoana ei a fost în castrul de la Slăveni, unde o atestă ștampile tegulare³². Pe timpul lui Marcus Aurelius și Lucius Verus, este menționată de inscripțiile de la Sevilla³³ și Mactaris³⁴, având în frunte - temporar, cu titlul de *praepositus* - pe Sex. Iulius Possessor. O inscripție (spartă în circa 260 de bucăți; reconstituită de Gr. Tocilescu) pare să indice că această trupă a construit în anul 205 castrul de piatră³⁵. Din același an, o inscripție menționează construirea unei *basilica*³⁶; pe această plăcuță, precum și pe alt fragment (spart la rându-i în mai multe bucăți)³⁷, unitatea poartă supranumele *Antoniniana*, primit de la împăratul Caracalla. Cea mai recentă epigrafă databilă este un altar (spart în 54 de fragmente) descoperit în *principia* castrului de la Slăveni, dedicat lui Filip Arabul și fiului său, pe care a fost reconstituit cu multă probabilitate numele alei *I Hispanorum*³⁸. Această trupă mai este menționată pe un altar dedicat lui Sol, unde pare a purta epitetul *pia fidelis*³⁹.

¹⁸ CIL, III, 6075 (= ILS, 1366; IDRE, II, 378).

¹⁹ CIL, III, 393 (= IDR, III/3, 233).

²⁰ IDRE, II, 353.

²¹ AnnÉp, 1941, 105.

²² CIL, XVI, 41.

²³ CIL, XVI, 50.

²⁴ IDR, II, 525.

²⁵ Z. Székely, SCIV, 26, 1975, 3, p. 344, fig. 2/1 (dar răsturnată); AnnÉp, 1974, 565 a; IDR, III/4, 326-327.

²⁶ IDR, III/4, 315.

²⁷ CIL, VIII, 8828 (= 20633; ILS, 6889); cf. M. P. Speidel în vol. *In memoriam C. Daicoviciu*, Cluj, 1974, p. 378 (AnnÉp, 1971, 533).

²⁸ CIL, VI, 3191 (= ILS, 2205; IDRE, I, 50).

²⁹ W. Wagner, *op. cit.*, p. 44 (cu indicarea surselor bibliografice).

³⁰ CIL, III, 10513-10514.

³¹ Doi veterani ai acestei trupe sunt amintiți în inscripțiile CIL, III, 12361 și 12378.

³² IDR, II, 526.

³³ CIL, II, 1180 (= ILS, 1403; AnnÉp, 1965, 237; IDRE, I, 179).

³⁴ AnnÉp, 1983, 976 (= IDRE, II, 435).

³⁵ CIL, III, 13800 (= IDR, II, 496).

³⁶ IDR, II, 499.

³⁷ CIL, III, 14216¹⁷ (= IDR, II, 498).

³⁸ IDR, II, 500.

³⁹ IDR, II, 510.

Din castrul de la Slăveni mai provin trei piese epigrafice, atribuite aceleiași unități: un basoreliev menționând un *collegium dupl[ar]iorum*⁴⁰, un fragment de altar menționând un *ses(qui)pl[ar]arius*⁴¹, precum și un fragment de relief dedicat unei divinități tot necunoscute de un alt *sescupluc[arius]*⁴²; acești *duplicarii* și *sesquiplarii* făceau parte dintre gradații (*principales*) alei și se aflau în rang imediat sub *decurio*⁴³.

Cohors I Bracaraugustanorum. Unitatea a fost recrutată în Hispania, probabil pe timpul lui Augustus. La început a staționat în Dalmatia; din acest timp datează comanda lui Ti. Claudius Claudianus asupra acestei unități⁴⁴.

Ulterior este atestată în Moesia Inferior: în diploma militară din 14 august 99⁴⁵ și probabil în fragmentul de diplomă de la Adamclisi datată *ante* 114⁴⁶. După cum a sugerat B. Gerov, în diploma din 2 aprilie 134 este menționată o unitate diferită, *cohors I Bracarum*⁴⁷.

În diplomele menționate din 130, 140 și 146, *cohors I Bracaraugustanorum* este menționată în Dacia Inferior. Către 168-170, P. Aelius Marcianus, prefectul cohorței *I Augusta Bracarum*⁴⁸, cumulează, cu titlul de *praepositus*, și comanda trupei *numerus Illyricorum*, care staționa în castrul de la Hoghiz. Pe baza ștampilelor COH I BRAC, unitatea a staționat în castrul de la Brețcu⁴⁹.

Cohors I Augusta Nervia Pacensis Brittonum milliaria. Unitatea este menționată în diplomele din anii 130, 140 și 146.

N. Gostar îi atribuia o șampilă descoperită la Buridava (Stolniceni): CO(ho)RS M(illiar) B(rittonum)⁵⁰. Tot ei i se poate atribui ștampila CIB de la Slăveni (din castru și terme)⁵¹. D. Tudor o identifica, de asemenea, cu *cohors I F. M. Bryttonum Malvensis*, menționată de o binecunoscută inscripție de la Thessalonice⁵², precum și cu *cohors I Aurelia Brittonum milliaria* de la Bumbești⁵³. N. Gostar considera că este vorba de trei unități diferite⁵⁴. După părerea noastră, epigrafele de la Stolniceni și Thessalonice se referă la *cohors I Augusta Nervia Pacensis Brittonum milliaria*, dar la Bumbești este vorba de o unitate diferită.

Cohors II Flavia Bessorum. Unitatea, creată în epoca Flaviilor, apare în armata Moesiei Inferioare în anul 105⁵⁵. A luat desigur parte la războaiele dacice; din acest timp datează probabil ștampilele descoperite la Stolniceni, îndeosebi în terme: COH II FL BES⁵⁶; un alt fragment de șampilă provine de la Bârsești, din apropiere⁵⁷. Unitatea este menționată și în *castellum* de la Rucăr, datând din timpul lui Traian, cum arată ștampilele de tipul COH II FL B⁵⁸.

După reorganizarea provincială de la începutul domniei lui Hadrian, unitatea rămâne în cadrul provinciei Dacia Inferior, unde o atestă cele trei diplome militare din anii 129, 130 și 140. Probabil acum a fost mutată pe cursul superior al Oltului, la Cincșor (jud. Brașov), unde o atestă ștampilele tegulare: C II F B⁵⁹; aici L. [Car]vilius Rusticinus, *praefectus coh(ortis) II Fl(aviae) Bess(or)um*, ridică piatra de mormânt a fratelui său Carvilius [Se]cun[dinus]⁶⁰. Pe timpul lui Marcus Aurelius, T. Ant. Cl. Alfenus Arignotus, prefectul cohorței *II Flavia Numidarum*, staționată în castrul de la Feldioara, din apropiere, a cumulat, cu titlul de *praepositus*, și comanda cohorței *II Flavia Bessorum*⁶¹.

Tot acestei unități i se pot atribui ștampilele CIIIBES (ligatura E+S) descoperite la Olteni⁶², eventual și aplica de bronz cu inscripția punctată CANDIDVS (*centuria*) MAXIMI⁶³.

⁴⁰ IDR, II, 505 (= AnnÉp, 1963, 125).

⁴¹ IDR, II, 506.

⁴² IDR, II, 507; cf. I. I. Russu, SCIVA, 28, 1977, 1, p. 98.

⁴³ A. v. Domaszewski, *Die Rangordnung des römischen Heeres*², Köln-Graz, 1967, p. 53-56.

⁴⁴ CIL, III, 1773 (= ILS, 3245).

⁴⁵ CIL, XVI, 44.

⁴⁶ CIL, XVI, 58.

⁴⁷ Klio, 37, 1959, p. 204-205.

⁴⁸ CIL, VIII, 9358 (= ILS, 2738; IDRE, II, 464)

⁴⁹ IDR, III/4, 336-338.

⁵⁰ CIL, III, 14216, 25 (= IDR, II, 560); cf. N. Gostar, Arh. Mold., 4, 1966, p. 182-183.

⁵¹ IDR, II, 527.

⁵² CIL, III, 13704 (= ILS, 9009; IDRE, II, 357).

⁵³ CIL, III, 14485 a (= ILS, 9179; IDR, II, 174).

⁵⁴ N. Gostar, *loc. cit.*, p. 183.

⁵⁵ CIL, XVI, 50.

⁵⁶ IDR, II, 561-562; Gh. Bichir, Thraco-Dacica, 6, 1985, p. 95-99.

⁵⁷ IDR, II, 571.

⁵⁸ IDR, II, 607.

⁵⁹ IDR, III/4, 181.

⁶⁰ IDR, III/4, 179 (= AnnÉp, 1971, 379).

⁶¹ IDRE, II, 383 (= ILS, 8853).

⁶² IDR, III/4, 318.

⁶³ IDR, III/4, 319.

Cohors I Flavia Commagenorum. Unitatea este menționată făcând parte din armata Moesiei Inferioare în diploma militară din 13 mai 105⁶⁴. Singura atestare a unor militari ai cohorței pe teritoriul acestei provincii este inscripția funerară a veteranului M. Iulius Tertullus, pusă la Tomis de un Mitridates (*sic*) (numele este iranian), *mil(es) coh(ortis) eius(dem)* și un anume *Barales* (nume de origine siro-semită)⁶⁵.

A luat parte la războaiele cu dacii, deoarece apare menționată de ștampilele militare din nordul Munteniei: la Drajna de Sus⁶⁶ (unde a ridicat castrul împreună cu detașamente din legiunile *I Italica*, *V Macedonica* și *XI Claudia*⁶⁷), Târgșor⁶⁸ și Voinești⁶⁹ (în aceste două puncte, descoperirile tegulare menționează și legiunea *XI Claudia*⁷⁰). În anul 105, când apare în diploma menționată mai sus, trupa era probabil dislocată la nord de Dunăre, în teritoriile recent anexate Moesiei Inferioare.

Ulterior, unitatea a fost afectată provinciei Dacia Inferior, cum rezultă din diplomele militare din anii 130 și 140; o menționează pe cursul inferior al Oltului ștampilele tegulare de la Romula⁷¹, Slăveni⁷² și Acidava⁷³. De asemenea, la Săcădate (jud. Sibiu), pe cursul superior al Oltului, s-a descoperit un altar dedicat *I(ovi) O(ptimo) M(aximo) Dolicheno Comm[agenor]u[m]*⁷⁴, care poate fi pus în legătură cu prezența (temporară) în aceste părți a unui detașament al acestei cohorțe.

În cursul săpăturilor din anul 1993 din castrul de la Câmpulung-Pescăreasa (Jidova), s-a descoperit în podeaua unei barăci militare romane o cărămidă având zgâriat (în pasta crudă, înainte de ardere) numele unui soldat (*miles*) al cohorței de commageni; baraca a fost incendiată în cursul distrugerii castrului pe timpul lui Filip Arabul. Se poate deci presupune că trupa a staționat în castrul de la Jidova în prima jumătate a secolului al III-lea; în acest caz, unii din soldații care lasă însemnări pe mai multe cărămizi pot aparține aceleiași trupe.

Prin comparație cu sora ei de la Micia (*cohors II Flavia Commagenorum*), se poate presupune că trupa era *equitata* și era constituită din arcași. Se cunosc doar doi prefecți ai acestei unități: M. Antonius Modianus⁷⁵ și C. Betitius Pietas⁷⁶, probabil din prima jumătate a secolului al II-lea.

Cohors II Gallorum. Unitatea este menționată în Moesia Inferior prin diplomele din anii 99, 105 și *ante* 114⁷⁷. A luat parte la războaiele dacice, fiind atribuită ulterior armatei Daciei Inferioare, unde apare în diplomele din 130, 140 și 146. În 160 și 161, o unitate omonimă apare în Moesia Superior⁷⁸; contrar opiniei altor autori (Wagner, Aricescu, Beneș, Strobel), consider că este vorba de două trupe diferite.

Cohors III Gallorum. În anul 74, unitatea staționa în Germania⁷⁹. Împăratul Vespasian a adus-o în Moesia, unde este menționată în diplomele din anii 75⁸⁰, 78⁸¹ și 82⁸²; după divizarea provinciei, diplomele o menționează în Moesia Inferior, în anii 99, 105 și *ante* 114⁸³.

A luat parte la războaiele dacice, rămânând probabil în contingentul moesic stabilit la nord de Dunăre, pe Olt. În diplomele din anii 129, 130, 140 și 146, *cohors III Gallorum* este menționată în Dacia Inferior. O ștampilă a acestei trupe, COH III GA[al.], s-a descoperit la Ionești Govorii⁸⁴, unde unitatea pare a fi staționat până pe timpul domniei lui Marcus Aurelius. Aceasta pare să rezulte și din studiul carierei lui Sex. Iulius Possessor, prefect al acestei cohorțe, care a acumulat, cu titlul de *praepositus*, comanda altor două unități: *ala I Hispanorum* (vezi mai sus; lagărul la Slăveni) și *numerus Surorum sagittariorum* (lagărul la Romula), îndeplinind și sarcina de *curator civitatis Romulensium Malvensium*⁸⁵.

⁶⁴ CIL, XVI, 50.

⁶⁵ ISM, II, 176 (= AnnEp, 1938, 6).

⁶⁶ CIL, III, 12350 (= IDR, II, 603).

⁶⁷ IDR, II, 600-602.

⁶⁸ Descoperire inedită; informație M. Lichiardopol (Ploiești).

⁶⁹ M. Bădescu, SCIVA, 32, 1981, 2, p. 291-292.

⁷⁰ IDR, II, 606 (Târgșor); M. Bădescu, *loc. cit.*, p. 291.

⁷¹ CIL, III, 8074, 14 c; IDR, II, 382.

⁷² IDR, II, 528.

⁷³ CIL, III, 8074, 14 d; IDR, II, 551.

⁷⁴ IDR, III/4, 86.

⁷⁵ CIL, VI, 3504 (Roma).

⁷⁶ CIL, IX, 1132 (= IDRE, I, 106).

⁷⁷ CIL, XVI, 44, 50 și 58.

⁷⁸ CIL, XVI, 111; RMD, 55.

⁷⁹ CIL, XVI, 20.

⁸⁰ RMD, 2.

⁸¹ CIL, XVI, 22.

⁸² CIL, XVI, 28.

⁸³ CIL, XVI, 45, 50 și 58.

⁸⁴ IDR, II, 555.

⁸⁵ IDRE, I, 179: II, 435.

Ulterior, unitatea este atestată pe segmentul transilvănean al Oltului, la Hoghiz. Nu știm când a sosit aici: inscripția pe o bază de statuie dedicată împăratului Hadrian pare a fi pusă de un centurion din legiunea XIII Gemina, iar nu de un prefect al cohorței III Gallorum⁸⁶. Cohorta de galli este sigur atestată la Hoghiz pe timpul domniei comune a lui Marcus Aurelius și Commodus⁸⁷. Tot la Hoghiz, un fragment de altar păstrează numele unui Honoratus, prefect al acestei cohorțe⁸⁸.

Unitatea mai este atestată de o șampilă COH III G[], descoperită la Boroșneul Mare⁸⁹.

Cohors I Hispanorum veterana. La 14 august 99, trupa este menționată (cu numele scris întreg) într-o diplomă cu trupele Moesiei Inferioare⁹⁰. Din papirul Hunt⁹¹ aflăm că a participat la cel de-al doilea război dacic al împăratului Traian⁹²; din col. II a acestui papir aflăm că detașamente ale cohorței I Hispanorum veterana D (i. e. *quingenaria*) se aflau *Piroboridavae in praesidio* (r. 27; deci în garnizoană: probabil la Barboși, la gura Siretului), *Buridavae in vexillatione* (r. 28; la Stolniceni, lângă Râmnicu-Vâlcea), *trans Danuvium in expeditionem* (r. 29). Unitatea era *equitata*, cum rezultă din mențiunea în același papir a unui *de[curio]* și a unor efective de călăreți (col. II, r. 10.23.29.30.32); în același sens se mai pot invoca o plăcuță de argint cu inscripția *Valerius Valerianus, eq(ues) libr(arius) c(o)hor(tis) I His(panorum) ex [v]oto pos(uit)*⁹³, precum și o aplică, tot de argint, aparținând unui *Terent(ius) dec(urio)*⁹⁴, ambele descoperite la Arutela (Cozia-Bivolari, pe Olt).

Cu același nume neschimbat, trupa este menționată apoi în diplomele Daciei Inferioare din 129: *I HISP VETER*, 130: *[I HISPAN V]ETER*, 140 și 146: *I HISP VET*.

Este posibil ca ștampila *C(ohors) HIS(panorum)*, descoperită în 1994 în cursul săpăturilor de la Sâmbotin (Castra Traiana), să dateze chiar din perioada războaielor dacice⁹⁵; tot dintr-o perioadă timpurie par să dateze și cele două epigrafe de la Arutela (v. mai sus). Alte ștampile, probabil dintr-o epocă ulterioară, s-au descoperit la Brețcu: *COH HIS*⁹⁶, precum și la Comolău: *COH H []*⁹⁷.

În afară de prefectul cu nume greu de reconstituit din papirul Hunt, un comandant al acestei unități poate fi T. Flavius Mac[ri]nus, *praef(ectus) coh(ortis) I Hispan(or)um eqq(uitatae), trib(unus) coh(ortis) II Aug(ustae) Dac(or)um p(iae) f(idelis) (milliariae) eqq(uitatae)*, dintr-o inscripție de la Vokovar (Pannonia Inferior)⁹⁸.

Cohors II Flavia Numidarum. Această unitate a fost organizată sub Flavii și a staționat la început probabil în Moesia sau Thracia: așa s-ar deduce din prezența unei inscripții bilingve (greco-latină) funerare descoperită la Šipka (lângă Kazanlik, la NV de Stara Zagora), pusă de Marcus Traidaci, călăreț din *cohors II Numidarum*, unui fost călăreț din *cohors II Bracaraugustanorum*⁹⁹.

Este posibil să fi luat parte la războaiele dacice. Diplomele din 129, 130, 140 și 146 o menționează între trupele provinciei Dacia Inferior. Lagărul ei a fost la Feldioara, pe Olt (com. Ucea, jud. Brașov), unde lasă ștampile în mai multe variante: *CV*, *COH NVMID* și *COH NVM ANT*¹⁰⁰. Unitatea era *equitata*, cum rezultă din inscripția de la Šipka. Dintre comandanții ei, cunoaștem numele lui T. Ant(onius) Cl. Alfenus Arignotus¹⁰¹, pe timpul lui Marcus Aurelius, care cumulează temporar și comanda cohorței *II Flavia Bessorum*.

⁸⁶ CIL, III, 953 (= IDR, III/4, 230). Cf. I. I. Russu, AIIA Cluj, 18, 1975, p. 50-54; C. C. Petolescu, SCIVA, 38, 1987, 2, p. 182; I. Piso, ActaMN, 37/1, 2000, p. 235.

⁸⁷ IDR, III/4, 231 (= AnnEp, 1944, 42).

⁸⁸ CIL, III, 955 (= 7721; IDR, III/4, 235); cf. H. Devijver, PME, H 24.

⁸⁹ IDR, III/4, 330.

⁹⁰ CIL, XVI, 44.

⁹¹ Acest document a fost publicat inițial de A.S. Hunt, *Register of a Cohort in Moesia*, în *Raccolta di scritti in onore di G. Lumbroso*, Milano, 1925, p. 265-272; reluat de G. Cantacuzino, *Un papyrus latin relatif à la défense du Bas-Danube*, Aegyptus, 9, 1928, p. 63-96 (articol reproduș și în *Revue historique du sud-est de l'Europe*, 5, 1928, p. 38-74); R. O. Fink, *Hunt's Pridianum: British Museum Papyrus 2851*, JRS, 48, 1958, p. 102-116 (studiul este reproduș în volumul aceluiași autor: *Roman Military Records on Papyrus*, Philological Monographs of the American Philological Association, 26, 1971, p. 217-227); R. Syme, JRS, 49, 1959, p. 26-33; J. F. Gilliam, în *Hommages à Albert Grenier*, II, 1962, p. 747-756.

⁹² Această datare este asigurată de mențiunea în acest papir a lui Fabius Iustus (vezi în această privință R. Syme, *Danubian Papers*, București, 1971, p. 122 și urm.), pe care o descoperire epigrafică îl arată ca guvernator al Moesiei Inferioare în 105-106 (A. Rădulescu - M. Munteanu, Dacia, N.S., 25, 1981, p. 356-358; AnnEp, 1981, 746).

⁹³ CIL, III, 12602 (= IDR, II, 582).

⁹⁴ CIL, III, 12603 (= IDR, II, 581).

⁹⁵ R. Avram - D. Avasiloaie, SCIVA, 46, 1995, 2, p. 193-195 (= AnnEp, 1995, 1305).

⁹⁶ CIL, III, 8074, 17; IDR, III/4, 339.

⁹⁷ IDR, III/4, 314.

⁹⁸ CIL, III, 10255 (= 6450 = IDRE, II, 289).

⁹⁹ IGB, III/2, 17.41 bis (= AnnEp, 1965, 347; IDRE, II, 350). *Cohors II Bracaraugustanorum* se afla în anul 114 în Thracia (RMD, 14), dar pe la anul 157 se afla în Moesia Inferior (RMD, 50).

¹⁰⁰ IDR, III/4, 175-177.

¹⁰¹ Vezi IDRE, II, 383 (cu toată bibliografia).

Cohors I Tyrriorum sagittariorum. Unitatea este menționată în diploma din 14 august 99 în Moesia Inferior¹⁰². A luat parte probabil la războaiele pentru cucerirea Daciei. În diplomele din 130, 140 și 146 este menționată în Dacia Inferior: *I Tyrrior(um) sagittariorum*). Nu se știe unde a staționat la nord de Dunăre: ștampila COH I [...] de la Boița, atribuită ipotetic acestei unități¹⁰³, poate să se refere tot așa de bine și la altă trupă.

Numerus Illyricorum. În diplomele din 129 și 130 este menționată, între trupele Daciei Inferioare, o *vexillatio equitum Illyricorum*; titularul diplomei era un *ex gregale*, pe nume *Eupator Eumeni f.*, din Sebastopolis (Pontus). În diploma din 13 decembrie 140 a aceleiași provincii, este menționat un *numerus equitum Illyricorum*; titularul diplomei era *Bithus Solae f.*, din neamul tracilor bessii. O ștampilă tegulară de la Hoghiz, atribuită acestui *numerus*, pare a arăta că unitatea staționa pe Oltul transilvănean¹⁰⁴. Această localizare este întărită de faptul că P. Aelius Marcianus, *praefectus coh(ortis) I Augustae Bracarum* (este vorba de *cohors I Bracaraugustanorum*, staționată la Brețcu; vezi mai sus) a cumulat temporar și comanda altei unități: *praepositus n(umeri) Illyricorum*, pe timpul lui Marcus Aurelius¹⁰⁵; de asemenea, C. Nonnius Caepianus a fost prefect al alei *I Asturum* (atestată la Hoghiz; vezi mai sus), precum și *praepos[itu]s numeri equitum elector[um] ex Illyrico*¹⁰⁶. Rezultă deci că garnizoanele celor trei trupe erau învecinate.

Aria de dislocare a acestor trupe circumscriu teritoriul aparținând provinciei *Dacia Inferior*: estul Olteniei și sud-estul Transilvaniei (ulterior se va adăuga și vestul Munteniei, până la *limes transalutanus*)¹⁰⁷.

Noua diplomă militară ne face cunoscut un nou procurator-guvernator al acestei provincii: *Ulp(ius) Saturninus*; el poate fi identificat cu omonimul prefect al annoniei din timpul lui Marcus Aurelius și Lucius Verus, al cărui adjunct a fost Sex. Iulius Possessor: *adiutor Ulp(ii) Saturnini, praef(ecti) annon(ae), ad oleum Afruum et Hispanum recensendum item solamina transferenda item vecturas nauculariis exsolvendas* (inscripția de la Sevilla)¹⁰⁸; un alt *cursus* al lui Possessor (inscripția de la Mactar) este și mai explicit: *adiutor praef(ecti) annonae ad horrea Ostensia Portuensia*¹⁰⁹. După o părere competentă, acest Ulp(ius) Saturninus poate fi identificat într-o altă inscripție fragmentară de la Ostia dedicată în 166 lui Lucius Verus de un anonim prefect al annoniei: *[codica]ri navicula[ri...] M. f. Palatin[a...], pr[ae]f. ann[onae]*¹¹⁰; se crede, de asemenea, că tatăl prefectului annoniei Ulp(ius) Saturninus era a *commentariis vehiculorum* M. Ulp(ius) Saturninus, libert al lui Traian¹¹¹.

Numele posesorului diplomei este trac¹¹², dar cel al tatălui său pare a fi illiric¹¹³. Rangul său, *sesquiplicarius*, înseamnă "cel cu soldă o dată și jumătate"¹¹⁴.

Grație ultimelor descoperiri și studii epigrafice, lista procuratorilor-guvernatori ai provinciei *Dacia Inferior* (ante 168), se prezintă astfel:

Plautius Caesianus

22 martie 129

CIL, XVI, 75 (= IDR, I, 10).

Claudius Constans

10 decembrie 129 - 9 decembrie 130

IDRE, II, 472 (= P. Weiß, ZPE 117, 1997, p. 243-246, nr. 8; AnnEp 1997, 1764)¹¹⁵.

Egnatius [Priscus ?]

Pe timpul lui Hadrian

IDR, III/4, 325¹¹⁶. Cf. I. Piso, ActaMN 36 (I), 1999, p. 85-86.

¹⁰² CIL, XVI, 45.

¹⁰³ IDR, III/4, 85.

¹⁰⁴ IDR, III/4, 243 (= AnnEp. 1974, 561; 1977, 711).

¹⁰⁵ IDRE, II, 464 (cu bibliografia și toată discuția).

¹⁰⁶ IDRE, I, 132 (cu toată bibliografia și toată discuția).

¹⁰⁷ Vezi ultimele discuții în articolul nostru citat *supra*, nota 1.

¹⁰⁸ CIL, II, 1180; ILS, 1403; AnnEp 1965, 237; IDRE, I, 179.

¹⁰⁹ AnnEp 1983, 976; IDRE, II, 435.

¹¹⁰ CIL, XIV, 106 = VI, 1022. Vezi Henriette Pavis d'Escurac, *La préfecture de l'annone. Service administratif impérial d'Auguste à Constantin*, Roma, 1976, p. 228, 348.

¹¹¹ CIL, VI, 8542; cf. Otto Hirschfeld, *Die kaiserlichen Verwaltungsbeamten bis auf Diocletian*², Berlin 1905, p. 193. Vezi de asemenea H. Pavis d'Escurac, *op. cit.*, p. 348: "Or justement subsiste dans l'inscription mutilée d'Ostie l'indication de la filiation *M. f.* - constatation qui vient appuyer cette identification".

¹¹² D. Berschew, *Die thrakischen Sprachreste*, Wien, 1957, p. 251: *Cocu, Cocus*.

¹¹³ Cf. I. I. Russu, *Illirii. Istoria - Limba și onomastica - Romanizarea*, București, 1969, p. 258-259; *Turris*.

¹¹⁴ A von Domaszewski, *Rangordnung*², 1967, p. XIX, 71-72; I. I. Russu, SCIVA 28, 1977, I, p. 95-103.

¹¹⁵ Recent, I. Piso (ActaMN, 37 I, 2000, p. 231-242) aduce noi argumente (în completarea lui P. Weiß) pentru identificarea lui Claudius Constans cu Ti. Claudius Constans, omonimul procurator al Mauretaniei Caesariensis: totodată îl identifică și cu Tib. Cl. [...] din inscripția CIL, III, 95; (= IDR, III/4, 230) de la Hoghiz (anterior, I. Piso, *Fasti provinciae Daciae*, I. *Die senatorischen Amtsträger*, Bonn, 1993, p. 46-49, nr. 6, îl considerase chiar *legatus Augusti pro praetore*, cândva între 127-132).

CIL, III, 12601 a-b (= 13793-13794) (= IDR, II, 575-576); 13795 (= ILS, 8909; IDR, II, 587).

T. Flavius Priscus Gallonius Fronto Q. Marcius Turbo

A. 138-139

*[pro]leg(ato) et praef(ectus) prov(inciae) Dac[iae] Inferioris*IDRE, II, 461 (= AnnÉp, 1946, 113; cf. C. C. Petolescu, *Dacia* [N.S.] 26, 1982, p. 167-170)¹¹⁷.**Iulius Aquila Fidus, proc(urator) Aug(usti)**

A. 140

CIL, III, 13796 (= ILS, 9180; IDR, II, 588) (*Praetorium*, a. 140); IDR, I, 13 (= AnnÉp 1962, 264; RMD, 39) (diplomă militară, Palamarca; 13 decembrie 140)**M. (?) Ulpus Saturninus**

17 iulie 146

V. *supra*.**[T. ? V. ?]arius [Pr]iscus**

circa 155

*proc(urator) [p]rovinciarum [...] [Ma]uretanae Tingitanae [et D]aciae Inferioris*IDRE, II, 255 (= J. Šašel, *ZPE* 52, 1983, p. 175-178; AnnÉp 1987, 796)

UN NOUVEAU DIPLÔME MILITAIRE CONCERNANT LA PROVINCE DE DACIA INFERIOR

Résumé

Dans le catalogue d'une exposition archéologique de Rosenheim (Ostbayern) (12 mai - 5 novembre 2000), on remarque la présence d'un diplôme militaire inédit [voir n.2 dans le texte en roumain]: aucune lecture, uniquement un bref commentaire accompagné de deux excellentes photographies (seulement les faces extérieures - *extrinsecus* - des deux tablettes). Le diplôme enregistre trois troupes de cavalerie, un *numerus* et neuf cohortes; ces troupes sont déjà attestées dans les diplômes de cette province de 129 (CIL, XVI, 75; IDR, I, 10), 129/130 (AnnÉp, 1997, 164; IDRE, II, 473) et 140 (AnnÉp, 1962, 264; IDR, I, 13; RMD, 39).

L'importance de ce diplôme consiste dans l'attestation d'un nouveau procureur-gouverneur de Dacia Inferior: *Ulpus Saturninus*; nous l'identifions volontiers avec l'homonyme *praefectus annonae* de l'époque de Marc Aurèle, dont Sextus Iulius Possessor fut l'adjoint: *adiutor Ulpii Saturnini, praef(ecti) annon(ae), ad oleum Afrum et Hispanum recensendum item solamina transferenda item vecturas nauculariis exsolvendas*, tel qu'il résulte d'une inscription de Seville (en Bétique) (CIL, II, 1180; ILS, 1403; AnnÉp, 1965, 237; IDRE, I, 179); une autre inscription (de Mactar, en Afrique Proconsulaire) de Sex. Iulius Possessor est encore plus explicite (AnnÉp, 1983, 976; IDRE, II, 435): *adiutor praefecti annonae ad horrea Ostensia et Portuesnsia*.

Le nom du possesseur du diplôme est thrace (D. Detschew, *Sprachreste*, p. 251: *Cica, Cocus*), mais celui de son père semble illyrien (cf. I. I. Russu, *Illirii*, p. 258-259: *Turus*). Pour son rang, *sesquiplicarius*, voir: A. von Domaszewski, *Rangordnung*², p. XIX, 71-72; I.I. Russu, *SCIVA*, 28, 1977, 1, p. 95-103.

¹¹⁶ Acest personaj a fost considerat de I. Piso (*Fasti*, I, p. 50, nr. 7) drept *legatus Augusti pro praetore* al Daciei Superioare (cândva între 127-132); recent, cu mai multă probabilitate, îl consideră procurator al Daciei Inferioare.

¹¹⁷ În legătură cu perioada guvernamintelor acestui personaj, I. Piso (*ActaMN*, 37/I, 2000, p. 242) notează: "T. Flavius Priscus Gallonius Fronto Q. Marcius Turbo revêtit la charge de *pro]leg(ato) et praef(ectus) prov(inciae) Dac[iae] Inferioris* avant d'être nommé vers la fin du règne d'Antonin le Pieux dans le poste de *[pr]oc(urator) pro leg(ato) provinc[iae] Mauretan(iae) Caes(ariensis)*". Totuși, noi am adus, credem, suficiente argumente cum că misiunea acestui personaj în Dacia Inferioară (vezi IDRE, II, 461, cu sursele bibliografice) datează mai degrabă la începutul domniei lui Antoninus Pius (*Dacia* N.S., 26, 1982, p. 167-170; *Thraco-Dacia*, 14, 1993, p. 159-162).

O aplică romană din bronz cu email, de la Sucidava

Dorel Bondoc

La sfârșitul anului 2000, vechiul colaborator și prieten din localitatea Celei, jud. Olt, Flaviu Dunărețu, mi-a adus spre identificare o piesă din bronz, cu precizarea că a găsit-o în grădina casei sale. Locul descoperirii se află în vecinătatea fortificației militare romane târzii, Sucidava. La momentul respectiv nu am putut face o determinare exactă a obiectului. Fiind acoperită de compuși organici și de pământ, piesa a fost trimisă la Laboratorul zonal de restaurare, din cadrul Muzeului Olteniei Craiova. În urma procesului de curățire, ceea ce la prima vedere părea un nasture s-a dovedit de fapt a fi o aplică de formă discoidală. Dimensiuni: diametru față- 2,5cm; diametru spate- 3cm; grosime disc- 0,3cm. Aplica prezintă pe spate un picior sudat lung de 0,5cm. Prin intermediul acestui picior, aplica se putea fixa. Ciuperca nitului are diametrul de 1,2cm.

De formă rotundă, fața piesei a fost realizată (turnată) sub forma a trei spații adâncite, de forma unor cercuri concentrice. Toate acestea au fost umplute cu email de diferite culori. Cercurile sunt separate prin inele de bronz.

Cercul din mijloc are diametrul de 0,9cm și a fost umplut cu email de culoare albă. Suprafața sa a fost ușor deteriorată, dar se mai pot recunoaște trei motive, fiecare de forma unui diez muzical. Motivele au fost dispuse simetric pe suprafața cercului.

Cel de-al doilea cerc are diametrul de 1,8cm și îl înconjoară pe primul. A fost umplut cu email de culoare galbenă, pigmentat cu puncte negre. Imaginea obținută este abstractă și seamănă cu un mozaic modern.

Al treilea cerc, cel exterior are diametrul de 2,5cm. Este cel mai spectaculos din punctul de vedere al realizării artistice. Suprafața sa a fost împărțită după cum urmează:

- un număr de 12 spații, de formă patrulateră au fost umplute cu email de culoare albastru-deschis (bleu). În mijlocul fiecărui spațiu au fost realizate motive de culoare galbenă, de forma unei grile.

- alte 12 spații le intercalează pe celelalte; acestea fac parte de fapt din corpul piesei, servind și la legarea celor două inele din bronz. În mijlocul lor au fost realizate motive în formă de steluță, umplute cu email galben.

Este prima piesa de acest gen, cunoscută de la Sucidava.

O tipologie a pieselor de acest gen a fost făcută pentru Dacia Porolissensis. Conform acesteia, piesa de la Sucidava se încadrează în grupa aplicilor de dimensiuni mari, databile în secolele II-III. Din punctul de vedere al culorii emailului și al dispoziției lui, tipologia citată mai sus nu corespunde întru totul. Asta din cauza faptului că piesa în discuție a fost realizată într-un alt atelier (*fabrica*).

O execuție asemănătoare prezintă câteva ținte emailate descoperite în castrul de la Gilău. O altă analogie provine din castrul de la Ilișua.

Cu privire la utilitatea acestui gen de piese, se pot contura două ipoteze. Prima este aceea că reprezentau podoabe, care se prindeau pe echipamentul militar sau civil, ceea ce în fond pare destul de plauzibil.

O altă posibilă destinație este însă cea de insignă militară. Această idee este susținută de imaginile de pe vignetele Notitiei Dignitatum, care prezintă mai multe reprezentări de acest fel. O identificare similară s-a propus pentru o piesă descoperită în fortificația de la Gornea. De asemenea, trebuie luat în calcul și faptul că descoperirile de această factură provin numai din orașe și fortificații, unde au staționat trupe. În acest caz, semnificația militară este evidentă.

O altă problemă importantă este datarea acestui gen de piese. Descoperirile de la Gilău se datează la începutul secolului II. Aplica de la Ilișua a fost aflată în asociere cu două fibule databile la mijlocul secolului III și cu monede de argint și bronz, eșalonate de la Traian până la Filip Arabul. Piesa de la Gornea se poate data în secolul IV.

1. Mulțumesc și pe această cale domnului Țuțu Bărbulescu, pentru promptitudinea cu care s-a ocupat de piesă. De asemenea, sunt recunoscător și realizatoarei desenului, Pena Mihaela.

2. Nu am cunoștință despre descoperiri similare în Oltenia.

3. N. Gudea, D. Tamba, *Podoabe din bronz cu email din Dacia Porolissensis. I. Aplici*, Acta Musei Porolissensis, 16, 1992, p. 305-320.

4. *Ibidem*, p. 307.

5. Al. Diaconescu, C. Opreanu, *Bronzuri romane din castrul de la Gilău*, SCIVA, 38, 1, 1987, p. 62-63, nr. 39-41; D. Isac, *Castrele de cohortă și ală de la Gilău*, Zalău 1997, p. 26.

6. D. Protase, C. Gaiu, G. Marinescu, *Castrul roman de la Ilișua*, Bistrița 1997, p. 29 și 49, pl. LXXVIII/4; autorii o numesc aplică emailată tricromă.

7. N. Gudea, D. Tamba, *op.cit.*, p. 306.

8. N. Gudea, Gornea, *Așezări din epoca romană și romană târzie*, Reșița, 1977, p. 65-66.

9 Al. Diaconescu, C. Opreanu, *op.cit.*, p. 68.

10. D. Protase, C. Gaiu, G. Marinescu, *op.cit.*, p. 29 și 49.

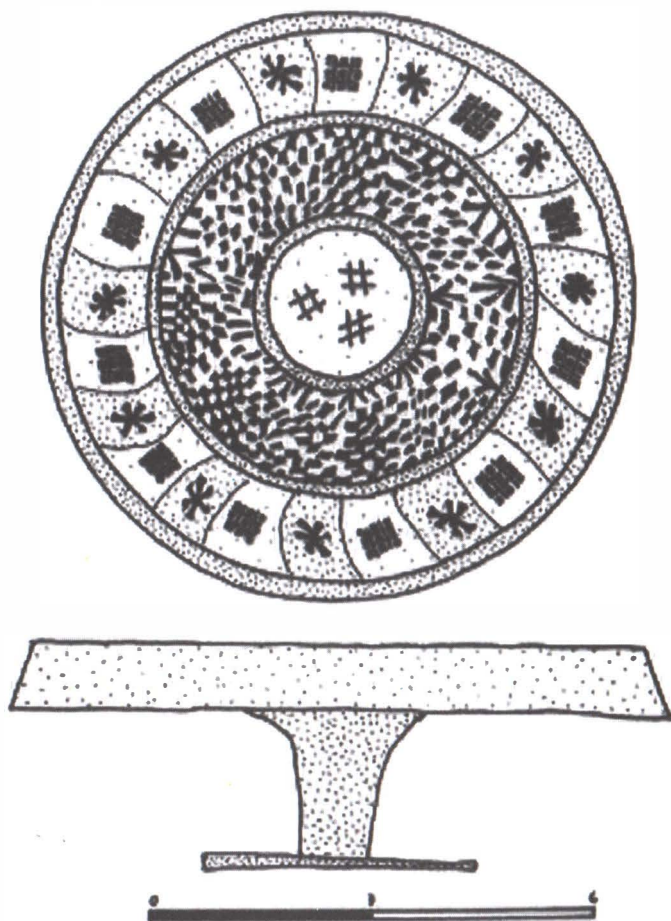
11. N. Gudea, *loc.cit.*

Se poate observa că astfel de piese au o circulație largă în timp, în secolele II-IV. Foarte posibil, descoperirea de la Sucidava poate aparține epocii romane târzii, când importanța fortificației militare de aici a sporit considerabil.

A ROMAN BRACKET OF BRONZE WITH ENAMEL, FROM SUCIDAVA

Abstract

In this article, the autor present a bracket of bronze discovered at Sucidava. On the surface, the piece was adorned with enamel, in *cloisonne* technique.

Aspecte ale educației și sistemului de învățământ în Dacia romană și Scythia Minor

Petre Gherghes, Florian Olteanu

Ca noțiune științifică, Dacia acoperă teritoriul locuit din timpuri străvechi de ramura nordică a tracilor. Cele mai însemnate neamuri din grupa nord-tracică și care s-au manifestat din punct de vedere militar intrând în atenția istoriografiei antice, au fost geții și dacii. Istoria acestor două neamuri se întrepătrunde strâns: de aceea, cel mai adesea, istoricii antici îi confundă iar în istoriografia modernă sunt prezentați sub numele de geto-daci¹.

Spațiul geografic locuit de geto-daci se dezvăluie, în lumina descoperirilor arheologice, ca fiind un spațiu de sinteză a influențelor orientale și occidentale care, odată asimilate, au creat o civilizație originală, cunoscută încă destul de puțin. Constituind limita între Europa colinară și muntoasă și vastele stepe ce se întind până la Urali, teritoriul locuit de geto-daci este un bastion natural, modelat parcă pentru a proteja Europa de acel "*entourage inconsistent et toujours hostile*", care locuia în acele stepe.² "*La politique de toutes les puissances est dans leur géographie*", spunea Napoleon Bonaparte și, credem noi, această expresie își poate găsi reflectarea concretă, în cazul geto-dacilor care și-au făurit o civilizație, care i-a adus inevitabil în contact cu Roma și Imperiul ei.

Includerea unei mari părți a teritoriilor locuite de geto-daci în Imperiul Roman, este rezultatul unei strategii bine puse la punct care urmărea crearea unui bastion la granița nordică a Imperiului, valorificarea unor resurse naturale însemnate, menținerea unui foarte important drum comercial și militar de-a lungul Dunării, precum și integrarea unui popor cu o civilizație capabilă să primească "sigiliul Romei", pentru a-i conferi noii provincii stabilitatea social-politică necesară unei vieți prospere. O dovadă o constituie fortificațiile frontierelor Daciei Romane, uneori dispuse după criterii obscure din punct de vedere strict militar, care au totuși înțeles dacă ne raportăm la populațiile locale și la amenitățile venite din exteriorul îndepărtat.

Între manifestările vieții provinciilor Imperiului Roman educația și învățământul constituie o problemă deosebit de importantă, de aceea considerăm potrivit să aruncăm o privire de ansamblu asupra particularităților acestora în Dacia Romană și Scythia Minor.

Dobrogea, teritoriul românesc dintre Dunăre și Mare, s-a aflat de mai mult timp în sfera de influență a lumii greco-romane. Cel de-al doilea val al colonizării grecești (cca. 650 a.Ch.), dominat de Milet și Megara a cuprins și țărmul vestic al Mării Negre unde, pe teritoriul Dobrogei de azi, au fost întemeiate cetăți precum Histria, Tomis, Callatis³. Intrate pe la anul 50 a.Ch. sub controlul lui Burebista vor accepta autoritatea acestuia de bună voie sau prin forță, apoi, după moartea lui Burebista vor intra în sfera de influență romană până în 46 p.Ch., când Dobrogea va fi anexată efectiv provinciei romane Moesia. În vremea împăratului Dioclețian (284-305), Dobrogea va deveni ea însăși provincie romană sub numele de Scythia Minor cu centrul la Tomis.

Din punct de vedere al procesului educativ, Dobrogea a cunoscut datorită orașelor grecești, manifestări specifice acestei lumii. Dintre cele două modele de educație (atenian și spartan s-a generalizat cel atenian. Predilecția pentru acest tip de educație se explică prin faptul că Atena, stat democratic, a încercat să impună sistemul său, sub toate aspectele sale, în cetățile din Liga de la Delos din care au făcut parte și cetățile din Dobrogea, precum și în alte cetăți grație rolului ei de centru cultural de prim ordin al lumii grecești.

Educația ateniană (παίδεια) promova ideea dezvoltării armonioase a sufletului și a trupului, "ceea ce e frumos și bun" (καλοκαγαθία). Cunoașterea modului de educare și de pregătire intelectuală a copiilor, a tineretului și a oamenilor adulți din cetățile pontice dobrogene, se limitează și astăzi la descoperirile arheologice, mai ales la inscripții, deoarece știrile literare lipsesc. Nu avem mărturii despre prima treaptă a pregătirii intelectuale, aceea a dobândirii noțiunilor elementare (scris, citit, noțiuni de aritmetică, declamări ale poemelor homerice). Părerea noastră este că acestea se căpătau în mediul familial, sub îndrumarea unui pedagog, "conducător de copil", în casele celor bogați, iar în familiile cu venituri modeste suntem de părere că accesul la educație era limitat și, "legat de probleme profunde de existență"⁴.

Cetatea greacă (πολις) se ocupa de educația tinerilor doar în momentul în care trebuiau să devină efebi (εφεβοί). Despre acest nivel de studiu avem primele mărturii epigrafice care se referă la asociațiile numite gimnazii

¹ Constantin C. Petolescu, *Dacia și Imperiul Roman*, Editura Teora, București, 1999, p.13.

² Ioana Bogdan Cătăniciu, *Dacia și strategia romană, în Civilizația romană în Dacia*, (coordonator Mihai Bărbulescu), Cluj, 1997, p.8.

³ M. I. Finley, *Vechii greci*, Editura Eminescu, București, 1974, p.50.

⁴ Dumitru Tudor, *Educația și învățământul în perioada sclavagistă din Scythia Minor și Dacia Romană*, în *Revista de pedagogie*, anul XII, 1963, nr.5, p.76.

(γυμνασιον) conduse de un gimnaziarh (γυμνασιάρχος), ajutat de câțiva profesori. Gimnaziarhul era ales, de obicei, dintre cetățenii cei mai de vază deoarece el, de multe ori, din cauza lipsei banilor publici, trebuia să ajute gimnaziul cu propriile sale resurse financiare.

Într-un gimnaziu erau pregătiți cursanți grupați după vârstă astfel:

- efebii (εφεβοί), tineri între 16-18 ani ;
- bărbații mai tineri (νεοί) și
- bărbații mai vârstnici (γεροντες), adulți.

Programul lor era compus din variate exerciții fizice, conferințe expuse de gimnaziarh și ajutoarele sale, cu teme din medicină (pentru protejarea locuitorilor de epidemii) și, mai rar, beletristică. Gimnaziul era rezervat, în primul rând, efebilor care cunoșteau, deja, scrisul și cititul în momentul când trebuiau să practice efebica. Celelalte categorii frecventau gimnaziul, ca pe o instituție de educație civică.

Orașele bogate apelau la filosofi, retori, medici, de regulă intelectuali străini care, pentru un onorariu sau o răsplată publică, acceptau să conferențeze acolo.

Unii dintre tinerii localnici ajung să studieze în mari centre de învățământ ale lumii grecești precum Meidias al lui Aristaios, care a studiat la Cyzic (oraș situat pe țărmul asiatic al Mării Marmara). Acesta, în timp ce se afla la studii, a murit iar părinții îndurerăți i-au ridicat un monument cu un epitaf versificat. Este singurul de acest gen cunoscut până în prezent.

Textele epigrafice fac referire la existența unor gimnazii doar la Histria, Tomis și Callatis⁵. Elocventă în acest sens este inscripția descoperită la Histria care atestă existența, în secolul II a.Ch., a unui gimnaziu al cărui conducător a fost onorat de concetățeni cu o statuie în piața publică. Tot din această inscripție aflăm că gimnaziul a fost refăcut ulterior de Polyphemos al lui Polyphemos, și drept recunoștință familia i-a ridicat un monument.

Alte trei inscripții, bine conservate, fac referiri la acest gimnaziu informându-ne despre preocupările privind educația unor locuitori ai cetății. Primul document este un "decret al Sfatului și Poporului histrian", datat în secolul II a.Ch. care spune: *"În anul sacerdoțiului lui Hestaios al lui Miccalon, luna Taureon, Sfatul și Poporul, sub președinția lui Eupolemon, fiul lui Cleomedon și la propunerea arhonților au hotărât: întrucât Diocles al lui Artemidoros, medic din Cyzic, trimis fiind de Popor, a făcut în orașul nostru mai multe expuneri și demonstrații, dobândind multă faimă, iar mai târziu solicitat de arhonți, a primit să fie medic"*⁶.

Al doilea document, tot un decret, amintește de un gimnaziarh al cărui nume nu s-a păstrat, dar care în vremuri grele (războaie și epidemii) a cheltuit sume mari de bani din averea sa, pentru a se îngriji de educația efebilor și a tinerilor, pentru a oferi banchete, daruri etc. Pentru toate acestea, drept recunoștință, i s-a pus o inscripție de marmură în agora, a primit dreptul de a fi încoronat public cu ocazia sărbătorii lui Hermes, și i-a fost ridicată o statuie de bronz în incinta gimnaziului.

Al treilea document se referă la cinstirea unei femei Aba lui Hekataios (Planșa 1), în secolul II p.Ch. care "... mai întâi, fără zăbavă închinând zeilor cele dintâi procesiuni sacrificii și rugi, a celebrat începutul anului cu ospețe și mese bogate, tuturor membrilor Sfatului și ai gerusiei, precum și membrilor asociației de închinători ai lui Poseidon și medicilor și dascălilor și multor invitați nominal, cu titlu personal, le-a înmănat câte 2 denari de cap de om, sumă pe care înaintea ei nici o altă femeie n-o mai împărțise vreodată..."⁷.

Ultimele știri despre gimnaziu sunt din secolul IV p.Ch. când refăcut, în urma distrugerii sale în timpul unei invazii, nu va mai avea decât o modestă activitate culturală. Cu privire la educația tinerilor la Tomis, nu avem mențiuni înainte de epoca romană. Ne putem face o idee, cu privire la existența unui cadru educativ, apelând la opera lui Ovidiu (43 a.Ch -17 p.Ch.), care deși afirmă că: *"aici nu-i belșug de cărți care să mă atragă și din care să-mi hrănesc mintea"*, recunoaște preocupările culturale ale localnicilor. Tot Ovidiu mărturisește că tomitanii știu să-și cinstească atât apărătorii, cât și cărturarii: *"Am aceeași fire liniștită pe care obișnuiești să o lauzi.../ Aceasta face ca tomitanii să fie binevoitori față de un nenorocit și să-mi dea ajutor./ Poți să nu mă crezi, există decrete în care sunt lăudat și e o tăblișă de ceară care mă scutește de sarcini"*, chiar *"și cetățile vecine îmi acordă un privilegiu asemănător"*. *"Tămplile mele, arată alt poem, au fost încununat de o coroană sfințită, / care mi-a fost impusă de favoarea publicului deși eu n-am vrut-o"*. O statuie de la Tomis înfățișează un cărturar care ține un volum (Planșa 2/1). Din epoca romană, mai precis din secolele II-III p.Ch. datează o serie de inscripții care atestă prezența unui "gimnaziarh al poporului" (γυμνασιάρχος του δημοῦ). Educația primită la gimnaziu se completa prin diferite festivități și întreceri sportive, "αγώνες". O importanță deosebită în educație o avea și teatrul, mărturie fiind unele fragmente epigrafice și sculpturile poezilor și autorilor dramatice⁸.

La Callatis, un decret din secolul I p.Ch. îl menționează pe Appolonius socotit binefăcător public, pentru că în calitate de gimnaziarh a reorganizat și sprijinit gimnaziul. El a împărțit activitatea astfel încât, pe lângă cele trei clase cunoscute și la Histria, i-a integrat și pe copii (παιδες). La acest gimnaziu se predau noțiuni elementare, se țineau

⁵ Ibidem, p. 77.

⁶ Dionisie M. Pippidi, *Inscripțiile antice din Dacia și Scythia Minor, Vol. I, Editura Academiei R.S.R., București, p.112-115.*

⁷ Ibidem, p. 150-156.

⁸ Dumitru Tudor, *op.cit., p.79.*

conferințe, întreceri sportive, procesiuni solemne (*theorii*). Meritul lui Appolonios este că a înțeles rolul formativ al educației și acesta este și motivul pentru care a fost reales de fiecare dată, deși magistratura de gimnaziarh era anuală. În acest oraș s-au mai remarcat Demetrios, geograf, cu peste 20 de studii geografice și Istros Callatinos, ca scriitor. Tot aici (la Callatis) s-a descoperit și o piatră de mormânt pe care este reprezentată o scenă ce înfățișează un profesor stând pe o bancă cu un papirus în mână și pe elevul său stând în picioare (Planșa 3/1).

Concluzionând putem spune că gimnaziul, prin natura sa nu era o instituție de învățământ în adevăratul sens al cuvântului, ci mai mult un *centru de educație*, unde pe primul plan era pregătirea fizică a efebilor, apoi, pe planul al doilea, educația prin lecții și conferințele. Tot aici se organizau și banchete. Bibliotecile acestor gimnazii nu aveau toate operele vremii, și nu erau riguros organizate. În alte situații, cum este cazul Histriei romane, gimnaziul și chiar thermele erau dotate cu săli de lectură⁹. Educația în Dobrogea era adresată, în primul rând, locuitorilor bogați ai orașelor. Populația geto-dacică, probabil, nu avea acces la educație. Doar copiii aristocrației locale puteau merge la oraș unde, nu de puține ori, ajungeau să fie integrați în elita cetății. Inscricțiunile din satele dobrogene, atât în latină cât și în greacă sunt pline de greșeli, dar ele pot marca și evoluția latinei provinciale¹⁰. Orașele dobrogene nu au sedii universitare, dar tinerii, asemenea lui Meidias, puteau merge la studii în centre precum cel de la Cyzic. Nu se cunosc însă situații în care aceștia ar fi studiat în mari orașe ca Milet sau Atena.

Dacia înainte de cucerirea romană era deja integrată în sfera culturală a Antichității clasice, integrare realizată prin influențele reciproce dintre civilizația geto-dacică și cea greco-romană. Relatările scriitorilor antici, descoperirile arheologice atestă faptul că geto-dacii prin cultura și spiritualitatea lor erau deja integrați în *orbis Romanus*, deoarece cunoșteau scrisul și aveau o religie evoluată.

Herodot, în *Istorie*, atunci când vorbește despre geto-daci, apreciindu-i ca fiind *cei mai viteji și mai drepți dintre traci*, descrie și religia lor fundamentată de Zalmoxis, "om învățat care a călătorit mult în lumea greacă, a dobândit avere, apoi a revenit acasă unde a întemeiat un cult misteric ce presupunea credința în viața de după moarte". Pentru toate acestea a fost zeificat. Herodot descrie catabasa lui Zalmoxis, timp de trei ani, într-o locuință subpământeană, revenirea după al patrulea an și sacrificiul unui mesager trimis o dată la patru ani la zeu, care simbolizează revenirea zeului. Istoricul grec consideră că Zalmoxis nu a fost sclav al lui Pitagora, așa cum îi auzise pe locuitorii din Pont, pe motivul că acesta ar fi trăit înaintea lui Pitagora. Tot despre Zalmoxis, Strabon (*Geographia*, VII, 3,5) afirmă că a fost inițiat în magie în urma călătoriei sale din Egipt¹¹. De asemenea, Iordanes (*Getika*, 67-70,73) descrie modul în care marele preot Deceneu, în timpul regelui Burebista, realiza educația geto-dacilor, care reunea cunoștințe despre zodiac, astronomie, filosofie, logică, determinându-i să ducă o viață echilibrată. Însușirea acestor cunoștințe presupuneau cunoașterea limbii grecești, a culturii grecești, știut fiind că cel mai important sfetnic al lui Burebista, era preotul (sacerdotul) grec Akornion din Dionysopolis.

Dio Cassius (*Istoria romană*, LXVII, 7, 3) menționează că geto-dacii cunoșteau și scrierea latină amintind de o scrisoare a lui Decebal adresată lui Domițian, în urma războiului cu romanii din anul 89 p. Ch. și de solia burilor din timpul primului război dacic inițiat de Traian, care i-a prezentat împăratului, aflat în drum spre Tapae (Bucova), o ciupercă pe care geto-dacii scriseseră cu litere latine un mesaj prin care era sfătuit să se întoarcă și să încheie pace¹². Această mențiune este confirmată și de existența unei scene de pe Columna lui Traian. Alte dovezi ale scrierii se cunosc la Sarmizegetusa Regia unde academicianul C. Daicoviciu a descoperit blocuri de piatră, cu litere grecești, considerate inițial semne care foloseau la amplasarea lor în cadrul construcției, ipoteză infirmată ulterior. O confirmare fundamentală pentru atestarea scrierii la geto-daci a fost făcută în anul 1954 când, pe dealul Grădiștei, s-a descoperit un vas mare în formă de pâlnie, lucrat la roată și pe care erau aplicate, înainte de ardere, două ștampile cu textul DECEBALUS PER SCORILLO. Inițial C. Daicoviciu a tradus textul sub forma *Decebalus fiul lui Scorillo*, precizând că este primul text în limba dacică, cu caractere latine. Ulterior I.I. Russu a demonstrat că textul este latin traducându-l *Decebalus (l-a făcut) prin Scorillo*¹³. Într-un timp, litere grecești și latine, realizate în tehnica *sgraffito*, s-au identificat la Sarmizegetusa și pe unele vase ceramice sau unelte de fier.

Deosebit de importante sunt și cele 16 fragmente ceramice cu scriere grecească sau latină descoperite de către profesorul Dumitru Berciu la Ocnița-Buridava (județul Vâlcea). Dintre acestea ne rețin atenția fragmentele ceramice descoperite în anii 1973 și 1980 pe Cetatea 1. Ele proveneau de la un chiup decorat în val cu linii paralele și orizontale, realizate cu un pieptene cu patru dinți. Pe umărul vasului, în pasta crudă, a fost incizat textul grecesc ΒΑCΙΑΕΥC ΘΙΑΜΑΡΚΟC ΕΠΟΙΕΙ (REGELE THIAMARCOS A FĂCUT). Textul este important, în primul rând pentru că atestă existența unui rege get de la sfârșitul secolului I a. Ch. și începutul celui următor, cu reședința la Buridava, nementionat de izvoare. În al doilea rând el dovedește că o anumită categorie socială geto-dacică de pe Oltul mijlociu cunoștea și practica scrierea cu alfabet grecesc¹⁴. O altă inscripție găsită la Buridava este formată din literele grecești ΑΜΑΡ și a fost realizată pe peretele unui chiup.

⁹ *Ibidem*, p.80.

¹⁰ Constantin C. Petolescu, *op.cit.*, p. 275.

¹¹ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p.172.

¹² Petre Gherghe, *Scrierea la geto-daci (cu referire specială la Oltenia)* în *Analele Universității din Craiova, Seria Istorie*, anul 1, 1996, nr.1, p.27.

¹³ *Ibidem*, p.28.

¹⁴ *Ibidem*, p.28-29.

Alte cinci fragmente ceramice descoperite în nivelul II de locuire geto-dacic conțin literele REB, gravate în aceeași tehnică *sgraffito*. Ele se referă la o persoană foarte importantă din zonă, poate chiar la Burebista și au fost datate în perioada premergătoare epocii lui Augustus, pornindu-se de la materialul arheologic cu care au fost găsite în asocieri și a unui denar republican din tezaurul de la Cetățeni-Argeș, pe care apare numele PETR., datat în perioada 52-50 a.Ch.¹⁵ Tot aici, în anul 1973, s-a mai descoperit un text cu majuscule latine, citibile fiind literele M, A, I și care a fost datat în secolul I a. Ch. Pe alte fragmente ceramice s-a descoperit un cuvânt compus din mai multe litere latine, dintre care citibile sunt cele care alcătuiesc grupul BUR. Despre acestea profesorul Dumitru Berciu se pronunță că ar fi primul izvor scris care localizează antica cetate Buridava sau se referă la tribul burilor¹⁶. Aceștia li se adaugă o inscripție (încă nedescifrată) de pe buza unei căni bitronconice, de mici dimensiuni, descoperită pe *Colina sacră*, datată în epoca lui Burebista.

În Oltenia, alte centre unde s-au găsit mărturii ale practicării scrierii cu litere latine au fost Sucidava - Celei (Corabia), județul Olt și Polovragi, județul Gorj.

În concluzie, putem afirma că Dacia din punct de vedere cultural era integrată, la acea dată, în *orbis Romanus*, datorită stadiului de dezvoltare atins de societatea geto-dacică, care i-a permis să intre în contact cu lumea greco-romană¹⁷.

În Dacia romană nu avem mărturii epigrafice care să vorbească despre existența școlilor. Descoperirea pe teritoriul Daciei a peste 3000 de inscripții latine, provenind din circa 200 de localități, cele mai multe în orașe, atestă cunoașterea scrisului. În zona de dealuri a Olteniei, vestul Munteniei, sud-estul Transilvaniei monumentele sunt mai rare. În preajma castrelor, dimpotrivă scrierea latină este destul de răspândită¹⁸. În acest sens putem aminti descoperirea a 11 inscripții latine la Apulum, 3 la Romula, și câte una la Potaissa, Porolissum, Ilișua și Sucidava (din antichitatea târzie), în afară de ștampilele de pe ceramica de import. Comparativ cu cele romane numărul mic de inscripții grecești nu reflectă cunoștințele mai reduse de limbă greacă și nici nu putem considera așa dacă avem în vedere onomastica de sorginte greacă din Dacia care este destul de ridicată (343 nume, adică 13% din total). La Tibiscum și Porolissum, de exemplu, s-au descoperit inscripții cu alfabet palmirenian, iar la Romula o inscripție cu alfabet siro-semit. Monumentele epigrafice sunt mai rare în zonele fără piatră, ca în Oltenia, unde nu este exclus ca o parte din inscripțiile pe calcar să fi pierit în cuptoarele de var sau chiar în zidurile construcțiilor medievale. Inscripțiile pe piatră sunt de obicei oficiale (dedicații către împărați și persoane influente din provincie), onorifice, votive, funerare, gravate de meșteri la cererea beneficiarilor¹⁹. Totuși lipsa pietrei din zonele de câmpie nu constituie o explicație mulțumitoare cu privire la numărul redus al inscripțiilor. Mai degrabă considerăm plauzibilă ipoteza că ceea ce știm astăzi este doar rezultatul stadiului de cercetare.

Istoricii au ridicat deseori problema existenței în Dacia a școlilor publice (*ludi litterarii*)²⁰. Absența știrilor epigrafice ne obligă să apelăm tot la descoperirile arheologice. În acest sens amintim un fragment de perete de *aedicula* descoperit la Germisara, care reprezintă un copil care ține în mână două condeie (*stili*), iar în cealaltă un săculeț pentru rechizite (*crumena*). O reprezentare asemănătoare apare și la Micia, iar pe un medalion funerar de 86 cm înălțime, descoperit tot aici, un copil este reprezentat cu un *stilus* într-o mână, iar în cealaltă cu un mic ghiozdan din care se văd ieșind alți doi *stili*. Numărul mare al acestora, recuperat din săpăturile arheologice, este dovada că erau frecvent utilizați la scrierea pe tăblițe cerate (*tabelae ceratae*)²¹ (Planșa 2/2-3).

S-a remarcat în general caracterul bun al latinei scrise în Dacia, observându-se puține abateri de la limba literară (lexic, gramatică). Eplicația se datorează, după părerea noastră, faptului că provin din orașe și castre, dar și măiestriei meșterilor lapicizi care, probabil, erau organizați într-un *collegium*²².

Se știe că *elevii* cei mai dornici să învețe să scrie, erau militarii din trupele auxiliare care, aspirând la calitatea de *civis Romanus*, vedeau în știința scrisului un prestigiu demn de un cetățean roman. Ei foloseau, de obicei, cărămida crudă ca material de scris. Pe astfel de cărămizi s-au descoperit iscălituri, ștampile ale unităților militare, chiar însemnări de evenimente²³.

Oamenii de rând fac și ei exerciții de scriere precum cei de la Sarmizegetusa, Sucidava care învățau să scrie alfabetul, sau cel de la Porolissum care își exprimă bucuria că a învățat să scrie: *oc(c)asionem nan(c)tus sum scrib(endi)*²⁴. Așadar în școli sau ajutați de pedagogi privați copiii își însușeau elemente de literatură și filosofie. Grigore Tocilescu a publicat sub titlul *Homer la Reșca*, o cărămidă descoperită la Romula (Reșca), pe care un copil a scris începutul unui hexametrul în limba greacă²⁵: (*του Τρωικου πολέμου και Όμηρον μανθανε ταξιν*) (învăță după Homer ordinea evenimentelor din războiul troian).

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Dumitru Berciu, *Buridava Dacică*, București, 1981, p. 114.

¹⁷ Petre Gherghe, *op. cit.*, loc. cit., p. 30.

¹⁸ Constantin C. Petolescu, *op.cit.*, p. 273.

¹⁹ *Ibidem*, p. 274.

²⁰ *Ibidem*, p. 273.

²¹ *Ibidem*, p. 276.

²² Dumitru Tudor, *op.cit.*, p. 82.

²³ Constantin C. Petolescu, *op.cit.*, p. 274.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 276.

Aceasta este o dovadă că educația în Dacia se încadra la acea vreme în universalitate, Homer fiind *educatorul Elladei*(*την Ελλάδα πεπαιδευκεν*)²⁶. Un personaj din *Banchetul* lui Xenophon, Nikorates, aflat în suita lui Alexandru Macedon afirma: *Tatăl meu, dorind să devin om desăvârșit (αὐερ αγαθοῦ), m-a obligat să învăț în întregime pe Homer, astfel încât chiar și azi sunt capabil să spun pe dinafară, Iliada și Odiseea*²⁷.

Interesantă este în privința nivelului cultural relevarea unor încercări poetice. În Dacia s-au descoperit circa 10-15 texte epigrafice versificate, texte de imitație, de valoare modestă. O inscripție de la Germisara conține o dedicație către o nimfă: *regina undarum Nympha decus nemoru[m]* (*regina apelor podoaba pădurii*). La Sarmizegetusa Ulpia Traiana s-a găsit începutul unui epitaf funerar care conținea cuvintele: *hic pietatis honos*, și care amintesc de un vers din epopeea lui Vergilius (*Aeneis*, I, 253). La fel de interesante sunt și epigramele versificate, de pe sarcofagul magistratului Aelius Iulius Iulianus descoperit la Romula, precum și cele de la Tibiscum de pe mormântul veteranului Publius Aelius Ulpius²⁸. Toate acestea dovedesc că în marile orașe ale Daciei Romane existau pe lângă școli elementare și școli medii de tipul celei conduse de un *Gramaticus Latinus et Graecus* care predă în mod particular, copiilor celor bogați, lecții de comentare a operelor clasice, de retorică, etică etc²⁹. Aceste școli erau, de obicei, decorate cu mozaicuri precum cea de la Sarmizegetusa, subiectele favorite fiind scene din poemele homerice³⁰.

Un aspect important al învățământului în Dacia romană este acela al pregătirii aparatului funcționăresc care, în Imperiul Roman, a fost apanajul libeților până în secolul IV p. Ch., când și oamenii liberi au acces la aceste posturi. La Alburnus Maior, după cum reiese din trei tăblițe cerate, exista un scrib care alcătuia contractele de angajare ale minerilor care nu știau să scrie, în prezența a șapte martori. Când lipsea scribul se apela la soldații cetățeni, care cunoșteau formalitățile juridice. Sclavii statului (*servi publici*) sunt implicați, în bună parte, în administrație. Devenind libeți, ei acumulează averi mari, ocupă funcții de gestionari ai bunurilor publice (*conductores*), lăsând monumente funerare cu texte scrise³¹. Sclavii particulari, cei mai competenți, ajung să gestioneze averile stăpânilor lor, de regulă, domenii funciare (*servi villici*). Astfel, se știe că familia Antipater-Marcellus, din Apulum, folosea în administrația proprietăților sale 4 sclavi și un libert. Sclavul Secundinus dirija chiar o bancă a stăpânului său (cămătarul Cassius Palumbus)³². Pe un perete de *aedicula* de la Zam-Sâncrai (jud.Cluj), e reprezentat un bărbat care are în mână un sul (probabil materialul de scris), iar la șoldul drept o călămară cu pene de scris (*theca calamaris*)³³. Toate acestea vin în sprijinul ideii existenței în Dacia romană a cancelariilor provinciale și locale.

În încheiere putem concluziona că, în Dacia, educația se încadra în liniile generale ale educației antice, dar că avea un caracter restrâns. În satele locuite de autohtoni probabil doar veteranul împropietărit, stăpânul domeniului, și preotul știau să scrie. Dar, oricare ar fi fost dimensiunea reală a procesului de învățământ și a educației în Dacia romană și Scythia Minor cert este că acești doi factori (coloniștii și veteranii), alături de ceilalți au avut un rol determinant în sistemul de învățământ și în desăvârșirea procesului de romanizare.

ASPECTS OF EDUCATION AND THE EDUCATIONAL SYSTEM IN ROMAN DACIA AND SCYTHIA MINOR

Abstract

The article points out the main aspects of the education and educational system in Roman Dacia and Scythia Minor, as revealed by the archeological and epigraphic discoveries at Ulpia Traiana Sarmizegetusa Regia, Apulum, Sucidava-Celei, Buridava-Ocnița, Polovragi, Cetățeni-Argeș, and the Greek colonies on the Western Coast of the Black Sea.

²⁶ Henri Irenee Marrou, *Istoria educației în Antichitate*, Editura Meridiane, București, 1988, p.34.

²⁷ *Ibidem*, p.36.

²⁸ Constantin C. Petolescu, *op.cit.*, p. 276-277.

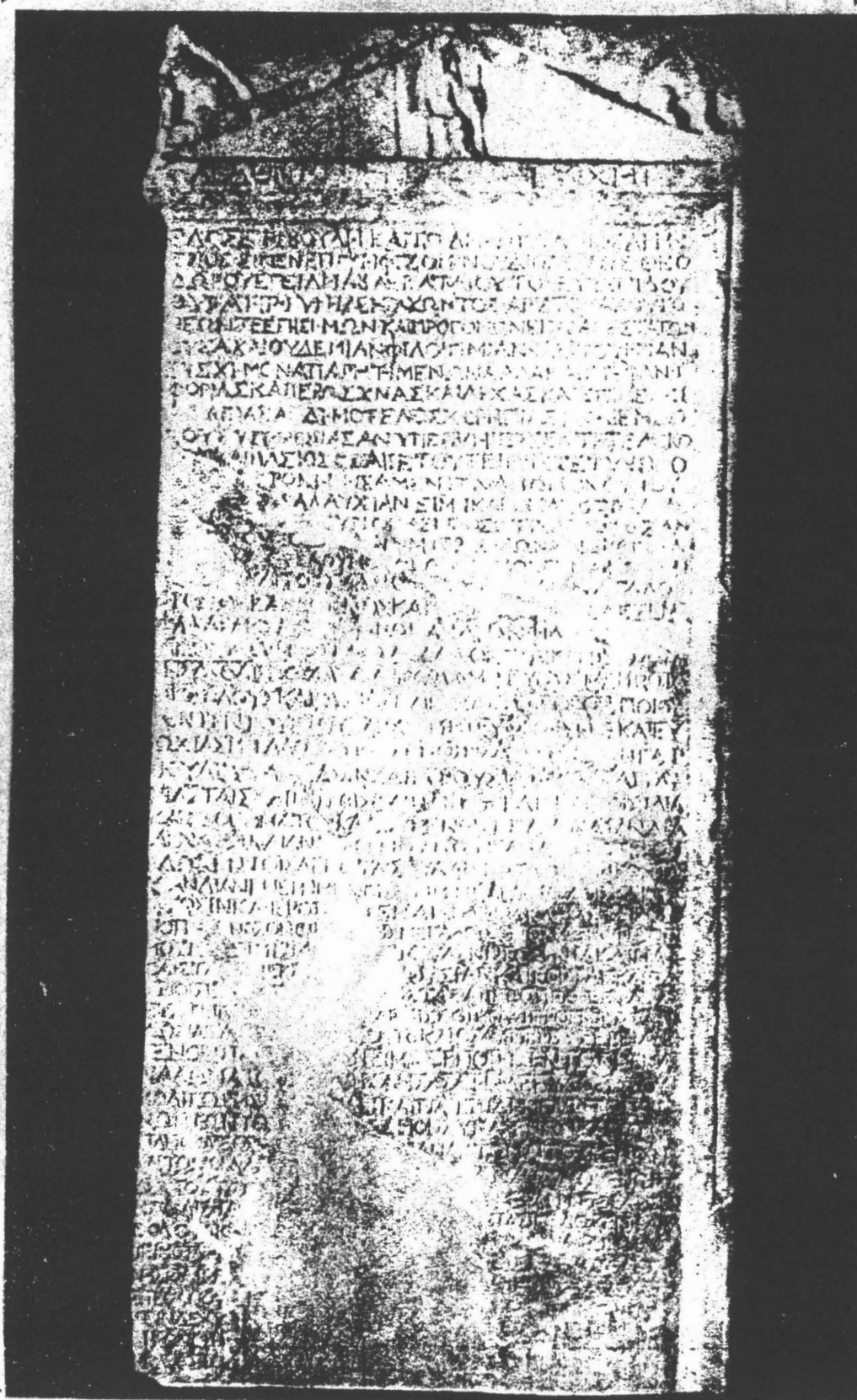
²⁹ Dumitru Tudor, *op.cit.*, p. 85.

³⁰ Constantin C. Petolescu, *op.cit.* p.276.

³¹ Dumitru Tudor, *op.cit.*, p. 81.

³² *Ibidem*, p.82.

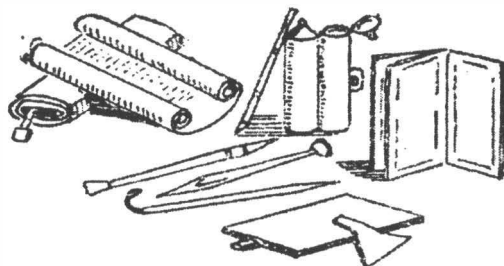
³³ Constantin C. Petolescu, *op.cit.* p.276.

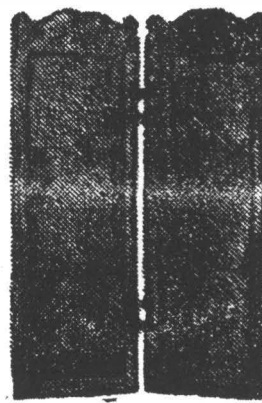
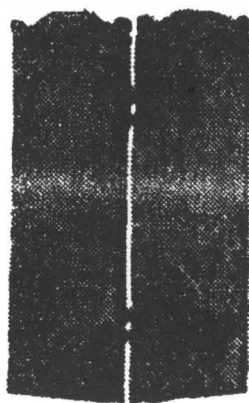
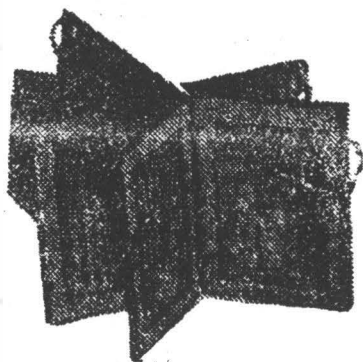
Planşa 1. Inscriptie din sec.II p.Ch., care evocă pe Aba lui Hekataios – fotografie
(apud D.M.Pippidi)

1

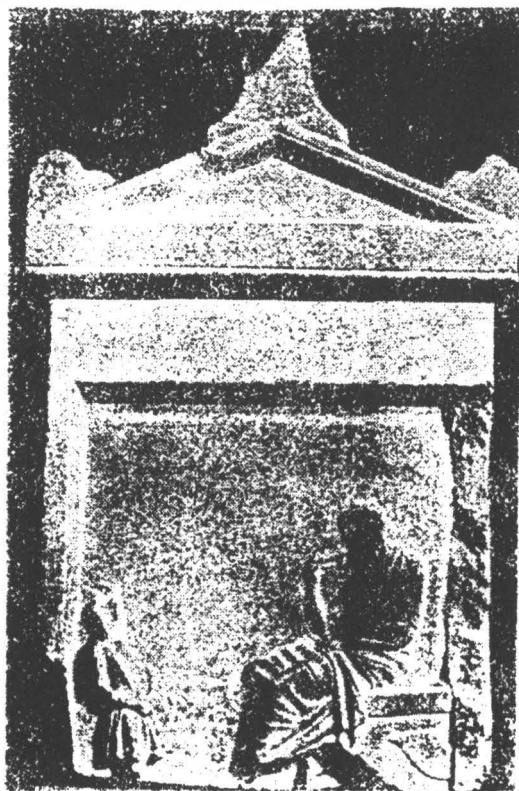

2

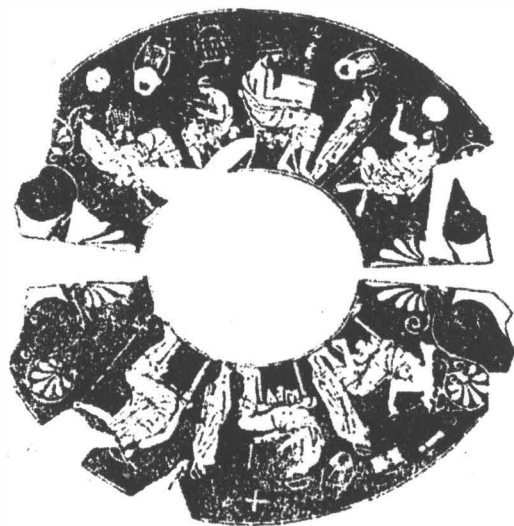

3

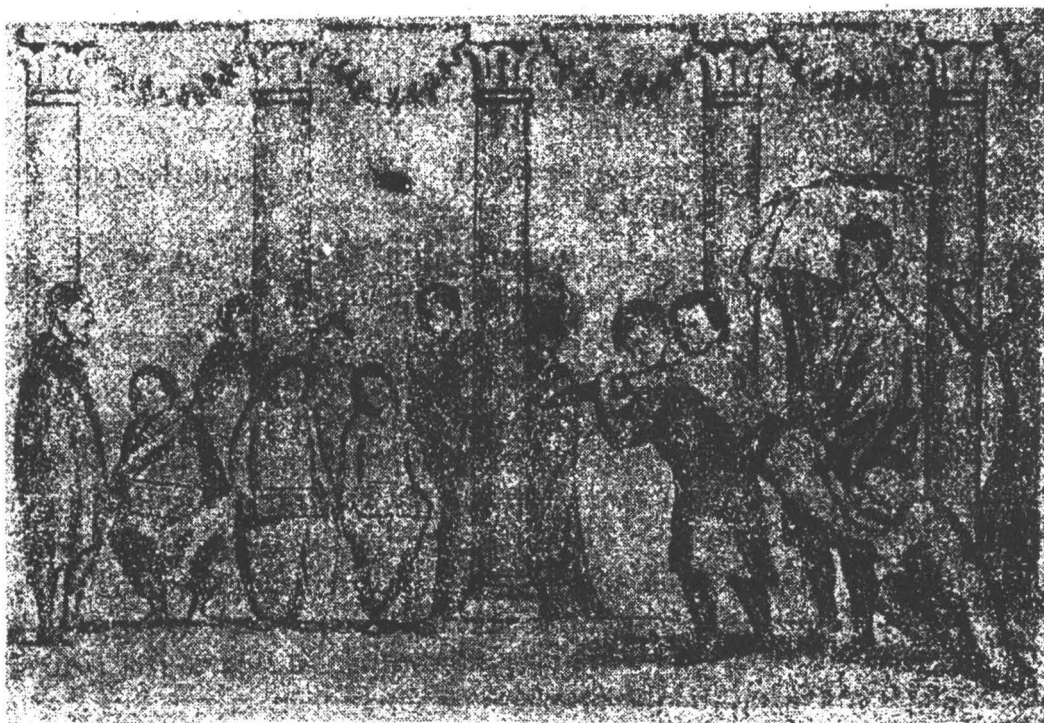
Planșa 2. 1. Cetățean cu papirus – statuie descoperită la Tomis (apud Adrian Rădulescu) ; 2. materiale și instrumente de scris folosite în antichitate; 3. tăblițe cerate și stili din epoca Daciei romane (apud I.Stanciu)

1

2

3

Planșa 3. 1. Profesorul și elevul, decorație pe o piatră de mormânt descoperită la Callatis ; 2. aspecte dintr-o școală din Grecia antică (490 – 480 î.Hr.) ; 3. imagine cu elevi și profesor de la o școală din antichitate (apud I.Stanciu)

Tezaurul de denari romani republicani descoperit la Craiova - strada Bucovățului (in memoriam învățător Constantin Lupescu)

Toma Rădulescu, Emilian Brezeanu

În urmă cu aproximativ 20 de ani o elevă a școlii generale nr. 7 (azi școala cu clasele I-VIII "Ștefan Romaneanu") se prezenta la ora de istorie pentru identificare cu un lot de 14 denari romani republicani, care, după afirmațiile sale, fuseseră descoperite în curtea casei de bunicul său domiciliat în Craiova pe str. Bucovăț, nr. 85 în urmă cu circa 30 de ani (deci în cursul deceniului 5 al secolului XX). Din informațiile culese de noi cu această ocazie rezulta că numărul denarilor depășea cifra de 100 de piese, dar care ulterior s-au împrăștiat la diverse cunoștințe sau membrii ai familiei, și că acestea fuseseră depozitate într-un vas oală de culoare gri și care s-a pierdut mai târziu de descoperitor.

Locul unde s-a descoperit acest tezaur monetar, care în conformitate cu catalogul ce însoțește studiul nostru datează din secolele II-I î. Hr., este în partea de sud a orașului Craiova nu departe de vechea barieră a Bucovățului, una din principalele căi de acces în Craiova dinspre Dunăre. La circa un km. de locul descoperirii pe malul Jiului se afla castrul roman Pelendava atestat de numeroasele descoperiri de cărămizi romane, monezi și alte obiecte specifice. Pe aici încă înainte de epoca romană se afla un drum străvechi ce a fost apoi urmat și de cuceritorii romani și consemnat ca atare, și care lega castrul roman Pelendava de Aquae (Cioroiu Nou) și de castrul de la Desa¹. Tot în apropiere de locul descoperirii, care până aproape de epoca modernă era plasat pe un fel de grind, se afla una din cele mai mari bălți numită a Geanogului care a fost asanată în secolul trecut. Amplasarea descoperirii aici este firească deoarece cunoaștem că în zona centrală a Craiovei se afla o importantă așezare geto-dacică nefortificată, că în diverse puncte ale municipiului s-au descoperit numeroase fragmente ceramice geto-dacice². La alți câțiva kilometri de locul descoperirii tezaurului se aflau pe raza comunei vecine Bocovăț pe malul Jiului trei așezări întărite cu șanț și val de apărare ce datează din a doua epocă a fierului mai precis din secolele II î. Hr.-sec.I p.Hr.- una la punctul "Jidovii", alta la punctul numit "Malul Lupului" și cea de-a treia pe raza satului Cârlichei (com. Bucovăț)³. Pe malul stâng al Jiului la circa 700 m de acesta în locul numit "Moara lui Boboc" s-a descoperit un tezaur republican roman din care 10 exemplare au ajuns în colecția pasionatului învățător din Leamna (com. Bucovăț) Constantin Lupescu și apoi la Muzeul Olteniei unde se află în păstrare⁴. În vecinătatea comunei Bucovăț pe raza comunei Breasta s-a mai descoperit un alt tezaur monetar republican roman⁵. Tot în imediata apropiere a Craiovei în partea de nord-vest s-au mai descoperit tezaure din epoca republicii romane la Ișalnița⁶, Florești (com. Șimnicul de Sus)⁷, iar pe raza municipiului izolat s-au descoperit denari din aceeași perioadă cu tezaurul de față.

Cei 14 denari cronologic se eșalonează conform catalogului lui M. Crawford între anii 137 î. Hr. și 64 î. Hr., din acest punct de vedere fiind aproape identic cu tezaurul de la Mofleni care se desfășoară între anii 120 î. Hr. și 64 î. Hr. . De aceea în cele ce urmează vom face câteva comparații pentru că este o ocazie rar întâlnită în care să fie semnalate și parțial recuperate două tezaure contemporane aflate în perimetrul anticii Pelendave dacice și, care, pot cumva permite supoziția, considerăm noi temeinică, că în anii 63-62 î. Hr. în urma unor confruntări între aristocrația locală și Burebista care dorea să aibă siguranță la linia Dunării în vederea acțiunii acestuia de sprijinire a orașelor grecești vest-pontice ce se vor răscula în anul 61 î. Hr. împotriva abuzurilor proconsulului C. Antonius Hybrida, și care a determinat pe posesorii celor două depozite monetare să le îngroape și să nu le mai poată recupera.

Abundența de tezaure monetare din epoca republicii romane descoperite pe teritoriul locuit de geto-dacii dintre Olt, Dunăre și Carpații Meridionali, este remarcabilă. Enumerăm o serie întreagă de tezaure descoperite în județul Dolj în afara celor amintite mai sus la Sadova, Nedeia, Dunăreni, Sălcuța-Plopșor, Lipov, Segarcea, Daneți, Amărăștii de Jos, în județul Olt la Celei, Orlea, Fărcașele, Hotărani, Reșca, Racovița, Gura Padinii, în județul Gorj la Țicleni-Tunși,

¹ D. Tudor, *Oltenia Romană*, ed. III, Buc. 1968, p. 60, 231, 276-277.

² Detalii vezi la Oct Toropu, *Așezări antice la Mofleni-Bucovăț și în împrejurimi*, M.O. 24, 1972, nr. 9-10, p. 700-708 ; *Istoria Craiovei*, Ed. Scrisul rom., Craiova, 1977, p. 9, cu notele unde se dă bibliografia până în anul 1976 ; Petre Gherge, *Repertoriul informațiilor și descoperirilor arheologice din Oltenia. Epoca Latène*, Ed. Universitaria, Craiova, 2001, p. 50-52.

³ Oct. Toropu, *op. cit.*, p.703; Periechzele au fost făcute în urma semnalărilor repetate ale învățătorului Constantin Lupescu, pasionat de cercetarea acestei zone.

⁴ O. Stoica, *Un tezaur de monede romane republicane descoperit la Mofleni*, M.O.24, 1972, nr. 9-10, p. 709-710.

⁵ Gh. Pocnaru-Bordea, O. Stoica, *Tezaurul de la Breasta și alte descoperiri de denari republicani din Oltenia*, SCN, 7, 1980, p. 72 și 74-75.

⁶ B. Mitrea, C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Monede din timpul republicii romane descoperite la Ișalnița*, MCA, I, 1953, p. 543-587.

⁷ C. M. Tăulea, *Noi date cu privire la tezaurul de monede romane republicane descoperite la Florești-Șimnicul de Sus, județul Dolj*, "Oltenia", 5-6, 1986, p. 25-28.

Vârtu, Căpreni-Cornetu, Bumbști, Polovragi, în județul Vâlcea la Lunca, Zătreni, Roești, Pălăușeni, Stoenesti, Horezu, Hotărâcia, în județul Mehedinți la Govodarna și Hotărâni-Vânjule⁸. De remarcat că majoritatea descoperirilor se situează fie pe valea Dunării, dar și pe valea Oltului și pe valea Jiului, adică în apropierea unor așezări geto-dacice și nu departe de marile drumuri ale antichității⁹.

Tezaurul de la Craiova - strada Bucovăț confirmă faptul că acumularea majorității denarilor republicani romani în această zonă¹⁰ s-a realizat mai ales în anii 100-75 î. Hr. . Frecvența absolută a denarilor se încadrează cronologic în anii 90-81 î. Hr. și se ridică la 6 exemplare, iar în tezaurul de la Mofleni la 4 exemplare sau, ca să luăm doar un singur exemplu, în tezaurul de la Țicleni-Tunși¹¹. Analiza cronologică a eșalonării tezaurului monetar arată că emisiunile dinaintea de anul 100 î. Hr. sunt în număr de 5 exemplare, iar pentru tezaurul de la Mofleni în număr de 4 exemplare, pentru anii 90-81 î. Hr. 6 exemplare respectiv 4 exemplare, pentru anii 80-71 î. Hr. 2 exemplare respectiv 1 exemplar, iar pentru ultima perioadă a acumulării din anii 70-64 î. Hr. 2 exemplare respectiv 1 exemplar. În ambele loturi monetare există un hiatus între anii 103-90 î. Hr., dar și în final între anii 77 (75 î. Hr.)-64 î. Hr.. Această distribuție poate sugera că denarii republicani romani au pătruns în Oltenia în două etape aspect ce trebuie lărgit într-un studiu viitor prin comparație cu toate emisiunile contemporane descoperite în această zonă¹². Desigur nu este de neglijat acțiunea lui C. Scribonius Curio, proconsul al Macedoniei, cel dintâi general roman care ajunge cu trupele sale la Dunăre în părțile bănățene și oltene, și care putea avea ca rezultat o oprire pentru moment a fluxului monetar dinspre Roma.

Cele două loturi de denari republicani din cadrul celor două tezaure (de la Craiova și de la Mofleni) au o pondere de 35,71% sau 40% pentru primul grup și de 64,29% sau 60% pentru cel de-al doilea, procente ce le vom întâlni în toate celelalte tezaure contemporane descoperite în special la sud de Carpați.

După catalogul lui M.Crawford rezultă că toți denarii au fost emiși în atelierele de la Roma și că ambele tezaure se încheie cu același an 64 î.Hr. și cu același magistrat monetar L.Roscius Fabatus, care însă la tezaurul de la Mofleni are un avers nou cu un revers cunoscut sau foarte asemănător unui revers cunoscut reprezentând o nouă pereche de ștampă¹³.

Ponderal, cei 14 denari republicani tind spre limita superioară având o medie de 3,82g, fenomen întâlnit și la tezaurul de la Țicleni-Tunși. Doi denari (nr. 2 și nr. 14 conform catalogului tezaurului) au 3,65g greutate minimă și 4,00g greutate maximă (nr. 12). Lotul de la Mofleni are o medie de 3,732g destul de apropiată de tezaurul craiovean cu o minimă de 3,62g (nr. 7) și o maximă de 3,85g (nr. 5)¹⁴. Extinzând exemplificarea observăm că în tezaurele de la Jegălia-Călărași dintr-o zonă mai îndepărtată, dar tot de la Dunăre, media este de 3,66g¹⁵, de 3,72g la Fărcașele-Olt¹⁶, de 3,77g la Breasta-Dolj¹⁷ (fără ultima care după părerea noastră nu aparține tezaurului), de 3,61g la Florești-Dolj¹⁸. Starea destul de bună de conservare a celor 14 denari constituie încă un argument al mediei mai ridicate al acestora.

Tezaurul de la Craiova - strada Bucovăț, se înscrie în grupa tezaurelor îngropate în anii 84-64 î. Hr.¹⁹, ani de preponderență a acestei specii monetare de la nord de Dunăre locuit de geto-daci și de înflorire a epocii lui Burebista, cu atât mai mult cu cât produsele agrozootehnice și sarea aveau o căutare crescândă în lumea greco-romană. Amplasat într-o zonă din apropierea Jiului cu numeroase așezări geto-dacice și cetăți puternic fortificate unde abundă descoperiri de acest gen și unde se desfășurau schimburi comerciale atestate de cercetări arheologice și de descoperiri întâmplătoare²⁰, tezaurul de la Craiova aduce noi contribuții la cunoașterea istoriei Cetății Banilor din prima jumătate a secolului I î. Hr..

⁸ Pentru tezaure descoperite în Oltenia vezi B. Mitrea, *Le trésor de Fărcașele (Romanați) et la pénétration commerciale dans la Petite Valachie, "Dacia"*, 9-10, 1941-1944, p. 359-397; J. Winkler, *Contribuții numismatice la istoria Daciei*, SCS, Cluj, seria a III a, Științe Sociale, 1-2, 6, 1955, p. 33-176; C. Voicu, *Catalogul descoperirilor monetare din Oltenia, Monede strădine (secolul al IV-lea î.e.n.-anul 102 e.n.)*, BI, Craiova, 2, 1976, p. 20-26 unde se enumeră 81 descoperiri; Maria Petolescu, *Repertoriul numismatic al județului Gorj*, CN, 6, 1990, p. 35-75; A. Dumitrașcu, *Tezaurul de monede romane republicane descoperit la Râmnicu Vâlcea*, SCN, 12, 1998, p. 8-13; Șt. Chițu, *Tezaurul de denari romani republicani de la Lunca, orașul Ocnele Mari (jud. Vâlcea)*, SCN, 7, 1980, p.145-154; Gh. Poenaru Bordea, O. Stoica, *op.cit.*, 71-82; C. Preda, *Descoperirea de monede republicane de la Locusteni (Gura Jiului, reg. Craiova)*, SCN, 3, 1960, p.135-170; B. Mitrea, SCIV, 24, 1973, p. 145.

⁹ B. Mitrea, *Notă asupra unor tezaure de monede romane descoperite în Dacia*, RIR, 1935-1936, p. 285-293.

¹⁰ Detalii asupra monedelor republicane vezi Kris Lockyear, *The supply of Roman Republican denarii to Romania*, SCN, 11, 1997, p.85-102.

¹¹ Carmen Maria Petolescu, *op. cit.* P. 63.

¹² B.Mitrea, *Legături comerciale ale geto-dacilor din Muntenia cu Republica Romană reflectate în descoperiri monetare*, SCN, 2, 1958, p. 123-138; *Ibidem*, *Un nou tezaur de denari romani din timpul republicii descoperit în Oltenia*, SCIV, 21, 1970, 3, p. 435 și urm.; R. Ocheșanu, *Un tezaur de denari romani republicani descoperiți în apropiere de București. Unele aspecte privind începuturile pătrunderii monedelor romane în Câmpia Română*, CAB, 3, 1981, p. 61-62; *Ibidem*, *Câteva descoperiri de denari romani republicani în Scythia Minor, „Pontica"*, 19, 1986, 81; *Ibidem*, *Dinamica penetrării denarilor romani republicani în Dacia secolelor I î.e.n.- I e.n.*, CAB, 4, 1992, p. 119-122.

¹³ Gh. Poenaru Bordea, O. Stoica, V. Ciucă, *Tezaurul de denari romani republicani de Sadova (jud. Dolj)*, BSNR, 70-74(1976-1980), p. 143 și notele nr. 36-38.

¹⁴ Conform noii clasificări după M. Crawford.

¹⁵ N. Conovici și N. Scăunaș, *Notă suplimentară la tezaurul de denari romani republicani descoperit la Jegălia, județul Călărași*, SCN, 9, 1989, p. 116.

¹⁶ Carmen Maria Petolescu, *Al doilea tezaur de monede romane republicane descoperit la Fărcașele, jud. Olt*, BSNR, 77-79, 1983-1985, p. 123.

¹⁷ Gh. Poenaru Bordea, O. Stoica, *op. cit.*, p. 72.

¹⁸ C. M. Tătulea, *op. cit.*, unde trei din cei 19 denari nu au dat greutatea.

¹⁹ Detalii la Iuditha Winkler, *op. cit.*, p. 111-116.

²⁰ O. Toropu, *Așezări geto-dacice la Craiova*, AUC, 1975 p. 81-85; P.Gherghe, V. Ciucă, *Repertoriul și tehnica de fortificare a așezărilor și cetăților geto-dacice din bazinul Jiului, "Oltenia"*, SN, I, 1990-1995, p.43.

1. 3,75g, 19mm, ♀. Crawford 235/1c, 137 î. Hr.
Q. FABI LABEO
2. 3,65g, 21mm, →. Crawford 273/1, 124 î. Hr.
M. FOURI C. F PHILI
3. 3,78g, 21mm, ↓. Crawford 281/1, 119 î. Hr.
L. THORIUS BALBUS
4. 3,79g, 20mm, ↓. Crawford 316/1, 105 î. Hr., dar cu sigla M. la revers.
L. SATURN
5. 3,68g, 20mm, →. Crawford 317/3b, 104 î. Hr., dar la revers sigla N culcat.
L. PISO L. F. L. N FRUGI
6. 3,83g, 21mm, ←. Crawford 340/1, 90 î. Hr., dar la avers sigla S.
L. TITURI L. F SABINUS
7. 3,84g, 21mm, →. Crawford 341/1a, 89 î. Hr.
MN. FONTEI C. F
8. 3,90g, 19,4 x 21,1mm, ♀. Crawford 353/1a, 89 î. Hr.
C. MAMIL LIMETANUS C. F
9. 3,97g, 21mm, ⚭. denarius serratus. Crawford 362/1, 82 î. Hr., dar cu sigla M la avers
C. MARI C. F CAPIT
10. 3,88g, 21mm, ⚭. Crawford 378/1c, 81 î. Hr., dar aici CI, denarius serratus.
L. PAPI
11. 3,80g, 21mm, ♀. denarius serratus, Crawford 384/1, 79 î. Hr..
P. SATRIENUS
12. 4,00g, 22mm, ⚭. Crawford 388/1b, planșa XLIX nr. 11, 77 î. Hr.
L. ROSCI FABATI
- 13-14. 3,94g, 21mm, ♀; 3,65g, 20mm, ←. Crawford 412/1, 64 î. Hr.

THE THESAURUS OF ROMAN REPUBLICAN DENARI DISCOVERED IN CRAIOVA,
THE STREET OF BUCOVĂȚ

Abstract

The fourteen Roman Republican Denari discovered in Craiova and belonging to the period included between the years 120-60 a. Ch. prove that there was a flourishing economical life on the territory of the ancient Pelendava. The relations with the Roman Republic were the reason for the Dacians' use of the Roman denarus.

Un nou lot monetar din al treilea tezaur de la Bârca

Maria-Magdalena Duțescu
Ana-Maria Rădulescu

În anul 1963 preotul Ion Voinea din comuna Urzicuța, sat Urzica Mare, județul Dolj, intra în posesia unui lot monetar roman imperial, care, după informațiile culese de noi și în urma discuțiilor avute cu fiica și nepotul acestuia - Narcis Voinea, făcea parte cel mai probabil din tezaurul descoperit în iunie 1962 la marginea comunei doljene Bârca, comună situată în sudul județului Dolj în câmpia Băileștilor în apropierea cursului inferior al râului Desnățui¹.

Cum asupra celor patru tezaure monetare imperiale romane descoperite pe teritoriul comunei Bârca în anii 1938, 1961, 1962, 1963 s-au aplecat numismații Oct. Iliescu, C. Preda, D. Tudor, Gh. Popilian, B. Mitrea, Carmen Maria Petolescu, V. Ciucă, O. Stoica, Toma Rădulescu și C.M. Tătulea nu vom mai insista prea mult asupra unor considerente de ordin istoric și numismatic. Ne vom opri însă pentru a analiza ce noutăți aduce acest mic lot alcătuit din 15 denari romani imperiali în cadrul uneia din cele mai mari tezaure romane, care acum iată se ridică la 1982 exemplare cercetate și clasate conform normelor actuale.

Lotul de față cronologic este eșalonat între anii 196-236, fapt care n-are nimic surprinzător ținând cont că sunt reprezentate grupele cu cel mai mare număr de exemplare din cadrul tezaurului și în care nu se regăsesc emisiunile rămase în circulație după reforma lui Septimius Severus (3,77% din tezaur), și cele de final (denari și antoninieni, Gordian III și un antoninian nedatat Filip Arabul = 1,47%) datorită proporțiilor sale prea mici față de mărimea tezaurului. Împrăștierea unor tezaure după descoperire în mai multe loturi este întâlnită în practica curentă indiferent de perioada de timp în care au fost acumulate. După ani de zile unele loturi monetare intră în atenția numismaților și sunt consemnate ca atare, deoarece completează cunoștințele noastre despre acest tezaur. Și în cazul nostru împrăștierea s-au făcut întâmplător, deoarece noii posesori nu le aveau catalogate conform uzanțelor², aceasta fiind făcută de specialiștii Muzeului Olteniei.

Pentru ușurarea cercetării am întocmit două tabele în care am evidențiat lotul principal (1921 exemplare) recuperat încă din iunie 1962 de Muzeul Olteniei, lotul numărul doi (46 exemplare) intrat în colecțiile Muzeului Olteniei în anul 1983, și care a fost publicat împreună cu lotul principal în anul 1998 de Toma Rădulescu și C.M. Tătulea, și lotul al treilea (15 exemplare) cunoscut și determinat de noi în iulie 2001, al cărui catalog cu toate datele tehnice îl redăm la finalul studiului nostru.

Tabelul numărul 1 confirmă matematic principalele emisiuni ale împăraților romani în cel de-al treilea tezaur monetar decoperit la Bârca și subliniază contribuția loturilor secundare nr.2 și nr.3 la îmbogățirea informațiilor noastre asupra acestuia.

Tabelul nr.1, cu eșalonarea cronologică a celor trei loturi din al treilea tezaur de la Bârca

Nr. crt.	ÎMPĂRAȚII	LOT I	LOT II	LOT III	TOTAL
1.	Vespasian	1			1
2.	Traian	1			1
3.	Hadrian	3			3
4.	Antoninus Pius	17			17
5.	Marcus Aurelius	18			18
6.	Commodus	32			32
7.	Didius Iulianus	1			1
8.	Pertinax	1			1
9.	Clodius Albinus	8			8
10.	Septimius Severus	466	10	7	483
11.	Caracalla	79 (2 ant.)	1	-	80

¹ Lotul monetar ne-a fost prezentat spre determinare de Narcis Voinea din satul doljean Urzica Mare (com. Urzicuța) ca fiind moștenit de la bunicul său. Îi mulțumim și pe această cale pentru amabilitate.

² Cele mai complete cercetări în privința împrăștiilor de monede imperiale romane le-a făcut Bucur Mitrea. Vezi Bucur Mitrea, Emilia Zaharia, *Descoperirea monetară de la Oboroceni(r.Paşcani) și importanța sa istorică*, Arh. Mold., 5, 1967, p. 81-184 unde sunt prezentate cronologic 13 loturi în care s-a sărămitat tezaurul monetar; Bucur Mitrea, *Supliment la tezaurul de la Sâmburești jud. Argeș*, BSNR, 70-74(1976-1980), Buc., 1981, p.215-220.

12.	Macrinus	21		21
13.	Elagabal	491(7 ant.)	17	513
14.	Severus Alexander	663	14	678
15.	Maximinus Thrax	55	2	59
16.	Pupienus	3		3
17.	Gordianus III	58 (27 ant.)	2(1 ant.)	60
18.	Filip Arabul	1(ant.)		1
	TOTAL	1921	46	1982

Tabelul numărul 2 confirmă constatările altor numismați și care se regăsesc în practica curentă în sensul că loturile principale de monede care provin de la Septimius Severus, Elagabalus, Severus Alexander, Maximinus Thrax în raport cu numărul monedelor pe an domnie evoluează astfel: pentru Septimius Severus de la 26,55 monede pe an domnie la 26,33 monede pe an domnie, pentru Elagabal de la 101,60 monede pe an domnie la 102,60 monede pe an domnie, pentru Severus Alexander de la 52,07 pe an domnie la 52,153846 pe an domnie, pentru Maximus Thrax de la 14,25 monede pe an domnie la 14,50 monede pe an domnie.³

Tabelul nr.2 cu eșalonarea pe ani domnie a tezaurului de la Bârca.

NR.		Monede						
CRT.	ÎMPĂRAȚII	DENARI	%	ANT.	%	TOTAL	Ani	Obs
1	Vespasianus	1	0,050454			1		
2	Traian	1	0,050454			1		
3	Hadrian	3	0,154362			3		0,14/an
4	Antoninus Pius	17	0,857719			17		0,73/an
5	Marcus Aurelius	18	0,908173			18		0,94/an
6	Commodus	32	1,61453			32		2,46/an
7	Didius Iulianus	1	0,050454			1		1/an
8	Pertinax	1	0,050454			1		1/an
9	Clodius Albinus	8	0,403632			8		2,66/an
10	Septimius Severus	483	24,369323482	482	26,833/an1drahmă,			1ex.fourré 1drahmă, 1ex.fourré.
11	Caracalla	78	3,935418	2	0,100908	80		13,33/an
12	Macrinus	21	1,059535			21		10,5/an
13	Elagabal	506	26,034308	7	0,353178	513		102,60/an
14	Severus Alexander	678	34,287870			678		52,153/an
15	Maximinus Thrax	59	2,976791			59		14,50/an 1ex.fourr
16	Pupienus	3	0,151362					3/an
17	Gordianus III	32	1,609	28	1,409	60		12/an
18	Filip Arabul	1	0,050454	1				0,20/an
	TOTAL	1944	98,082764	38	1,917255		1982	= 99,999%

În privința nominalurilor lotul de față cuprinde numai denari, lotul nr. 2 - 46 exemplare din care un singur antoninian emisiune Gordian III, iar lotul principal numai 37 antoninieni emisiuni Caracalla, Elagabalus, Gordianus III, și emisiune finală - un antoninian de la Filip Arabul. Această constatare ne duce cu gândul la faptul că multe tezaure nerecuperate complet prin jocul întâmplării nu mai păstrează în componență ultimul emitent - în cazul de față Filip Arabul, fapt care pune sub semnul întrebării unele constatări cu privire la data îngropării tezaurului respective. De aceea ne asociem concluziilor trase de numismații C. Preda, B. Mitrea, Gh. Popilian, T. Rădulescu, Mișu Davidescu, C. M. Tătulea, Emanuel Petac⁴ etc. cu privire la momentul îngropării tezaurului în care monedele cele mai recente aparțin împăratului Gordianus III și care au fost ascunse în anul 245 p.Hr. la începutul domniei lui Filip Arabul cu prilejul marelui atac al carpilei din Dacia.

³ Toma Rădulescu, C. M. Tătulea, *Al treilea tezaur de monede romane imperiale descoperit la Bârca - Dolj*, "Oltenia", 1, serie nouă, 1990-1995, Craiova, 1998, p.74.

⁴ Bucur Mitrea, *Tezaurul monetar roman de la Ruși - Sibiu și acțiunea carpilei împotriva stăpânirii romane în Dacia în timpul lui Filip Arabul*. SCIV, 4, 1953, 3-4, p. 611-640; Ibidem, *L'incursion des Carpes dans le Dacie au temps du Philipe l'Arabe et l'enforsement des trésors monétaires*, NEH, 1, 1955, p. 149-160. Emanuel Petac, *Considerații cu privire la data finală a tezaurului monetar îngropate la mijlocul secolului III p.Hr. în Dacia română de la sud de Carpați*; SCN, 12 (1997), Buc., 1998, p.27-40, dar mai ales p.34; Gh.Popilian, Mișu Davidescu, *Tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Gruia (jud. Mehedinți), Drobeta, 10, 2000, p. 103.*

Ponderal cei 15 denari ai lotului de față se pot eșalona astfel: 3 exemplare sub 3g (nr.8, 12-Elagabal, nr.13-Severus Alexander) 9 exemplare au greutatea cuprinsă între 3 și 3,40g (nr.1-7 toate emisiunile Septimius Severus, nr.9-Elagabal și nr.15-Maximus), 3 exemplare au greutatea peste 3,40g (nr.10-11 Elagabal, 3,44g și 3,83g, nr.14 - Maximus Thrax - 4,00g). Media lotului numărul 3 pe emitenți principali se prezintă astfel: 3,3614g pentru Septimius Severus care este ceva mai ridicată față de media restului tezaurului - 3,22g, pentru Elagabal media este de 3,25g față de 3,01g, cât este cea a restului tezaurului. Pentru lotul numărul doi de 46 monede media greutateii emisiunilor lui Septimius Severus (10 exemplare) este de 3,213g, iar pentru cele 17 exemplare din timpul lui Elagabal media este de 3,101g.

Ca noutate în privința catalogului folosit (RIC) lotul numărul 3 față de cele 1967 de exemplare câte se cunoșteau până în prezent remarcăm prezența a patru noi emisiuni pentru Septimius Severus (nr. 1,3), Elagabal (nr.8) și pentru Maximus Thrax (nr.15).

Tabelul nr.3 cu repartizarea pe monetării a celui de-al treilea tezaur de monede romane imperiale descoperit la Bârca.

Nr.crt.	Împărații	Roma			Emesa			Laodicea			Antiohia			Total
		I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	
1	Vespasian	1												1
2	Traian	1												1
3	Hadrian	3												3
4	Antoninus Pius	17												17
5	Marcus Aurelius	18												18
6	Commodus	32												32
7	Didius Iulianus	1												1
8	Pertinax	1												1
9	Clodius Albinus	8												8
10	Septimius Severus	405	9	6	41	1					19	1		482
11	Caracalla	78	1	-				1	-	-				80
12	Macrinus	21	-	-										21
13	Elagabal	484	17	5							7			513
14	Severus Alexander	632	14	1									29	678
15	Maximinus Thrax	55	2	2										59
16	Pupienus	3												3
17	Gordian III	55	2										3	60
18	Filip Arabul												1	1
TOTAL		1878	94,75%		42	2,12%		21	1,06%		40	2,01%		1982

Observație. În tabel nu am introdus dragma emisă în timpul lui Septimius Severus pentru Geta de orașul Cezareea Capadociei.

Tabelul numărul 3 redă aportul fiecărei monetării la alcătuirea celui de-al treilea tezaur de la Bârca. Comparând cele trei loturi monetare constatăm că monetăria de la Roma este reprezentată de 1878 exemplare (94,75%) urmată la mare distanță de monetăriile orientale de la Emesa - 42 exemplare (2,12%), Antiohia - 40 exemplare (2,01%), Laodicea - 21 exemplare (1,06%) și Cezareea Capadociei 1 exemplar (0,05%) = dragma. De remarcat că atelierele orientale vor avea o activitate monetară din ce în ce mai bogată după anul 194 din timpul domniei lui Septimius Severus de când datează și dragma Cezareei Capadociei, singurul exemplar cunoscut de noi care aparține unui tezaur roman imperial descoperit în Oltenia⁵, pentru ca în timpul urmașilor săi Caracalla, Elagabal, Severus Alexander, Gordian III și Filip Arabul, contribuția acestora să crească pe măsură ce ne apropiem de mijlocul secolului al III-lea p.Hr.. Este rezultatul începutului schimbării aportului politic și economic al orientului în raport cu occidentul în care primului începe să-i crească importanța, fapt care-l va determina pe împăratul Constantin cel Mare ca în anul 330 p.Hr. să mute capitala la noua Romă - Constantinopol.

Studiul acestui nou lot monetar este menit să sublinieze că de multe ori la distanțe mari de timp, în cazul nostru aproape 40 de ani, pot să apară noi informații care să permită o cât mai bună reconstituire a componenței inițiale a unui tezaur roman imperial⁶.

⁵ Toma Rădulescu, C. M. Tăulea, *op. cit.*, p. 88, nr.560.

⁶ Despre cele patru tezaure de la Bârca au scris Oct. Iliescu, *Primul tezaur monetar descoperit la Bârca (jud. Dolj)* SCN,5, 1971, p. 327-333; C. Preda, *Tezaurul monetar de la Bârca și unele probleme privind atacurile carpilor din anii 242 și 245 în Dacia Romană*, SCN, 4, 1968, p. 175-176; Carmen Maria Petolescu, *Al patrulea tezaur monetar descoperit la Bârca (jud. Dolj)*, CN, 6, 1990, p.17-34; Onoriu Stoica, *Monede imperiale romane descoperite la Bârca*, Bul. inf. soc. num - Craiova, 2, 1976, p.43-45 și Vasile Ciucă, *Monede imperiale romane descoperite în jud. Dolj*, p.45 -48.

Septimius Severus

1. 3,20g, 18,4mm x 17,5mm, ↘ RIC73, 196 - 197.
2. 3,30g, 18,4mm x 16,4mm, ↓ RIC 96A, 196 - 197.
3. 3,40g, 19,3mm, ↓ RIC 276, 202 - 210.
4. 3,40g, 17mm, ↓ RIC 295, 202 - 210

Septimius Severus: Iulia Domna

5. 3,35g, 18,8mm x 16,2mm, ↑ RIC 572, 193 - 211.
6. 3,40g, 19mm x 15,5mm, ↑ RIC 632, 193 - 196 ?, Emessa și Laodicea.

Septimius Severus : Caracalla

7. 3,38g, 19mm x 17,9mm, ↓ RIC 161, 206 - 210.

Elagabalus

8. 2,76g, 19mm x 17,9mm, ↑ RIC 20, 219.
9. -10. 3,27g, 19,4mm x 19mm, ↑; 3,44g, 19mm ↓ RIC 131, 222.
11. 3,83g, 17,9mm x 17mm, ↙ RIC 187, 222.

Elagabalus: Iulia Soemias

12. 2,95g, 19mm x 17,9mm, ↑ RIC 241.

Severus Alexander

13. 2,80g, 19,2mm x 18,4mm, ↓ RIC 70, 227

Maximinus I

14. 4,00g, 19mm x 17,5mm, ↓ RIC 16, 235 - 236.

Maximinus I: Maximus

15. 3,00g, 21,8mm x 18,8mm ↓ RIC 3, 235 - 236.

A NEW MONETARY LOT FROM THE THIRD THESAURUS FROM BÂRCA

Abstract

The fifteen Roman Imperial Denari of the emperors Septimius Severus E., Severus Alexander, Maximinus Thrax belong to the third thesaurus discovered in June 1962 at Bârca-Dolj.

This lot can belong to the period included between the years 196-236 and gives new information to the one thousand, nine hundred and sixty seven pieces that were already studied and published in the literature of speciality.

Tezaurul monetar de la Galicea Mare, județul Dolj, din vremea lui Filip Arabul

Toma Rădulescu

Tezaurul monetar pe care-l prezentăm în studiul de față a fost descoperit în comuna Galicea Mare, localitate situată în sudul județului Dolj în Câmpia Băileștilor pe drumul ce leagă municipiul Craiova de municipiul Calafat. La începutul lunii iunie a anului 1961, cu prilejul lucrărilor agricole specifice sezonului, țaranul Petre Păcurin din comuna Galicea Mare a descoperit pe terenul agricol al fostului C.A.P. în imediata apropiere a comunei în partea de nord un vas tip oală cu monede romane din care s-au recuperat 800¹, care au fost predate spre păstrare și conservare de primăria comunală Muzeului Olteniei, unde se află și în prezent cu nr. inv. I 3555².

Importanța descoperire a fost semnalată sumar de către directorul de atunci al Muzeului Olteniei, regretatul Ion Fîru, și apoi consemnată în anul următor (1962) de către Bucur Mitrea³ și Dumitru Tudor⁴. În urma sondajului arheologic realizat cu această ocazie la doi metri adâncime, alături de tezaur, s-a descoperit o inscripție votivă datată înainte de domnia lui Marcus Aurelius (ante 161), în care se precizează faptul că sclavul Dioscor(us) Ianuarii (de origine elenă) închină zeiței Diana un altar de piatră împreună cu o contubernalis (sclavă-soție) al cărui nume a fost ulterior martelat de către soț⁵.

Descoperirea unui tezaur roman în această zonă nu constituie un fapt izolat dacă ținem cont că se află la cca 10 km de importanta așezare romană de la Cioroiu Nou - statio Aquensis, cum este cunoscută în literatura de specialitate, și unde cu prilejul executării șoselei Băilești - Galicea s-a mai recuperat statuia unui leu, greutăți, vase și alte obiecte romane care se păstrează în colecția Muzeului Olteniei. Conform arhivelor Muzeului Olteniei vasul în care se aflau monedele este o oală borcan, asemănătoare cu cea în care s-a descoperit tezaurul de monede imperiale romane de la Bârca în anul 1961, adică este modelat probabil manual dintr-o pastă zgrunțuroasă de culoare cenușie închisă ce aparține tipului trei de oală borcan conform clasificării făcute de Gheorghe Popilian⁶. Pe teritoriul agricol al comunei învecinate Moțăței s-au mai descoperit trei tezaure romane imperiale (două pe raza satului Moțăței și altul pe raza satului Dobridor), contemporane cu tezaurul de la Galicea Mare⁷. Deoarece oala-borcan în care s-au descoperit monedele, conform relatării descoperitorului, este de factură locală, aici, ca și în cazul tezaurelor de la Bârca, Moțăței, Dobridor, Vârtop etc., posesorul acestei comori este localnic dintr-o așezare daco-romană ce gravita în jurul importantului centru roman de la Aquae (Cioroiu Nou) și se afla pe râul Baboia, afluent al Desnățuiului, care permitea o mai bună integrare în circuitul economic al provinciei romane nord dunărene Dacia Malvensis și în care culoarul Dunării avea o deosebită importanță economică și militară⁸.

În continuare examinăm o serie de aspecte de natură numismatică specifice tezaurului de la Galicea Mare din care rezultă concluziile de rigoare, iar la finalul studiului este prezentat catalogul monedelor din tezaur cu principalele date tehnice conform catalogului de specialitate RIC, unde se regăsesc cele 800 de monede. În general monedele au o bună stare de conservare, cu precizarea că cele mai vechi au o anumită uzură ca rezultat al unei circulații mai îndelungate. Din timpul lui Septimius Severus provine un fragment de denar (nr.75) și un altul fourré (nr.77). Un alt

¹ Ion Fîru, *Monetizii din epoca romană*, "Scânțea", 30, 1961, nr. 5190, 9 iunie.

² În urma seismului din 4 martie 1977, când tezaurul era prezentat în cadrul expoziției permanente de istorie, s-au pierdut monedele cu numerele de catalog: 2, 3, 6, 25, 38, 47, 68, 70, 75, 76, 96, 101, 104, 220, 239, 255, 273, 301, 314, 326, 336, 376, 411, 446, 491, 505, 506, 582, 583, 593, 595, 597, 622, 652, 661, 718, 794, determinarea realizându-se după adnotările de pe plicurile exemplarelor respective unde axul nefiind trecut nu l-am putut consemna rămânând necunoscut. Monedele cu numărul de catalog: 77, 230, 240, 268, 310, 317, 387, 391, 415, 416, 425, 495, 497, 520, 571, 642, 658, 751, cu aceiași ocazie li s-au pierdut plicurile respective. Prima conservare a pieselor tezaurului a fost realizată în anul 1961, iar cea de-a doua în anul 1978-1980 de restauratorii Uruclu Virginia și regretata Pospai Tenuța, iar cântărirea a fost făcută de chimistul Lungu Teodora de la laboratorul zonal de restaurare, cărora le mulțumim și pe această cale. Am notat și greutatea veche cu posibile mici greșeli, și greutatea nouă ca rezultat al celei de-a doua conservări; în acest fel am urmărit pentru prima dată în timp efectele pierderii de argint ca rezultat al înlăturării oxizilor și care implicit duc la oarecare diminuare a greutății fiecărui exemplar în parte. Cu această ocazie aducem un pios omagiu savantului numismat Bucur Mitrea, cel care a făcut primele determinări ale tezaurului.

³ B. Mitrea, *Monnaies antiques et bysantines découvertes plus ou non récemment en Roumanie*, "Dacia", N. S., 6, 1962, p.513, nr. 28.

⁴ SCIVA, 13, 1962, p.16.

⁵ Detalii vezi la Dumitru Tudor, "Analele univ. Buc.", Ist., 20, 1961, p.7, Ibidem, SCIVA, 13, 1962, p.116, nr.2 și "An. epig.", 1963, nr.1; ibidem, "Oltenia romană", 3, 1968, p.127, 130, 150, 154, 220, 542. Inscriptia este expusă în cadrul expoziției permanente de istorie a Muzeului Olteniei.

⁶ Gheorghe Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Ed. "Scrisul românesc" Craiova, 1976, p.179-180; C. Preda, SCN, 4, 1968, p. 176, fig. 1.

⁷ Oct. Iliescu, *Tezaurul roman imperial de la Dobridor (Dolj)*, "Oltenia", 1, 1940, 9, p. 141-144; Gh. Popilian, *Noi dovezi privind invazia carpilor în Oltenia*, Craiova, 1968, p. 45-54; O. Iliescu, "Oltenia", 2, 1941, 11-12, p. 161-169.

⁸ Gh. Popilian, Mișu Davidescu, *Tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Gruia (Mehedinți)*. "Drobeta", 10, 2000, p. 69-70.

exemplar de denar fourré provine din timpul domniei lui Severus Alexander (nr.331). Prezența celor doi denari fourrés într-un tezaur monetar este firească, aceste tipuri de exemplare întâlnindu-se în alte tezaure contemporane⁹. Monedele recuperate din tezaurul de la Galicea Mare sunt denari și antoninieni, la care adăugăm cele două monede fourré, care se desfășoară pe o perioadă de aproximativ 95 de ani, ceea ce se încadrează în limita normalului pentru tezaurele de acest tip.

Pentru ușurarea cercetării dăm în continuare tabelul următor:

Nr crt	Emitenți	Anii	Denari	%	Antoninieni	%	Total	Total %	Monede Ani domnie	Obs.
1	Ant.Pius	153-161	5	0,625			5	0,625	0,21	
2	M.Aurelius	168-183	7	0,875			7	0,875	0,35	
3	Commodus	186-192	10	1,25			10	1,25	0,83	
4	Sept.Sev.	193-211	116	10,4475			116	10,4475	6,38	
5	Caracalla	196-217	55	7,375	4	0,50	59	7,375	2,80	lex. fourré
6	Geta	198-211	19	2,375			19	2,375	1,35	
7	Macrinus	217-218	3	0,375			3	0,375	1,5	
8	Elagabal	218-222	79	9,865	9	0,8888	88	10,75388	22	
9	Sev.Alex.	222-235	93	11,624			93	11,624	7,15	lex. fourré
10	Maximinus Thrax	235-238	43	5,375			43	5,375	14,33	
11	Gordianus I	238	1	0,125			1	0,125	4,00	
12	Balbinus	238	1	0,125			1	0,125	4,00	
13	Pupienus	238	1	0,125			1	0,125	4,00	
14	Gordianus III	238-244	67	8,365	238	29,750	305	38,125	58,33	
15	Filipus Arabus	244-247			49	6,125	49	6,25	16,33	
	TOTAL		500	62,50	300	37,50	800	99,99		

Din analiza tabelului rezultă că emisiunile din timpul lui Antoninus Pius, Marcus Aurelius sau Commodus (22 ex.=2,74% din tezaur) din anii 163-192 sunt rămășițe dinaintea reformei lui Septimius Severus, și în proporții aproximativ egale se întâlnesc și în alte tezaure oltene contemporane cum sunt cele de la Bălești-Gorj (2,24%) Gruia-Mehedinți (3,34%), Bârca III (3,67%)¹⁰ etc., și care confirmă concluziile la care a ajuns numismatul francez J. P. Callu¹¹. În cazul tezaurului de la Galicea Mare denarii emiși în timpul domniei lui Commodus au o medie (2,859 g.) și o mediană (2,8675 g.) mai scăzută decât întreg lotul de denari, fapt care se explică prin gradul mai mare de tocire ca rezultat al păstrării lor în circulație timp mai îndelungat.

În tabelul de mai sus am separat emisiunile lui Septimius Severus pentru Geta și pentru Caracalla pentru a stabili mai clar diferențele cantitative între emisiunile imperiale și cele ale fiilor săi asociați. 18,875% reprezintă emisiunile din anii 193-211 ale lui Septimius Severus, proporție apropiată de cea din tezaurul de la Bârca III (24,24%), Gruia Mehedinți (27,31%) și mai puțin față de tezaurul de la Bălești-Gorj (15,17%). Chiar din primii ani de emisie (2 ex. din anul 215) antoninienii lui Caracalla sunt prezenți în tezaur în număr de 4. Astfel antoninianul pentru Iulia Domna este identic cu cel din tezaurul de la Bârca III¹², diferențiat doar prin greutate și ax și diferit de cel din tezaurul de la Bălești Gorj¹³.

Conform aceluiași tabel numărul de monede pe an crește în timpul domniei lui Elagabal din anii 218-222 vârf ce nu va fi depășit decât în anii 238-247 (ultimii 9 ani din tezaur). Începând cu domnia lui Gordian III numărul antoninienilor (238 ex.) este covârșitor și se poate explica și prin apropierea locului de descoperire de o importantă așezare romană cum era cea de la Aquae-Cioroiu Nou, fenomen ce-l întâlnim și în castrul de la Slăveni de pe Valea Oltului¹⁴ și care antrena mai rapid antoninienii în tranzacțiile comerciale, fiind folosiți pentru plata soldelor unităților militare cantonate în zonă. De aceea antoninienii ajung să reprezinte 37,50% din întreg lotul monetar față de Bârca III (38 antoninieni = 1,92%). Mergând cu deducțiile mai departe se pare că o bună parte din acest lot monetar era în circulație la momentul îngropării și reprezintă un indiciu al schimbării structurale a economiei monetare romane marcată de criza politico-militară și de inflație care duc la diminuarea cantității de argint inclusă în aceste nominale, criză ce s-a dovedit pentru Imperiul roman ireversibilă cu toate încercările de reformă făcute de împărații care au urmat.

Deoarece tezaurul a fost în două rânduri conservat - prima dată în urma descoperirii când au fost înlăturate toate impuritățile și toți oxizii, și a doua oară, când datorită expunerii și umidității ridicate din expoziția de bază a Muzeului Olteniei au suferit noi oxidări, am întocmit două tabele (nr.2 și 3) primul cu greutatea veche în care am inclus și pe cele ale căror plicuri s-au pierdut, iar în cel de al doilea am inclus monedele dispărute în urma cutremurului din 1977.

⁹ B. Mitrea, *Tezaurul monetar de la Bălești, jud. Gorj, din vremea lui Gordian III*, CN, 2, 1979, p. 15, cu denar Septimius Severus fourré; Toma Rădulescu, C. M. Tăulea, *Al treilea tezaur de monede romane imperiale descoperit la Bârca-Dolj*, "Oltenia", serie nouă, 1, Craiova, 1991, p. 87, nr. 496 (denar fourré Caracalla) și nr. 1863 (denar fourré Maximinus Thrax).

¹⁰ B. Mitrea, *op. cit.*, p. 16; Toma Rădulescu, C. M. Tăulea, *op. cit.*, p. 79.

¹¹ *La politique monétaire des empereurs romains de 238 à 311*, Paris, 1969.

¹² Toma Rădulescu și C.M.Tăulea, *op.cit.*, p.89, nr.633.

¹³ B. Mitrea, *op.cit.*, p. 21, nr. 38.

¹⁴ O.Toropu, *Un nou tezaur monetar descoperit la Slăveni*, „Drobeta” 3, 1978, p.62-69; D.Tudor, *Distrugerea castrului roman de la Slăveni pe Olt*, „Historica”, 1, 1970, p.69-74; Gh.Popilian, *Aspecte ale circulației monetare în castru și așezarea romană de la Slăveni*, „Oltenia”, 1, 1974, p.75-82.

Tabelul nr.2 cu greutatea veche a monedelor din tezaurul de la Galicea Mare.

ÎMPĂRAȚII	Greutate denari			Greutate ant.			Denari			Antoninieni		
	min.	max.	medie	min.	max.	medie	s3g;	3-3,4g;	p3,4g	3-4g;	4-5g;	p5g
Ant.Pius	2,90	3,45	3,216				1	2	2			
MAurelius	2,85	3,47	3,182				3	4	1			
Commodus	2,20	3,40	2,85				6	4				
Sept.Sev.	2,26	3,83	3,195436				31	68	17			
Caracalla	2,62	4,14	3,23927	4,84	5,73	5,31025	6	34	15		1	3
Geta	3,08	3,68	3,22894					13	6			
Macrinus	3,28	4,14	3,77333					1	2			
Elagabalus	2,38	3,94	3,04063	4,76	5,82	5,0877	30	40	9		5	4
Sev.Alex.	2,30	4,25	3,05698				41	37	15			
Max.Thrax	2,25	3,72	3,0086				22	16	5			
Gordian I		3,19						1				
Balbinus		3,15						1				
Pupienus		2,70					1					
Gordian III	2,73	4,25	3,18537	3,08	5,52	4,1542	17	37	13	33	181	24
Filip Arabul				4,00	5,14	4,44408						
TOTAL							157	258	85	33	235	32
							31,48%	51,60%	11%	11%	10,66%	78,33%

Din analiza celor două tabele din care rezultă și posibile erori ale primei cântăriri, deducem că în emiterea unor judicări de valoare trebuie să ținem cont obligatoriu de efectele conservării asupra greutății monedelor atunci când aceasta se repetă și ca atare în cercetare să fie preluate toate datele tehnice (greutate, diametru) dinaintea primei și în urma altor conservări ce pot interveni în timp. Analiza comparativă a celor două tabele arată o pierdere nu prea mare de metal prețios, dar care poate determina unele erori de apreciere ce nu corespund realității. De aici necesitatea unei cât mai strânse colaborări între restaurator și cei care cercetează tezaurul respectiv.

Tabelul numărul 3 cu greutatea actuală a monedelor din tezaurul de la Galicea Mare.

Împărații	Greutate denari			Greutate ant.			Denari			Antoninieni		
	min.	max.	medie	min.	max.	medie	s3g;	3-3,4g;	p3,4g	3-4g;	4-5g;	p5g
Ant. Pius	2,90	3,47	3,22				1	2	2			
MAurelius	2,88	3,47	3,17571				2	4	1			
Commodus	2,27	3,38	2,859				6	4				
Sept.Sev.	2,26	3,90	3,17254				29	63	24			
Caracalla	2,58	4,14	3,31545	4,79	5,69	5,2875	7	30	18	1	3	
Geta	3,06	3,65	3,36052				11	8				
Macrinus	3,29	3,99	3,73666				1	2				
Elagabalus	2,34	3,90	3,09113	4,74	5,78	5,08	30	37	12	5	4	
Severus Alex	2,27	4,27	3,03430				42	34	17			
Max.Thrax	2,51	3,78	3,09558				18	20	5			
Gordian I		3,18						1				
Balbinus		3,14						1				
Pupienus		2,70					1					
Gordian III	2,56	3,97	3,18253	1,12	5,50	4,41579	19	38	10	40	175	23
Filip Arabul				4,09	5,34	4,45653				1	47	1
TOTAL							155	246	99	41	228	31
							31%	49,20%	19,80%	13,66%	76%	10,33%

Tabelul numărul 4 este legat de denarii împăraților care sunt mai numeroși în acest tezaur și în care am pus media și mediana după prima și cea de-a doua cântărire și din care constatăm că se încadrează în limitele optime și de multe ori se apropie sau depășește media altor tezaure contemporane. Dacă în privința antoninienilor putem vorbi de o certă scădere a greutății și a finului de argint, comparativ cu primele emisiuni din anii 215-216 față de cele din timpul lui Filip Arabul, în privința greutății denarului aceasta scade ceva mai puțin, dar pierde mai mult la finul argintului, fenomen ce va fi întâlnit și în epoca medievală la statele marcate de anchilozare economică, comparativ cu cele a căror economie era sănătoasă.

Tabelul nr.4 cu media și mediana emisiunilor de denarii cei mai numeroși din tezaurul de la Galicea Mare.

Împărații	Nr. Ex.	Greutate			
		Medie		Mediană	
		veche	nouă	veche	nouă
Septimius Severus	115	3,195436	3,17254	3,24695	3,174196
Caracalla	55	3,23927	3,31545	3,23377	3,31377
Elagabal	79	3,04063	3,091139	3,04064	3,09038
Severus Alex	93	3,05698	3,03430	3,09505	3,02912
Maximin Thrax	43	3,00860	3,09558	3,00707	3,09317
Gordian III	67	3,18537	3,18253	3,1760	3,17569

Revenind la analiza tabelelor cu numerele 2 și 3 observăm că denarii imperiali romani cu greutate cuprinsă între 3 și 3,4 g. sunt în număr de 258 (după vechea cântărire) sau 246 (după actuala cântărire) ceea ce reprezintă 51,60% sau 49,20% din total. Cele subponderale în care am inclus exemplarul fragmentar și cele două exemplare fourrées sunt în număr de 157 (după vechea cântărire) sau 155 (după cântărirea actuală) și reprezintă 31,4%, sau 31,49%, iar cele peste greutatea normală sunt în număr de 85 sau 93 și reprezintă 17% sau 19,80%.

Tabelul nr.5 cu media și mediana emisiunilor de antoninieni din tezaurul de la Galicea Mare.

Împărații	Nr.ex.	Greutate			
		Medie		Mediană	
		veche	nouă	veche	nouă
Caracalla	4	5,31025	5,2875	5,3400	5,2900
Elagabal	9	5,0877	5,0800	5,039	5,02857
Gordian III	238	4,31542	4,41579	4,31555	4,41669
Filip Arabul	49	4,44408	4,45653	4,444170	4,45425

În privința antoninienilor constatăm că din cele 300 de exemplare ale tezaurului 33 (11%) sau 41 (13,66%) sunt sub 4 g. 235 (78,33%) sau 228 (76%) se încadrează în limita normală (între 4 și 5 g.), iar 32 exemplare (10,66%) sau 31 exemplare (10,33%) depășesc 5 g. Cel mai greu denar aparține lui Severus Alexander (4,27 sau 4,25 g. - exemplarul numărul 393 din catalog), iar cel mai ușor (2,26 g. -exemplarul numărul 76) aparține domniei lui Septimiu Severus. Cel mai greu antoninian datează din timpul domniei lui Elagabal (5,82 g. sau 5,78 g. -exemplarul numărul 249 din catalog), iar cel mai ușor antoninian aparține emisiunilor din timpul lui Gordian III (3,08 sau 3,12 g. -exemplarul 494 din catalog). În concluzie după această succintă prezentare putem afirma că din cele 800 de monede (500 denari și 300 antoninieni) 474 (59,25%) după cântărirea actuală sau 493 (61,625%) după vechea cântărire au greutate normală, 196 (24,50%) sau 190 (23,75%) au greutate subnormală, iar peste greutatea normală sunt 130 (16,25%) sau 117 (14,625%).

Tezaurul de la Galicea Mare se înscrie în grupa celor îngropate între anii 249-251 în care antoninienii au o pondere mult mai semnificativă așa cum sunt tezaurele de la Bumbesti-Jiu (50,27% emisiuni Gordian III și Filip Arabul)¹⁵, Strâmțu-Gorj (65,20%) emisiuni Gordianus III-Trebonianus Gallus)¹⁶, Leurda-Motru (34,61% emisiuni Gordianus III-Traianus Decius)¹⁷. Moțăței II (28,20%emisiuni Gordianus III și Filip Arabul)¹⁸, Bârca I (46,26% emisiuni Gordianus III-Traianus Decius)¹⁹, Bârca IV (68,50% emisiuni Gordianus III-Herenius Etruscus)²⁰. Această grupă de tezaure este marcată de faptul că antoninianul la sfârșitul domniei lui Gordian III capătă o pondere deosebită și tinde să înlocuiască aproape în totalitate emisiunile mai vechi de denari. În cazul tezaurului de la Galicea Mare 44,25% sunt emisiuni din anii 238-247 din care 287 sunt antoninieni față de numai 67 denari romani numai emisiuni Gordian III²¹.

Tabelul numărul 6 cu repartizarea pe ateliere monetare a tezaurului de la Galicea Mare.

ÎMPĂRAȚII	ROMA	EMESA	LAODICEA AD MARE	ANTIOHIA
Ant. Pius	5			
M. Aurelius	7			
Commodus	10			
Sept. Sev.	98	9	7+2?	
Caracalla	58		1	
Geta	18		1	
Macrinus	3			
Elagabal	88			
Sev. Alex.	91			2
Maximinus Rhrax	43			
Gordianus I	1			
Balbinus	1			
Pupienus	1			
Gordianus III	304			1
Filipus Arabus	45			4
Total	773	9	11	7

Spre deosebire de alte tezaure romane imperiale contemporane în cadrul depozitului monetar de la Galicea Mare ponderea atelierelor monetare de la Roma față de cele orientale este și mai evidentă 773 exemplare (96,625), restul de 27 exemplare (3,375%) fiind repartizate între Laodicea ad Mare (11 ex.=1,375), Emesa (9 ex.=1,125%) și Antiohia (7 ex.=0,875%).

¹⁵ Otilia Gherghe, Petre Gherghe, *Tezaurul de monede romane imperiale de la Bumbesti-Jiu*, RMM-MIA, 1977, 2, p.9-14; Carmen Maria Petolescu, *Repertoriul numismatic al județului Gorj*, CN. 6, 1990, p.46
¹⁶ C.M.Petolescu, op.cit., p.61; B.Mitrea, *Un tezaur de monede imperiale romane din Vestul Olteniei*, „Drobeta”, 1, 1974, p.55-64
¹⁷ Gh.Popilian, *Tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Leurda – orașul Motru (jud. Gorj)*, „Drobeta”, 1, 1974, p.147-157
¹⁸ Gh. Popilian, *Noi dovezi privind invazia carpilor în Oltenia*, p.45-54
¹⁹ O.Iliescu, *Primul tezaur monetar descoperit la Bârca (jud. Dolj)*, SCN, 5, 1977, p.327-333
²⁰ C.M.Petolescu, *Al patrulea tezaur monetar roman descoperit la Bârca (jud.Dolj)*, CN, 6, 1990, p.17-34
²¹ Detalii vezi T.Rădulescu și C.M.Tăulea, op.cit., p.76-78

Îngroparea tezaurului în apropierea centrului civic de la Aquae explică în parte structura sa și se datorează în principal invaziei coaliției de triburi condusă de regii goți Argaithus și Gunthericus din anii 249-251 asupra provinciei romane Dacia precum și asupra celorlalte provincii romane sud dunărene²².

Tezaurul monetar roman imperial descoperit la Galicea Mare Dolj completează și nuanțează informațiile asupra acelor depozite monetare ale căror emisii finale sunt din timpul lui Filip Arabul și care se întâlnesc în număr mare pe teritoriul Daciei, al Moesiei Inferior, Traciei, regiunilor din Illyricum, chiar din zona fluviului Tyras (Nistru)²³. Structura acestui tezaur confirmă analiza numismatului Emanuel Petac cu privire la data finală a tezaurilor monetare îngropate la mijlocul secolului al III-lea p. Hr. în Dacia romană de la sud de Carpați²⁴.

CATALOGUL MONEDELOR

Antoninus Pius

1. 3,47 g., 18,5 mm ↑ (3,45 g.), RIC 231, anii 153-154.
2. 3,18 g., 18,5 mm, RIC 239, 154-158.
3. 3,11 g., 18 mm, RIC 251, 155-156.
4. 2,92 g., 18,5 mm, ↓ (2,90 g.), RIC 260, 156-157.
5. 3,42 g., 18 mm, ↓ (3,44 g.), RIC 308, 160-161.

Marcus Aurelius

6. 3,47 g., 18,5 mm, RIC 177, dec. 167 - feb. 168.
7. 3,03 g., 19 mm, ↓ (3,05 g.), RIC 222, dec. 169 - dec. 170.
8. 2,88 g., 18 mm, ↑ (2,85 g.), RIC 406, aug. - dec. 179.
9. 2,89 g., 18 mm, ↑ (2,89 g.), RIC 413, 176-180.

Marcus Aurelius: Faustina II

10. 3,29 g., 19 mm, ⚭ (3,29 g.), RIC 677, 168-176.
11. 3,36 g., 18,5 mm, ← (3,39 g.) RIC 741, 176-180.

Marcus Aurelius: Lucilla

12. 3,31 g., 18,5 mm, ↑ (3,29 g.), RIC 759, anii de până la 183.

Commodus

13. 2,57 g., 17,5 mm, ↑ (2,60 g.), RIC 122(a), 186.
14. 2,67 g., 17 mm, ↓ (2,65 g.), RIC 124, 186.
15. 3,06 g., 17,5 mm, ↓ (3,09 g.), RIC 150 a, 186-187.
16. 3,38 g., 18,5 mm, ⚭ (3,30 g.), RIC 198 a, 189.
17. 3,34 g., 18 mm, ⚭ (3,40 g.), RIC 211, 192.
18. 2,32 g., 17,5 mm ↓ (2,30 g.), RIC 212, 190.
19. 2,27 g., 18 mm, ↑ (2,20 g.), RIC 236, 192.
20. 2,69 g., 17,5 mm, ↓ (2,70 g.), RIC 237, 192.
- 21.-22. 2,92 g., 18,5 mm, ⚭ (2,89 g.), 3,37 g., 18 mm, ↓ RIC 241, 192.

Septimius Severus

23. 2,96 g., 18 mm, ⚭ (2,90 g.), RIC 18, 193-194.
24. 3,70 g., 18,5 mm, ⚭ (3,75 g.), RIC 29A, 194.
25. 2,59 g., 17,5 mm, RIC 48, 193-194.
26. 3,39 g., 17,5 mm, ↓ (3,40 g.), RIC 58, 195.
27. 3,50 g., 17,5 mm, ↓ (3,51 g.), RIC 60, 195.
28. 2,71 g., 18 mm, ↓ (2,75 g.), RIC 63, 195.

²² D.Tudor, *Oltenia romană*, 4, p.39.

²³ B.Mitrea și Teodor Nussbaum, *Tezaurul de monede romane de la Timișoara*, BSNR; LXXV-LXXVI (1981-1982), București, 1982, p.158-160.

²⁴ Emanuel Petac, *Considerații cu privire la data finală a tezaurilor monetare îngropate la mijlocul sec.III, p.Chr. în Dacia romană de la sud de Carpați*, SCN, 12, 1997, p.27-40.

- 29.-30. 2,80 g., 17mm, ↑ (2,80 g.), 3,04 g., 17 mm, ↑ (3,07 g.), RIC 68, 195-196.
31. 2,94 g., 17 mm, ↑ (2,95 g.), RIC 69, 195-196.
32. 3,30 g., 18,5 mm, ↑ (3,35 g.), RIC 74, 196-197.
- 33.-34. 2,87 g., 19 mm, ↓ (2,90 g.); 3,02 g., 18,5 mm ↓ (3,04 g.), RIC 81, 196-197.
35. 3,32 g., 18,5 mm, ↑ (3,36 g.), RIC 82, 196-197.
- 36.-38. 2,92 g., 17 mm, ↓ (2,90 g.); 3,22 g., 18 mm, ↑ (3,20 g.); 3,50 g., 16,5 mm, RIC 97, 197.
39. 3,90 g., 17 mm, ↑ (3,94 g.), RIC 105, 197.
- 40.-41. 2,93 g., 16,5 mm, ↑ (2,90 g.); 3,01 g., 17 mm, ↓ (3,00 g.), RIC 106, 197-198.
42. 3,64 g., 18 mm, ↓ (3,60 g.), RIC 107, 197-198.
43. 3,11 g., 16,5 mm ↓ (3,10 g.), RIC 109, 197-198.
- 44.-46. 2,95 g., 16 mm, ↓ (2,95 g.); 3,27 g., 16,5 mm ↑, (3,29 g.); 3,33 g., 17 mm ∽ (3,38 g.), RIC 113, 197-198.
- 47.-48. 3,28 g., 15,5 mm; 3,76 g., 16,5 mm ∽ (3,75 g.), RIC 117, 197-198.
- 49.-50. 2,62 g., 18 mm, ⋈ (2,60 g.); 3,23 g., 16 mm ∽ (3,18 g.), RIC 118, 197-198.
51. 3,05 g., 16,5 mm ⋈ (3,06 g.), RIC 119A, 197-198.
52. 3,09 g., 17 mm, ↓ (3,05 g.), RIC 120c, 197-198.
53. 3,34 g., 19 mm, ↑ (3,34 g.), RIC 122c, 199-200.
54. 3,07 g., 17 mm, ⋈ (3,15 g.), RIC 123, 198-200.
55. 3,44 g., 18 mm, ⋈ (3,45 g.), RIC 135b, 198-200.
56. 3,09 g., 16,5 mm, ↑ (3,05 g.), RIC 141 A, 198-200.
57. 3,60 g., 17,5 mm, ↑ (3,62 g.), RIC 142a, 198-200.
58. 3,31 g., 20 mm, ↑ (3,31 g.), RIC 166, 200-201.
59. 3,06 g., 18 mm, ↑ (3,05 g.), RIC 167, 200-201.
60. 3,16 g., 18,5 mm, ↓ (3,17 g.) RIC 171A, 200-201.
61. 3,82 g., 20 mm, ↑ (3,83 g.) RIC 176, 201.
62. 3,27 g., 20 mm, ↑ (3,25 g.) RIC 184, 202.
- 63.-64. 2,98 g., 20 mm, ↓ (3,00 g.); 3,29 g., 19 mm, ↑ (3,30 g.) RIC 189b, 203.
- 65.-67. 3,30 g., 18,5 mm, ↑ (3,30 g.); 3,32 g., 19 mm, ↓ (3,20 g.); 3,50 g., 19 mm, ↓ (3,45 g.) RIC 196, 205.
- 68.-70. 3,02 g., 18 mm; 3,31 g., 20 mm, ↑ (3,30 g.); 3,33 g., 19 mm, RIC 198, 205.
71. 3,75 g., 20 mm, ↓ (3,40 g.) RIC 201, 206.
72. 3,36 g., 19 mm, ↑ (3,38 g.) RIC 211, 207-208.
- 73.-74. 3,44 g., 19 mm, ↑ (3,44 g.); 3,80 g., 19,5 mm, ↑ (3,86 g.) RIC 216, 207-208.
- 75.-77. 17 mm, (fragmentară); 2,26 g., 19 mm, 2,40 g., 19 mm, ↓ fourré, RIC 226, 209.
78. 3,19 g., 20 mm, ↓ (3,20 g.) RIC 228, 209.
79. 3,03 g., 19,5 mm, ↑ (3,03 g.) RIC 230, 209.
- 80.-81. 2,95 g., 19,5 mm, ↑ (3,01 g.); 3,58 g., 19 mm, ↓ (3,62 g.) RIC 233, 210.
82. 3,10 g., 19,5 mm, ↑ (3,00 g.) RIC 242, 210.
83. 2,79 g., 20 mm, ↑ (2,80 g.) RIC 257, 202-210.
84. 3,72 g., 20 mm, ↓ (3,75 g.) RIC 261, 202-210.
- 85.-87. 3,13 g., 20 mm, ↑ (3,10 g.); 3,15 g., 19 mm, ↑ (3,15 g.); 3,34 g., 18,5 mm, ↓ (3,35 g.) RIC 265, 202-210.
- 88.-89. 3,28 g., 19 mm, ↓ (3,24 g.); 3,85 g., 19,5 mm, ↑ (3,85 g.) RIC 266, 202-210.
90. 3,33 g., 19 mm, ↑ (3,20 g.) RIC 288, 202-210.
91. 3,09 g., 16,5 mm, ↑ (3,05 g.) RIC 365, 194-195 Emesa.
92. 3,30 g., 18,5 mm, ↑ (3,30 g.) RIC 369, 194-195 (?), Emesa.
93. 2,94 g., 18 mm, ↑ (2,80 g.) RIC 376B, 194-195, Emesa.
- 94.-95. 3,04 g., 17 mm, ↑ (3,13 g.); 3,12 g., 18 mm, ↑ (3,19 g.) RIC 377, 194-195, Emesa.
- 96.-98. 2,38., 18 mm; 3,23 g., 18 mm, ↑ (3,24 g.); 3,33 g., 18 mm, ↑ (3,27 g.) RIC 411 var. 194-195, Emesa.
99. 3,20 g., 18,5 mm, ↑ (3,20 g.) RIC 413, 194-195, Emesa.
100. 2,97 g., 18,5 mm, ↑ (2,90 g.) RIC 473 var. 196-197, Laodicea.
101. 3,07 g., 19 mm, RIC 500, 198-200, Laodicea.
- 102.-103. 3,24 g., 19 mm, ↑ (3,20 g.); 3,32 g., 19,5 mm, ↑ (3,24 g.) RIC 504, 198-202, Laodicea.
- 104.-106. 3,13 g., 17,5 mm; 3,31 g., 16,5 mm, ↓ (3,35 g.); 3,50 g., 16,5 mm, ↓ (3,55 g.) RIC 508, 198-202, Laodicea.

Septimius Severus: Iulia Domna

107. 3,09 g., 17,5 mm, ↓ (3,09 g.) RIC 538, 193-196.
108. 3,31 g., 19 mm, ↓ (3,30 g.) RIC 546, 196-211.
109. 2,92 g., 17 mm, ↓ (2,90 g.) RIC 548, 196-211.
110.-111. 3,03 g., 19,5 mm, ↓ (3,05 g.); 3,40 g., 18,5 mm, ↓ (3,40 g.) RIC 551, 196-211.
112. 3,17 g., 19 mm, ↑ (3,19 g.) RIC 557, 196-211.
113. 2,82 g., 16,5 mm, ↓ (2,80 g.) RIC 560, 196-211.
114. 3,07 g., 19,5 mm, ↑ (3,05 g.) RIC 561, 196-211.
115.-117. 2,43 g., 18 mm, ↑ (2,45 g.); 3,40 g., 20 mm, ↑ (3,40 g.); 3,50 g., 19 mm, ↑ (3,49 g.) RIC 564, 196-211.
118.-120. 3,20 g., 19 mm, ↓ (3,19 g.); 3,22 g., 19,5 mm, ↓ (3,20 g.); 3,55 g., 21 mm, ↓ (3,60 g.) RIC 574, 196-211.
121. 3,30 g., 20 mm, ↓ (3,30 g.) RIC 572, 196-211.
122. 3,11 g., 20 mm, ⚡ (3,11 g.) RIC 575, 196-211.
123. 2,97 g., 19 mm, ↑ (2,99 g.) RIC 577, 196-211.
124. 3,13 g., 18 mm, ↓ (3,10 g.) RIC 578, 196-211.
125.-131. 2,32 g., 19 mm, ↓ (2,30 g.); 2,56 g., 17,5 mm, ⚡ (2,60 g.); 2,83 g., 16,5 mm, ↓ (2,80 g.); 2,91 g., 17 mm, ↑ (2,90 g.); 3,26 g., 17,5 mm, ↑ (3,24 g.); 3,29 g., 19 mm, ↓ (3,29 g.); 3,41 g., 19,5 mm, ↓ (3,39 g.) RIC 580, 196-211.
132.-133. 2,47 g., 17 mm, ↓ (2,49 g.); 3,56 g., 18 mm, ↑ (3,55 g.) RIC 587, 196-211.
134.-136. 3,16g., 19mm, ↑ (3,15g.); 3,42g., 19,5mm, ↓ (3,44g.); 3,50 g., 20 mm, RIC 599, 196-211.
137. 2,61 g., 18 mm, ↑ (2,60 g.) RIC 632, 193-196, Emesa și Laodicea.

Caracalla

139. 3,36 g., 18 mm, ↓ (3,38 g.) RIC 5, 196. ?
140.-142. 2,90 g., 18 mm, ↑ (2,90 g.); 3,64 g., 16,5 mm, ↑ (3,65 g.); 3,72 g., 17,5 mm, ↓ (3,70 g.) RIC 9, 196-198.
143. 3,77 g., 18,5 mm, ↑ (3,73 g.) RIC 20, 198-199.
144. 3,19 g., 18 mm, ↑ (3,22 g.) RIC 28, 199.
145.-146. 3,19 g., 19 mm, ⚡ (3,20 g.); 3,64 g., 19 mm, ↑ (3,68 g.) RIC 30, 200.
147. 3,27 g., 19,5 mm, ↓ (3,25 g.) RIC 54, 201.
148. 3,24 g., 19 mm, ↓ (3,19 g.) RIC 55, 201.
149. 3,21 g., 19 mm, ⚡ (3,21 g.) RIC 69, 203-204.
150. 3,16 g., 17 mm, ↑ (3,19 g.) RIC 78, 206.
151.-153. 3,40g., 20mm, ↑ (3,39g.); 3,78g., 20mm, ⚡ (3,79g.); 3,82g., 19mm, ↑ (3,79g.) RIC 83, 206.
154. 3,45 g., 20 mm, ↑ (3,40 g.) RIC 108, 208.
155. 3,03 g., 20 mm, ↓ (3,04 g.) RIC 112, 209.
156. 3,12 g., 19 mm, ↑ (3,14 g.) RIC 116b, 210.
157. 3,40 g., 18,5 mm, ↑ (3,40 g.) RIC 136b, 201-206.
158. 3,20 g., 18 mm, ↑ (3,23 g.) RIC 149, 201-206.
159. 2,77 g., 20,5 mm, ⚡ (2,77 g.) RIC 170, 206-210.
160. 2,89 g., 19 mm, ↓ (2,92 g.) RIC 189, 211.
161. 3,26 g., 19 mm, ↓ (3,25 g.) RIC 192, 211.
162.-163. 3,14 g., 19 mm, ↑ (3,16 g.); 3,72 g., 19 mm, ↑ (3,75 g.) RIC 206a, 212-213.
164.-165. 3,13 g., 20 mm, ↑ (3,15 g.); 3,43 g., 20 mm, ↑ (3,44 g.) RIC 208c, 212-213.
166. 3,38 g., 18,5 mm, ↓ (3,39 g.) RIC 209, 212-213.
167. 3,57 g., 19,5 mm, ↑ (3,59 g.) RIC 216, 210-213.
168. 3,18 g., 19 mm, ↑ (3,15 g.) RIC 222, 210-213.
169.-170. 3,32 g., 19 mm, ↑ (3,30 g.); 3,78 g., 18,5 mm, ↓ (3,82 g.) RIC 223, 210-213.
171.-172. 3,32 g., 19 mm, ↑ (3,30 g.); 3,78 g., 18,5 mm, ↓ (3,82 g.) RIC 223, 210-213.
173.-174. 3,31 g., 19,5 mm, ↑ (3,30 g.); 4,14 g., 19,5 mm, ↑ (4,15 g.) RIC 224, 210-213.
175. 3,13 g., 19 mm, ↑ (3,12 g.) RIC 226, 210-213.
176. 2,76 g., 25 mm, ↑ (2,75 g.) RIC 227, 210-213.
177. 3,44 g., 25 mm, ↑ (3,40 g.) RIC 227, 210-213.
178. 2,58 g., 19 mm, ⚡ (2,62 g.) RIC 251, 215.
179. 3,33 g., 20 mm, ↓ (3,36 g.) RIC 254, 215.
180. 4,79 g., 22 mm, ↓ (4,84 g.) RIC 258, 215, antoninian.
181. 5,65 g., 23 mm, ⚡ (5,64 g.) RIC 263, 215, antoninian.

182. 3,29 g., 20 mm, ↓ (3,29 g.) RIC 263f, 215, denar.
183. 3,54 g., 19 mm, ↘ (3,53 g.) RIC 275, 216.
184. 5,69 g., 24 mm, ↓ (5,73 g.) RIC 280d, 216, antoninian.
185. 3,73 g., 19,5 mm, ↑ (2,75 g.) RIC 285, 216.
186. 3,24 g., 18 mm, ↓ (3,25 g.) RIC 308, 212-213.
187. 3,12 g., 21 mm, ↑ (3,13 g.) RIC 311b, 213-217.
188. 2,87 g., 17 mm, ↓ (2,90 g.) RIC 334, 198, Laodicea.

Caracalla: Iulia Domna

189. 3,55 g., 18 mm, ↙ (3,50 g.) RIC 3,73A, 211-217.
190. 3,32 g., 19 mm, ↓ (3,30 g.) RIC 388, 211-217.
191. 5,02 g., 24 mm, ↑ (5,04 g.) RIC 388a, 211-217, antoninian.
192. 2,95 g., 19 mm, ↑ (2,95 g.) RIC 390, 211-217.

Caracalla: Plautilla

193. 3,32 g., 18,5 mm, ↑ (3,29 g.) RIC 361.
194. 3,02 g., 19 mm, ↗ (3,04 g.) RIC 365.
195. 3,29 g., 18 mm, ↓ (3,30 g.) RIC 367.
- 196.-197. 3,06, 20,5 mm, ↑ (3,04 g.); 3,20 g., 20 mm, ↑ (3,19 g.) RIC 369.

Geta

198. 3,08 g., 19,5 mm, ↓ (3,11 g.) RIC 2, 198-200.
199. 3,34 g., 18 mm, ↙ (3,35 g.) RIC 3, 198-200.
200. 3,06 g., 19,5 mm, ↓ (3,06 g.) RIC 4, 198-200.
201. 3,31 g., 20 mm, ↓ (3,33 g.) RIC 8, 200-202.
202. 3,49 g., 20 mm, ↓ (3,53 g.) RIC 9a, 200-202.
- 203.-204. 3,50 g., 19,5 mm, ↓ (3,54 g.); 3,56 g., 20,5 mm, ↑ (3,57 g.); RIC 13, 200-202.
- 205.-207. 3,18 g., 19mm, ↓ (3,20 g.); 3,35 g., 19 mm, ↓ (3,38 g.); 3,43 g., 18,5 mm, ↑ (3,45 g.) RIC 18, 200-202.
- 208.-210. 3,34 g., 18 mm, ↓ (3,39 g.); 3,42 g., 19 mm, ↑ (3,44 g.); 3,50 g., 19,5 mm, ↓ (3,54 g.) RIC 20, 200-202.
211. 3,25 g., 19 mm, ↙ (3,28 g.) RIC 23, 200-202.
212. 3,30 g., 19 mm, ↘ (3,31 g.) RIC 45, 203-209.
213. 3,26 g., 19 mm, ↓ (3,24 g.) RIC 51, 203-209.
214. 3,22 g., 19,5 mm, ↓ (3,23 g.) RIC 77, 209-210.
215. 3,65 g., 19 mm, ↓ (3,68 g.) RIC 79, 211.
216. 3,61 g., 19 mm, ↑ (3,65 g.) RIC 103, 203 Laodicea.

Macrinus

217. 3,93 g., 19,5 mm, ↑ (3,90 g.) RIC 26, 217-218.
218. 3,29 g., 20 mm, ↑ (3,28 g.) RIC 60, 217-218.

Macrinus: Diadumenianus

219. 3,99 g., 20 mm, ↓ (4,14 g.) RIC 102.

Elagabal

- 220.-221. 4,96 g., 24 mm; 5,16 g., 23,5 mm, ↑ (5,14 g.) RIC 1, 218, antoninieni.
222. 3,90 g., 18,5 mm, ↘ (3,94 g.) RIC 27, 220.
- 223.-224. 2,99 g., 19 mm, ↑ (2,99 g.); 3,27 g., 19 mm, ↑ (3,09 g.) RIC 28, 220.
225. 3,23 g., 20 mm, ↓ (3,24 g.) RIC 40, 221.
226. 2,84 g., 20 mm, ↑ (2,85 g.) RIC 42b.
- 227.-228. 2,48 g., 18 mm, ↑ (3,50 g.); 2,78 g., 19 mm, ↙ (2,80 g.) RIC 45.
- 229.-230. 2,95 g., 19 mm, ↙ (2,96 g.); 3,14 g., 19 mm, ↓ RIC 46.
231. 2,67 g., 19,5 mm, ↑ (2,69 g.) RIC 56a.
232. 3,01 g., 18,5 mm, ↓ (3,04 g.) RIC 59.
- 233.-235. 2,34 g., 20 mm, ↑ (2,34 g.) lipsă o parte; 3, log, 19 mm, ↑ (3,14 g.); 3,30 g., 19,5 mm, ↘ (3,30 g.) RIC 68.

236. 5,09 g., 23,5 mm, ↓ (5,10 g.) RIC 70, antoninian.
 237.-238. 2,90 g., 19,5 mm, ↓ (2,97 g.); 3,10 g., 19,5 mm, ↑ (3,12 g.) RIC 71.
 239.-240. 2,45 g., 19,5 mm; 2,74 g., 20 mm, ↓ RIC 82.
 241.-244. 3,05 g., 19 mm, ↓ (3,06 g.); 3,22 g., 21 mm, ↓ (3,24 g.); 3,38 g., 19 mm, ↑ (3,40 g.); 3,72g., 19,5 mm, ↓ (3,74 g.) RIC 87.
 245. 3,32 g., 19 mm, ↓ (3,30 g.) RIC 95.
 246.-247. 2,71 g., 20,5 mm, ↓ (2,69 g.); 2,73 g., 20,5 mm, ↓ (2,69 g.) RIC 99.
 248. 2,96 g., 19 mm, ↓ (2,91 g.) RIC 115.
 249. 5,78 g., 23 mm, ↓ (5,82 g.) RIC 120 antoninian.
 250.-254. 2,85 g., 20 mm, (2,74 g.); 2,97 g., 19 mm, ↑ (3,00 g.); 3,07 g., 21 mm, ↓ (3,03 g.); 3,17 g., 20 mm, ↓ (3,19 g.); 3,31 g., 20 mm, ↓ (3,29 g.) RIC 121.
 255. 2,39 g., 20,5 mm, RIC 123.
 256. 3,53 g., 20mm, ↓ (3,55 g.) RIC 125.
 257.-259. 2,49g., 19mm, ↑ (2,49g.); 2,78g., 19,5mm, ↓ (2,86g.); 3,06g., 19mm, ↑(3,06 g.) RIC 131.
 260. 4,74 g., 22 mm, ↑ (4,76 g.) RIC 137, antoninian.
 261. 4,76 g., 22 mm, ↑ (4,79 g.) RIC 138, antoninian.
 262. 3,40 g., 20 mm, ↑ (3,37 g.) RIC 139.
 263.-264. 2,92, 19 mm, ↓ (2,94 g.); 3,29 g., 19 mm, ↑ (3,29 g.) RIC 140.
 265. 3,12 g., 19 mm, ⚡ (3,13 g.) RIC 141.
 266.-268. 2,67 g., 19 mm, ↑ (2,65 g.); 3,43 g., 19 mm, ↑ (3,32 g.); 3,53., 19 mm, ↑ RIC 146.
 269.-271. 4,94 g., 23,5 mm, ↓ (4,99 g.); 4,97 g., 22 mm, ↑ (4,95 g.); 5,32 g., 22,5 mm, ↑ (5,28 g.) RIC 152, antoninieni.
 272. 3,26 g., 19,5 mm, ↑ (3,29 g.) RIC 161.
 273. 3,75 g., 19 mm, RIC 187.
 274. 3,15 g., 19,5 mm, ↑ (2,15 g.) RIC 188.

Elagabal: Iulia Paula

275.-276. 3,29 g., 19 mm, ↓ (3,30 g.); 3,69 g., 19,5 mm, ↓ (3,70 g.) RIC 211.

Elagabal: Aquilia Severa

277. 2,52 g., 19 mm, ↓ (2,50 g.) RIC 225.

Elagabal: Iulia Soemias

278. 2,62 g., 20 mm, ↑ (2,60 g.) RIC 237.
 279.-280. 3,01 g., 19,5 mm, ↑ (3,00 g.); 3,30 g., 19 mm, ↑ (3,30 g.); 3,35 g., 18 mm, ↑ (3,30 g.) RIC 241.
 281.-285. 2,42 g., 20 mm, ↓ (2,40 g.); 2,99 g., 19,5 mm, ⚡ (2,99 g.); 3,13 g., 19 mm, ↑ (3,10 g.); 3,49 g., 19,5 mm, ↓ (3,50 g.); 3,55 g., 19,5 mm, ↓ (3,55 g.) RIC 243.
 286.-287. 2,74 g., 19 mm, (2,70 g.); 2,81 g., 21 mm, ↓ (2,70 g.) RIC 249.
 288.-289. 3,32 g., 21 mm, ↑ (3,30 g.); 3,59 g., 20,5 mm, ↑ (3,60 g.) RIC 254.
 290.-293. 3,08 g., 21,5 mm, ↑ (3,07 g.); 3,20 g., 19 mm, ↑ (3,20 g.); 3,25 g., 18,5 mm, ↓ (3,20 g.); 3,39 g., 21 mm, ↓ (3,35 g.) RIC 263.
 294.-304. 2,80 g., 19,5 mm, ↑ (2,90 g.); 2,81 g., 19 mm, ↑ (2,75 g.); 2,99 g., 19 mm, ↓ (2,95 g.); 3,00 g., 19,5 mm, ↑ (3,00 g.); 3,07 g., 20 mm, ↑ (3,14 g.); 3,21 g., 19,5 mm; 3,21 g., 19,5 mm, ↑ (3,20g.); 3,22g., 20mm, ↓ (3,20g.); 3,29g., 20mm, ↓ (3,30 g.); 3,62 g., 19 mm, ↑ (3,59 g.) RIC 268.
 305.-306. 3,11 g., 19 mm; 3,39 g., 21 mm, ↓ (3,35 g.) RIC 271.

Elagabal: Severus Alexander

307. 3,45 g., 20 mm, ↓ (3,50 g.) RIC IV/2, p. 70, nr. 3, 221-222.

Severus Alexander

308.-309. 2,63g., 19 mm, ⚡ (2,60 g.); 3,64 g., 20 mm, ↓ (3,60 g.) RIC 5, 222.
 310.-312. 2,80g., 19,5 mm, ↓; 3,07 g., 19,5 mm, ↓ (3,05 g.); 3,47 g., 19 mm, ↓ (3,40 g.) RIC 7, 222.
 313. 2,70 g., 20 mm, ↓ (2,70 g.) RIC 19, 223.
 314.-316. 2,48 g., 20 mm; 2,50 g., 20 mm, ⚡ (2,50 g.); 3,04 g., 19,5 mm, ↑ (3,05 g.) RIC 23, 223.
 317.-319. 2,55g., 19mm, ⚡; 2,61 g., 19 mm, ↑ (2,60 g.); 3,18 g., 20,5mm, ⚡ (3,20 g.) RIC 27, 223.

- 320.-321. 3,00 g., 19 mm, ↓; 3,55 g., 19 mm, ↓ (3,55 g.) RIC 32, 223.
 322. 3,05 g., 19 mm, ↑ (3,05 g.) RIC 40, 224.
 323. 3,89 g., 20 mm, ⚡ (3,90 g.) RIC 50, 225.
 324. 3,96 g., 20 mm, ↓ (3,90 g.) RIC 53, 226.
 325. 2,71 g., 19 mm, ↓ (2,70 g.) RIC 55, 227.
 326.-327. 2,82 g., 19,5 mm; 2,84 g., 19,5 mm ↑ (2,80 g.) RIC 61, 227.
 328. 2,96 g., 18,5 mm, ↑ (2,90 g.) RIC 64, 227.
 329. 3,05 g., 19 mm, ↓ (3,00 g.) RIC 67, 227.
 330. 2,62 g., 19,5 mm, ↑ (2,60 g.) RIC 70, 227.
 331.-332. 2,36 g., 20,5 mm, ↑ (2,40 g.) fourré; 3,61 g., 19,5 mm, ↓ (3,60 g.) RIC 73, 228.
 333. 3,47 g., 19 mm, ↑ (3,50 g.) RIC 74, 228.
 334. 3,24 g., 19,5 mm, ↑ (3,15 g.) RIC 85, 228.
 335.-2,97 g., 20 mm, ⚡ (2,95 g.) RIC 91, 229.
 336. 2,94 g., 20 mm, RIC 92, 229.
 337. 2,27 g., 19 mm, ↓ (2,30 g.) RIC 109, 231.
 338. 2,78 g., 20 mm, ↓ (2,80 g.) RIC 114, 233.
 339. 2,70 g., 21 mm ↑ (2,70 g.) RIC 120, 233.
 340.-341. 2,98 g., 20,5 mm, ↑ (3,00 g.); 3,21 g., 30,5 mm, ↓ (3,20 g.) RIC 123, 234.
 342. 2,97 g., 20,5 mm, ↑ (3,00 g.) RIC 125, 235.
 343.-345. 2,90 g., 19 mm ↑ (2,90 g.); 3,14 g., 21 mm, ↓ (3,14 g.); 3,27 g., 20 mm, ↑ (3,30 g.) RIC 127, 222-228.
 346.-348. 2,70 g., 19,5 mm, ↓ (2,74 g.); 2,83 g., 20 mm ↓ (2,75 g.); 3,35 g., 19,5 mm, ↑ (3,30 g.) RIC 133, 222-228.
 349. 3,07 g., 19 mm, ↓ (3,10 g.) RIC 141, 222-228.
 350. 2,78 g., 20 mm, ↓ (2,75 g.) RIC 144, 222-228.
 351.-353. 2,44 g., 19 mm, ↑ (2,40 g.); 2,94 g., 19 mm, ↑ (2,95 g.); 3,09 g., 19 mm, ↓ (3,10 g.) RIC 148, 222-228.
 354. 2,77 g., 20 mm, ↓ (2,80 g.) RIC 176, 222-228.
 355.-357. 2,74 g., 19mm, ↑ (2,74 g.); 3,04 g., 22 mm, ↑ (3,00 g.); 3,13 g., 18,5 mm, ↓ (3,14 g.) RIC 178, 222-228.
 358. 3,12 g., 19 mm, ⚡ (3,10 g.) RIC 180, 222-228.
 359.-362. 2,84 g., 19,5 mm, ↑ (2,80 g.); 2,97 g., 19,5 mm, ↑ (2,94 g.); 3,24 g., 19,5 mm, ↓ (3,20 g.); 3,36 g., 21 mm, ↑ (3,35 g.) RIC 182c, 221-228.
 363.-364. 3,03 g., 19,5 mm, ↓ (3,00 g.); 3,47 g., 19 mm, ↓ (3,45 g.) RIC202, 228-231.
 365. 3,30 g., 20 mm, ↑ (3,30 g.) RIC 205, 228-231.
 366. 3,09 g., 19,5 mm, ⚡ (3,10 g.) RIC 212a, 228-231.
 367. 3,50 g., 19,5 mm, ↓ (3,49 g.) RIC 224, 228-231.
 368. 3,48 g., 21 mm, ↑ (3,45 g.) RIC 226A, 228-231.
 369. 3,48 g., 19,5 mm, ↑ (3,45 g.) RIC 235, 231-235.
 370.-374. 2,35 g., 21,5 mm, ↓ (2,35 g.); 2,81 g., 20,5 mm, ⚡ (2,80 g.); 2,88 g., 21mm, ↓ (2,85 g.); 3,27 g., 20 mm, ↓ (3,25 g.); 3,56 g., 20 mm, ↓ (3,50 g.) RIC236, 231-235.
 375. 3,34 g., 20 mm, ↑ (3,35 g.) RIC 241, 231-235.
 376.-379. 2,68 g., 21 mm; 2,95 g., 19,5 mm, ↓ (2,94 g.); 3,05 g., 21,5 mm, ↓ (3,05 g.); 3,30 g., 20,5 mm, ↓ (3,30 g.) RIC246, 231-235.
 380.-382. 3,13 g., 20 mm, ⚡ (3,15 g.); 3,17 g., 20mm, ⚡ (3,10 g.); 3,34 g., 21 mm, ↓ (3,30 g.) RIC250, 231-235.
 383. 3,94 g., 20 mm, ⚡ (3,95 g.) RIC 252, 231-235.
 384.-385. 2,75 g., 20 mm, ↑ (2,80 g.); 2,94 g., 20 mm, ⚡ (2,95 g.) RIC 254, 231-235.
 386.-387. 2,63 g., 19,5 mm, ↓ (2,59 g.); 3,64 g., 20 mm, ⚡; RIC 298, 222-223. Antiohia.

Severus Alexander: Iulia Mamaea

388. 3,37 g., 20 mm, ↓ RIC 335.
 389. 2,89 g., 20 mm, ↓ (2,98 g.) RIC 338.
 390.-393. 2,30 g., 19,5 mm, ↓ (2,55 g.); 3,10 g., 19 mm; 3,50 g., 21 mm, ⚡ (3,57 g.); 4,27 g., 20,5 mm, ⚡ (4,25 g.) RIC 343.
 394.-395. 3,28 g., 20 mm, ↑ (3,32 g.); 3,80 g., 20 mm, ↑ (3,80 g.) RIC 358.

396-400. 2,60 g., ↓ (2,57 g.) (ruptă); 3,05 g., 20 mm, ↑ (3,05 g.); 3,06 g., 20 mm, ↓ (3,00 g.); 3,07 g., 20 mm, ↓ (3,07 g.); 3,09 g., 20 mm ↓ (3,10 g.) RIC 360.

Maximianus Thrax

401-405. 2,83 g., 21 mm, ↓ (2,80 g.); 2,98 g., 19,5 mm, ↓ (2,97 g.); 3,10 g., 20 mm, ⚡; 3,37 g., 19,5mm, ↑ (3,40 g.); 3,60 g., 21 mm, ↑ (3,60 g.) RIC 1,235.

406. 3,16 g., 20 mm, ↑ (3,14 g.) RIC 3, 236.

407-409. 2,87 g., 2,80 mm, ↑ (2,90 g.); 2,97 g., 20 mm, ↑ (2,90 g.); 3,15 g., 19,5 mm, ↓ (3,14 g.) RIC 7A, 235-236.

410-422. 2,63 g., 20 mm, ↑ (2,60 g.); 2,76 g., 21 mm; 2,80 g., 20 mm, ↓ (2,80 g.); 2,82 g., 20 mm, ↑ (2,80 g.); 2,89 g., 20 mm, ↑ (2,90 g.); 2,95 g., 20 mm, ↑; 3,00 g., 20 mm, ↑; 3,05 g., 20 mm, ↓ (3,05 g.); 3,12 g., 20 mm, ↓ (3,10 g.); 3,12 g., 20,5 mm, ↑ (2,80 g.); 3,17 g., 20 mm, ↓ (3,15 g.); 3,19 g., 20 mm, ↑ (3,20 g.); 3,31 g., 20 mm, ↓ (3,30 g.) RIC 12, 235-236.

423-429. 2,87 g., 21 mm, ↓ (2,84 g.); 3,06 g., 19,5 mm, ↓ (3,04 g.); 3,29 g., 20 mm, ↓; 3,30 g., 20,5 mm, ↓ (3,23 g.); 3,32, 20 mm, ↑ (3,30 g.); 3,33 g., 20 mm, ↓ (3,28 g.); 3,75 g., 21 mm, ↓ (3,72 g.) RIC 13, 235-236.

430-433. 2,99 g., 20 mm, ↓ (2,94 g.); 3,07 g., 20 mm, ↑ (3,05 g.); 3,11 g., 20 mm, ↓ (3,10 g.); 3,38 g., 20 mm, ↓ (3,39 g.) RIC 14, 235-236.

434-437. 2,51 g., 21,5 mm, ↑ (2,25 g.); 2,86 g., 20,5 mm, ↑ (2,82 g.); 2,90 g., 20 mm, ↓ (2,94 g.); 3,76 g., 19 mm, ⚡ (3,71 g.) RIC 16, 235-236.

438-439. 3,78 g., 19,5 mm, ↓ (3,83 g.); 2,60 g., 21 mm, ↓ (3,00 g.) RIC 18A, 236-238.

440. 2,84 g., 21 mm, ↑ (2,81 g.) RIC 20, 236-238.

441. 3,58 g., 19 mm, ↑ (3,57 g.) RIC 21, 236-238.

Maximianus Thrax: Maximus

442-443. 2,86 g., 21 mm, ↑ (2,85 g.); 3,11 g., 21 mm, ↑ (3,15 g.) RIC 3, 235-236.

Gordianus I

444. 3,18 g., 21 mm, ↑ (3,19 g.) RIC 4, 238.

Balbinus

445. 3,14 g., 20,5 mm, ↓ (3,15 g.) RIC 7, 238.

Pupienus

446. 2,70 g., 20 mm, RIC 4, 238.

Gordianus III

447-452. 3,66 g., 22,5 mm, ⚡ (3,63 g.); 4,29 g., 22,5 mm, ↓ (4,24 g.); 4,36 g., 22 mm, ↑ (4,35 g.); 4,41 g., 22 mm, ⚡ (4,36 g.); 4,70 g., 22,5 mm, ↑ (4,61 g.); 5,20 g., 21,5 mm, ↑ (5,14 g.) RIC 1, 238-239, antoninieni.

453-461. 4,14g., 24,5mm, ↑(4,15g.); 4,32g., 23,5mm, ↓ (4,31g.); 4,32g., 22,5mm, ↑(4,32g.); 4,35g., 22,5 mm, ↑ (4,33 g.); 4,41 g., 24 mm, ↓ (4,40 g.); 4,50 g., 22 mm, ↓ (4,49 g.); 4,72 g., 22mm, ↑ (4,70 g.); 5,02 g., 24 mm, ↑ (4,95 g.); 5,14 g., 23 mm, ↓ (5,12 g.) RIC 2, 238-239, antoninieni.

462-464. 4,48 g., 23 mm, ↓ (4,50 g.); 4,51 g., 23 mm, ↓ (4,54 g.); 4,92 g., 23,5 mm, ↓ (4,90 g.) RIC 3, 238-239, antoninieni.

465-466. 4,08 g., 22 mm, ↓ (4,10 g.); 4,27 g., 21,5 mm, ↓ (4,26 g.) RIC 4, 238-244, antoninieni

467-472. 3,59g., 21mm, ↑ (3,58g.); 3,83g., 22,5mm, ⚡ (3,29g.); 4,88g., 22,5mm, ↑ (4,92g.); 4,01g., 23mm, ↓ (3,99g.); 4,49g., 22mm, ↑ (4,49g.); 5,00g., 22mm, ↑ (5,05g.) RIC 5, 238-239, antoninieni.

473-476. 4,15 g. 22,5 mm, ↑ (4,13 g.); 4,31 g., 24,5 mm, ↑ (4,25 g.); 4,71 g., 23,8 mm, ↑ (4,69 g.); 4,83 g., 21 mm, ⚡ (4,79 g.) RIC 6, 239, antoninieni.

477. 4,30 g., 21,7 mm, ↓ (4,27 g.) RIC 16, 239, antoninian.

478. 4,11 g., 22 mm, ↑ (4,14 g.) RIC 18, 239 ? antoninian.

479-481. 4,19 g., 23,5 mm, ↓ (4,17 g.); 4,76 g. 21 mm, ↑ (4,74 g.); 5,10 g., 23 mm, ↓ (5,07 g.) RIC 20, 239 ? antoninieni.

482-485. 3,66 g., 22 mm, ↑ (3,67 g.); 4,67 g., 22 mm, ↑ (4,63 g.); 4,69 g., 22,5 mm, ↓ (4,69 g.); 5,01 g., 23 mm, ↑ (5,04 g.) RIC 32, 239 ? antoninieni.

486-487. 4,39 g., 22 mm, ↑ (4,34 g.); 5,50 g., 22,5 mm, ↓ (5,52 g.) RIC 34, 240, antoninieni.

488.-493. 3,65 g., 22 mm, ↑ (3,65 g.); 3,91 g., 23 mm, ⚡ (3,93 g.); 4,13 g., 23mm, ↑ (4,12 g.); 4,44 g., 22 mm; 4,76 g., 21 mm, ↑ (4,78 g.); 5,14 g., 22 mm, ↓ (5,17 g.) RIC 35, 240, antoninieni.

494.-496. 3,12 g., 22 mm, ↑ (3,90 g.); 3,69 g., 22 mm, ↓; 5,30 g., 22 mm, ↑ (5,34 g.) RIC 36, 240, antoninieni.

497.-498. 4,50 g., 23,5 mm, ⚡; 4,69 g., 23 mm, ↓ (4,67 g.) RIC 37, 240, antoninieni.

499.-500. 3,99 g., 22 mm, ↑ (4,04); 4,30 g., 22,5 mm, ⚡ (4,30 g.) RIC 38, 240, antoninieni.

501.-509. 3,72 g., 23,5 mm, ↓ (3,67 g.); 4,15 g., 22 mm, ↓ (4,22 g.); 4,18 g., 21,5 mm, ↑ (4,16 g.); 4,18 g., 23 mm, ↑ (4,16 g.); 4,20 g., 23,5 mm; 4,32 g., 22 mm; 4,38 g., 23 mm, ↓ (4,03 g.); 4,69 g., 22 mm, ⚡ (4,69 g.); 5,25 g., 22 mm, ↓ (5,25 g.) RIC 39, 240, antoninieni.

510.-513. 3,61, 23 mm, ↑ (3,59 g.); 4,29 g., 23,5 mm, ⚡ (4,30 g.); 4,32 g., 23,5 mm, ↑ (4,25 g.); 4,75 g., 22 mm, ↑ (4,60g.) RIC 51, 240, antoninieni.

514.-517. 4,20 g., 21,5 mm, ↓ (4,22 g.); 4,77 g., 23 mm, ⚡ (4,80 g.); 5,42 g., 23,5 mm, ↓ (5,45 g.); 5,49 g., 23 mm, ↑ RIC 53, 240, antoninieni.

518. 4,65 g., 22 mm, ↓ (4,64 g.) RIC 54, 240, antoninian.

519.-521. 4,13 g., 22 mm, ↓ (4,05 g.); 4,30 g., 22 mm, ↑; 5,25 g., 23 mm, ↓ (5,25 g.) RIC 63, 240, antoninieni.

522. 4,44 g., 24 mm, ↗ (4,45 g.) RIC 64, 240 antoninieni.

523.-529. 3,86 g., 22 mm, ↑ (3,92 g.); 4,07 g., 23,5 mm, ↑ (4,04 g.); 4,16 g., 21 mm, ↓ (4,18 g.); 4,40 g., 23 mm, ↓ (4,35 g.); 4,61 g., 23 mm, ↑ (4,61 g.); 5,31 g., 23 mm, ↑ (5,33 g.) RIC 65, 240, antoninieni.

530.-534. 4,02 g., 22,5 mm, ↓ (4,04 g.); 4,17 g., 22 mm, ↓ (4,25 g.); 4,22 g., 23 mm, ↓ (4,20 g.); 4,70 g., 22 mm, ↑ (4,69 g.); 5,48 g., 23 mm, ↑ (5,50 g.) RIC 67, 240, antoninieni.

535.-536. 4,25 g., 22,5 mm, ↓ (4,23 g.); 4,34 g., 22 mm, ↑ (4,32 g.) RIC 68, 240, antoninieni.

537.-538. 4,67 g., 24 mm, ↓; 4,79 g., 22 mm, ↓ (4,79 g.) RIC 69, 240.

539. 4,67 g., 22,5 mm, ↓ (4,69 g.) RIC 70, 240 ? antoninieni.

540.-541. 4,34 g., 22 mm, ↓ (4,35 g.); 4,39 g., 23 mm, ↑ (4,39 g.) RIC 71, 240 ? antoninieni.

542.-544. 2,79 g., 21 mm, ⚡ (2,79 g.); 3,04 g., 20,5 mm, ↑ (3,00 g.); 3,97 g., 20 mm, ↓ (4,00 g.) RIC 81, 240.

545.-563. 3,64 g., 22 mm, ↑ (4,60 g.); 3,89 g., 22 mm, ⚡ (3,87 g.); 3,89 g., 22 mm, ⚡ (3,98 g.); 4,00 g., 22 mm, ↑ (3,92 g.); 4,19 g., 21 mm, ↑ (4,15 g.); 4,22 g., 22,5 mm, ↓ (4,20 g.); 4,34 g., 22,5 mm, ↓ (4,32 g.); 4,37 g., 22,5 mm, ↓ (4,32 g.); 4,49 g., 22 mm, ↓ (4,50 g.); 4,55 g., 23 mm, ↑ (4,48 g.); 4,60 g., 22 mm, ↑ (4,61 g.); 4,64 g., 23 mm, ↑ (4,59 g.); 4,65 g., 22,5 mm, ↗ (4,62 g.); 4,67 g., 23 mm, ↓ (4,62 g.); 4,73 g., 23 mm, ↑ (4,71 g.); 4,86 g., 21 mm, ↓ (4,77 g.); 4,98 g., 22,5 mm, ↑ (5,02 g.); 5,06 g., 23 mm, ⚡ (5,01 g.); 5,16 g., 25 mm, ↓ (5,13 g.) RIC 83, 241-243, antoninieni.

564.-577. 3,18 g., 23 mm, ⚡ (3,08 g.); 3,88 g., 22 mm, ↑ (3,85 g.); 3,88 g., 23,5 mm, ↑ (3,83 g.); 4,05 g., 21 mm, ↑ (4,06 g.); 4,07 g., 23 mm, ↓ (4,04 g.); 4,11 g., 23 mm, ↑ (4,08 g.); 4,17 g., 23 mm, ↑ (4,17 g.); 4,19 g., 23 mm, ↓ (4,15 g.); 4,29 g., 21,5 mm, ↓ (4,29 g.); 4,31 g., 22,5 mm, ↓ (4,30 g.); 4,55 g., 22,5 mm, ↓; 4,66 g., 22 mm, ↓ (4,52 g.); 5,25 g., 22mm, ↓; 5,27 g., 22,5 mm, ↓ (5,09 g.) RIC 84, 241-243, antoninieni.

578.-589. 3,90 g., 21,5 mm, ↑ (4,00 g.); 3,95 g., 22 mm, ↓ (3,99 g.); 4,14 g., 23 mm, ↑ (4,15 g.); 4,16 g., 24 mm, ↑ (4,13 g.); 4,33 g., 23 mm; 4,51 g., 24 mm, ↑ (4,53 g.); 4,59 g., 22 mm, ↑ (4,54 g.); 4,82 g., 23 mm, ↓ (4,89 g.); 4, 92 g., 22 mm, ↑ (4,98 g.); 4,97 g., 22 mm, ↑ (4,97 g.); 5,44 g., 22,5 mm, ↓ (5,50 g.) RIC 86, 241-243, antoninieni.

590.-597. 3,92 g., 21 mm, ↓ (3,93 g.); 4,02 g., 22 mm, ↓ (4,02 g.); 4,09 g., 22 mm, ⚡ (4,05 g.); 4,19 g., 24 mm; 4,20 g., 22,5 mm, ↓ (4,20 g.); 4,54 g., 22,5 mm; 4,60 g., 24 mm, ↗ (4,16 g.); 4,62 g., 22 mm, RIC 88, 241.-243., antoninieni.

598.-605. 3,75 g., 23 mm, ↑ (3,74 g.); 4,01 g., 22,5 mm, ↓ (3,98 g.); 4,19 g., 23 mm, ↑ (4,19 g.); 4,36 g., 22,5 mm, ↓ (4,34 g.); 4,49 g., 23 mm, ↗ (4,44 g.); 4,55 g., 23 mm, ↑ (4,55 g.); 5,03 g., 22,5 mm, ↓ (5,08 g.) RIC 89, 241-243, antoninieni.

606.-607. 4,22 g., 23 mm, ↑ (4,60 g.); 4,58 g., 23 mm, ↑ (4,51 g.) RIC 91, 241-243, antoninieni.

608.-616. 3,62., 22 mm, ↑ (3,59 g.); 3,86 g., 25 mm, ↓ (3,84 g.); 4,04 g., 22,5 mm, ↑ (3,99 g.); 4,26 g., 23 mm, ↑; 4,30 g., 22,5 mm, ↑ (4,22 g.); 4,31 g., 23 mm, ↑ (4,24 g.); 4,39 g., 22 mm, ↑ (4,34 g.); 4,56 g., 23 mm, ↑ (4,55 g.); 4,86 g., 22,5 mm, ↑ (4,84 g.) RIC 92, 241-243, antoninieni.

617.-622. 3,95 g., 23 mm, ↓ (3,90 g.); 4,21 g., 22,5 mm, ↓ (4,16 g.); 4,40 g., 22 mm, ↑ (4,39 g.); 4,51 g., 22,5 mm, ↓ (4,35 g.); 4,55 g., 23,5 mm, ↑ (4,60 g.); 5,16 g., 24 mm, RIC 93, 241-243, antoninieni.

623. 3,67 g., 22 mm, ↑ (3,64 g.) RIC 94, 241-243, antoninian.

624.-638. 3,49 g., 22,5 mm, ↗; 3,50 g., 22,5 mm, ↓ (3,47 g.); 3,74 g., 23 mm, ↗ (3,76 g.); 3,86 g., 22,5 mm, ↑ (3,83 g.); 3,95 g., 22,5 mm, ↓ (3,98 g.); 4,09 g., 23,5 mm, ⚡ (3,97 g.); 4,06 g., 22,5 mm, ↑ (4,07 g.); 4,10 g., 23 mm, ⚡ (4,07 g.); 4,18 g., 21 mm, ↑ (4,09g); 4,29g., 25mm, ↓ (4,19g); 4,37g., 22mm, ↑ (4,34g); 4,39g., 22mm, ↗ (4,36g); 4,73g., 22,5mm, ↓ (4,71g); 4,77g., 22,5mm, ↓ (4,74g); 5,09g., 23,5mm, ↗ (5,06g), RIC 95, 241-243, antoninieni.

639-649. 2,56g., 20mm, ↑ (3,00g); 2,84g., 21mm, ↓ (2,89g); 2,87g., 21mm, ↑ (2,87g); 3,02g., 20mm, ↑ (3,10g); 3,18g., 21mm, ↑ (3,15g); 3,31g., 21mm, ↓ (3,30g); 3,40g., 21mm, ↓ (3,45g); 3,40g., 21mm, ↓ (3,40g); 3,46g., 21mm, ↓ (3,42g); 3,75g., 22mm, ↓ (3,75g); 3,79g., 20mm, ↑ (3,84g), RIC 111, 241-243.

650-653. 2,77g., 19,5mm, ↑ (2,74g); 2,90g., 21mm, ↓ (2,90g); 3,10g., 21mm; 3,17g., 20mm, ↓ (3,15g) RIC 112, 241-243.

654-656. 3,09g., 21mm, ↓ (3,05g); 3,29g., 21mm, ↓ (3,24g); 3,40g., 20mm, ↘ (3,40g) RIC 113, 241-243.

657-661. 3,04g., 20mm, ↓ (3,04g); 3,40g., 20mm, ↑ (3,44g); 3,45g., 20mm, ↑ (3,44g); 4,25g., 21mm, RIC 114, 241-243.

662-663. 2,76g., 20,5mm, ↑ (2,80g); 2,85g., 21mm, ↑ (2,86g), RIC 115, 241-243.

664-670. 2,88g., 20,5mm, ↓ (2,88g); 2,98g., 20mm, ↓ (3,02g); 3,17g., 21mm, ↓ (3,12g); 3,20g., 20mm, ↓ (3,23g); 3,23g., 21mm, ↓ (3,20g); 3,32g., 21mm, ↑ (3,31g); 3,45g., 22mm, ↑ (3,45g) RIC 116, 241-243.

671-673. 2,81g., 20mm, ↓ (2,81g); 2,90g., ↑ (2,90g); 2,94g., 21mm, ↓ (2,90g) RIC 127, 241.

674-682. 2,90g., 21mm, ↘ (2,90g); 3,10g., 21,5mm, ↘ (3,10g); 3,17g., 20mm, ↘ (3,14g); 3,19g., 21mm, ↘ (3,19g); 3,20g., 21mm, ↓ (3,21g); 3,24g., 21mm, ↓ (3,24g); 3,34g., 20mm, ↑ (3,35g); 3,45g., 20mm, ↓ (3,49g); 3,70g., 20mm, ↑ (3,70g) RIC 129, 241.

683-687. 3,04g., 20mm, ↓ (3,00g); 3,12g., 20mm, ↙ (3,10g); 3,22g., 21mm, ↑ (3,20g); 3,27g., 21mm, ↓ (3,25g); 3,90g., 21mm, ↑ (3,90g) RIC 129A, 241.

688-696. 2,68g., 20mm, ↓ (2,73g); 2,74g., 20,5mm, ↑ (2,74g); 2,90g., 20mm, ↓ (2,90g); 3,02g., 22mm, ↓ (3,02g); 3,29g., 20mm, ↑ (3,25g); 3,37g., 20mm, ↑ (3,35g); 3,64g., 20mm, ↓ (3,60g) RIC 130, 241.

697-702. 2,87g., 19mm, ↓ (2,85g); 2,99g., 21mm, ↓ (2,90g); 3,08g., 21,5mm, ↑ (3,10g); 3,17g., 20mm, ↙ (3,15g); 3,21g., 21mm, ↑ (3,20g); 3,29g., 21mm, ↙ (3,30g) RIC 131, 241.

703-707. 4,14g., 23mm, ↓ (4,11g); 4,31g., 23mm, ↑; 4,66g., 23mm, ↓ (4,65g); 4,71g., 23mm, ↙ (4,63g); 4,81g., 21,5mm, ↑ (4,83g) RIC 140, 243-244, antoninieni.

708-709. 3,97g., 24mm, ↗ (3,87g); 4,53g., 24mm, ↙ (4,52g) RIC 142, 243-244, antoninieni.

710-713. 4,07g., 23mm, ↑ (4,05g); 4,31g., 21mm, ↓ (4,25g); 4,60g., 23mm, ↓ (4,39g); 4,92g., 23mm, ↑ (4,90g) RIC 143, 243-244, antoninieni.

714-715. 4,65g., 23mm, ↙ (4,62g); 4,70g., 24mm, ↓ (4,69g) RIC 145, 243-244, antoninieni.

716. 4,74g., 22,5mm, ↓ (4,72g) RIC 146, 243-244, antoninian.

717-718. 3,98g., 22mm, ↓ (3,97g); 4,66g., 23mm, RIC 147, 243-244, antoninieni.

719-722. 3,30g., 22,5mm, ↑ (3,30g); 4,06g., 22,5mm, ↑; 4,71g., 23mm, ↓ (4,70g); 5,03g., 23mm, ↓ (5,05g) RIC 148, 243-244, antoninieni.

723-724. 3,54g., 24mm, ↑ (3,55g); 4,73g., 24,5mm, ↓ (4,70g) RIC 150, 243-244, antoninieni.

725-731. 3,99g., 24mm, ↑ (3,99g); 4,00g., 23,7mm, ↓ (4,00g); 4,05g., 23,5mm, ↙ (4,15g); 4,13g., 24mm, ↙ (4,00g); 4,17g., 24,5mm, ↙ (4,15g); 4,46g., 24mm, ↓ (4,55g); 5,35g., 22,5mm, ↑ (5,36g) RIC 151, 243-244, antoninieni.

732-734. 3,72g., 23mm, ↑ (3,63g); 4,47g., 23mm, ↓ (4,50g); 5,01g., 23,5mm, ↓ (5,00g) RIC 153, 243-244, antoninieni.

735-737. 4,42g., 24mm, ↑ (4,29g); 4,25g., 24mm, ↑ (4,25g); 4,50g., 22,5mm, ↑ (4,50g) RIC 154, 243-244, antoninieni.

738-740. 4,18g., 23mm, ↑ (4,14g); 4,31g., 23mm, ↑ (4,34g); 4,68g., 22,5mm, ↓ (4,29g) RIC 156, 243-244, antoninieni.

741. 3,81g., 21mm, ↑ (3,82g) RIC 183, 138-139, Antiohia, antoninian.

742. 4,65g., 21mm, ↓ (4,61g) RIC 209, Antiohia, antoninian.

743-748. 3,65g., 24mm, ↓; 3,85g., 24mm, ↓ (3,84g); 3,90g., 22mm, ↓ (3,90g); 3,96g., 23mm, ↓ (3,99g); 4,76g., 23mm, ↑ (4,79g); 5,50g., 23mm, ↓ (5,51g) RIC 213, 242-243, Antiohia, antoninieni.

749-750. 4,24g., 21,5mm, ↓ (4,25g); 4,81g., 23mm, ↓ (4,80g) RIC 216, 242-244, Antiohia, antoninieni.

751. 4,45g., 23mm, ↑ RIC 221, antoninian.

Filipus I

752-754. 4,29g., 23,5mm, ↑ (4,29g); 4,40g., 22mm, ↙ (4,69g); 4,53g., 23mm, ↑ (4,54g) RIC 32b, 244-247.

755-764. 4,09g., 23mm, ↖ (4,00g); 4,22g., 23mm, ↓ (4,21g); 4,26g., 23mm, ↘ (4,20g); 4,38g., 23mm, ↑ (4,37g); 4,44g., 21,5mm, ↓ (4,43g); 4,51g., 22mm, ↑ (4,49g); 4,54g., 23mm, ↑ (4,54g); 4,59g., 23mm, ↑ (4,59g); 4,61g., 22,5mm, ↘ (4,61g) RIC 36b, 244-247.

765-771. 4,16g., 23mm, ↓ (4,14g); 4,21g., 23mm, ↑ (4,29g); 4,45g., 23mm, ↑ (4,44g); 4,51g., 23mm, ↓ (4,49g); 4,54g., 23,5mm, ↓ (4,54g); 4,61g., 23mm, ↘ (4,59g); 4,59g., 23mm, ↑ RIC 41, 244-247.

772-775. 4,24g., 22,5mm, ↓ (4,24g); 4,58g., 24mm, ↑ (4,59g); 4,93g., 23mm, ↓ (4,94g) RIC 46b, 244-247.

776-779. 4,48g., 24mm, ↓ (4,44g); 4,71g., 23mm, ↙ (4,67g); 4,84g., 23,5mm, ↙ (3,86g); 5,34g., 24mm, ↓ (5,14g) RIC 49b, 244-247.

780-792. 4,13g., 23mm, ← (4,14g); 4,15g., 24,5mm, ↑ (4,14g); 4,24g., 22,5mm, ↑ (4,22g); 4,33g., 23mm, ↑ (4,31g); 4,33g., 22mm, ↙ (4,60g); 4,37g., 24mm, ↙ (4,40g); 4,46g., 22mm, ↙ (4,46g); 4,49g., 22mm, ↙ (4,49g); 4,68g.,

23,5mm, ↑ (4,68g); 4,69g., 25mm, ↓ (4,69g); 4,38g., 24mm, ↑ (4,39g); 4,67g., 23mm, ↗ (4,67g); 4,72g., 23,5mm, → (4,70g) RIC 53, 244-247.

793-794. 4,09g., 21,5mm, ↘ (4,09g); 4,40g., 23mm, RIC 69, Antiochia.

795. 4,18g., 22mm, ↓ (4,14g) RIC 70, Antiochia.

796. 4,78g., 23,5mm, ↑ RIC 85, Antiochia.

Filip I: Otacilia

797. 4,32g., 24,5mm, ↓ (4,67g) RIC 120b, 244-246.

798. 4,74g., 23,5mm, RIC 121, 244-246.

799. 4,42g., 23,5mm, ↓ (4,45g) RIC 123b, 244-246.

Filip I: Filip II

800. 4,19g., 23mm, ↑ (4,14g) RIC 221, 244-246.

THE MONETARY THESAURUS FROM GALICEA MARE, DOLJ, BELONGING TO THE PERIOD OF THE ARABIAN PHILLIP

Abstract

The thesaurus was discovered in 1961 at Galicea Mare, Dolj. Eight hundred Roman Imperial, coins were recollected (500 denari and 300 antoniuses) which are kept in the collection of Oltenia Museum.

The thesaurus belongs to the period included between the years 153-244-247, after the year 247, emission of the Roman Emperor Antonius Pius till the reign of the Emperor Phillip the Arabian. It was birrised because of the invasion of the Goths in the years 249-251.

The important discovery in he placed at 10 hilometters far auay from Aquensia (Cioroiu Nou), one of the most important settlements of the Roman Period.

O hotărâmicie de la Constantin Mihail Cehan Racoviță din anul 1756

Ion Pătrașcu

Sunt cunoscute două hrisoave ale domnitorului moldovean Constantin Mihail Cehan Racoviță, privitoare la moșile din județul Târnăveni. Primul dintre acestea este dat la 1753 și se referă la "milbina" lui Nicolae Ciorovenghi cu 600 stânjeni. Al doilea, din același an, dăruiește 2540 de stânjeni din moșia târgului Tecuci unei mănăstiri din Focșani.

Documentul inedit de mai jos, din 1756, este o hotărâmicie a moșiei Rășăși, Hrubeni și Cosmești din același ținut, prin care se întărește proprietatea episcopiei de Huși. El prezintă un interes deosebit, mai ales, filologic și literar.

Dintre denumirile geografice de localități, indicate ca puncte de reper în documentul respectiv, "Marele dicționar geografic" (George Ivan Lahurvan ș.a., București, Socer, 1902) nu reproduce decât pe cea de "Cosmești" (p. 670) și pe cea de "Răbulești-Hrubeni" (p. 748), iar "Handbook" (A. Scobel, Leipzig, 1908) pe cea de "Bursuci" (129/130, G.3, p. 26). Dimitrie Froneșcu ("Dicționar topografic și științific", 1872, p. 81 și 136) amintește denumirile "Cosmești" și "Bursuci".

Interesante sunt și numele membrilor divanului, ca și cele câteva nume de hotărânici, dintre care impresionează mai ales, vechiul "Ioan Pravilă". Rețin atenția și cuvinte precum ar fi "dreptește" sau "mășinoși" (pentru "drept înainte" și "proprietarii ai moșiei"). Documentul este scris cu o grafie aleasă, în roșu și negru, de către "cămărașul de izvoade" Tănase Măcărescul.

În prezent, documentul se află în posesia mea, provenind din colecția preot Constantin Brânzei.

Iată conținutul documentului:

"Io. Constantin Mihail Cehan Racoviță Vodă (ș.c.l.):

Faceam știre cu acest ispisoc a domniei mele ca tot cins pre dînsul va căuta sau cetind pre el va asculta că iată viind înaintea domniei mele: și dînsule a cinstiții și credincioșii boieri domniei mele cei mari a divanului sfinția sa de Dumnezeu iubitorul cinstit părintele și rugătorul nostru episcopul de Huși Kir Inochentie au arătat mărturie hotărâmică de la credincioșii boieri noștri Mihălahe Cehan bi vel med (elnican) i Grigoraș Agărăciu vornicul de poartă din anii 7264 iulie 25 scriind că din porunca domniei mele ce li-am scris carte au mersu la moșia sfinții episcopi anume Rășăși și Hrubeni ce sînt tot într-un hotar la Ținutul Fălciului pe apa Prutului poruncindu-le să ca să hotărască acestii moșii pe scrisori ce va avea sfința episcopie și după stăpînire și după mărturie a oameni bătrîni. De vremea ce-au jăluit domniei mele numitul episcop că dîsele ce-au avut episcopie ceali mai multe s-au prăpădit la vremea de nepace cari mergînd la numitele moșii și stîngînd oameni buni anume pre popa Ioan Pravilă de la biserică din Cosmești și pe Constantin Grică și alții au arătat sfinția sa părintele episcopul un ispisoc de la Erimie Movilă vodă din anii 7100 (loc liber) întru care arată că acești moșii sînt date episcopiei de domnia sa iară nu scrie semnele împrejur și-au mai arătat numitul episcop o hotărâmică de la dumnealor Ilie Costache bi vel pah(arnic) și de la Grigoraș Razul bi vel pit(ar) și de la ieromonah Grigorie igumenul de Bursuci întru care scrie că să hotărască satul Hrubeni pe dinjos cu moșie Suleanii a Lupului Costache jib și întii au înscuput într-o piatră ce desparte între Hrubeni și între Suleani care piatră este lângă drumul cel mare de acolo în sus tot pe drumul cel mare pînă în hotarul (loc liber) moșia lui Toader Jora bi vel stol(mic) unde să hotărască capul Rășășilor parte din sus la care hotărât s-au tîmplat și dumnealui Toader Jora față pe care numit boieri întrebîndu-l hotărâmicii de are scrisori au răspuns că n-are scrisori nici hotărâmică deci au ieșit popa Ioan Pravilă

preot bătrîn ca de 65 de ani și-au mărturisit că fiind el pus la cățiva episcopi de Huși deșmariu la ceali moșii Hrubenii și Rășeștii și priimind și Toader Jora că cum va mărturisi popa va fi odihnit și dumnealui fiindcă acest preot l-au fost și duhovnec și-au și șezut pe moșie Jorei au purces preutul de i-au arătat despărțire hotarului și pe unde au arătat preutul pe acolo au pus și hotarnicii pietre hotară despărțind Rășăștii episcopii de cătră moșie Jorăi și-au pus piatră alături cu drumul cel mare dispre Răsărit pe dînsul de o movilă mică de acolo la vale pe podiș spre răsărit pe din jos de niște arii cu gropi într-un pisc au pus piatră deacolo la vale tot spre răsărit piste șesul Prutului în malul Prutului în dreptul unui plop s-au pus piatră hotar și de acolo malul Prutului în jos până în apa Prutului unde să face un cot mare între Prutețe și între apa Prutului care să numește cotul Cărăușului nu mai este tot din hotarul Rășăștilor și de acolo apa Prutului în jos până în gura Prutețului ce să numește Purce și de acolo malul Prutețului jos până la mijlocul Prutețului unde s-au găsit piatră de hotar pusă de Ilie Costache pah(arnic) care hotărăște între Suleani și între Hrubenii episcopii și de acolo dreptește spre apus s-au mai aflat două pietre hotară până supt dial pusă tot de hotarnicii păh(arnicului) Ilie Costache și deasupra în dial alături cu drumul cel mare din vale de drum în pietra ce este pusă iarăși de Ilie Costache pah(arnic) de unde au început a hotără și așa au încheiat tot hotarul acestor două moșii a episcopii Hrubenii și Rășăștii așîdere au mai arătat sfinția sa numitul episcop că mai au sfînta episcopie trei cuturi de moșie ce să numesc Prutețe piste apa Prutului dispre Lăpușna pe unde au îmblat Prutul de vac și mutîndu-să Prutul au rupt din moșie Rășăștilor de s-au făcut aceale coturi și mergînd numiții hotarnici acolo au cunoscut că adevărat sînt rupte acești coturi din hotarul Rășăștilor s-au dat malul dispre ținutul Fălciului ca să-l stăpîniască episcopie iară malul dispre ținutul Lăpușnii va fi stîpînit dispre alți razeși ce vor fi adevărați moșinași drept aceia și domniia mea după alegere și hotărare aceasta am întărit stăpînire sfintii episcopii ca să-i fie și de la domniia mea drepte ocini și moșii și ispisoc de miluire și de întăritură cu tot vinitul lor și cu toate hotarale ce s-au pus neclătît nerușît nicio dănăoară în veac și cătră aceasta este credința domnii mele de mai sus scris Io Costandin Mihail Tihan Racoviță voievod și credința veliților boieri dumnialor Ion Bogdan vel logof(ăt) Manolache Costache vel vor(nic) de Țara de Jos Iordache Balșe vel vor(nic) de Țara de Sus Dumitrașco Pălad vel vist(iernic) Vasilie Razul Hat(man) I părcălab Sucevii Vasilie Rusăi vel spăt(ar) Ion Cantacuzino vel ban Constandin Sturzea vel pah(arnic) Iordache Costache vel stol(nic) Iordache Bălăsache vel cămenar Iordache Hrisoscul leo vel comis și credința tuturor boierilor a mare și mici scrisu-s-au de Tanasie Măcărescul biv cămăraș de izvoade în Iași 7264 săptembrie 1".

Este necesar să subliniem menționarea vechii instituții românești, cu funcții juridice, a "oamenilor buni", precum și cazul unic, al "popii Ioan Pravilă, preot bătrîn", care constituie, în lumea satelor moldovene, singura "pravilă".

De asemenea, rog pe cititorii revistei noastre să aprecieze frumusețea limbii române și cursivitatea textului reprodus, care constituie, desigur, o mândrie a "biv-cămărașului de izvoade" de la Iași, Tănăsie Măcărescul.

UN DOCUMENT DU XVIII-ÈME SIÈCLE

Résumé

Le document, reproduit et analysé, provénu de la chancellerie du prince roumain Constantin Cehan Racoviță, est une véritable plaidorie pour la beauté de la langue roumaine parlée en Moldavie, les temps anciens. Il présente aussi un special intérêt historique et juridique, faisant partie de la collection de l'auteur de l'article. La transcription appartient au pr. D. Bălașa.

Documente necunoscute despre familia Vladimirescu

Aurelia Florescu

Registrele de stare civilă ale orașului Craiova, păstrate la Arhivele Naționale din Craiova, menționează în sec. al XIX-lea (1832-1894) câteva familii cu numele VLADIMIRESCU, necunoscute din studiile ce s-au publicat. Una din ele își are obârșia în Vladimirii Gorjului, localitatea despre care se știe că acolo s-a născut conducătorul revoluției de la 1821, TUDOR VLADIMIRESCU.

Pentru a putea fi studiate, actele referitoare la această ramură sunt prezentate, succint, în cele ce urmează.

1. Certificat de deces din data de 19 iunie 1872, al lui NICOLAE VLADIMIRESCU, în vârstă de 80 de ani, proprietar, căsătorit cu ELENA, în vârstă de 60 de ani. Locuiau în strada Sf. Spiridon nr. 962. Actul este semnat de Thoma Dobrotescu, proprietar, în vârstă de 30 ani și de Grigorie D. Livezeanu, funcționar, de 23 ani.

2. Certificat de deces, din data de 19 septembrie 1847, pe numele " ELENCA, fiica Dumnealui sârdarului Nicolae Vladimirescu" din suburbia Episcopia.

3. Certificat al unei căsătorii ce a avut loc la Craiova, în data de 13 februarie 1870, între IOAN VLADIMIRESCU, proprietar, de 44 ani, fiul lui Nicolae și al Mariei Vladimirescu, proprietari, cu domiciliul în Craiova, suburbia Sf. Spiridon și DOBROTESCU ARISTIȚA, de 17 ani, fiica lui Ioan și a Smarandei, cu domiciliul în suburbia Sf. Apostoli.

4. Sentința civilă nr. 71 din data de 3 martie 1873, pronunțată de Tribunalul jud. Dolj, prin care se hotărăște rectificarea numelui de Elena cu acela de Maria Vladimirescu, în urma greșelii constatate privind pe mama lui Ioan, fiul lui Nicolae Vladimirescu. Este transcrisă în Registrul stării civile de la Primăria Craiova.

5. Sentința civilă nr. 36 din anul 1880 pronunțată de curtea de Apel Craiova prin care se desființează căsătoria dintre Vladimirescu Ioan și Aristița născută Dobrotescu. Este transcrisă în Registrul stării civile de la Primăria Craiova.

6. Certificat de căsătorie ce a avut loc la Craiova, în data de 25 mai 1882, între VLADIMIRESCU VASILE, fiul lui Ioan și al Constantinei, născut în anul 1861, în comuna Vladimir, plasa Gilort, județul Gorj, cu domiciliul în Craiova, suburbia Sf. Apostoli și MARIN MARIA, în vârstă de 19 ani, domiciliată în comuna Cârcea județul Dolj, fiica lui Ioan și a Pătrei.

7. Certificat de deces, din data de 23 octombrie 1890, al lui IOAN VLADIMIRESCU, în vârstă de 60 de ani, născut în comuna Vladimir, județul Gorj, fiul lui Nicolae și al Ilincăi Vladimirescu, domiciliat în Craiova, strada Militarilor nr. 49, suburbia Harșu. Este semnat, ca martor, de către fiul său, Vasile Vladimirescu, în vârstă de 30 ani.

În baza informațiilor oferite de actele prezentate, se poate stabili că VLADIMIRESCU NICOLAE, domiciliat în Craiova, suburbia Sf. Spiridon, s-a născut în anul 1792 și a decedat în anul 1872, la Craiova. A fost căsătorit de două ori, cu Maria și mai apoi cu Elena. A avut cel puțin doi copii, pe Ioan, și pe Elenca. Avea locuință și în comuna Vladimir județul Gorj iar în Craiova, pe strada Militarilor¹, unde locuia fiul său Ioan.

Prezența la Craiova, a acestei ramuri a familiei, este atestată și de alte documente. **Registrele de stare civilă** îi prezintă pe Maria și Nicolae Vladimirescu, în calitate de nași ai tinerilor căsătoriți Gheorghe sin Diaconu Constantin și Maria sin Matei Ceaușu, la 8 noiembrie 1842, cărora le-au botezat și pe cei doi copii născuți în anii 1844 și 1845. La 31 octombrie 1861 sârdarul Nicolae Vladimirescu și Maria, soția sa, cununau, la biserica Sf. Spiridon din Craiova pe Nicolae Zătreanu fiul lui Dimitrie, cu Maria Cesleniu, fiind vecini, dar, probabil, și rude². Fiul lui Nicolae Vladimirescu, Ioan, cununa, la 14 ianuarie 1840, pe Nicolae sin Milcu Tutanu, din comuna Slăvuța, cu Dumitrana, iar în anii 1845 și 1847 îi boteza pe copiii familiei Ioan și Zoia Prejbeanu din Craiova. În anul 1868, Vladimirescu N. Ioan semna, în calitate de martor, certificatul de deces al lui Gheorghe, fiul pictorului Costache Petrescu, cu care era vecin, locuind împreună în suburbia Sf. Spiridon din Craiova.

Câteva documente păstrate la Arhivele Naționale din Craiova, îl prezintă pe Nicolae Vladimirescu cu rangurile de pitar și serdar, angajat al Episcopiei Râmnicului, pentru a-i apăra interesele în diferite pricini³. Un document menționează că, în anul 1844 la 27 iunie, serdarul Nicolae Vladimirescu a cumpărat un loc de casă în mahalaua Sf. Spiridon din Craiova, cu 1100 lei de la Maria Văduva⁴. Pe acest loc s-a înălțat casa în care a locuit din acel moment și care a rezistat timpului. Se află pe actuala stradă Vasile Conta la nr.24, fostă strada Sf. Spiridon cu nr. 16. În anul 1916 această casă devenise proprietatea avocatului Mihail Angiulescu. Într-un împrumut pe care avocatul l-a contractat, imobilul a fost ipotecat, iar actul respectiv păstrează învecinările de atunci: "la nord, în față, cu strada Sf. Spiridon pe o fațadă de 19 m; la sud, în fund, cu altă proprietate a D-lui M. Angiulescu, pe o latură de 15 m 60 cm; la est, în stânga, cu proprietatea D-lor Costică Bădulescu, Mihail Oromolu și Andrei Pascu, pe o latură în linie frântă de 37m 50 cm; la

¹ Strada s-a numit ulterior Buciumu'ui, iar în prezent, partea din ea unde a fost casa cu nr. 49 se numește N. Iorga. Casa a fost demolată în jurul anului 1985, în baza unui plan de sistematizare.

² Casa familiei Zătreanu există și în prezent pe strada Vasile Conta la nr. 37, locuită de urmașii care poartă numele Mutilă. Mai înainte strada se numea Sf. Spiridon și casa era la nr.27.

³ Arh. Naț. Craiova, *Fond Documente*, P. LXI, f. 30.

⁴ *Ibidem*, P.LIV, f. 22.

vest, în dreapta, cu proprietatea preotului Marin Marinescu pe o lungime de 38m".⁵ Mai târziu casa a devenit proprietatea lui Oscar Feldestein, până în jurul anului 1945, când a fost cumpărată de către Garip Hachicovici, bunicul actualului proprietar și locatar, Dan Rădulescu⁶.

În anul 1858 Nicolae Vladimirescu se înscria în listele de alegători din orașul Craiova, pentru deputații Adunării Obștești. Cererea sa aduce informații prețioase privind obârșia familiei și a încadrării ei în societate: "Supt însemnatul având calitățile de proprietar direct prin proprietățile ce am, însă aici în capitală, casă, han, prăvălii și moșie în hotaru Stanomir, plasa Amărăzii, al cărora preți trecând peste suma de 6.000 galbeni, rog Onor Administrație să binevoiască a mă înscrie în lista de alegători aici în oraș, fiind în etate de 66 ani și nație român. N. Vladimirescu"⁷.

Probabil că hanul menționat se afla în suburbia Sf. Apostol, unde locuia fiul său Ioan, atestat în documente cu ocupația de cârciumar. Avea conac în satul Tălpașu din județul Dolj ce a fost moștenit de nepotul său Nicolae de la fiul său Ioan Vladimirescu. Moșia Stanomir este atestată, în anul 1900, ca aparținând de satul Tălpașu, prin actul de arendare de către văduva lui Ioan, Sița I. Vladimirescu⁸ (vezi anexa). A existat și un sat Stanomirești în această zonă, dispărut, atestat într-un document din anul 1641, emis de către Domnitorul Țării Românești, Matei Basarab, descoperit la Craiova și publicat în revista "Arhivele Olteniei"⁹. Această zonă geografică ar trebui studiată, în mod deosebit, ca urmare a unor informații ce le-ar putea oferi în legătură cu familia VLADIMIRESCU¹⁰.

Obârșia comună a lui NICOLAE VLADIMIRESCU și a conducătorului revoluției de la 1821, TUDOR VLADIMIRESCU, dată de localitatea Vladimir din județul Gorj, de la care își trag numele, conduce la concluzia că familiile celor doi sunt înrudite.

Corelarea acestui studiu cu alte documente, multe existând încă necunoscute, în diferite colecții, va putea aduce lumină pentru o perioadă rămasă încă în umbră din istoria țării.

ANEXĂ

Arh. Naț. Craiova, Fond Trib. jud. Dolj, act nr. 2.308 din 21 iunie 1900, l. rom. ,lat.

Sița I. N. Vladimirescu din Craiova arendează D-nei Alexandra Sotir Pascal moșia Stanomiru comuna Tălpașu jud.Dolj, pe trei ani.

Contract de arendare

Subsemnata Sița I. N. Vladimirescu din Craiova, în calitate de tutore legală a minorului meu fiu Nicolae I. Vladimirescu, declar că am arendat Doamnei Alecsandra Sotir Pascal tot din acest orașu Craiova moșia Stanomiru pendinte de comuna Tălpașu plasa Amaradia județul Doljiu, remasă de la defunctul meu soț I. N. Vladimirescu, în întindere de trei sute treizeci stânjini latul și lungimea până în Gemărtălui la hotarul comunei Gheroiu, pământ de muncă, vii și pomi fructiferi precum și toate ecaretele aflate la conacul moșiei adică casă de locuit, magazie, pățul, grajd și șopru.

Termenul arendării este de trei ani cu începere de la 23 aprilie 1902 când acoperă vechiul contract și până la 23 aprilie 1905.

Prețul arenzii este de lei una mie pentru fiecare an plătit în două rate egale, adică cinci sute lei la 23 aprilie 1902 și cinci sute lei la 26 octombriu acel an, urmându-se astfel cu plata din șease în șease luni până la ecspirarea termenului de arendare.

D(oamn)a Alecsandra Sotir este liberă de a cultiva cu orce semănături și pământul de la spatele conacului moșiei pe care a fost pădurea ce i-am vândut-o tot D(umi)sale prin osibit act de vânzare.

Conacul moșiei cu toate dependințele sale-l voi preda Doamnei Sotir cu inventar după care și D(omnia) sa mi-l va preda la ecspirarea termenului în starea în care l-a primit.

Eu Alecsandra Sotir Pascal declar că am luat cu arendă de la D-na Sița I. N. Vladimirescu moșia Stanomiru pendinte de comuna Tălpașu remasă de la defunctul său soț I. N. Vladimirescu cu prețul și în condițiunile stipulate prin acest contract.

Făcut astăzi douăzecișiuna iunie 1900.

Acest contract s-a format în trei ecsamplare luând fiecare parte câte unul, iar celălalt a remas la Tribunalul de Notariat Doljiu.

Alecsandra Sotir Pascal

Sița I. N. Vladimirescu, tutorea legală a minorului meu fiu Nicolae Vladimirescu.

Cuvintele de la rândul 20 sunt adăugate cu scrierea noastră.

DES DOCUMENTS INCONNUS DE FAMILLE VLADIMIRESCU

Résumé

L'auteur présente des documents conservés a Archives Nationaux de Craiova sur la famille VLADIMIRESCU qui s'apparente a celle du dirigeant de l'action révolutionnaire de l'année 1821. Cette branche a l'origine dans la comune Vladimir de département Gorj et le domicile dans la ville Craiova de département Dolj.

⁵ Arh. Naț. Craiova, *Fond Tribunalul jud. Dolj*, act autentic nr. 2.112 din 27 iunie 1914.

⁶ Informații preluate de la Dl. Dan Rădulescu, proprietarul casei, în anul 1998.

⁷ Arh. Naț. Craiova, *Fond. Pref. jud. Dolj*, inv. 105:1858, f. 112.

⁸ *Ibidem*, *Fond Tribunalul jud. Dolj*, act autentic, nr. 2.308 din 21 iunie 1900.

⁹ Document transcris și publicat de Ioan F. Rădulescu din Craiova, în A.O. 1937, p. 374-376.

¹⁰ În baza *Registrelor de stare civilă* ale comunei Vladimir jud. Gorj, Nicolae Vladimirescu este atestat ca fiu al lui Gligorie, boiernaș de neam.

Câteva scrisori inedite ale lui Nicolae Golescu trimise lui Cristian Tell

Vasile Novac

Nicolae Golescu trebuie să fi cunoscut pe Cristian Tell încă din deceniile IV și V ale veacului trecut, în calitate lor comună de ofițeri ai Miliției Naționale. Colaborarea politică, mai ales, în timpul revoluției de la 1848, faptul că au fost colegi în Locotenența Domnască, apoi, în fruntea emigrației române a contribuit și la o apropiere sufletească.

După eșecul conducerii emigrației române de către fosta Locotenență Domnască, drumurile lor politice au început să se despartă. Nicolae Golescu va face parte din gruparea Rosetti - Brătianu, rămânând fidel principiilor liberal-radicală, iar Cristian Tell va evolua spre poziții din ce în ce mai moderate, ajungând să colaboreze cu Partidul Conservator.

Ne vom opri, în intervenția de față, la scrisorile trimise de Nicolae Golescu lui Cristian Tell, în anii 1852-1854, din Atena, Genova, Constantinopol și Paris, epistole aflate în Arhiva Cristian Tell, de la Direcția Generală a Arhivelor Naționale.

Nicolae Golescu sosise la Atena, la sfârșitul anului 1851, atât ca agent al Emigrației Române, cât și ca reprezentant al democraților italieni¹. Deoarece Ștefan Golescu nu era de părere să se schimbe instrucțiunile inițiale date lui Nicolae Golescu, Alexandru G. Golescu insista să se facă lucrul acesta, întrucât, la plecarea fostului locotenent domnesc, exista speranța începerii revoluției în trei luni, ori, acum, nu va putea izbucni, nici în trei ani. De aceea, astăzi, când trebuie păstrat secretul, el considera că vărul său, Nicolae, să fie mai circumspect, pentru a nu-l afla turcii și să caute să se înțeleagă cu grecii despre viitorul țărilor noastre, iar ca agent al Comitetului Italian să nu procedeze ca în cazul declanșării iminente a revoluției².

Scrisorile expediate de către Nicolae Golescu, din Grecia, dau puține știri politice, din prudență, probabil. Din păcate, cea cifrată, adresată lui Ștefan Golescu, nu s-a păstrat³. În schimb, Alexandru C. Golescu, după o vizită făcută lui Nicolae, este entuziasmat de tineretul grec, "care nu vrea să audă, nici de monarhie, nici de vre-un cabinet european" și care lucrează, în colaborare cu emigranții poloni și italieni, la eliberarea popoarelor, "atât de sub dominația Turciei muribunde și inerte, cât și de sub a Rusiei cotropitoare și despotice, pentru formarea unei Confederații a Orientului"⁴. Alexandru G. Golescu consideră că s-a făcut o greșală că s-au neglijat, în propaganda românească, popoarele Turciei Europene: bulgarii, sârbii, macedonenii, albanezii, tesalienii și grecii liberi⁵. De aceea, îi recomandă lui Alexandru G. Golescu ca, după înșănătoșirea lui N. Bălcescu, să vină la Atena, pentru că ar fi mai util decât Nicolae Golescu, "care e prea cunoscut ca să poată acționa în voie". El și fratele său, Radu, sunt gata să-l ajute⁶.

Primele scrisori ale lui Nicolae Golescu către Cristian Tell, expediate din Atena, completează tabloul activității "ateniene" a delegatului româno-italian și aduc dovezi noi despre relațiile lor politice și prietenești. Cele din Genova, Constantinopol și Paris aduc noi contribuții la cunoașterea luptei celor doi prieteni și, mai ales, a contribuției lui Nicolae Golescu la Unirea Principatelor Române.

La 14/26 aprilie 1852 Nicolae Golescu se scuză că nu i-a răspuns la timp, deoarece a început să facă "mici voiajuri împrejurul Atenei, la distanță de două sau trei zile"⁷. Față de părerile confrăților de la Smirna, inclusiv ale lui Tell, Nicolae Golescu preciza: "după a mea părere, mai bine aș dori o nație independentă și cu oareșicare instituții urâte, decât sub jugul alteia, căci cea dintâi lesne să-și prefacă instituțiile sale, când cea de al doilea, anevoie poate scăpa de ghiarele celeilalte, mai cu osebire când cea din urmă va fi tare și mare"⁸. Teologu și Teulescu au plecat în țară, dar li s-a pus condiția să stea un timp, înainte de intrarea în patrie, în afara Franței. Golescu susținea că ei n-ar avea nevoie de o astfel de carantină, "căci nu-i cunosc prea tari în convicțiunile lor". În plus, pentru a putea pleca Teologu de la Paris, Ștefan Golescu i-a garantat plata a 3600 de franci, pe care nu se știe dacă-i va plăti⁹. Nicolae Golescu evocă, nostalgic,

¹ Fotino George, *Din vremea Renașterii Naționale a Țării Românești. Boierii Golesți*, vol. I, Buc., 1939, pag. 192.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, vol. 3, pag. 280-281.

⁴ *Ibidem*, pag. 321.

⁵ *Ibidem*, pag. 292.

⁶ *Ibidem*, pag. 293.

⁷ *Ibidem*, pag. 295.

⁸ *Dir. Gen. a Arh. Naț. Arh. Cr. Tell. dos. Cit. f.1.*

⁹ *Ibidem*, f. 2.

frumusețile feminine ale capitalei franceze: "M-am învățat rău cu grisetele de la Paris, ce curățenie, ce gentilețe, ce frumusețe! Apoi, vorba lor, mâinile lor ..." ¹⁰. Dorește și el să se vadă și o poate face, fiindcă, acum, vaporul oprește, la Smirna. Îl întreabă numai dacă, cu venirea sa acolo, "unde se află și familia lui Eliad, nu ți s-ar face vre-un rău din partea turcilor" ¹¹. Ștefan Golescu i-a scris că Grigore Grădișteanu "s-a făcut ca un leu", când a aflat că ei s-au întâlnit, la Smirna. Încheie cu întrebări despre familia lui Tell și despre alți compatrioți ¹².

Scrisoarea din 6 mai (stil nou) 1852, începe cu trista constatare: "Lucrurile s-au întors pe dos cu totul. Reacția merge, în pași mari" ¹³. După alungarea polonezilor, au început cu italienii. A căzut guvernul englez, fiind înlocuit cu unul tory. Mazzini va pleca, în America. "Cu steagul izgonirii polonezilor, redactorul *Sieculului* d-aci au pus un articol în jurnalul lui împotriva noastră, zicând că am fost trimis de Comitetul de la Londra, ca să mă înțeleg cu generalul polonez și că frații mei au venit cu paraparuri mincinoase, tot într-această pricină. Toate celelalte jurnale i-au dat dementi, cerându-i să dea dovezi. Eu, din parte-mi, îndată după sosirea mea aici, am luat doi inși, m-am dus la el și l-am silit să-mi ceară iertăciune. A trebuit să mă mulțumesc cu aceasta" ¹⁴.

Fratele său, Ștefan, i-a scris că mai mulți compatrioți din Paris au primit știri din țară despre o amnistie, că Iancu Manu s-a lăudat că Turgot, ministrul afacerilor străine din Franța, l-a întrebat despre Rosetti, pentru că vrea să-l trimită peste graniță, dar că acestuia nu i s-a întâmplat nimic și că guvernul actual se poartă mai bine cu emigranții decât cel anterior ¹⁵.

Într-o altă scrisoare, datată: "Athena, 26 mai" <1852>, Nicolae Golescu îi atrăgea atenția iubitului și scumpului său amic: "Ai văzut c-ai greșit să socoți că, nefiind întru toate de o opinie... nu ți-am scris" ¹⁶. El își afirmă concepția că va continua să stimeze și să iubească persoane, ca Tell și Pleșoianu, chiar dacă au opinii diferite de ale sale, cu condiția ca aceste păreri să fie bazate pe "convincție" ¹⁷. Aseară, a făcut cunoștință c-un Mavrocordat, care regreta că n-a putut să-l cunoască pe Tell și care "zicea că nu scie de ce Eliad și Ghica nu intră în țară, că acești doi ar putea prea lezne să dobândească această voe". Golescu i-a replicat că și alții au cerut repatrierea și nu li s-a aprobat, dar Mavrocordat a insistat, "râzând... acești doi nu sunt primejdioși, nici țării, nici Domnului" ¹⁸.

Nicolae Golescu regretă că părintele Ion <Snagoveanu> n-a fost primit în țară, că Tell n-a putut întrebuința mânușile (pe care, probabil, el i le cumpărase sau i le dăruise). Când îi vor sosi banii din țară, le va face o vizită de câteva zile, "acum, că se află și Pleșoianu" ¹⁹.

La 12 iulie 1852, Nicolae Golescu își explică tăcerea, prin durerea nemărginită pricinuită de moartea nepoatei sale de soră, Alexandrina-Luța Racoviță, dispariție ce a provocat suferință întregii familii: "era un înger de frumusețe și de bunătate, plină de simțire și d-un sentiment patriotic. Moartea ei ne-a lăsat un mare deșert în inimile noastre. Socotești ce întristare trebuie să fie în familia noastră, care-o iubea toți, cu deosebire; și știi tu de ce a murit? O săteancă de la Golești s-a bolnăvit de lingoare. Ea n-a lăsat pe nimeni alt s-o caute, decât ea singură, până când au pus-o în picere. În urmă, au căzut ea tot de acea boală, însă ea a trebuit să moară" ²⁰. După ce se întreabă de ce a răsplătit Dumnezeu cu lovituri de acest fel pe cei ce se conformează Sfintei Scripturi, smulgând-o familiei, apoi, se consolează că, poate, "locul ei nu era pe pământ". N. Golescu conchide: "această fatală nuvelă m-a costisit mult. Mult aș vrea să fiu între voi, căci singur cum sânt, îmi vine să iau câmpii, căci nu mai am putere să continui" ²¹.

În următoarea epistolă, datată: "Athena, 28 sept. 1852", Nicolae Golescu se scuză pentru tăcerea sa, arătând că a fost plecat din capitala Greciei. Cu toate că "am mers, am alergat, am vânat ca un nebun", gândul la Luța l-a făcut să nu rămână cu nici o impresie din călătoriile sale. Poate că, dacă ar fi avut un tovarăș ca Tell, s-ar fi simțit mai bine. Din păcate, îi mai amenință o nenorocire: "Catinca Rosetti este atacată de piept. Doctorii de la Viena o trimit în Italia, cea din urmă speranță. Vezi bine că n-am de ce să fiu vesel" ²². Îl întreabă ce mai face el, părintele Ion și Cristofi, dar comentează, sceptic: "Ce puteți face și voi, decât să fiți supărați și să vă mâncați amaru" ²³. Atât el, cât și fratele său, Ștefan a primit scrisori de la Grigore Grădișteanu, care-i întreabă "de ce nu mai suntem amici cu el și de ce suntem așa de retrași și reci. Nu se poate, oare, zice el, să fim de opinii diferite și să fim tot amici, ca mai înainte?" ²⁴ Înainte de a-i răspunde, simte nevoia să se consulte cu prietenul său, Tell, rugându-l să avizeze părerea că, întrucât trei ani, la Paris, nu l-a preocupat răceala Goleștilor, este prea târziu. Lui Ștefan Golescu i-a pus această întrebare la băi, iar lui, prin scris. "Asemenea explicații pot să se facă prin înscris? Și nu e mai bine să se facă față-n față?" ²⁵ După cancanurile

¹⁰ *Idem*, dos. nr. 23/1852, f.1.

¹¹ *Ibidem*, f.2.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Idem*, dos.nr.23/1852, f.1.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Idem*, dos. nr. 25/1852, f. 1.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, f.2.

²⁰ *Ibidem*, dos.nr.26/1852, f.1.

²¹ *Ibidem*, f. 1-2.

²² *Idem*, dos. nr.27/1852, f. 1.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, f.2.

despre unii români însemnați din Paris, care-și petrec timpul și cheltuiesc banii cu femeile de moravuri ușoare, N. Goleșcu îi vorbește despre Paleologu, care a trecut cu nevasta spre Constantinopol, și încheie prin a-l îmbrățișa pe el și pe Cristofi²⁶.

Scrisoarea din 12 octombrie 1852 cuprinde enunțarea a două evenimente: plăcerea de a-l vedea pe Duca, despre care "doctorii de aici i-au făgăduit că o să-l întemeze de tot", și întâlnirea tuturor fraților Golești cu mama lor, cu care vor petrece iarna. Zoe Goleșcu venise să-și însoțească pe nepoata, Catinca Rosetti, la tratament, în Italia. N. Goleșcu era supărat, în același timp, pe Nicolae Bălcescu, căruia Zoe Goleșcu îi dăduse, de două luni 200# (galbeni) ca să-i trimită și nu-i primise, fiind obligat să stea pe loc, "din pricina neaverii"²⁷.

La 14/16 octombrie 1852, Nicolae Goleșcu era de două ori supărat: "mai întâi că mă aflu tot la Atena și, al doilea, ceea ce mă întristează mai mult, boala scumpului nostru Duca. Duca a înnebunit"²⁸. Plecaseră împreună spre Smirna, pentru a-l vizita pe Tell, înainte de pornirea lui Goleșcu spre Paris, "căci Dumnezeu știe dacă ne-om mai vedea vreodată"²⁹. Pe drum, imediat după plecarea vaporului, "i-au venit cele dintâi simptome. Oftături, bătăi din palme, frasuri nepricepute, căci nu era în nici o limbă cunoscută"³⁰. S-a liniștit pentru o jumătate de oră și "i-au venit al doilea atac, puținel mai tare. L-am dus, dar, în cabină și toată noaptea n-a făcut decât să bea limonadă și să vorbească aiurea. Despre ziua, am dormit puținel, fiind foarte ostenit. Atunci au eșit din batel și s-au dus la Syra. Acolo, i-au venit al treilea atac, de tot furios, căci spărgea orice găsea. S-au descoperit cu totul și au ieșit pe drumuri. Cum am aflat acestea, m-am dus la Syra și m-am înțeles cu autoritățile de acolo; l-au pus la spital de asemenea boală"³¹. S-a întors la Atena, a anunțat rudele și pe Anești. Nicolae Goleșcu a fost de părere să-l ducă, la Atena, unde-s doctori mai buni, până-i va scrie lui Arsachi. Ei au hotărât să-l lase acolo, dar, probabil, că Arsachi va decide să-l trimită la Paris sau Viena. În concluzie, scrie că și dacă ar dori să nu fie trist, nu poate³².

La 23 noiembrie, tot din Atena, N. Goleșcu povestea amicului Tell că, de câteva zile, "Ducas se află aici, este mult mai bine și crez că se poate vindeca, dacă va face cura ce doctorii i-a orânduit"³³. El își amintește de "toate nebuniile" pe care le face. Într-o zi, căutându-l pe Goleșcu acasă și negăsindu-l, i-a scris o foaie întreagă de poezii. L-a sfătuit să nu mai scrie poezii și i-a spus că nu i-a scris lui Tell despre boala lui³⁴. În continuare, Nicolae Goleșcu se interesează despre preocupările lui Ion Heliade Rădulescu și de N. Pleșoianu, nefiind de părere cu ideile de îmbogățire în America, din lipsa capitalului: "Eliad a trimis mulți proscriși pentru voiajul ce medita să facă? Ce știri ai de la Pleșoianu? Au zis că se gâțește să plece în California. Este adevărat aceasta? Eu o socotesc nebunie, căci trebuie un mare capital să aibă cineva să se poată îmbogăți sau, neavând capital, o prea bună constituție ca să poată munci însuși"³⁵.

Ultima scrisoare din 1852, trimisă lui Tell, din Atena, datează din 27 decembrie. Goleșcu se lamentează că se află acolo, "tot din cauza neaverii", dând vina și criticând pe Nicolae Bălcescu, despre care nu aflase că se stinsese, de aproape o lună, și-și permitea să-l persifleze: "Acel mare boier și cavaler, N. Bălcescu, tot nu mi-a trimis banii, ce de șase luni de zile i s-au dat de mumă-mea, pentru acest sfârșit. Și ce este mai rău, este că, precât mai mult șez aici, cu atât cheltuielile se măresc. Precum se vede, Bălcescu tot nu-și aduce aminte de bătaia ce a mâncat în vremea Revoluției și vrea să-și răsplătească în asemenea chip"³⁶. Lui Duca îi merge din ce în ce mai rău. Nu crede că se va vindeca, dacă-l vor ține la Atena. I-a dat trei cărți, pentru a i le remite lui Tell. Frații lui mai mici au trecut cu vaporu, pe la 15 decembrie, dar n-a avut bani să meargă, la Syra, să-i vadă. Se roagă lui Dumnezeu ca Pleșoianu și Cristofi "să izbutească în întreprinderea lor"³⁷, probabil încercarea de a reintra în țară. Un anume Veroni, din Craiova, venit, zice-se, să tipărească o carte, îl îndeamnă să intre în patrie. "Nu vorbește așa bine de guvern. Tot sistemul cel vechi predomină, adică furțișaguri, abuzuri"³⁸.

Nicolae Goleșcu a reușit să plece din Atena, cu un vapor francez, până la Genova, unde-l așteptau frații și mama. O dată cu aceste prime informații, pe care i le dă prietenului său, Cristian Tell, Nicolae Goleșcu îi promite să-i scrie "ce drum luăm", îl îmbrățișează din suflet și exclamă: "Dea Dumnezeu să ne vedem în curând, în patria noastră"³⁹.

Prima scrisoare din Genova, expediată, la 19 februarie 1853, prin care-l felicită pentru nașterea unui nou copil, îi permite să reflecte și la viitorul țării: "Nuvela ce îmi dai că ai mai dobândit un nou revoluționar, m-au bucurat mult. Trăiască, dar, mulți ani, și dea Domnul... să-și găsească patria sa liberă sau de nu, să fie unul din liberatorii ei. Rosetti ne scrie că și el a dobândit unul. Fără îndoială, acești prunci vor petrece zile mai fericite decât părinții lor... Citiți de al doilea epistola ta și văzui o esență adâncă. Nevasta ta au născut la 9 ianuarie, adică ziua când ai ridicat stindardul

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Idem*, dos. nr. 28/1852, f. 1.

²⁸ *Idem*, dos. nr. 29/1852, f. 1

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, dos.nr.30/1853, f.1.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Idem*, dos.nr.31/1853, f.1.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Idem*, dos.nr.32/1853, f.1.

libertății, nevasta lui Rosetti, la 11 ianuarie, adică ziua când noi, cei din București, v-am imitat. Ce zici de această asemănare? Eu o iau de bun augur. Bucurați-vă, fraților, că au sosit liberatorii"⁴⁰. Vorbind de eșecul mișcării milanezilor, mișcare ce trebuia să înceapă mai târziu, îi povestește că a fost trădată de "femeie ce avea un amant austriac" și-i spune că a citit proclamațiile lui Mazzini și Kossuth, care se deosebesc foarte mult între ele. Și, cu ocazia mișcării milaneze, s-a dovedit "prea bine că capetele încoronate își dau mâna", alungând mai mult de 40 de emigranți italieni, "ce ședeau, aici, în Genova"⁴¹. Mama și frații lui îi transmit "cele mai frățești amicitii", el îl sărută și-i adresează "complimenturi" lui Al. Cristofi, cu toate că i-a caracterizat că sunt din școala veche. La aceasta, Nicolae Golescu comentează: "Apoi, care e deosebirea între noi, Grigore Grădișteanu cel bătrân și Alecu Filipescu -Vulpe! Ne scim că [nu] suntem oameni fără defoturi, fără cusururi, dar nu în gradul acesta. Îm[i] pare rău că Cristofi n[e]-au cunoscut atât de puțin și atât de urât"⁴².

La 10 martie 1853, chiar în ziua în care primise o scrisoare de la amicul său, Nicolae Golescu se grăbește să-i răspundă. De la început, îi declară că-i este dor de el și-l ironizează că Ștefan Golescu l-a pus la treabă, el lăudându-se că nu se ocupă de "asemenea bazaconii", justificându-se: "Auzi, boierule, să stai tu înțepenit pe scaun, ore și zile întregi, deabia să resufli, să-ți dai ochii peste cap ce să-ți vie ideile, să fumezi neconținut, tot ca să-ți vină idei, să treacă pișarea și să nu te poți duce afară ca să nu uiți frazu, să și se umple bășica; din pricina asta să te îmbolnăvești, să aduci pe doctorul ca să-ți dea fel de fel de ape, prafuri, glisturice. Să plătești tu banii până când te vei speti și pentru ce toate acestea? Ca, când voi intra în țară, să mă poprească Teologu la graniță"⁴³. Nicolae Golescu îi propune lui Tell: "să ne înfățișăm tot deodată la graniță, d-or de-om putea să-l speriem și să intrăm în marafetul acesta în țară, căci nu văz alt mijloc"⁴⁴. Despre Duca îi reamintește că l-a lăsat, precum știe, "adică două-trei zile bune și două rău"⁴⁵. Nu are de comunicat nimic nou din țară. Totuși, scrie: "Domnul Mostovici au înebunit. Administrația au căzut în mâinile miniștrilor. Se zice că nu se va alege... alt domn până la săvârșirea termenului de 7 ani, după tratatul de la Balta-Liman"⁴⁶. Nu-i poate spune nimic despre călătoria în Persia. După plecarea mamei sale, se va întoarce la Atena și "atunci numai mă voi hotărâ și atunci îți voi scrie și ție"⁴⁷. Este încântat de frumusețile Italiei, chiar dacă declară, acum, că genovezele pe care le văzuse, până atunci, sunt urâte⁴⁸. Epistola se încheie cu salutări amicale lui Cristofi, complimente doamnei Tell și "îmbrățișări, îmbrățișări și iar îmbrățișări", plus inima, pentru Tell⁴⁹.

Nicolae Golescu expediază, la 20 aprilie 1853, o nouă scrisoare, pe care amicul său o primește, la 11 mai. Epistola exprimă, mai întâi mirarea Golescului, pentru scrisoarea din 16 martie a prietenului său: "Ce mă încurci cu fraze atât de lungi, în vorbe sgomotoase, în zisele lui Cristu și apostol Pavlu? Ce întrebări îmi faci, cerându-mi deslușiri a vorbelor egalitate, libertate și frăție?"⁵⁰ Ca să scape de el, îi trimite o carte, în care se explică aceste cuvinte, fiind bucuros că a scăpat de primejdia unor explicații, dar îl chestionează: "nu ai, dar, convincția ta? Nu poți rezona însuși?"⁵¹ În ceea ce-l privește, N. Golescu declară: "Da, dragă Tell, am convincție, dar nu mi-o pot explica. Toată tinerețea am petrecut-o cu hai-hai, cetind cărți de petrecere; tocmai acum, la bătrânețe, am început a ceti cărți serioase, care le pricep, dar nu sunt în stare nici să scriu, nici n-am elocvență să vorbesc. Ce pot face, este să dau și eu cu umărul pe lângă voi, când va veni vremea. D-aveți trebuință d-un om onest, sunt al vostru. Franșisa mea n-are margine. Iată-mă, precum sunt"⁵². Am auzit de la frații lui, care sunt la Genova, despre "zicerile lui Cristofi" despre el. Golescu îl stimează și-l iubește pe Cristofi și nu e supărat pe el, ci pe sine însuși că a lăsat această impresie⁵³. Scrisoarea se încheie cu glume despre italiene și declarații de dragoste pentru Tell: "N-am gustat până acum din mărul poprit al italiencilor. Nu din neputere, dar din frică. Îndată, dar, ce voi face acest sacrificiu, te voi înștiința. Ele sunt frumoase, au, însă, urâți dinții. În starea în care am ajuns, nu poci avea decât amante cu parale, nu e, dar, pericol să pierz inima. Inima rămâne a ta, precum o vei stima-o că e dignă de amicitia ta"⁵⁴.

Ultima scrisoare din Genova, din 10 iunie 1853, e mai laconică. N. Golescu își anunță intenția de a pleca, imediat, în Elveția, la apele minerale de la Louèche, după care, în noiembrie, vor fi la Paris. Singurele noutăți pe care le transmite se referă la înmulțirea bucureștenilor, "pe aici", și anume: "Demoasela Frosa Bălăceanu, Hiotu, Ciocârlan, Alecu Russet", care se declară a le fi prieteni. Îl mai anunță că părintele Ion Snagoveanu și Marin Serghieșcu "sunt la Paris". Și de această dată, trimite, pe lângă "închinăciuni" doamnei Tell, "multe amicitii lui Cristofi"⁵⁵.

⁴⁰ *Idem*, dos.nr.33/1853, f.1.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Idem*, dos.nr.34/1853, f.1.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*, f.2.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Idem*, dos. nr. 35/1853, f. 1.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*, ff. 1-2.

⁵³ *Ibidem*, f. 2.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Idem*, dos. nr. 36/1852, f. 1.

Din Elveția, unde frații Goleescu au fost cu mama lor, Nicolae Goleescu a plecat la Londra și fratele său, Ștefan, la Paris, pentru a face demersuri în favoarea cauzei românești, în eventualitatea izbucnirii unui război. Din Londra, Nicolae Goleescu scria fratelui său mai mare, Ștefan, la 23 iunie 1853: "Ne ocupăm aici să interesăm în cauza noastră, pe negustorii englezi care au relații cu țara noastră. Unii din ei s-au și exprimat, zicând că nu vor lăsa pe ruși să intre în țară la noi"⁵⁶. Din Anglia, Nicolae Goleescu, în urma unei hotărâri a românilor din Paris, convocați de "Junimea Română", la începutul lui noiembrie 1853, s-a îndreptat spre Constantinopol⁵⁷. La Șumla, la începutul anului 1854, Nicolae Goleescu s-a întâlnit cu Cristian Tell, în încercarea de a forma o armată care să lupte contra rușilor. Încercarea lor n-a reușit, credea, atunci, Ștefan Goleescu, din cauza intrigilor lui Ioan Heliade Rădulescu și Ion D. Ghica⁵⁸.

Din Constantinopol, Nicolae Goleescu trimite lui Tell patru scrisori, dintre care două nedatate, care bănuim a fi din decembrie 1853, sau ianuarie 1854, oricum, înainte de întâlnirea de la Șumla, și două din 10 aprilie și 30 iulie 1854. În prima, datată parțial "Constantinopol, 12", Nicolae Goleescu scrie că l-a văzut pe Reșid Pașa, ministrul afacerilor externe al Turciei, care nu i-a făgăduit nimic, dar i-a dat lui Deivos gradul de maior și a primit cererea lui Maieru (probabil Magheru), căruia "i s-a trimis poruncă să vie aici"⁵⁹. Îi mai povestește că speră o amnistie, că Fuad Pașa a fost numit comisar în Valahia și-și exprimă părerea că Austria nu va fi neutră, iar războiul va căpăta un caracter general. Îi mai vorbește despre ieșirea flotei turco-egiptene din Marea Neagră, despre sosirea a șase corăbii anglo-franceze, precum și despre credința sa că flota americană va fi lăsată să intre în Dardanele⁶⁰.

A doua scrisoare, în care datarea se face doar: "Constantinopol, 25", dă următoarele informații mai importante: "Fermanu de amnistie s-au iscălit. Nu s-au publicat până acum, fiindcă vor, totodată, să publice și o proclamație către români, care s-au dat lui Ghica să o facă. Lucrăm dinpreună cu el; nu știm, însă, dacă turcii o vor primi-o, căci noi vom vorbi într-însa de cele mai vechi capitulații. Azi, luarăm știrea că turcii au intrat în Craiova, după cererea locuitorilor Valahiei Mici. Rușilor le e teamă de miliția noastră și, de aceea, a hotărât să o desființeze... Rușii au ars trei-patru sate, pe lângă Calafat, ca să nu poată turcii a se adapta și a-și înlesni cele trebuincioase. Câteva zile după ce turcii au luat Oltenița, au trecut iarăși Dunărea înapoi, în vremea unei mari zăpezi, ce au căzut, la 14 noiembrie"⁶¹.

La 10 aprilie 1854, Nicolae Goleescu spera, încă, în ieșirea firmanului, care urma să proclame Unirea celor două principate și amnistierea exilaților. Ambasadorii începuseră să primească pe generalii revoluționari, Klapka și Visoski. Ghica era plecat la Samos, unde fusese numit guvernator. Pe 9 aprilie, Nicolae Goleescu a prânzit cu Klapka, Fontana și Iscovescu, bând în sănătatea lui Tell și a familiei sale. Nu s-a mai întâlnit cu Reșid Pașa, din cauza îmbolnăvirii ministrului turc. Ar dori să fie cu Tell și Pleșoianu, ca să-i bată la eferă și la domino. Îi mai scrie că "Manu a ieșit de la cazaci"; îl întreabă ce-i mai scrie Popa Șapcă și-l anunță că "Czaica a scris că Eliad se va înturna și el, dar, deocamdată, au început să intrigueze împotriva lui Magheru; Sturza pleacă, mâine, la Șumla"⁶².

La 30 iulie 1854, Nicolae Goleescu îi comunica lui Tell că va pleca, în aceeași zi, la Paris, împreună cu vărul său, Radu Rosetti, și cu Filipescu, justificându-se, astfel: "De mult știi că nu mai avem nici o nădejde în turci, dar, acum, după numirea lui Știrbei, nicidecum"⁶³. La ultima întrevedere cu Reșid Pașa, ministrul turc de externe i-a recunoscut că n-a făcut nimic pentru români, din cauza alianței cu austriecii. De la Paris, fiindcă l-a rugat să-i scrie, o să-i adreseze o epistolă unde să-i descrie părerea sa, "fără să-ți menajez nici eu"⁶⁴. Nicolae Goleescu îl mai informează pe Tell că, la masa dată de Miltache Aristarc câtorva pașale, la care a participat și Derviş Pașa, viitorul comisar în Principate, s-a băut în sănătatea lui Știrbei, că Ștefan Goleescu i-a scris, la 14 iulie, că, a doua zi, "vrea să plece înainte" (în țară), dar el nu crede că va reuși, ci "va fi silit să se întoarcă înapoi"⁶⁵. Previziunea a fost exactă, deoarece Omer Pașa l-a invitat, la Rusciuc, unde a fost arestat și, apoi, eliberat, peste trei zile, la intervenția lui R. Colquhoun, consulul Angliei la București⁶⁶.

Din Paris, Nicolae Goleescu i-a scris, abia, la 18 noiembrie 1854, scuzându-se pentru acest cusur, dar susținând că-i este frică să nu aibă mai multe. În mod sigur, le declară: "Un lucru numai pretinz să credeți că vă iubesc, vă iubesc din inimă și prea mult, cu toate cusururile ce veți avea, că doar nu veți fi fără cusururi. Zic voi, fiindcă această scrisoare este pentru tine și pentru celălalt pliviț, ce șade cu tine"⁶⁷ (Pleșoianu). După glume despre femei, după tachinarea că una a întrebat de Nicu Pleșoianu, îi asigură că războiul va continua în primăvară, "cu mai multă iuțeală și foc" și că "Guvernu ne zice că vom dobândi mai mult decât sperăm"⁶⁸. Lucrează la un memoriu statistic asupra țării, solicitat de cabinetul francez. Din țară, au fost informați că austriecii "se poartă mai rău decât muscalii"⁶⁹.

⁵⁶ Anastasie Iordache, *Goleștii. Locul și rolul lor în istoria României*, Edit. Șt. și Encicl., Buc. 1979, pag. 234.

⁵⁷ *Ibidem*, pag. 240.

⁵⁸ Fotino George, *op. cit.*, vol. IV, pag. 85-91.

⁵⁹ Dir. Gen. a Arh. Naț., Arh. Cr. Tell, dos. nr. 40/(1853).

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Idem*, dos. nr. 42/(1853 decembrie-1854 martie).

⁶² *Idem*, dos. nr. 37/1854, f. 1.

⁶³ *Idem*, dos. nr. 38/(1854).

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ Anastasie Iordache, *op. cit.*, pag. 256.

⁶⁷ Dir. Gen. a Arh. Naț., Arh., Cr. Tell, dos. nr. 39/1854, f. 1.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*.

Times a publicat un articol împotriva Austriei, care a făcut senzație la francezi. Ziaristii din Franța, afară de cei de la *Debats*, nu vor să publice articole în care sunt atacați austriecii. Îi trimite un articol semnat de Saint-Marc Girardin. Îi mai spune că Magheru tot mai "nădăjduiește în turci"⁷⁰.

Ultima scrisoare a lui Nicolae Golescu adresată lui Tell este, probabil, de la mijlocul lunii decembrie 1854, de vreme ce Tell nota că a primit-o, la 6 ianuarie 1855. Nicolae Golescu își exprimă convingerea că venirea lui Heliade Rădulescu în capitala Turciei "este dizgrație, iar nu precum zice el, misiune"⁷¹, comentând, astfel, faptul: "Omer, văzând că intrarea lui Eliad în țară n-a produs efectul ce-l aștepta și că intrarea sa singură, fără de noi toți, au pierdut și mai mult în opinia publică, i-au zis vorbele cele următoare și i-au dat cu piciorul în cur: "tu ești pricina că mă urăsc toți emigranții, tu ești intrigantul cel mare, ai sictir, și i-a dat misia să stea în Stambul"⁷². Din scrisori particulare și din jurnalele pariziene, se zice că, printr-un firman, s-au depărtat din țară rusofilii: M. Florescu, Arghiropolu, C. Șuțu, Mavru, Ioanides, Solomon, Garboski, C. Nicolescu și câțiva din Moldova. Se întreabă dacă e adevărat. Pe de altă parte, se zice că unii boieri, între care și Cantacuzino, ar fi primit decorații rusești. De ce, atunci nu sunt izgoniți și ei? Îl întreabă ce părere are despre alianța cu Austria. El crede că nu este sinceră. E convins, însă, că: "am scăpat de răul cel mare și... acum începem a învia"⁷³. De aceea, consideră că trebuie "să fim măsurați și la vorbe și la fapte și să așteptăm viitorul cu abnegație și curagiu"⁷⁴. Îi cere părerea lui și a lui Pleșoianu asupra acestui lucru. Pereș este în țară; a fost invitat să plece în 24 de ceasuri, dar a refuzat, declarând că n-are cu ce se hrăni în afara granițelor. Arghiropolu, Odobescu și Vernescu sunt la Paris. La teatrele pariziene, se prezintă "scene românești". Unul din cântece "cheamă pe români la arme, zicând că Francia și Englitera îi va ajuta"⁷⁵.

Scrisorile adresate de Nicolae Golescu lui Cristian Tell, între anii 1852-1854, dovedesc, în primul rând, profunda prietenie ce i-a legat pe cei doi amici, încă de când erau camarazi de arme, prietenie care s-a adâncit în timpul Revoluției Române 1848-1849, și-n primii ani ai exilului. Ele demonstrează că Nicolae Golescu era prieten și cu alt camarad de arme, Nicolae Pleșoianu.

Referirea la "bătaia" pe care i-a administrat-o lui Nicolae Bălcescu în timpul Revoluției aduce o notă în plus la variația între cald și rece a raporturilor dintre cele două personalități, în perioada anilor 1840-1852.

Documentele de mai sus aduc noi informații despre:

- Contribuția lui Nicolae Golescu și a altor români la lupta pentru realizarea unității naționale și în special, la încercarea de a forma o armată română, care să se alăture forțelor aliate împotriva Rusiei țariste;
- modestia sa, prin demonstrația că n-are veleități teoretice, că nu se remarcă, nici prin scris, nici ca orator, dar e gata să pună umărul, alături de ceilalți căzuși;
- sensibilitatea și suferințele sale cauzate de moartea sau boala unor membri ai familiei sau unor tovarăși de exil;
- stilul său epistolar, care e mai modest în raport cu al fraților săi, Ștefan și Alexandru, uneori e frust, cazon și ușuratic. De fapt, unele glume pe care le face, provin din dorința de a-și înveseli tovarășii de surghiun care, ca și el, îndurau numeroase suferințe morale și materiale.

THE UNPUBLISHED LETTERS OF NICOLAE GOLESCU TO CHRISTIAN TELL

Abstract

The author presents some unpublished letters of Nicolae Golescu to Christian Tell from which it is obvious Golescu's contribution and some other Romanians contribution to the struggle for the national unity and the attempt to form a Romanian army to fight against the Izarist Russia.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 2.

⁷¹ *Idem*, dos. nr. 41/1854, f. 1.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 2.

Un tezaur de la 1848 descoperit la Valea lui Pătru, comuna Scaești

Maria Rădulescu

La începutul lunii iulie a anului 2000, Nicolae Vopsitoru, țaran din Valea lui Pătru, sat component al comunei doljene Scaești, a oferit spre vânzare Muzeului Olteniei un tezaur monetar alcătuit din 304 piese, nominaluri de câte 20 creițari (303 exemplare) și 10 creițari (1 exemplar) din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea. Deoarece Muzeul Olteniei n-a avut resursele financiare care să-i permită achiziționarea tezaurului monetar, deținătorul l-a retras, noi limitându-ne a consemna numai emisiunile și emitenții, fără diametru și greutate pentru a sesiza eventuale abateri de la prototipul standard. După afirmațiile descoperitorului nimeni altul decât țaranul Nicolae Vopsitoru, piesele tezaurului monetar au ieșit la iveală în urma ridicării în cursul lunii noiembrie a anului 1999 a temeliei unui grajd din curtea casei sale din satul său natal Valea lui Pătru. Vasul în care se păstrau respectivele monede a fost pierdut de descoperitor, iar informațiile oferite de acesta nu ne-au permis să ne putem face o imagine mai clară asupra dimensiunilor sale (o ulcică de ceramică închisă de factură populară) și asupra nivelului la care acesta se găsea în momentul descoperirii. Conform mărturiilor descoperitorului s-au risipit numai 5-6 monede de același fel care au fost dăruite unor cunoștințe.

Satul Valea lui Pătru, unde s-a făcut descoperirea monetară, este situat la 30 km N-V de municipiul Craiova de-a lungul șoselei Craiova-Breasta-Argetoiaia din nordul județului Dolj - la 8 km de gara Răcari de pe linia ferată Craiova-Filiași și la 5 km de oficiul poștal comunal Scaești¹. Conform catalogului monedelor² ce compun tezaurul, acesta se caracterizează printr-o mare omogenitate determinată de prezența a numai 2 nominaluri și a unor emitenți ce aparțin Imperiului habsburgic sau sferei de influență a acestuia. Cronologic tezaurul se eșalonează între anii 1755 și 1848. Pentru cele două limite cronologice lipsesc emisiunile din anii 1756, 1757, 1762, 1776, 1777, 1780, 1793, 1796, 1798, 1800, 1801, 1807, 1812, 1816, 1817, 1821, 1836, 1837, 1847. Dacă pentru anii de început ai tezaurului lipsa unor emisiuni este normală, acestea fiind cu predilecție resturi rămase în circulație, pentru seria emisiunilor dinspre final considerații se pot face în timp și numai prin comparație cu alte tezaure contemporane și care provin tot din aceeași zonă. Pe ani de emisie situația tezaurului se prezintă astfel: pentru anul 1755 - 1 exemplar, 1758 - 1, 1759 - 1, 1760 - 1, 1761 - 1, 1763 - 6, 1764 - 3, din care un exemplar de 10 creițari, 1765 - 11, 1766 - 5, 1767 - 5, 1768 - 2, 1769 - 1, 1770 - 1, 1771 - 1, 1772 - 2, 1773 - 3, 1774 - 5, 1775 - 1, 1778 - 1, 1779 - 2, 1781 - 1, 1782 - 1, 1783 - 4, 1784 - 2, 1785 - 3, 1786 - 4, 1787 - 7, 1788 - 3, 1789 - 1, 1790 - 1, 1791 - 1, 1792 - 1, 1794 - 1, 1795 - 2, 1797 - 3, 1799 - 1, 1802 - 3, 1803 - 6, 1804 - 5, 1806 - 6, 1808 - 9, 1810 - 3, 1811 - 2, 1813 - 4, 1814 - 2, 1815 - 4, 1818 - 5, 1819 - 2, 1820 - 2, 1822 - 1, 1823 - 7, 1824 - 8, 1825 - 4, 1826 - 6, 1827 - 4, 1828 - 4, 1829 - 5, 1830 - 21, 1831 - 4, 1832 - 6, 1833 - 3, 1834 - 4, 1835 - 15, 1838 - 7, 1839 - 3, 1840 - 7, 1841 - 13, 1842 - 4, 1843 - 5, 1844 - 7, 1845 - 1, 1846 - 3 și 1848 - 3. De aici putem observa că cele mai multe exemplare datează din anul 1830 (21 exemplare), probabil și datorită prevederilor Regulamentului organic din acest an care nominaliza această specie monetară (20 creițari) printre cele care puteau circula fără restricție în Țara Românească. Urmează emisiunile din 1835 cu 15 exemplare, din 1841 cu 13 exemplare, din 1765 cu 11 exemplare etc. Cele 304 monede sunt emisiuni pentru Ungaria, Transilvania, Niederösterreich, Moravia, Boemia, Nürnberg, Bamberg, Brandenburg-Anspach, Bavaria, Venetia, Lombardia, Brandenburg-Bayreuth, arhiepiscopatul Würzburg, episcopatul Fulda. Datorită faptului că monedele nu erau conservate piesele numărul 296-302 n-au putut fi identificate cu precizie pentru ce zonă erau emise, noi înclinând pentru Ungaria pentru numerele 296-301. Numeric cel mai bine sunt reprezentate emisiunile pentru Niederösterreich - 95 exemplare, Ungaria - 93 exemplare, Transilvania - 65 exemplare, Boemia - 20 exemplare toate ale Casei de Austria la mare distanță pentru emisiunile pentru Bavaria - 8 exemplare, Brandenburg - Bayreuth - 3 exemplare, Lombardia - 2 exemplare, Brandenburg - Anspach, Bamberg, Nürnberg, Venetia, Würzburg, Fulda toate cu câte un exemplar.

În privința monetărilor cel mai bogat prezentate sunt cele de la Alba Iulia (nr. 94-158) cu 65 exemplare, Kremnitz (nr.1-4, 5-22, 24-26, 29-55, 57-93) cu 89 exemplare, monetărie ce domină spațiul românesc încă din timpul domniei lui Matei Corvin din a doua jumătate a secolului al XV-lea, iar Viena - 95 exemplare (nr.159-257), Praga (nr.258-277) cu 20 exemplare, Amberg - 8 exemplare (nr. 281-288), Baia Mare - 4 exemplare (nr. 5, 23, 27, 28.), Schwabsch - 1 exemplar (nr.280), Milano - 2 exemplare (nr.290-291), Bayreuth - 3 exemplare (nr.292-294) și Nürnberg, Bamberg, Venetia, Würzburg și Fulda cu câte un exemplar. Îmbucurător este numărul emisiunilor bătute la Alba Iulia și Baia Mare, care, asociate cu cele pentru Ungaria constituie majoritatea tezaurului și se aseamănă până la

¹ Anuarul Mitropoliei Olteniei, 1941, p. 311

² Identificarea pieselor din tezaur s-a făcut cu ajutorul următoarelor lucrări: E.Unger, *Magyar éremhatározó*, III, Budapest, 1976; O.Luchian, G.Buzdugan, C.Opreșcu, *Monedă și hancnote românești*, ed. Sport-turism, Buc., 1977; Ludwig Herrinek, *Österreichische Münzprägungen*, Wien, 1981.

identitate cu numeroase descoperiri din aceeași epocă din Transilvania³ și care subliniază puternicele legături economice dintre românii de pe ambele versante ale Carpaților Meridionali cu toate că se aflau politic fie în componența Imperiului Habsburgic, fie plătind haraci Porții otomane. Se poate pune întrebarea de când au pătruns în Oltenia piesele de 20 creițari care, chiar înainte de războiul ruso-turc, finalizat prin pacea de la Adrianopol din 1829, dintre nominalele de argint erau cele mai apreciate pe piața românească și răspunsul ni-l dau alte descoperiri monetare al căror punct terminus este la începutul secolului al XIX-lea. Edificator este faptul că în tezaurul descoperit tot în Dolj și tot pe valea Jiului, dar mai spre Dunăre la Dobrești unde întâlnim 4 piese de 20 creițari emisiuni din anii 1791, 1793 pentru Ungaria (atelieri Kremnitz și Alba Iulia) Brandenburg-Anspach din 1764 și Bavaria din 1763⁴. Din prima jumătate a secolului al XIX-lea descoperirile sunt atât de numeroase încât o enumerare ar fi greu de realizat⁵. Totuși sunt de amintit trei descoperiri contemporane cu tezaurul nostru - tezaurul de la Frățila-Dolj aflat în colecția cabinetului numismatic al Academiei Române, cel de la Calopăr-Dolj cu 402 monezi eșalonate între anii 1758-1843, din care cu excepția unui taler de la Maria Tereza din 1780 și a unor ruble și subdiviziuni de rublă (7 exemplare) sunt piese de 20 creițari⁶, și cel de la Olteanca, comuna Glăvile, jud. Vâlcea cu emisiuni din anii 1754-1848 de 20 și 10 creițari, asociați cu 10 kuruși Abdul Medgid (1839-1861) din anii de început ai domniei, 11 ruble rusești, o piesă de opt reali spanioli din 1796⁷.

Regulamentul organic pentru Țara Românească desemnează sfanțicul, denumire sub care era cunoscută piesa de 20 creițari la noi, a doua monedă a sistemului bimetalist după etalonul aur - ducatul olandez (3,49g, 900%) ca etalonul de argint cu greutatea ideală de 6,68g și cu un titlu de 583%, așa cum se stabilise la convenția Austriei și a principalelor state germane din anul 1753. Sfanțicul era echivalat cu 2,25 lei de calcul (2 lei și 10 parale), ducatul de aur era 31,50 lei (31 lei și 20 parale)⁸, raport care în privința paralelor se va modifica datorită accelerării, devalorizării acestora. La 1843 leul valora 240 de bani, iar la 1848 talerul valora 10,5 lei⁹. Până la 1848 un leu era echivalent cu 80 de parale pentru ca apoi să ajungă la 100 de parale. Pornind de la acest calcul sumar constatăm că tezaurul de față valoric este echivalentul a aproximativ 684 lei sau 60,60 taleri, sau 21,71 ducati olandezi.

Dar să vedem ce prețuri se practicau în Oltenia pentru diverse bunuri mobile și imobile în acest timp pentru a avea o imagine clară a valorii intrinsece a comorii îngropate la Valea lui Pătru. La 1843 o vie în Dealu Robului la Segarcea-Dolj costa 250 lei¹⁰, un sălaș de țigani cu 8 suflete se vindea cu 13 galbeni împărătești¹¹, la 1848 un angajat la prăvălia lui Dimitrie Minovici din Craiova avea o simbrie de 2,5 galbeni împărătești, odaie și mâncare¹², la Glogova-Mehedinți un stângen de moșie se vindea cu 126 lei¹³, iar la Belot-Mehedinți cu 80 lei¹⁴, 1000 de cărămizi bine arse costa 20 lei¹⁵, un meșter zugrav primea de la Constantin Glogoveanu 2 galbeni împărătești pentru zugrăvirea unei cruci și a unui prăznicar¹⁶, ocoa de seu de capră se vindea cu 2 lei și 6 parale¹⁷, suta de oca de porumb ajungea la 7 sfanți și 12 lei, parale 30¹⁸, pentru pășunatul a 2 boi se plătea un sfanț și alți sfanți pentru fiecare vită în plus¹⁹. Comparând valoarea tezaurului de aproximativ 684 lei cu prețurile din care am enumerat câteva constatăm că aceasta era o sumă importantă din moment ce se puteau cumpăra cu ea circa 8 stângeni de moșie sau circa 8500 de cărămizi bine arse, circa 3 vie în zona viticolă a Segărcii, câteva sute de ocale de porumb etc. Deoarece localitatea este plasată într-o zonă unde comerțul cu cereale și vite ce se realiza în târgul din apropiere era înfloritor este posibil ca tezaurul să fi aparținut unui localnic mai înstărit implicat în acest negoț și posesor a unei importante sume de bani ce pare a fi fost în circulație în acele momente tulburi ale anului 1848.

Îngroparea tezaurului a avut loc probabil în toamna anului 1848 când în Oltenia au pătruns 10.000 de ostași otomani sub comanda lui Hussein pașa, care la 30 noiembrie ocupă Craiova ca răspuns la pătrunderea trupelor țariste conduse de generalul Alexandru Nikolaevici Lüdgers, care trecuseră Milcovul în Țara Românească încă de la mijlocul lunii septembrie și care va marca o perioadă de spoliieri ale populației românești²⁰.

³ Vezi spre exemplu O.Palamariu, *Repertoriul tezaurilor feudale din colecția Muzeului județean Hunedoara-Deva, "Sargeția"*, 18-19, 1984-1985, p. 253; Francisc Pap, Șt.Matei, *Un tezaur monetar din sec.XVIII-XIX găsit la Chuj-Napoca*, AMN, 17, 1980, p. 553-556; E.Chirilă, N.Gudea, V.Lazăr, A.Zrinyi, *Tezaur și descoperiri monetare din Muzeul județean Mureș, Tg.Mureș*, 1980, p. 139-150.

⁴ T.Rădulescu, *Tezaurul monetar din secolele XVI-XVIII descoperit la Dobrești-Dolj, "Oltenia"*, 12, 2000, p. 105 și 107.

⁵ Ilie Țabres, *Invazia monedelor austriece în Țările Române și în special în Oltenia*, BSNR, 29-36, 1935-1942, p. 83-90.

⁶ T.Rădulescu, și D.Florescu-Guțică, *Tezaurul monetar de la Calopăr-Dolj (sec.XVIII-XIX)*, în curs de tipărire.

⁷ T.Rădulescu și E.Deca, *Tezaurul monetar de la 1848 descoperit la Olteanca, com. Glăvile, jud. Vâlcea*, în curs de tipărire.

⁸ Costin C. Kirjescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, I, Ed. Acad. Buc., 1964, p. 116-117.

⁹ *Instituțiile feudale din Țările Române. Dicționar*, Ed.Acad. Buc. 1988, p. 466, 274, 128, 29, 437.

¹⁰ Arhivele Naționale-Dolj, Documente Istorice, pach.XLIII/24, doc. Din 16 martie 1843.

¹¹ Ibidem, L/16, document din 24 apr. 1841.

¹² Ibidem, LIX/27, document din 4 decembrie 1848.

¹³ Ibidem, XVII/18, document din 20 iulie 1842.

¹⁴ Ibidem, XXV/22, document din 10 martie 1845.

¹⁵ Ibidem, LXXIV/23, document din martie 1845.

¹⁶ Ibidem, XC/23, document din 20 ianuarie 1847.

¹⁷ Ibidem, XCIII/21, document din 17 oct. 1845.

¹⁸ Ibidem, CVII/32, document din 18 sept. 1849.

¹⁹ Ibidem, CXII/9, document din 20 sept. 1845.

²⁰ Istoria Craiovei, Ed. Scrisul Rom., Craiova, 1977, p. 54.; N.Andrei, P.Barbu, *Revoluția de la 1848 în județul Dolj*, Craiova, 1978, p. 125-128.

UNGARIA

Maria Thereza (1740-1780)

1. AR. Piesă de 20 creitari, 1765, K-B, U 1240 a.
2. Idem, 1773, sigle B.E. v.M-D, U 1241 a.
3. Idem, 1778, sigle B.S.K-P D. Herinek 985.
4. Idem, 1779. Herinek 986.

Iosif II (coregent 1765-1780)

5. Idem, 1769, sigle G.B-Gr

Iosif II (1780-1790)

6. Idem, 1782, sigla B. U 1326, Herinek 227.
7. Idem, 1783, sigla B. U 1327, Herinek 228.
8. Idem, 1784, sigla B. U 1329 a. Herinek 229.
- 9-10. Idem, 1785, U 1329 a. Herinek 231.
- 11-13. Idem, 1786, U 1329 a. Herinek 232.
- 14-19. Idem, 1787, U 1329 a. Herinek 233.
- 20-22. Idem, 1788, U 1329 a. Herinek 234.
23. Idem, 1789, sigla G.

Leopold II (1790-1792)

24. Idem, 1791, sigla B. U 1346 a.

Francisc II (1792-1835)

25. Idem, 1792, sigla B. U 1375 a. Herinek 632.
26. Idem, 1795, sigla B. U 1375 a. Herinek 635.
27. Idem, 1795, sigla G. Herinek 665.
28. Idem, 1797, sigla G. Herinek 667.
- 29-30. Idem, 1802, sigla B. U 1375 a. Herinek 638.
- 31-33. Idem, 1803, sigla B. U 1375 a. Herinek 639.
- 34-35. Idem, 1804, sigla B. U 1375 a. Herinek 640.
- 36-38. Idem, 1805, sigla B. U 1376 a. Herinek 682.
- 39-41. Idem, 1806, sigla B. U 1376 a. Herinek 698.
- 42-44. Idem, 1808, sigla B. U 1377 a. Herinek 700.
- 45-47. Idem, 1809, sigla B. U 1377 a. Herinek 701.
48. Idem, 1811, sigla B. U 1378 a. Herinek 720.
49. Idem, 1813, sigla B. U 1378 a. Herinek 722.
50. Idem, 1814, sigla B. U 1378 a. Herinek 723.
51. Idem, 1815, sigla B. U 1378 a. Herinek 724.
- 52-53. Idem, 1818, sigla B. U 1379 a. Herinek 748.
54. Idem, 1820, sigla B. U 1379 a. Herinek 750.
55. Idem, 1828, sigla B. U 1380 a. Herinek 782.
56. Idem, 1828, sigla G. U 1380 a. Herinek 782.
57. Idem, 1829, sigla B. U 1380 a. Herinek 792.
- 58-62. Idem, 1830, sigla B. U 1380 a. Herinek 802.
- 63-66. Idem, 1834, sigla B. U 1381 a. Herinek 807.
- 67-72. Idem, 1835, sigla B. U 1381 a. Herinek 808.

Ferdinand V (1835-1848)

73. Idem, 1839, sigla B. U 1419.
74. Idem, 1840, sigla B. U 1419.
- 75-78. Idem, 1841, sigla B. U 1419.
- 79-83. Idem, 1842, sigla B. U 1419.
- 84-87. Idem, 1843, sigla B. U 1419.
- 88-91. Idem, 1844, sigla B. U 1419.
- 92-93. Idem, 1846, sigla B. U 1419.

II. TRANSILVANIA

Iosif II coregent (1765-1780)

94. Idem, 1772, sigle E.H-G. M.B.R. 3138.

Iosif II (1780-1790)

95. Idem, 1783, sigle E.C-A. M.B.R. 3313.

Francisc II (1792-1835)

96. Idem, 1797, sigla E. M.B.R. 3366.
97. Idem, 1805, sigla E. M.B.R. 3380.
98. Idem, 1808, sigla E. M.B.R. 3383.
99. Idem, 1813, sigla E. M.B.R. 3388.
- 100-101. Idem, 1815, sigla E. M.B.R. 3391.
102. Idem, 1819, sigla E. M.B.R. 3395.
103. Idem, 1822, sigla E. M.B.R. 3408.
104. Idem, 1823, sigla E. M.B.R. 3413.
- 105-108. Idem, 1824, sigla E. M.B.R. 3415.
109. Idem, 1825, sigla E. M.B.R. 3417.
- 110-112. Idem, 1826, sigla E. M.B.R. 3419.
- 113-115. Idem, 1827, sigla E. M.B.R. 3422.
- 116-117. Idem, 1828, sigla E. M.B.R. 3425.
118. Idem, 1829, sigla E. M.B.R. 3429.
- 119-127. Idem, 1830, sigla E. M.B.R. 3434.
- 128-129. Idem, 1833, sigla E. M.B.R. 3441.
- 130-137. Idem, 1835, sigla E. M.B.R. 3445.
- 138-143. Idem, 1838, sigla E. M.B.R. 3459.

- 144-145. Idem, 1839, sigla E. M.B.R. 3463.

146. Idem, 1840, sigla E. M.B.R. 3467.

- 147-152. Idem, 1841, sigla E. M.B.R. 3471.

153. Idem, 1843, sigla E. M.B.R. 3479.

- 154-155. Idem, 1844, sigla E. M.B.R. 3483.

156. Idem, 1845, sigla E. M.B.R. 3487.

157. Idem, 1846, sigla E. M.B.R. 3491.

158. Idem, 1848, sigla E. M.B.R. 3500.

III. NIEDERÖSTERREICH

Maria Thereza (1740-1780)

159. Idem, 1755. Herinek 832

- 160-163. Idem, 1763. Herinek 840

- 164-165. Idem, 1764. Herinek 841

- 166-169. Idem, 1765. Herinek 842

- 170-171. Idem, 1766. Herinek 843

- 172-173. Idem, 1767. Herinek 844

174. Idem, 1768. Herinek 845

- 175-177. Idem, 1774, sigle I C-F A.

Iosif II coregent (1765-1780)

178. Idem, 1769, sigle A.I C-S K.

179. Idem, 1770, sigla A.I C-S K.

Iosif II (1780-1790)

180. Idem, 1781, sigla A. Herinek 215.

181. Idem, 1784, sigla A. Herinek 218.

182. Idem, 1785, sigla A. Herinek 219.

183. Idem, 1786, sigla A. Herinek 220.

184. Idem, 1787, sigla A. Herinek 221.

Francisc II (1792-1835)

185. Idem, 1802, sigla A.

- 186-187. Idem, 1803, sigla A. Herinek 630.

188. Idem, 1806, sigla A. Herinek 693.

- 189-193. Idem, 1808, sigla A. Herinek 695.

- 194-196. Idem, 1809, sigla A. Herinek 696.

- 197-199. Idem, 1810, sigla A. Herinek 697.

200. Idem, 1811, sigla A. Herinek 715.

BERGENSIS, 1766, S-R. Legenda în cerc de perle. Armele oraşului Nürnberg (jumătate din stânga unui Vultur şi benzi oblice din stânga sus spre dreapta jos), într-un scut cu ornamente baroce, încadrat de ramură de laur în stânga şi de o ramură de palmier în dreapta. Deasupra are o coroană de tururi. Sub scut un postament cu cifra 20.

- 201-202. Idem, 1813, sigla A. Herinek 717.

203. Idem, 1814, sigla A. Herinek 718.

204. Idem, 1815, sigla A. Herinek 719.

- 205-206. Idem, 1818, sigla A. Herinek 741.

207. Idem, 1819, sigla A. Herinek 742.

208. Idem, 1820, sigla A. Herinek 743.

- 209-213. Idem, 1823, sigla A. Herinek 746.

- 214-217. Idem, 1824, sigla A. Herinek 747.

- 218-220. Idem, 1825, sigla A. Herinek 776.

- 221-223. Idem, 1826, sigla A. Herinek 776.

- 224-226. Idem, 1829, sigla A. Herinek 790.

- 227-231. Idem, 1830, sigla A. Herinek 791

- 232-235. Idem, 1831, sigla A. Herinek 799.

- 236-241. Idem, 1832, sigla A. Herinek 801.

242. Idem, 1835, sigla A. Herinek 804

Ferdinand V (1835-1848)

243. Idem, 1838, sigla A. Herinek 228.

- 244-247. Idem, 1840, sigla A. Herinek 230.

- 248-250. Idem, 1841, sigla A. Herinek 231.

251. Idem, 1844, sigla A. Herinek 234.

- 252-253. Idem, 1848. Sigla A. Herinek 238.

ET(in ligatură) P(alatinus) S(uperioris) D(ux) C(omes) P(alatinus) R(heni) S(acri) R(omani) I(mperii) A(rchidapifer) ET(in ligatură) L(andravis) L(euchtenbergae); jos în câmp: A. Legenda în cerc de perle. Bustul lui Maximilian Iosif, cu perucă cu coadă, spre dreapta, într-o coroană de lauri.

Rv. IN DEO CONSILIVM. În câmp jos: 17-65. Legenda în cerc de perle.

Scut împărţit în patru câmpuri, cu armele Bavariei Vechi (eşichier cu romburi) în câmpurile I şi IV şi leul de Pfalz în câmpurile II şi III. În centru globul cluciger, semnul demnităţii de archidapifer. În jurul scutului colanul unui ordin cu cruce de Malta. Deasupra scutului o pălărie de elector. Sub scut un postament cu cifra 20. În exergă o steluţă.

IV. MORAVIA

Maria Thereza (1740-1780)

254. Idem, 1763.

255. Idem, 1771, sigle E. v S-A S.

256. Idem, 1772, sigle C.I D-F L.

257. Idem, 1775, sigle C.I B-I v.

V. BOEMIA

Iosif II (1780-1790)

258-259. Idem, 1783, sigla C.

260. Idem, 1790, sigla C.

Francisc II (1792-1835)

261. Idem, 1794, sigla C. Herinek 690.

262. Idem, 1797, sigla C. Herinek 693.

263. Idem, 1803, sigla C. Herinek 699.

264-266. Idem, 1804, sigla C. Herinek 700.

267. Idem, 1805, sigla C. Herinek 701.

268-269. Idem, 1806, sigla C. Herinek 702.

270-272. Idem, 1809, sigla C. Herinek 705

273. Idem, 1827, sigla C. Herinek 783.

274-275. Idem, 1830, sigla C. Herinek 808.

276. Idem, 1833, sigla C. Herinek 811.

Ferdinand V (1835-1848)

277. Idem, 1840, sigla C.

VI. NÜRNBERG

Iosif II (coregent 1765-1780)

278. Idem, 1766.

Av. IOSEPHUS II D(ei) G(ratia) ROM(anorum)

Imperator) SEMP(er) AVG(ustus). După fiecare cuvânt câte un punct. Legenda în cerc de perle. Vulturul bicefal, austriac, ținând sabia și globul cruciger și purtând pe piept un scut cu armele Austriei și ale Lorenei. Sub scut o cruce de Malta. În jurul scutului ordinul Lănei de aur. Deasupra vulturului o coroană imperială.

Rv. MONETA NOVA REIPUBL(icae) NORIM-

VII. BAMBERG

Francisc I (1745-1765)

279. Idem, 1765.

Av. FRANCISCUS D(ei) G(ratie) ROM(anorum) IMP(erator) SEMP(er) AVGV(stus). În câmp acvilă bicefală cu coroană și scut cartelat pe piept înconjurat de ordinul Lănei de aur.

Rv. MONETA NOVA REIPUBLICAE BAMBER-GENSIS. În câmp scut cu armele orașului Bamberg, încadrat de două ramuri de lauri, sub scut un postament cu cifra 20 și anul 1765. Sigla R.

VIII. BRANDENBURG-ANSPACH

Alexander (1757-1791)

280. Idem, 1767.

Av. ALEXANDER D(ei) G(ratia) MARCH(io) BRAND(enburgensis). Legenda în cerc de perle. Bustul lui Alexandru, cu perucă cu coadă și panglică, spre dreapta, între două ramuri de palmier.

Rv. LX ST(ück) EINE FEINE MARK; în câmp 17-67; legenda în cerc de perle. În exergă, într-un chenar oval, S. Deasupra literei S într-un chenar, 20. Scut rotund, încadrat de lauri, cu vulturul de Brandenburg, purtând pe piept armele Hohenzollemilor, scut împărțit în patru câmpuri. Câmpurile I

și IV negre, câmpurile II și III albe. Câmpurile albe sunt redat prin suprafețe în carouri. Deasupra scutului mare o coroană de elector.

IX. BAVARIA

Maximilian Iosif (1745-1777)

281. Idem, 1765.

Av. D(ei) G(ratia) MAX(imilianus) JOS(ephus) U(triusque) B(avariae)

282. Idem, 1766, dar cu sigla A. sub lauri.

283. Idem, 1767, dar la rv. la fel ca la nr. 281.

BAMBER(I) ET W.I.S.R.I.OD. Bust episcop spre dreapta.

Rv. 120 EINE FEINE MARK 1764. În exergă sigla H(W).P. În câmp scut cu armele episcopatului și cifra zece (10 creștari).

284-285. Idem, 1773.

286-287. Idem, 1774.

Carl Teodor (1777- ?)

288. Idem, 1779, dar la rv.: PATRONA BAVA-RIAE. În câmp Madona cu prunc în raze de foc având la bază cifra 20.

X. VENEȚIA

Francisc II (1792-1835)

289. Idem, 1818, sigla V.

XI. LOMBARDIA

Francisc II (1792-1835)

290. Idem, 1819, sigla M.

291. Idem, 1823, sigla M.

XII. BRANDENBURG-BAYREUTH

Friedrich Christian (1763-1769)

292. 1/60 marcă, 1761, siglă C E R.

293. Idem, 1766, sigle H, semn monetar, S.

294. Idem, 1768, sigle R E.

XIII. ARHIEPISCOPATUL WÜRTZBURG

Adam Friederich de Seinsheim

295. 1/120 marcă, 1764.

Av. AD(rianus) FRI(dericus) D(ei) G(ratia) Ep(iscopos)

XIV. AUSTRIA

Francisc I (1745-1765).

296. Piesă de 20 creștari, 1758.

297. Idem, 1759.

298. Idem, 1760.

299. Idem, 1765, sigle B C.

300. Idem, 1765, sigle B K.

301. Idem, 1765, sigle B O. Iosif II coregent (1765-1780)

302. Idem, 1767.

Maximilian Iosephus

303. Idem, 1799.

XV. EPISCOPATUL FULDA

304. Idem, 1765.

Av. HENRICUS D.G.EPIS.ET AB.B.FULD.S.R.I. PR. Bust episcop la dreapta.

Rv. LX. EINE FEINE MARK 17-65. În câmp armele episcopatului și cifra 20.

A THESAURUS FROM 1848 DISCOVERED AT VALEA LUI PĂTRU, SCAIEȘTI

Abstract

The monctory thesaurus from Valea lui Pătru-Dolj belongs to the period included between the years 1755-1848 and is made up of 304 coi s - 20 "creștari" (303 pieces) a d 10 "creștari" (one piece) - all belongi g to the Habslrirgical Empire or depending on it.

The burrial of the thesaurus was caused by the events from the end of the revolution, in 1848, when the Russian and Turkish armies occupied Oltenia.

Românii și politica Franței în sud-estul Europei (1866-1870)

Iulian Oncescu*

Mijlocul secolului al XIX-lea s-a dovedit a fi pentru Europa o perioadă decisivă, în care popoarele bazându-se pe principiul naționalităților au luptat pentru emancipare tinzând la constituirea și unificarea lor în state naționale¹. Sub acest raport, România ocupa în 1866 o situație privilegiată în zona Europei de Sud-Est. Ea se găsea mai departe sub suzeranitatea Imperiului Otoman, dar în cei șapte ani de domnie a lui A. I. Cuza, statul național român s-a apropiat de momentul desprinderii de sub dominația otomană². Detronarea principelui Cuza (11 febr. 1866) a redeschis criza orientală³ și nu întâmplător căderea sa a avut darul să pună în mișcare mecanismul greoi al diplomației⁴. Întrunită la Paris, conferința puterilor garante nu a ajuns la nici un rezultat comun în perioada martie-iunie 1866, fiind incapabilă de a lua o hotărâre cu urmări practice⁵. Rezultatul ultimei ședințe a Conferinței din iunie fusese, totuși, recomandarea puterilor garante către Poartă și anume “de a trata direct cu guvernul din Principate”⁶. Europa fusese pusă încă o dată în fața faptului împlinit prin alegerea lui Carol ca principe al românilor în mai 1866. “El a sosit la București și a fost primit cu toate onorurile îndelung râvnitului prinț străin”⁷. În luna iunie 1866, când Poarta amenința că va ocupa Principatele Unite și a masat trupe pe linia Dunării, marile puteri în frunte cu Franța nu au aprobat această intervenție. În acest context, interesante informații despre atmosfera incendiară din politica europeană pe problema Principatelor Unite ne parvin de la Paris, în iunie 1866 de la Ion Bălăceanu (agentul României) care consemna și transmitea lui Carol la București: “politica franceză a devenit extrem de favorabilă pentru noi”... ministrul francez ne-a luat apărarea cu o căldură și cu o elocvență care ne-au surprins dușmanii și ne-au fermecat prietenii”⁸. Ca și până acum, Franța a rămas sprijinitoarea cea mai importantă a programului național. La 21 octombrie 1866 Carol a plecat la Constantinopol unde a fost primit cu toate onorurile⁹. Îmbunătățirea relațiilor româno-turce din această perioadă (sfârșitul lui 1866) nu însemnase că România renunțase într-un fel sau altul la lupta pe care o ducea împreună cu celelalte popoare balcanice pentru câștigarea independenței¹⁰. Obiectul politicii externe îl forma acum lărgirea autonomiei, fapt ce însemna netezirea căii spre independență.

Opinia publică liberală susținea obținerea acestui deziderat și rezolvarea chestiunii Transilvaniei. La 18 noiembrie 1866 Napoleon al III-lea îi trimite domnului o scrisoare, în care sub forme amabile de asigurare a sprijinului Franței se ascundea, de fapt, un reproș discret¹¹. Totodată, Carol la 16/28 decembrie 1866 a dat sugestia încheierii, la Paris, a unei înțelegeri între Franța, Anglia și Prusia cu privire la situația din Orient și a obținerii independenței României.

O atitudine rece, aproape ostilă României o va adopta treptat Franța, putere de sprijinul căreia cercuri largi ale opiniei publice românești își legau încă multe speranțe¹². Propunerea nu a putut fi agreată de Napoleon al III-lea în această perioadă, deoarece tensiunea franco-prusacă se accentua tot mai mult. Carol dorea să sprijine politica externă pe guvernul prusac. Această atitudine și suspiciunile împăratului francez, datorită unor măsuri luate de prinț au provocat o anumită nemulțumire față de noul domn. În afacerile orientale, Franța se va erija tot mai vizibil într-o ferventă adeptă a menținerii “ordinei”, interesele franceze întâlnindu-se la Constantinopol cu cele engleze și treptat cu cele austriece¹³. Referitor la problema Transilvaniei, Ion Bălăceanu îi scrisese lui Carol, încă din iulie 1866, despre soarta acestei provincii: “Binențeles că va veni un timp când orice națiune mare sau mică va putea dispune liber de soarta sa, când votul universal, singur, va câștiga bătălii și va hotărî naționalitatea unui popor. Atunci Transilvania se va atașa fără probleme originii sale etnografice”¹⁴. La începutul anului 1867 atitudinea nefavorabilă a cercurilor politice de la Paris, devenea tot mai evidentă. Carol era acuzat deschis de înclinare spre Prusia și chiar Rusia¹⁵. Succesul românilor din 1866 a avut însă un puternic ecou la popoarele din sudul Dunării¹⁶. În primăvara lui 1866 în insula Creta a izbucnit o

* Prep. univ. drd., Universitatea Valahia Târgoviște

¹ Corivan Nicolae – Principatele Unite în combinațiile politice internaționale ale lui Napoleon al III-lea din anul 1866, în “Studii și materiale de Istorie”, Suceava, 1973, p. 195

² Berindei Dan – Români și Europa în perioadele premodernă și modernă, București, 1997, p. 317

³ Ciachir Nicolae – Istoria popoarelor din Sud-Estul Europei în epoca modernă, București, 1987, p. 174

⁴ Riker T.W. - Cum s-a înfăptuit România. Studiul unei probleme internaționale, București, 1944, p. 625.

⁵ Berindei Dan - Diplomația românească modernă, București, 1995, p. 157.

⁶ Corivan Nicolae – Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877, București, 1984, p. 204.

⁷ Charles și Barbara Jelavich - Formarea statelor naționale balcanice, Cluj-Napoca, 1999, p. 153

⁸ Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Fond Casa Regală, Dosar 41/1866, fila 15

⁹ Idem, fila 16

¹⁰ Corivan Nicolae - op. cit., București, 1984, p. p. 207

¹¹ Ciachir Nicolae - op. cit., București, 1987, p. 174

¹² Corivan Nicolae - op. cit., București, 1984, p. 209

¹³ Clivetti Gheorghe - România și Puterile Garante, Iași, 1988, p. 107

¹⁴ Idem, p. 109

¹⁵ Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Fond Casa regală, dos. 41/1866, f. 27

¹⁶ Corivan Nicolae - Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877, București, 1984, p. 209

¹⁷ Idem, p. 211

răscoală, cum se știe îndreptată împotriva imperiului otoman. Parlamentul național al insulei a proclamat la 12 septembrie înlăturarea puterii otomane și alipirea la statul grec. În toamna aceluiași an, răscoala a cuprins și Epirul, s-a extins în Tesalia, s-au dus lupte grele în Creta.

În această situație, guvernul grec inițiază tratative cu guvernul român pentru o acțiune comună¹⁸. În decembrie, 1866, prințul Ipsilanti (emisarul guvernului grec) propunea României o alianță contra turcilor¹⁹. Ca răspuns la această solicitare, în februarie 1867, Ion Bălăceanu a fost împuternicit de Carol să poarte tratative la Atena în legătură cu un eventual tratat de alianță care urma să stea la baza unei confederații româno-sârbo-grecești. În acest context, fiind de-a dreptul exasperați, și conducătorii bisericii bulgare hotărâseră să-i alunge pe episcopii greci din ținuturile lor, act care însemna că autoritatea patriarhală a încetat să mai existe de fapt în Bulgaria²⁰. Bărbații de stat care se aflau în fruntea României moderne erau perfect conștienți că pentru realizarea următorului pas, pasul esențial al neatămării, era necesară conlucrarea cu națiunile din zonă, întrajutorare și acțiuni comune.

În 1866, C. A. Rosetti scria în legătură cu aceste situații că, bulgari, sârbi, eleni "toți au aceleași interese cu noi", iar în toamna lui 1868 el afirma, într-o adunare electorală, că "de acum înainte trebuie să arborăm drapelul ortodoxismului împreună cu frații noștri slavi. Grecia, Serbia și România sunt chemate să rezolve problema Orientului"²¹. Apropierile dintre popoarele balcanice au nemulțumit însă marile puteri, care vroiau păstrarea Imperiului Otoman din diverse motive. Acestea protestau tot mai frecvent la acțiunile României de întrajutorare a popoarelor balcanice. Un exemplu este și cazul Franței, la începutul anului 1867, pentru că în primăvara acestui an se produsese o întărire a mișcărilor popoarelor asupra din imperiul otoman²². Prințul Serbiei, Mihail Obrenovici, intrase în legătură cu bulgarii care "ca și omologii lor români erau profund influențați de politica europeană"²³.

Primele planuri de acțiune ale bulgarilor au fost de fapt, făurite în Serbia și în Principatele Române. Relații bune româno-sârbe fuseseră stabilite chiar din timpul domniei lui Cuza. Serbia a fost primul stat care a recunoscut în 1866 noua stare de lucruri din România²⁴, conducătorii sârbi înțelegând că aducerea unui principe dintr-o dinastie europeană reprezenta un factor favorizant recuceririi mai devreme a independenței de către România și implicit eliberarea întregului sud-est european.

O manifestare importantă a relațiilor româno-sârbe a constituit-o vizita lui Mihail Obrenovici la București²⁵ în aprilie 1867. În discuțiile avute atunci cu Carol, Mihail Obrenovici și-a exprimat pe față părerea că România ca și Serbia ar avea intenția de a desface legăturile de vasalitate față de Turcia²⁶. El opinase părerea că în acest scop ar trebui să se încheie o alianță strânsă. Proiectul tratatului de alianță a fost elaborat în vara lui 1867 și a fost semnat în ianuarie 1868. Oamenii politici sârbi erau de părere că românii trebuiau să se servească de sprijinul Franței iar sârbii de cel al Rusiei, fără însă să se uite scopul comun, acela de luptă pentru independență²⁷.

La Constantinopol, ambasadorul Franței s-a arătat scandalizat aflând că există o alianță româno-sârbă²⁸, iar guvernul francez s-a interesat îndeaproape de clauzele acestui tratat. Iritarea produsă de acest eveniment indică evidentă lui importanță, căci cele două principate autonome, trecând dincolo de jocul Marilor Puteri, își întinseră mâinile frățește. Deși la început s-a preconizat o alianță mai largă între România, Grecia, Muntenegru, Serbia, nu s-a putut ajunge, totuși la nici un rezultat concret, guvernul român concentrându-și eforturile numai în direcția alianței cu Serbia²⁹.

Relații de prietenie au fost stabilite în 1867 și cu Muntenegru, diplomatul român Ioan Cantacuzino fiind aclamat la Cetinje de voievozii muntenegreni. La București va sosi în 1867 Stanko Radonici, vărul principelui muntenegrean, pentru a prezenta omagii domnitorului României. Autoritatea otomană nu va face însă nici o concesie politică bulgarilor în procesul de autonomie internă și de emancipare națională. În această conjunctură mulți bulgari se stabilesc în România și organizează aici cete înarmate ce urmau să treacă Dunărea și să răstoale poporul bulgar³⁰.

În această perioadă, tensiunea franco-română va crește și în legătură cu misiunea militară franceză trimisă în Principatele Unite. Carol, deși la început își arătase intenția de a menține în continuare misiunea militară franceză în realitate era hotărât să o înlocuiască, progresiv cu instructori prusaci. Guvernul francez se simțise jignit de această măsură datorită curentului anti-prusac ce domnea la Paris. Venirea ofițerului prusac Krenski, în 1867, la București a mărit nemulțumirea lui Napoleon, care rechemă pe ofițerii francezi³¹. Napoleon a continuat să rămână nemulțumit de succesul evenimentelor din România. Această atitudine s-a evidențiat și la întrevvedere de la Salzburg dintre împărații Franței și Austro-Ungariei. Pentru a contrabalansa puterea Prusiei, Franța, a căutat apropierea Austriei, care avea interese în Orient, urmărind ca popoarele balcanice să nu se emancipeze. Se știe că la întrevvedere de la Salzburg, împăratul francez a oferit Principatele Unite, Austro-Ungariei. Oferta nu a fost acceptată³². Acest fapt va duce la strângerea relațiilor româno-ruse. Ion C. Brătianu încerca să explice consulului francez că noua orientare politică de apropiere de Rusia se datora, în acest context, promisiunii lui Napoleon al III-lea de la Salzburg de a ceda Principatele Unite Austro-Ungariei³³.

Franța va fi nemulțumită și de ajutorul acordat de România bulgarilor. Interesante sunt în acest sens rapoartele

¹⁸ Ciachir Nicolae - Istoria popoarelor din Sud-Estul Europei în epoca modernă, București, 1998, p. 222

¹⁹ Iorga Nicolae - Politica externă a regelui Carol I, București 1991, p. 57

²⁰ Charles și Barbara Jelavich - Formarea statelor naționale balcanice, Cluj-Napoca, 1999, p. 165

²¹ Berindei Dan - Românii și Europa în perioadele premodernă și modernă, București, 1997, p. 318

²² Corivan Nicolae - op. cit., p. 212

²³ Charles și Barbara Jelavich - op. cit., p. 167-168.

²⁴ Corivan Nicolae - op. cit., București, 1984, p. 213

²⁵ Corivan Nicolae - Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877, București, 1984, p. 214. Vezi și Iorga Nicolae, Politica externă a regelui Carol I, București, 1991, p. 67-68

²⁶ Ciachir Nicolae - Istoria popoarelor din Sud-Estul Europei în epoca modernă..., Buc., 1987, p. 175

²⁷ Corivan Nicolae - op. cit., p. 214

²⁸ Idem, p. 216

²⁹ Ciachir Nicolae - op. cit. (ed. 1987), p. 175

³⁰ Corivan Nicolae - op. cit., p. 216

³¹ Ciachir Nicolae - Ist. popoarelor din Sud-Estul Europei în epoca modernă..., Buc., 1987, p. 183

³² Corivan Nicolae - op. cit., București, 1984, p. 222

³³ Idem, p. 230

din 22 februarie și 8 martie 1868 ale consulului francez de la Iași către ministrul de externe francez, prin care îl informează asupra stării de spirit din România, asupra tendinței tot mai puternic manifestate aici pentru independență, asupra colaborării româno-ruse, dând informații inclusiv despre mișcarea de renaștere națională sesizată în rândul bulgarilor din România³⁴. Pe parcursul anului 1868 se remarcă, de asemenea ostilitatea presei din Franța împotriva României, care se adăuga celei a guvernului francez. Atitudinea Franței în această perioadă a continuat să devină într-adevăr din ce în ce mai rece. Vizita prințului Napoleon în Principate (1868), care răspunsese printr-o atitudine indiferentă la manifestările de simpatie față de Franța, nu a contribuit cu nimic la strângerea acestor raporturi³⁵. Atitudinea și aversiunea lui Napoleon al III-lea față de Ion C. Brătianu (membru al guvernelor din perioada 1866-1870) nu se datora numai ideilor acestuia mazinienne ci mai ales faptului că împăratului i se părea că Brătianu sprijină tendința lui Carol de a da politicii externe un caracter rusofil, ceea ce însemna detașare de Franța. De la Paris veneau în consecință neconținut informații despre atitudinea nefavorabilă a guvernului francez. Ele constituiau și o invitație indirectă dar insistentă ca domnul să se debaraseze de Ion C. Brătianu acesta fiind considerat de către guvernul francez ca “un ghimpe în ochii tuturor guvernelor”³⁶.

Anul următor 1869, avea să tensioneze și relațiile dintre Franța și Rusia pe plan european, relațiile româno-franceze aveau să se îmbunătățească însă simțitor, chiar dacă Franța acuza România de ajutorul dat bulgarilor. În raportul diplomatic trimis de Ion Strat - agentul diplomatic al României la Paris către Ion Ghica- ministrul de externe la 26 ianuarie 1869, cel dintâi preciza reproșurile guvernului francez că România s-a reorientat către Rusia și că nu mai respecta Franța, care îi dăduse de atâtea ori ajutorul³⁷. În acest raport, interesantă este opinia marchizului Lavallette, care poartă discuții cu Strat la acreditarea acestuia: “Dacă am ceva de reproșat românilor este că au fost până la un punct ingrați față de Franța. De fiecare dată când ați dorit o concesie sau un nou drept ați știut să ne găsiți. Astăzi, când vă credeți destul de puternici nu aveți nevoie de sprijinul nostru, nu vreți să ne mai ascultați sfaturile, nici să ne urmați aspirațiile, care oricum sunt în interesul vostru și al nostru, din moment ce prietenia dintre Franța și România a fost și va fi constant cea mai sinceră, pentru că este complet dezinteresată de orice idee de cucerire sau mărire în Orient”³⁸. La aceste acuzații, Ion Strat a răspuns că “țara nu a uitat niciodată ceea ce datorează Franței în general ca și simpatiile personale”³⁹.

În luna februarie 1869, Ion Strat va fi primit în audiență la Napoleon al III-lea. La 10 februarie 1869 în raportul către prințul Carol, el descrie discuția avută cu această ocazie și impresia lui Napoleon al III-lea: “Știți că politica Franței a fost mereu dezinteresată față de România. Intenția noastră a fost să punem în valoare această țară și să o ajutăm. Nu același lucru se poate spune și despre Rusia, a cărei politică tradițională a fost îndreptată spre încorporarea Principatelor...”⁴⁰.

În decursul anului 1869, în contextul încordării relațiilor dintre Franța și Prusia, România este acuzată în dese rânduri că întreține relații cu aceasta, fiind considerată executanta doar a ordinelor lui Bismark⁴¹.

În acest timp, (când se prefigurează un conflict franco-prusac), regele George I al Greciei îi scria prințului Carol despre situația din Creta observând că evenimentele de aici aveau doar o alternativă: ori este înăbușită lupta, ori Grecia declară război Turciei. Guvernul român răspundea că cele două țări nu puteau face nimic în această conjunctură internațională și fără ajutorul Rusiei, pentru că marile puteri se vor opune⁴².

O înviorare vizibilă se înregistra în această perioadă și în relațiile româno-muntenegrene, Muntenegru fiind preocupat în ceea ce-l privește să încheie o alianță cu România, Serbia și Grecia. Pentru puțin timp, Franța va părăsi de fapt sud-estul european, atenția ei fiind concentrată către Prusia, care făcea tot posibilul să cultive nemulțumirea lui Napoleon al III-lea. Războiul franco-prusac din 1870 va demonstra apoi, încă o dată, simpatiile poporului român față de Franța⁴³.

Pe plan sud-est european, prin izbucnirea acestui război, popoarele din Balcani sperau să-și îmbunătățească situația, profitând de această conjunctură⁴⁴. Rusia urmărea cu insistență, la rândul ei, să anuleze clauzele tratatului de la Paris (1856). Austria a redeschis și ea “problema Dunării”, lovind în interesele României și Serbiei. În perioada imediat următoare, se va remarca în consecință, o tendință de strângere a relațiilor dintre România, Serbia, Grecia, Bulgaria și Muntenegru, în vederea unor obiective comune ca și o apropiere de Rusia pentru a atinge obiectivele respective.

Cu aceste noi evoluții, elementele principale ale ecuației politice în sud-estul Europei erau cert în schimbare, prefigurând un nou context în care Franța nu-și mai păstra rolul ei, până atunci hotărâtor.

³⁴ D.G.A.S. din România, Poporul român și lupta de eliberare a popoarelor din Balcani, Buc., 1986, p. 389-394 (doc. 134), p. 396 (doc. 135)

³⁵ Iorga Nicolae - Politica externă a regelui Carol I, București, 1991, p. 60

³⁶ Corivan Nicolae - Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877, București, 1984, p. 235

³⁷ Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Fond Casa Regală, dos. 27/1869. (Vezi și Nicolae Iorga, op. cit., p. 62-63)

³⁸ Ibidem, fila 4

³⁹ Ibidem, fila 5

⁴⁰ Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Fond Casa Regală, dos. 35/1869, fila 9

⁴¹ Ibidem, dos. 36/1869, fila 1-6

⁴² Ciachir Nicolae - Istoria popoarelor din Sud-Estul Europei în epoca modernă ..., Buc., 1987, p. 178

⁴³ Berindei Dan - Românii și Europa în perioadele premodernă și modernă, București, 1997, p. 326. Vezi și Timofte Mihai - Monarhie sau republică, Iași, 1996, p. 5

⁴⁴ Ciachir Nicolae - Ist. modernă universală, București, 1994, vol. II, p. 134

Parlamentul României și Războiul de Independență

Otilia Gherghe

Actul istoric al cuceririi independenței de stat a României a fost un moment esențial și pentru afirmarea și impunerea Camerei Deputaților și Senatului în sistemul instituțiilor democratice moderne chemate să asigure dezvoltarea liberă și independentă a statului român. Viața parlamentară românească s-a derulat fără întrerupere începând din zilele care au premers Proclamarea independenței de stat a României și până după încheierea Tratatului de pace de la Berlin.

Desfășurarea evenimentelor externe din anii 1875-1876, redeschiderea așa numitei "probleme orientale", declanșarea de către Rusia, la 12 aprilie 1877, a operațiunilor împotriva Porții au determinat convocarea Adunării Deputaților și Senatului în sesiune extraordinară la 14 aprilie 1877. Încredințându-se că independența de stat a României nu poate fi dobândită decât pe calea armelor, guvernul român se orientează spre o alianță cu Rusia, încheind o convenție în baza căreia armatele ruse treceau spre teatrul de război din Balcani prin România, cu obligația de a "respecta drepturile politice ale statului român astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României"¹. Deputații și senatorii români au dezbătut cu maturitate actele și explicațiile guvernului în legătură cu convenția româno-rusă, încheiată la 4 aprilie 1877, și au adoptat măsurile impuse de pregătirea armatei în eventualitatea participării României la război. În mesajul de deschidere a sesiunii se arată că țara trebuie ferită "să devină teatrul războiului", făcând în acest sens "orice sacrificiu", chiar recurgându-se la brațul fiilor ei, deci la război. Adunarea Deputaților și Senatul vor milita pentru "reinălțarea României, împlinirea misiunii sale la gurile Dunării și mai presus de toate, menținerea drepturilor ei, apărarea integrității hotarelor ei"².

La 16 aprilie Adunarea Deputaților și la 17 aprilie Senatul votează convenția româno-rusă, iar la 18 aprilie Corpurile legiuitoare aprobă un credit extraordinar de 1.088.000 lei pe exercițiul 1877, pentru acoperirea cheltuielilor, pe luna aprilie, necesare pentru îmbunătățirea dotării și înzestrării armatei mobilizate.

La 12 aprilie 1877 Rusia a declarat război Porții și a început trecerea Prutului. Până la sosirea forțelor țariste la Dunăre, linia fluviului a fost apărată de armata română. Luând act de noile realități, turcii au bombardat localitățile Calafat, Bechet, Islaz, Corabia, Giurgiu și au atacat țărmul românesc cu bande înarmate fără o prealabilă declarație de război.

Românii au ripostat cu hotărâre bombardând la 26 aprilie / 8 mai 1877 Vidinul și Turtucaia. "În ziua de 26 aprilie, la orele 2.30 p.m. - se preciza în Monitorul Oficial din 29 mai / 10 iunie 1877 - bateriile turcești din cetatea Vidin au început a trage focuri asupra bateriilor noastre din Calafat. După 6 focuri numai, bateria Ștefan cel Mare ajutată de tunurile bateriei a 2-a din întâiul regiment de artilerie au început focul asupra Vidinului. Această baterie era comandată provizoriu de locotenentul Dănescu Elefterie. Primul tun care a tras foc, după comanda subl. Vasiliu Constantin, este tunul 1, seria 7, calibrul 8 cm, care a fost servit de sergentul major Mihăescu Petru, șeful tunului... Focul s-a început după ordinul maiorului Popescu, atunci comandantul artileriei de la Calafat"³.

Despre istorica zi a declanșării duelului de artilerie de la Calafat, Registrul istoric al Regimentului 1 artilerie consemna: "La 26 aprilie, la două și jumătate, turcii au deschis focul. Bateriile noastre sub ordinele maiorului Popescu, ridică drapelul (în semn de alarmare) și după ce lasă pe turci să tragă șase lovituri a constatat că agresiunea e începută, răspund bateriile călăreată, locotenent Dănescu, și bateria a 2-a, căpitan Grămătescu"⁴. În registrul Regimentului III de infanterie de linie se relatează: "În ziua de 26 aprilie trupele erau pe terenul de exercițiu la Galicea Mare, deodată în direcția Calafatului se aude bubuitul tunurilor; în acea zi țara se găsea de fapt în plin răzbel"⁵.

La Dunăre s-a instaurat astfel, deși nedeclarată oficial, o stare de război între România și Turcia. Un curent tot mai insistent de opinie în rândul oamenilor politici și a maselor populare se pronunța pentru proclamarea independenței, năzuință seculară a tuturor românilor și participarea la război împotriva Imperiului Otoman.

Impresionat de evenimentele care se derulau de-a lungul Dunării, Alexandru Macedonski scria: "Românii reintră în luptă, căci în lupte s-au zămislit și prin lupte sunt urșiți să trăiască. Și toți avem frații noștri, părinții noștri, copiii noștri, în fața ghiulelelor, în fața iataganelor ...Dar nimenea nu se plânge și toți se mândresc. Calafatul a dat ieri

¹ *Cronica participării armatei române la războiul pentru independență 1877-1878*, București 1977, p. 67.

² *Ibidem*, p. 84.

³ *Monitorul Oficial*, nr. 120, 29 mai / 10 iunie 1877, p. 3489.

⁴ Luchian Deaconu, Otilia Gherghe, *De la Alexandru Ioan Căza la Carol I. Craiova 1859-1878*, Craiova, 2000, p. 241.

⁵ *Istoricul Regimentului III de infanterie de linie*, manuscris, p. 3, Colecția Muzeul Olteniei.

semnalul și lung a vuit țării Dunării cu același strigăt de << Trăiască România liberă și mare, mare și glorioasă și înfrățită >> a ieșit ieri din toate piepturile odată cu prima ghiulea ieșită din primul tun românesc"⁶.

La 29-30 aprilie 1877 Parlamentul a votat în ambele sale camere, cu o mare majoritate de voturi, politica promovată de guvern, a adus un cald omagiu armatei române, atitudinii patriotice a maselor populare și a luat act, printr-o moțiune de rupere a legăturilor de dependență față de Imperiul Otoman, declararea stării de război între țara noastră și Turcia. În același timp, guvernul era împuternicit să acționeze prin toate mijloacele pentru ca, la încheierea păcii, independența României să fie recunoscută de marile puteri.

În ședința Adunării Deputaților din 29 aprilie/ 11 mai 1877 au luat cuvântul doi dintre reprezentanții Craiovei, "Resbelul nu este declarat; ei bine - a spus Anastasie Stolojan, vice-președintele Adunării Deputaților - suntem datori să ne apărăm țara. Dar, zic dumnealor (propunerea lui D. Ghica), să nu trecem Dunărea. O opinie pe care declar că nu o pot împărtăși. Cum, d-lor - continua deputatul craiovean - bateriile de peste Dunăre ard orașele și noi, având posibilitatea să distrugem aceste baterii, să nu îndrăznim a o face pentru cuvântul a nu se călca pământul sacro-sfânt al Turciei? Eu nu cunosc alt pământ sacro-sfânt decât pământul românesc". La rândul său, A. Condiano - Popescu a declarat: "D-lor, în această criză în care fierbe Orientul, vă declar că avem obstinată hotărâre de a fi, cu orice preț în țara mea, amicul păcii. Dar, în fața actelor de agresiune armată din partea Turciei, în fața insultelor ce ni s-au aruncat în scris prin circulațiile Porții, în fața bombardării Calafatului, în fața jefuirii Bechetului, în fața bombardării Olteniței, m-aș crede un trădător către țara mea când cu armele în mână nu aș apăra drepturile și independența acestei țări. Ei bine, eu sunt sigur că această țară este hotărâtă de a se apăra până la cea din urmă picătură de sânge și că fiecare român are sentimentul unei mari datorii, datoria de a se sacrifica pentru România"⁷.

Războiul dintre România și Turcia începuse. Ecoul incidentelor de la frontiera României a fost răspândit cu iuțeală de mass-media din țară și străinătate. "Ieri tunul român a bubuit la Calafat, - nota ziarul "Telegraful" - nu însă cum bubuie de peste două sute de ani, numai la parade, ci ca să arate străinilor care ne calcă drepturile, care ne jefuiesc pământurile și ne bombardează orașele, că nu putem permite aceasta fără a protesta în scris și cu tunul. Ferice de ofițerii și soldații care au tras primul foc, după sute și mai bine de ani, căci ei au pus temelia unei alte situații a statului român. Semnalul apărării naționale s-a dat, acum este datoria românilor în genere de a-i urma. Dreptul este cu noi"⁸.

Ultimele pregătiri înaintea proclamării independenței depline a României au fost marcate de numeroase evenimente înălțătoare desfășurate în toată țara. "Lumea - preciza corpondentul ziarului francez "Le Constituționale" - e hotărâtă la cele mai mari sacrificii pentru a cuceri independența"⁹.

La 7/19 mai 1877 are loc ședința Consiliului de Miniștri, în prezența domnitorului Carol I, unde se dezbat o serie de probleme legate de proclamarea independenței de stat a României. De asemenea, în aceeași zi, are loc la Ploiești la Cartierul general al Marelui Duce Nicolae, o primă rundă a discuțiilor româno-ruse în cadrul cărora se ajunge la un acord în care se prevedea ca armata română să sprijine trecerea armatei ruse peste Dunăre către portul din Bulgaria, iar pentru păstrarea individualității armatei române se cerea: "o bază de operațiuni proprie a sa cu sprijinirea aripei (sale) stângi pe (râul) Iskar"¹⁰.

Cu toate că, la sfârșitul lunii aprilie, M. Kogălniceanu făcuse în numele guvernului român, o declarație în care se arăta că între România și Imperiul Otoman a survenit starea de război, iar Senatul și Camera votaseră o moțiune în care își exprimau opinia că România se considera dezlegată de orice obligații și angajamente față de Poartă, nu au reprezentat propriu-zis o proclamație de independență a țării.

Evenimentele de la Dunăre succedându-se cu repeziciune anunțau îndeplinirea visului de veacuri al poporului român, obținerea independenței depline față de Poartă.

La 9/21 mai 1877, în această zi istorică, Adunarea Deputaților a votat cu 79 voturi și 2 abțineri iar Senatul în unanimitate moțiunile prin care s-a luat "act că răzbelul dintre România cu Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și Independența absolută a României au primit consacarea lor oficială"¹¹.

În cadrul lucrărilor Senatului Dimitrie Ghica dă citire următorului amendament pe care îl supune la vot: "Ca urmare a cruzimilor exercitate de turci asupra orașelor și satelor române de pe marginea Dunării, Senatul luând act de pozițiunea creată României de Imperiul Otoman, consideră Statul Român Independent și invită pe guvern a lucra ca independența ei să fie recunoscută și garantată de marile puteri europene, a căror dreptate și sprijin au contribuit în tot timpul la dezvoltarea României", fiind adoptat în unanimitate cu 32 de voturi¹². Senatorul Lahovari propune ca după ruperea "legămintelor de Turcia" suma din buget afectată sub titlu de "Dare către Înalta Poartă" să se întrebuițeze pentru întreținerea armatei.

⁶ "Vestea", 29 aprilie 1877.

⁷ Monitorul Oficial, nr. 109 din 12/ 24 mai 1877, p. 3237.

⁸ *Cronica participării*, p. 103.

⁹ *Ibidem*, p. 102.

¹⁰ Gheorghe D. Stoean, Ion Gh. Pană, *Epopeea independenței României*, București, 1977, p. 86.

¹¹ ****România în războiul de independență, 1877-1878*, București, 1977, p. 121, T. C. Văcărescu, *Luptele românilor în resbelul din 1877-1878*, București, 1886, p. 71.

¹² Monitorul Oficial, nr. 109, 14/ 26 mai 1877, p. 3223.

"Unanimitatea - arată Carol I - cu care Senatul a proclamat ruperea unor legături care de mult își făcuseră timpul, care nu făceau decât a împiedica România în calea sa de pace și de civilizațiune, făcând-o solidară cu greșeli străine și atrăgând asupra pământului nostru rele și calamități neprovocate de noi, această unanimitate este o puternică dovadă că viu este în D-voastră spiritul bătrânilor noștri, spiritul acelor mari strămoși, cari, în timpurile cele mai grele, n-au desperat niciodată de soarta României"¹³.

Și Adunarea Deputaților și-a desfășurat lucrările într-un entuziasm deosebit.

La interpellările făcute în Cameră, ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu a răspuns în numele guvernului printr-un discurs memorabil, în care a declarat în mod hotărât independența României. "D-lor și Camera și Senatul, la interpellările d-lor Stolojan și Fălcoianu au recunoscut că suntem în stare de rezel, au recunoscut că suntem dezlegați de legăturile noastre cu Înalta Poartă, și că acele legături sunt rupte mai întâi de către Înalta Poartă. Aceste două voturi au hotărât situațiunea și nu mai e nevoie de un comentariu mare. În stare de rezel, cu legăturile rupte, ce suntem? Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare. Avem domn de sine stătător ...Ne întrebați acum ce suntem? Suntem în stare de rezel cu turcii; legăturile noastre cu Înalta Poartă sunt rupte, și, când va fi pacea să se facă, nu cred că un singur român va mai consimți ca România să reentre în pozițiunea ei de mai înainte, rău definită, hibridă și jignitoare ...Așadar, d-lor deputați, nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentațiunii naționale că noi suntem o națiune liberă și independentă ...Noi trebuie să dovedim că suntem națiune vie, că avem conștiința misiunii noastre, trebuie să dovedim că suntem în stare să facem și noi sacrificii pentru ca să păstrăm această țară și drepturile ei pentru copiii noștri, și această misiune în momentele de față este încredințată fraților și fiilor noștri care vor lua hotărâre"¹⁴.

Proclamarea independenței, dorință de veacuri a poporului român, prin votul aproape unanim al reprezentaței naționale a arătat faptul că o unanimitate ca aceasta nu se mai înregistrase niciodată în istoria Parlamentului României unite.

Adunarea Deputaților în unanimitate de voturi, anulează plata tributului către Imperiul Otoman, în valoare de 914000 lei, adăugând suma respectivă la cheltuielile necesitate de "întreținerea armatei pe anul curent"¹⁵.

Proclamarea independenței de stat a fost apogeul unei politici bine pregătite în toate detaliile sale. Ea era o nouă expresie a politicii românești de a pune Europa în fața faptului împlinit. Bucurându-se de o deciziune populară uriașă, ea a fost expresia voinței întregului popor român, fiind salutată cu entuziasm. Cu această ocazie, Capitala și celelalte orașe au îmbrăcat haine de sărbătoare, populația exprimându-și bucuria de nestăvilit în urale nesfârșite și la lumina torțelor care vesteau lumii redeșteptarea națională a poporului român.

"În acest moment - nota prefectul Ion Titulescu în telegrama trimisă domnitorului - mare manifestațiune. Orașul Craiova, cu torțe și muzică și în entuziasmul cel mai mare, a venit la prefectură făcând călduroase urări înălțimii voastre pentru marele fapt românesc ce s-a îndeplinit astăzi sub dinastia Măriei Sale Carol I, declarându-se independența țării"¹⁶.

Manifestările prilejuate de împlinirea a 11 ani de la alegerea prințului Carol ca domnitor al României s-au desfășurat în atmosfera de bucurie și entuziasm declanșată de proclamarea independenței.

"Ziua de astăzi - preciza prefectul județului Mehedinți, Isvoranu - a fost serbată cu entuziasmul ce caracterizează pe români când au a scrie în istoria țării, pagini care să le împrăspăteze memoria originii și a vechii lor vitejii.

Ziua de 10 mai în care Majestatea Sa s-a urcat pe tron, astăzi fiind una cu ziua proclamării de independență a românilor au făcut pe mehedințeni să reînnoiască ca în toate ocaziunile dragostea, credința și devotamentul pentru M.M L.L. Domnul și Doamna ...Timpul puțin contrariu n-a împiedicat întru nimic populațiunea de a umple cerul de un frenetic ura, trăiască Măria Sa Domnul și Doamna. Trăiască România independentă, Trăiască guvernul liberal. ...Iluminația și artificiile arată calea spre Calafat care a devenit punctul spre care se îndreaptă toate privirile și unde zboară toate suspinele fiilor vechilor panduri ai Mehedințenilor, care la orice chemare sunt gata să moară pentru Tron și Patrie"¹⁷.

Amplele manifestații populare au confirmat și au consolidat votul dat de Parlament actului proclamării independenței.

Statul român a adoptat cu hotărâre și curaj toate necesitățile ce decurgeau din starea de război, pentru apărarea integrității teritoriale, prevenirea atacurilor inamice și pregătirea armatei.

În pofida deosebirilor de vederi a grupurilor politice aflate-n Parlament, Camera și Senatul și-au unit forțele asemenea întregului popor, pentru a contribui la atingerea obiectivului esențial al momentului - cucerirea independenței. Alegerea în unanimitate a președintelui Camerei în persoana lui C. A. Rosetti, votarea în unanimitate a răspunsurilor la mesagiile tronului și alte hotărâri au asigurat stabilitatea guvernamentală impusă de participarea României la război, au demonstrat maturitatea instituției parlamentare în acest moment istoric. Începând din aprilie 1877 Parlamentul a votat o

¹³ Monitorul Oficial, nr. 106, 11/ 23 mai 1877, p. 3145.

¹⁴ Gheorghe D. Stoean, Ion Gh. Pană, *op. cit.*, p. 89-90.

¹⁵ *Cronica participării*, p.120.

¹⁶ L. Deaconu, O. Gherghe, *op. cit.*, p. 244.

¹⁷ Monitorul Oficial, nr. 107, din 12/ 24 mai 1877, p. 3163.

serie de legi privind rechizițiile militare, mobilizarea și constituirea milițiilor în corpuri active, modificarea gărzii orășenești, executarea de către comunele rurale a lucrărilor agricole pentru rezerviștii chemați la datorie, recrutarea corpului ofițeresc și altele. Un loc aparte a ocupat problema finanțării efortului de război al României, Camera și Senatul aprobă, în mai multe rânduri creditele solicitate de ministerul de război pentru dotarea armatei. Astfel la 4 mai este menținută legea privind deschiderea unui credit extraordinar de 247.000 lei, pe exercițiul 1877, necesară numai Ministerului de război, ca apoi la 8 mai să fie aprobată legea prin care se deschide un nou credit în valoare de 1.414.967 lei; sumă necesară cheltuielilor pe luna mai impuse de mobilizarea armatei¹⁸.

Relevante pentru concepția majorității deputaților și senatorilor cu privire la capacitatea militară a statului român sunt cuvintele rostite de senatorul C. Bozianu la 27 noiembrie 1877: "armează-te, zise dânsul țării și când vei fi tare, toți te vor respecta. Caută, și vei găsi, cea mai puternică garanție în tine, în puterea ta".

Efortul militar al României trebuia să fie hotărâtor pentru viitorul țării, "Armata - preciza Domnitorul Carol I în răspunsul dat delegațiilor Camerei și Senatului la 15 decembrie 1877 - a adus deja un puternic concurs la viitorul României, prin valoarea ei, prin rezistența la privațiunile și suferințele unei campanii făcute în condițiuni foarte grele și excepționale; ea a binemeritat de la patrie și-a deschis o eră nouă de energie și mărire națională"¹⁹.

Parlamentul a adoptat la inițiativa domnitorului sau a guvernului numeroase alte legi pentru asigurarea de pensii pentru militarii rămași infirmi, pentru văduvele, părinții și copii ostașilor căzuți în luptă, înființarea a 4 orfelinate pentru fii ostașilor căzuți pe front sau răniți, pentru plata rechizițiilor militare, pentru susținerea în viață a rezerviștilor luptători, de contribuție pentru căile de comunicație și altele²⁰. Deși meritorii, aceste legi erau departe de a îmbunătăți starea țăranilor români care făcuseră din piepturile lor scut de apărare a drepturilor țării plătind cu viața neatârarea României.

O atitudine demnă a adoptat Parlamentul în dezbaterile din ianuarie și aprilie 1878 cu privire la cererea Rusiei țariste de a i se da sudul Basarabiei, În moțiunea adoptată la 24 ianuarie 1878 în chestiunea Basarabiei Adunarea și Senatul au declarat că "sunt hotărâte a menține inviolabilitatea teritoriului României și a nu permite nici-o înstrăinare a vreunei părți oarecare din acest teritoriu"²¹.

"Ziua de ieri va fi o zi însemnată în analele parlamentarismului român - scria ziarul "Dorobanțul", din 29 ianuarie 1878 - reprezentanții de astăzi ai României respinseră cu hotărâre și cu curaj propunerea guvernului rusesc care ținea la ciuntirea României. Votul de ieri spunea lumii întregi, cu limbajul omului hotărât a lupta cu orice preț pentru averea lui că deși ne-am aliat cu Rusia, deși am dus oștirile noastre pe câmpul de bătălie alături de ea, totuși am rămas ceea ce eram, am rămas români, stăpâni pe țara noastră, și tot astfel voim să fim și de-aici înainte".

Dezbaterile parlamentare privind chestiunea Basarabiei au continuat în lunile martie-aprilie 1878 relevând hotărârea oamenilor politici români de a împiedica Rusia țaristă în îndeplinirea planurilor sale expansioniste. Dar, după cum se știe, marile puteri au modificat harta Peninsulei Balcanice după propriile lor interese.

România a fost nevoită, în urma tratatului de pace de la Berlin ale cărui lucrări s-au desfășurat între 1/13 iunie și 1/13 iulie 1878, să facă grele și dureroase sacrificii, pierzând din nou sudul Basarabiei.

Activitatea parlamentară românească din anii 1877-1878 ne îndreptățește să afirmăm că alături de celelalte forțe politice, de întreaga opinie publică românească, Parlamentul României s-a dovedit a fi în acest moment istoric o instituție democratică cu rol important în proclamarea și cucerirea independenței, în afirmarea statului român în concurența statelor suverane ale Europei.

THE ROMANIAN PARLIAMENT AND THE INDEPENDENCE WAR

Abstract

The author highlights the Romanian Parliament role during the Independence War (1877-1878) that resulted in the country's independence. The resolutions and laws passed at the time proved that the Parliament was a democratic institution acting for the integration of the Romanian state among the European sovereign states.

¹⁸ *Cronica Participării*, p. 110, 115.

¹⁹ "Dorobanțul", an I, nr. 35, 20 dec. 1877.

²⁰ "Resboiul", 26 nov. 1877, p. 3.

²¹ *Cronica participării*, p. 381.

Din activitatea parlamentară a lui Dimitrie Șuculescu

Otilia Gherghe

Jurisconsult și avocat, patriot înflăcărat, mare luptător pentru reforme democratice și sociale, orator parlamentar, Dimitrie Șuculescu s-a născut la 4 februarie 1875 în Osica Mare, județul Romanați.

Absolvent al Liceului "Carol I" din Craiova și apoi licențiat "Magna Cum Laude" al Facultății de Drept din București în 1898, Dimitrie Șuculescu și-a completat studiile urmând și promovând în 1912 examenul de doctorat al Facultății de Drept din Paris¹.

În anul 1899 se înscrie în baroul de Romanați, apoi se transferă la Craiova unde funcționează până în 1907 când pleacă la București profesând avocatura în cadrul baroului avocaților din Ilfov².

A făcut politică liberală fiind deputat, senator și prefect a județului Romanați. Și-a făcut intrarea în Parlamentul României în 1901, când abia împlinise vârsta eligibilității, ca reprezentant al colegiului III de Romanați cu 844 voturi din cele 845 exprimate³. Popularitatea lui D. Șuculescu, în rândul românâtenilor, crește an de an, fiind ales în parlamentul țării, fără întrerupere, până la sfârșitul scurtei sale vieți, 23 ianuarie 1918⁴, lucru demonstrat și de faptul că la alegerile din anul 1914 Șuculescu candidează pentru colegiul I de deputați și ocupă locul al doilea după Nicolae Titulescu, la diferență de un vot⁵.

O acțiune cu largă rezonanță, importantă prin urmările ei pe planul realizărilor politice, la care a contribuit și Dimitrie Șuculescu a fost revizuirea Constituției din 1866.

Fără a subestima prognoza real al Constituției față de legislațiile anterioare în sensul înscrierii în cadrul său a unor libertăți publice având caracter progresist: libertatea presei, adunărilor, asocierii, prin sistemul electoral inaugurat, odată cu dezvoltarea României pe calea capitalistă se impunea tot mai mult modificarea unor articole din Constituție legate de proprietatea funciară și dreptul la vot. Trăinicia operei constituționale de la 1866 pentru generația de atunci poate constitui un titlu de glorie, astăzi însă - se preciza în Raportul comisiei pentru propunerea de revizuire a Constituției - pentru generația noastră ar fi o dovadă de neputință și de nemernicie, dacă n-am reuși să dăm statului și poporului nostru o organizațiune potrivită cu situația și aspirațiunile lui actuale. Revizuirea constituției, care de 48 de ani se află la baza organizațiunii noastre politice, în urma transformărilor pe care le-am suferit în acest răstimp, și noi și lumea întreagă, se impune astfel ca o necesitate imperioasă și ca o condițiune de viață. Realizarea acestui scop nu se poate asigura decât prin chemarea la viață cetățenească a celor mai adânci straturi ale poporului nostru și prin așezarea vieții economice, ca o condițiune de biruință și triumf pentru aspirațiile noastre, pe temelii sănătoase⁶.

Participarea la viața cetățenească este determinată de sistemul electoral ce se află la baza organizării politice a fiecărei țări, iar o viață economică sănătoasă în țările agricole este determinată înainte de toate de regimul proprietății agrare.

De aceea revizuirea textelor constituționale relative la organizarea electorală pentru cameră și senat, revizuirea proprietății funciare, articolul 19, reprezentau pentru Șuculescu trecerea la o reală și sinceră democrație și la o treaptă socială superioară, pentru cetățenii României. "Fără revizuirea proprietății funciare (articolul 19) nu numai că problema agrară nu s-ar putea rezolva - arăta Șuculescu - dar nici-o legislație administrativă rațională, în ce privește regimul împăduririlor, lucrările, apărarea terenurilor inundabile etc, nu e cu putință".

Șuculescu era pentru expropriere și improprietăre. Țărănimea era clasa cea mai numeroasă a societății românești din acea perioadă, principala producătoare a bunurilor materiale și cea care suporta din greu consecințele exploatarei și asupririi, fiind direct interesată în redistribuirea proprietății funciare și în schimbări cu caracter democratic-progresist care să ducă la obținerea unor libertăți și drepturi (și pentru ea).

În discursul rostit în Camera Deputaților la 19 aprilie 1914, în discuția generală a propunerii de revizuire a Constituției, Șuculescu face o perzentare a stării grele în care se afla țărănul român datorită "distribuției rele a proprietății" iar pentru remediere propune o "distribuire mai dreaptă în raport cu întinderea pământului și cu numărul locuitorilor"⁷. "Să se dea pământ la țărani, să se amelioreze distribuția pământului". Să se dea pământ nu pentru că au răspuns cu entuziasm atât de cald - preciza Șuculescu - la chemarea din anul 1913; nu, aceasta ar fi o insultă adusă sentimentului lor. Nu se poate pune la îndoială și nu se poate târgui sentimentul țărânului de neam, el își iubește colțul de țară pe care s-a născut, măcar că nu e al lui, pentru că generațiuni întregi, neam de neamul lui, s-au născut pe același pământ, ca și iarba, în același loc crescută și moartă tot pe terenul în care s-a născut⁸.

Șuculescu combate propunerea făcută de conservatori prin Petre Carp referitor la împrăștierea țăranilor arătând că toate disponibilitățile însumează 429 mii ha "o picătură în mare, pentru că, chiar dacă s-ar distribui numai la aceia care n-au deloc pământ și încă n-am putea să le dăm decât câte un hectar. Aceasta n-ar fi o reformă, ar fi o glumă, ar fi praf în ochi"⁹. Unitatea de vedere a conservatorilor, indiferent de fracțiunea politică din care făceau parte, arată că de fapt un singur considerent stătea la baza legiuitorului; dorința de a menține, prin vânzarea moșilor statului, marea

¹ Dumitru Botar, *Fiii Româniului*, Craiova, 1996, p. 293.

² P. Ghiăcioiu, *Anuarul Baroului 1905*, Craiova, 1905, p. 202.

³ *Desbaterile Adunării Deputaților*, nr. 1 din 30 martie 1901, p. 7.

⁴ "România", an I, nr. 330, 31 ianuarie 1918, p. 2.

⁵ *Desbaterile Adunării Deputaților*, 23 februarie 1914, p. 6.

⁶ *Ibidem*, 1 martie 1914, p. 63.

⁷ Discursul d-lui D. Șuculescu, deputat al colegiului I de Romanați, 19 aprilie 1914, București, 1914, p. 14.

⁸ *Ibidem*, p. 16.

⁹ *Ibidem*, p. 17.

proprietate funciară particulară a cărei existență începuse să fie amenințată din ce în ce mai mult. Soluția propusă de Șuculescu era exproprierea și improprietărea țăranilor deoarece "proprietatea este sacrosantă, este intangibilă", ceea ce va duce la formarea unui popor conștient liber și cu traiul asigurat.

În discuția referitoare la legea electorală Șuculescu era pentru vot universal "pentru ca un mai mare număr să poată pune în chip legal cuvântul lor în această țară". Dar, mai întâi, propunea "a se face educațiunea politică a mulțimii. Nu pot da dreptul de vot unui om care nici nu știe cum să-l întrebuințaze. Poate să fie vina noastră că nu ne-am ocupat, lucru explicabil pentru că interesele politice dictează înainte de toate. Acest sistem de vot restrâns care cu fărâmițarea proprietății prin moștenire va transforma țara astfel ca ea să rămână în mâna celor mai puțini. Sistemul nostru de vot - preciza Șuculescu - este unul din sistemele cele mai reacționare. Eu nu cunosc în istorie decât unul singur la fel și acela a existat la romani, cu 500 ani î. Hr."¹⁰. Șuculescu propune un singur colegiu "fiindcă acesta este mijlocul de educațiune națională, pentru ca în țara aceasta să fie un singur suflet, rezultanta aspirațiunilor tuturor, să nu fie nimic forțat, să nu fie nimic fals. Și vrem o țăranime conștientă de drepturile ei și în stare de a trăi liber pe pământul ei; vrem o țăranime în stare să-și dea seama de viitorul țării, pentru că acel milion de familii țăărănești trebuie să poarte scutul și sabia pentru 15 milioane de români. Vrem ca mâna care ține sabia și pieptul care va servi de scut să fie piept puternic și mână aspră"¹¹.

Prin legiferarea acestor reforme cu caracter democratic, în iunie 1917, prin care se promitea 2,4 milioane ha de pământ și votul universal, aspirațiile de dreptate socială ale maselor găseau o împlinire firească.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea dezvoltarea țării "în marginile sale etnice" se impunea cu acuitate, căci altfel - aprecia C. Dobrogeanu-Gherea - dezvoltarea sa devine anormală și nesănătoasă în cel mai înalt grad". Necesitatea desăvârșirii statului național român a devenit în această perioadă centru de interes al preocupărilor tuturor românilor.

Izbucnirea primului război mondial la 28 iulie 1914, a determinat amplificarea curentului popular care exercita presiuni asupra guvernului prin care se cerea eliberarea fraților aflați în afara granițelor. Dimitrie Șuculescu a fost un aprig susținător al ideii de unitate, de participare a României la război, pentru alipirea provinciilor românești deținute fără drept de țările vecine. "Aseară speram că pot veni la voi, dar ni s-a comunicat *de sus* să rămân în București, fiindcă evenimentele se precipită.

În adevăr pentru mâine s-a convocat un Consiliu de coroană, în care se va hotărî atitudinea definitivă a României. După câte știu va fi hotărât cu siguranță războiul. Consiliul se ține la ora 10. Cred că după consiliu voi vedea pe d-l Brătianu și chiar mâine, cel mai târziu, cu trenul de la ora 6, voi pleca spre voi, ca să fiu aci în timpul mobilizării. Probabil că vom rămâne acolo timp de două săptămâni, până să termine primul transport de trupe.

După câte vezi momentul cel mare și fericit pentru neamul românesc se pare că a sosit. Dumnezeu să ne ajute. București 1916, august 13"¹². Dând glas voinței întregului popor român de a lupta pentru realizarea dezideratului eliberării Transilvaniei, Consiliul de coroană convocat duminică 14 august 1916 a luat hotărârea "dorită de întreaga țară și manifestată în repetate rânduri cu atâta tărie" a intrării României în război împotriva Austro-Ungariei"¹³.

Mobilizarea generală s-a desfășurat într-un entuziasm de nedescris, cei chemați sub arme "alergând cu toții, cântând și chiuind, la chemarea patriei"¹⁴.

Intrarea României în război îi dădea mari speranțe lui D. Șuculescu, ca de altfel întregului popor, care își vedea posibil realizarea visului de veacuri spre care aspiraseră generații de generații, făurirea statului unitar român.

În timpul războiului Șuculescu a susținut o intensă și epuizantă activitate de parlamentar: purtător de cuvânt al guvernului în Senat în timpul refugiului la Iași, raportor al răspunsului la mesajul Tronului din 1917, purtător de cuvânt la proiectul de lege pentru improprietărea țăranilor, inițiatorul votului de încredere atunci când s-a încercat o manevră de înlăturare a acestui proiect, raportor al legii prin care s-a conferit cetățenia de onoare generalului Henri Mathias Berthelot, șeful Misiunii militare franceze în România, etc.

În colecțiile Muzeului Olteniei se află, în manuscris, raportul senatorului D. Șuculescu, susținut în Parlamentul țării prin care se propunea acordarea cetățeniei de onoare generalului Berthelot. În prima parte a raportului Șuculescu face o scurtă prezentare a situației României în care se arată că după o ofensivă desfășurată rapid în interiorul Transilvaniei armata noastră este nevoită să se retragă spre sfârșitul lunii octombrie și în luna noiembrie 1916, până în Moldova, din fața puterilor centrale, care deveniseră un real pericol pentru viitorul națiunii române și a statului. Numai rezistența eroică a armatelor române, care în cursul anului 1917 a primit ajutorul aliaților francezi, a determinat înlăturarea acestui grav pericol, a stârnit admirația marilor puteri aliaste, iar bravura soldatului român a intrat în conștiința lumii. "În momentele de îndoială, când speranța izbândeii se lupta cu temerea înfrângerii, generalul Berthelot și colaboratorii lui au muncit cu devotament și încordare pentru triumful cauzei noastre. La rezistența noastră îndârjită, ca și la clipele unei biruințe întrevăzute, el își are partea lui de strălucită contribuție.

În lupta grea cu vrășmașul - arăta Șuculescu - noi n-am avut să opunem numărului prea mare, și mai ales armamentului perfecționat, decât piepturile ostașilor noștri. În ei, în țăranii români, marele general a avut încredere, de cum i-a cunoscut"¹⁵.

În continuare este prezentat efortul depus de șeful Misiunii militare franceze în România pentru reorganizarea armatei: "Munca încordată a generalului Berthelot, credința lui caldă, au ajutat într-o largă măsură, la refacerea armatei noastre. În primele raze ale primăverii, răsărea, parcă dintr-o lume peste care se întinsese negurile desnădejdiei, viteaza armată românească, reînviată, dovedind, încă odată lumii, puterea de viață a poporului nostru. În cadrul aceluiaș tablou primăvăratec, alături, apărea figura generalului Berthelot privind cu mândrie și dragoste de părinte oastea, la a cărei refacere conlucrase în tăcere, cu încredere, cu metodă, cu temeinică pricepere și cu îndărătnică perseverență în vremuri așa de grele"¹⁶.

Pentru efortul depus în obținerea strălucitelor victorii din vara anului 1917 Parlamentul hotărăște atribuirea titlului de cetățean de onoare generalului Berthelot: "Pentru că ne-a înțeles pe deplin; pentru că ne-a dat atâtea dovezi de

¹⁰ *Ibidem*, p. 43, 45.

¹¹ *Ibidem*, p. 46-47.

¹² Colecția Muzeului Olteniei, inv. 48200.

¹³ "Naționalul", 23, nr. 225, 15 august 1916, p. 1.

¹⁴ Luchian Deaconu, *Momente din epopeea făuririi statului național unitar român*, Craiova, 1988, p. 20.

¹⁵ Colecția Muzeului Olteniei, inv. 48201, f. 12.

¹⁶ *Ibidem*, f. 13.

iubire; pentru că a închinat toată energia, toată munca, toată marea lui pricepere militară, toată tăria lui de suflet și toată căldura inimei lui, apărării patriei noastre și după aceea refacerii armatei noastre; România îi este recunoscătoare. Ea nu-și poate manifesta sentimentele ce o stăpânesc, decât acordând marelui general, cea mai înaltă distincțiune ce o poate da o țară; cetățenia de onoare, așezarea printre fiii ei sufletești.

Venit între noi în vremuri de vijelioasă furtună, generalul Berthelot a putut cunoaște, tocmai din această pricină, adâncurile, părțile nebănuite ale acestui neam. Trimisul Franței nobile, mari, generoase și democratice, când va fi să se reîntorcă în patrie, să primească și de la noi o misiune! Cetățeanul de onoare al României aspirațiilor noastre, nu numai al acestui colț de țară unde trăim acum, să-și ia sarcina de a înfățișa marelui popor francez, în adevărata ei lumină, ființa noastră etică și etnică"¹⁷. Șuculescu propune în continuare următorul proiect de lege: "Art. unic. Se recunoaște generalului Berthelot Henri Mathias, șeful Misiunii militare franceze, pentru marile servicii aduse apărării naționale a României, cetățenia de onoare", propunere primită cu entuziasm de plenul Senatului. În timpul refugiului din Moldova, Șuculescu a fost un neobosit sprijinitor al cazării refugiaților din teritoriile ocupate și al întregirii familiilor acestora, pentru îmbunătățirea condițiilor de viață a internaților de război, colaborând cu Crucea Roșie Internațională.

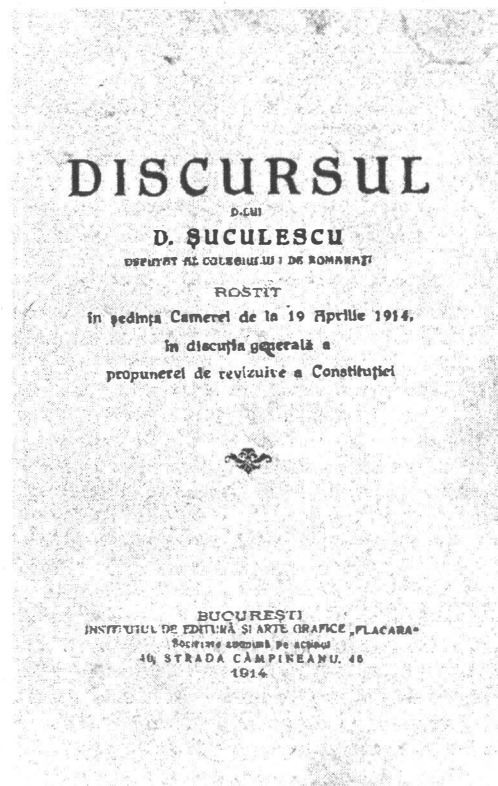
Victimă a epidemiei de tifos exantematic, senatorul Dimitrie Șuculescu a încetat din viață la spitalul civil din Huși la 18 ianuarie 1918, atunci când țara se găsea la grea cumpănă și când nu se întrezărea apropiată împlinirea făuririi statului național unitar, de realizarea căruia nu s-a îndoit nici o clipă și a continuat neclintit să creadă. Osemintele lui au fost aduse la București și reînhumate la Cimitirul Bellu.

La numele și faptele celor care s-au jertfit pentru făurirea statului național unitar român se adaugă și cel al lui Dimitrie Șuculescu.

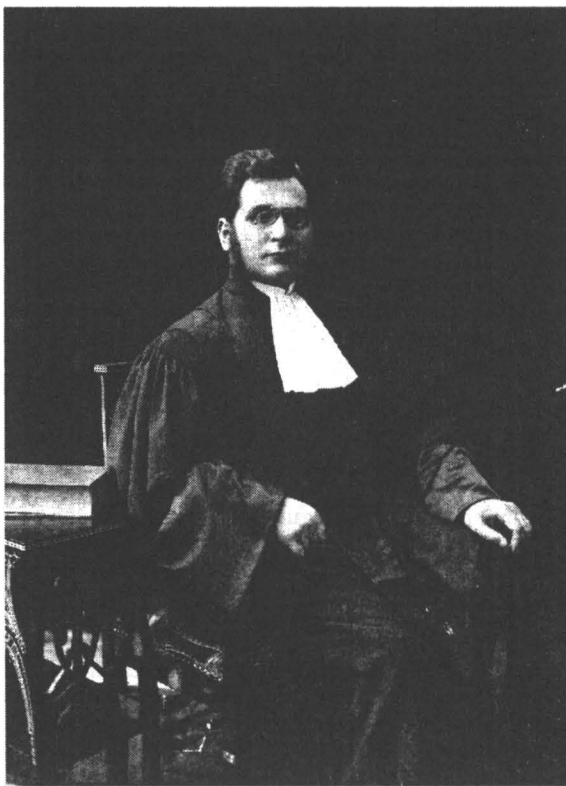
ON THE PARLAMENTARY ACTIVITY OF DIMITRIE ȘUCULESCU

Abstract

It is a presentation of the contribution of the Romanian lawyer Dimitrie Șuculescu (1875-1918) to the revision of the constitutional texts referring to the electoral law and the landed property. Dimitrie Șuculescu pleads in favour of universal suffrage and land reform. Șuculescu's activity as a member of Parliament, and supporter of the creation of the Romanian national unitary state is also presented.

1914. Discursul susținut de D.Șuculescu în Camera Deputaților

Dimitrie Șuculescu (1875 - 1918)

¹⁷ *Ibidem*, f. 14.

Ion N. Romanescu (1895-1918), cel mai tânăr constructor de plane din lume și unul din primii constructori de avioane din România

Luchian Deaconu

Istoriografia începuturilor aviației a consacrat în galerie celebrilor constructori de aparate și zburători temerari alături de numele lui Samuel Pierpont Langley, Otto Lilienthal, Octave Chanute (1896), Wibbur și Orville Wright (1903), Santos Dumond (1906), Henri Farman (1907), Louis Blériot (1909) și alți pionieri ai aeronauticii mondiale pe cele ale românilor Traian Vuia (1872-1950), Aurel Vlaicu (1882-1913), Henri C. Coandă (1886-1972), înscriind geniul și curajul românesc în elita popoarelor care și-au adus contribuția la împlinirea cutezătorului vis al omului de a cuceri văzduhul.

Surse documentare inedite descoperite recent arată că cronologia primilor cuceritori ai spațiului trebuie completată în mod necesar cu numele tânărului inventator Ion N. Romanescu, elev la Liceul "Carol I" din Craiova care, în 1912, a fost recunoscut de prestigioasa publicație care apărea la Paris "La Revue Aérienne" ca fiind "le plus jeune constructeur de planeurs"¹ și în 1915 a realizat unul din primele aeroplane din România. Cititorul obișnuit dar și specialistul poate întreba:

De ce timp de aproape un secol, o invenție de o însemnătate atât de mare n-a intrat în circuitul științific informațional românesc și internațional pentru a fi consacrată în tratatele de istoria aviației?

Explicația este dată de un complex de împrejurări defavorizante din care amintim: opoziția firească a părinților față de pasiunea maladivă a copilului lor de a construi plane și de a zbura punându-și viața în pericol, lipsa oricărui sprijin material pentru realizarea costisitoarelor proiecte ale copilului-inventator supranumit de contemporani "șoferul aerului", dotarea precară a abia înființatei aviații române, tinerețea, moartea prematură a eroului, păstrarea cu pioșenie de către familie a mărturiilor documentare ale fiului răpus în timpul luptelor aeriene pentru eliberarea Franței din noiembrie 1918, confiscarea arhivei și intrarea târzie a acestor mărturii documentare în circuitul științific. Acești factori au făcut ca în momentul apariției monografiei consacrate personalității de excepție a acestui pionier al aviației mondiale documentele confiscate de la familie de securitatea comunistă în 1975 să nu fi fost prelucrate spre a fi date în studiu. *Fondul Marcel Romanescu* din patrimoniul Direcției Generale a Arhivelor Statului din București, investigat de noi recent, conține numeroase documente care oferă o serie de informații inedite despre viața și personalitatea aviatorului, publicarea acestora constituindu-se ca mărturii care pledează pentru înscrierea tânărului inventator, o mare speranță a aviației la începutul secolului al XX-lea al cărui destin eroic a fost curmat prematur, la 1 noiembrie 1918, în bătălia aeriană pentru eliberarea Franței, unde caporalul Ion N. Romanescu și-a dat "viața ca să asigure dezvoltarea liberă a tuturor națiunilor și pacea lumii viitoare"², în galeria pionierilor aviației mondiale.

Documentele: scrisori, notițe, programe de instrucție de la școlile de luptă de la Avord și Pau, cărți de vizită, confirmări de la Școala de aviație a artileriei din cadrul Ministerului de război, declarația prin care tatăl eroului a consimțit ca fiul său să se înroleze voluntar în armată³, manuscrise redactate de mama și de fratele eroului, Marcel Romanescu, conțin informații inedite referitoare la narațiunea și tipurile de plane construite de tânărul inventator, la perioada petrecută la Odesa din noiembrie 1917 până în februarie 1918 și la revoluția bolșevică, la sejurul din Franța, la soție și corespondență cu familia.

Manuscrisul *Ciornă în creion despre viața lui I. Romanescu*, realizat de Marcel Romanescu în perioada când îndeplinea misiunea de însărcinat cu afaceri al României la Cairo⁴, și adresa Subdirectorului superior al Școlii de aviație de artilerie nr. 04643 din 12 august 1915⁵, ne dau informația inedită că elevul-inventator a construit un număr de 8 aparate de zbor, nu 5, cât se știa până acum. Primele trei, din care două monoplane, cel dintâi neterminat, și biplanul cu patine, coadă și cârmă de înălțime cu care s-a ridicat la 70 cm pe hipodromul craiovean în 1910, le-a construit din stîngii de lemn, sârmă și tablă în atelierul pe care copilul-inventator și-l improvizase în podul casei părintești din Craiova. Autorul manuscrisului afirmă că după primirea fotografiei reprezentând acest prim zbor reușit de elevul Ion N.

¹ Luchian Deaconu, *Mormântul din cer. Ion N. Romanescu, aviator român căzut pentru libertatea Franței*, Ed. Sitech, 2000, p.46, 83.

² "Protestarea", Craiova, an. III, nr. 5 din 12 martie 1919, p.2.

³ Anexa III.

⁴ Anexa I.

⁵ Anexa II.

Romanescu de la Liceul Carol I, col. Renard, șeful aviației franceze, i-a confirmat că "este cel mai tânăr inventator în această ramură a științei"⁶. Ulterior, în timpul studiilor la Liceul "Costache Negruzzi" din Iași, în 1911-1914, tânărul inventator a construit două biplane, unul în cadrul școlii, cu ajutorul grupului "infraroșilor", și altul "la cazarma Regimentului de roșiori de la Copou"⁷. Monoplanul "de o simplitate rară care se demonta în 15 minute" cu care Ion N. Romanescu a efectuat zborurile de la Techirghiol, este datat de Marcel Romanescu în vara anului 1913 și nu în 1911 cum se afirmă în *Istoricul zborului fără motor în România*⁸.

Elementul de noutate absolută pe care îl aduce manuscrisul menționat este informația despre cele două aparate de zbor pe care le-a realizat studentul Ion N. Romanescu la Craiova în anii 1914-1916. În 1914 a început să construiască primul aeroplan, proiect pe care l-a abandonat în momentul plecării la București pentru a urma cursurile Facultății de matematică. În Capitală s-a documentat în legătură cu construcția aeroplanelor franceze din dotarea aviației române și a proiectat un "biplan mare de tipul << Canard Voisin >>" o construcție "simplă, zdravănă și îngrijită" considerată ca "o noutate pe tărâmul aviației", pe care l-a realizat și l-a asamblat în sala de gimnastică a Școlii militare din Craiova în anii 1915-1916. Importanța acestei creații necunoscute a tânărului inventator este confirmată pe de o parte de sprijinul acordat de forurile militare craiovene și pe de alta de răspunsul Subdirectorului superior al Școlii de aviație de artilerie care, la 12 august 1915, i-a comunicat: "La suplica Dv. am onoare a face cunoscut că pentru a se putea aviza asupra cererii ce faceți este nevoie ca aparatul în chestiune să fie adus la București (Centrul de aviație Cotroceni) spre a fi supus unor prealabile cercetări"⁹.

Noutatea absolută a informației oferită de aceste două mărturii documentare, corelate și cu alte surse, pune într-o lumină cu totul nouă contribuția tânărului inventator Ion N. Romanescu la construcția de planoare și avioane. Inventatorul craiovean a construit în 1915, după toate probabilitățile, un avion, unul din primele aeroplan construite pe teritoriul Regatului Român și primul realizat la Craiova. Cetatea Băniei își înscria numele în rândul primelor orașe din Europa constructoare de planoare și de avioane.

Pasiunea maladivă și cunoștințele temeinice de mecanică, practica motociclismului, conducerea automobilismului¹⁰, invențiile din ramura automobilelor și motocicletelor, documentele informându-ne că în 1915 la București "ajunsese spaima gardiștilor cutreierând străzile cu iuteală vertiginoasă într-un șasiu de 15kg, numai stinghii și sămă, în care fixase un motor sforăitor"¹¹, extind aria preocupărilor inovatoare ale lui Ion Romanescu și la alte domenii. Există de asemenea posibilitatea ca insolita întreprindere a inovatorului craiovean, proiectarea și construcția aeroplanului din 1915, să fie confirmată de memoriul înaintat Ministerului de război prin care a solicitat expertizarea aparatului ca și de arhiva Școlii militare din Craiova.

La întrebarea, ce s-a întâmplat cu această realizare aviativă de excepție ne răspund documentele din *fondul Marcel Romanescu*. Unul din manuscrise precizează că, odată cu intrarea României în război alături de Aliați, tânărul inventator s-a prezentat la Corpul de aviație de la Băneasa, a participat ca "bombardier" la luptele de la Turtucaia, la Bărlad și Botoșani "unde iese ca pasărea Phoenix dintr-un aparat făcut praf", a urmat unitatea militară la Odesa și s-a înrolat în Legiunea străină franceză, <<părăsindu-și aeroplanul, care fu ars sub ocupația germană>>¹².

O altă informație inedită readuce în discuție și un al doilea proiect de avion, un <<aparat mic, cu iuteală mare, destinat să aducă servicii practice de orice natură după terminarea războiului>>, pe care inventatorul român l-a realizat în vara anului 1918 în Franța și l-a înaintat Ministerului de război francez pentru a fi brevetat. "Înainte de a porni pe frontul francez - se precizează în document -, brevetează la Paris și încredințează inginerului constructor Bèchereau planurile unui mic aparat de mare viteză destinat aprovizionării regiunilor invadate. Francezul îi propune să rămână la Paris ca să-l construiască, dar Romanescu refuză această situație de ambuscat. Astfel, ostașul ucise omul de știință"¹³. Informația este confirmată și din surse franceze, locotenentul Paul Schneider precizând într-o epistolă trimisă familiei Romanescu în 1919 că: "Timpul liber și-l folosea perfecționând proiectele unor avioane de zbor mici, construind orologii, piese de aparate fotografice, machete de avioane, care lăsa să se vadă marea deschidere a spiritului său inventiv"¹⁴. Ofițerul francez confirmă inclusiv existența proiectului avionului numit <<La mouche>>¹⁵ atunci când scrie: "Formalitățile de angajare <în Legiunea străină> au fost pentru el prea încete, sângele zvâcnea cu putere în venele sale. În cele din urmă, după ce mai întâi *definitivase proiectul unui avion ușor* (s.n.), de la care aștepta minuni, Romanescu porni spre front"¹⁶.

⁶ Anexa I.

⁷ L. Deaconu, *op. cit.*, p. 41-45. Gh. M. Cucu în *Istoricul zborului fără motor în România*, (București, 1972) afirmă că la Iași în 1912-1913 au fost realizate trei planoare.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Anexa II.

¹⁰ Anexa IV.

¹¹ DGAS, fond. Marcel Romanescu, dos. 97/ 1914-1920, f. 8,9.

¹² *Ibidem*, f.8,9. Din păcate cea mai mare parte dintre cele 70 de fotografii care însoțeau manuscrisul intitulat *Note despre Ion Romanescu* nu au mai fost însoțite lui Marcel Romanescu.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Par amour pour la France et la Roumanie*, Paris, 1919.

¹⁵ Av. A. Soimou, *Caporalul aviator Ioan Romanescu*, în "Neamul românesc", nr. 60 din 16 martie 1936. Vezi, Luchian Deaconu, *op. cit.*, p.133.

¹⁶ Luchian Deaconu, *op. cit.*, p. 117.

Diversitatea surselor documentare care confirmă existența proiectului avionului <<La mouche>> și a altor proiecte ale tânărului inventator român ne îndreptățește să afirmăm că este posibil ca în arhivele franceze să existe planșe desenate sau consemnări referitoare la aceste invenții.

Coroborate cu sursele arhivistice publicate în Franța și România, informațiile inedite oferite de documentele din *Fondul Marcel Romanescu* înlătură, dacă mai era cazul, toate îndoielile induse de vârsta inventatorului, studentul în matematici la Universitatea din București Ion N. Romanescu proiectând și construind, la vârsta de 19 ani, unul din primele aeroplan românești după ce, în 1912, la doar 17 ani, fusese confirmat de publicația franceză "La Revue Aérienne" ca "cel mai tânăr constructor de plane" ¹⁷.

Inventatorul Ion N. Romanescu a fost unul din primii români care au zburat cu planorul, au proiectat și au realizat primele plane și avioane de construcție românească. Afirmatia lui Marcel Romanescu "*ostașul ucise omul de știință*" este susținută de incredibila creație tehnică pe care tânărul inventator craiovean, fără a dispune de o pregătire tehnică de specialitate și la o vârstă precoce a lăsat-o posterității, 6 plane, monoplane și biplane, un aeroplan biplan, proiectul avionului << La mouche>> și altele, nedefinitivate deoarece sentimentul datoriei și al onoarei l-au îndemnat să depună << conștiință, cu ardore și măreție, ofranda propriei vieți>> pe altarul luptei pentru libertatea României, a Franței, a Lumii. Invențiile studentului Ion N. Romanescu și a celui alt craiovean, George Beiu, realizatorul unui dirijabil, se alătură altor 25-30 de proiecte de construcții aeronautice extrase recent din fondurile Ministerului Apărării Naționale, Direcția 4 Geniu și Direcția Aeronautică, constituindu-se ca mărturie care probează vocația poporului nostru pentru zbor, pentru aviație ¹⁸.

Fondul Marcel Romanescu conține și alte documente referitoare la personalitatea eroului Ion N. Romanescu, notițele scrise pe "cărți de vizită ascunse în cizmă" privitoare la perioada cât s-a aflat la Odesa, din noiembrie 1917 până în februarie 1918, și scrisoarea trimisă de la Paris tatălui său dându-ne informații în legătură cu regimul aplicat de "bolșevicii puri", "anarhiști" și "revoluționarii români" ofițerilor superiori și celorlalți refugiați din Regat. "Am asistat la luptele între ucraineni și bolșevici pe străzile Odesei (numai în hotelul meu erau 3 mitraliere care au tras 2 zile fără încetare). Când românii au intrat în Basarabia - îi scria aviatorul tatălui său, refugiat la Kristiania în Norvegia -, bolșevicii i-au arestat pe mai toți, între alții și pe mine. Am fost arestat de 3 ori: o dată de bolșevicii puri, o dată de anarhiști și a treia oară de revoluționarii români" ¹⁹. În grupul celor 37 de români arestați împreună cu caporalul Ion Romanescu, s-au aflat generalul Crăiniceanu, care a fost bătut de bolșevici, generalul Vivescu, obligat să măture cala vasului "Prințesa Eugenia Oldenburg", colonelul Popescu, Bellu, Hepites, Bontescu, Mărcușu, Georgescu ²⁰.

Încrustat pentru veșnicie în galeria martirilor pentru libertate, erou al României și al Franței, portretul aviatorului Ion N. Romanescu ni se înfățișează din perspectiva documentelor inedite ale *Fondului Marcel Romanescu* de la Direcția Generală a Arhivelor Statului ca fiind unul din primii constructori de plane și avioane din România și din lume.

ANEXA I

Ciornă creion < Însemnări > despre viața lui I. Romanescu

Redactate de Marcel Romanescu

Să-mi fie deci îngăduit să aduc aci prinosul meu de recunoștință băiatului prăpădit la 23 de ani de nebunia viforului.

Născut dintr-un neam străvechi al Olteniei, al căror vlăstar puseseră mâna la răscoala lui Tudor și la mișcarea din patru zeci și opt, Ion Romanescu era un suflet nou. Primise de-acasă o creștere sănătoasă, cu gânduri largi, cu înțelegere multă. Făcuse două clase primare în Franța. Câștigase aci duhul de libertate, care e mândria civilizației moderne și totodată sufletul lui se deschisese cercetărilor amănunțite ale științei. Îi plăcea viața plantelor și a animalelor, dar mai cu seamă rostul traiului lor, cauzele care le fac să crească și să piară. Încă de mic, ochii lui scânteietori, mâinile lui delicate întrebau mereu: de ce ? N-apucase încă să îngâime abecedarul și, odată, văzând o lumină electrică, strigă: *lumânare fără chibrit*. Mai târziu se obișnuise să vadă pretutindeni o înlanțuire de fapte în care orice întâmplare e cerută de cea trecută și fără de care cea viitoare nu poate fi. Cugetul i se muncea fără zăbavă să afle mereu pricina lucrurilor.

Era firesc să iubească cu patimă tocmai știința în care înlanțuirea faptelor e mai vădită: mecanica. La 11 ani, în micul laborator pe care și-l durase în podul casei sale din Craiova, încercă să se încredințeze prin experiențe de adevărurile citite în cărți. Se silea să pătrundă taina lucrurilor și niciodată nu era mulțumit de roadele muncii sale. Voia totdeauna mai mult, mai bine. La școală cartea i se părea ușoară. Pricepea orice, pătrundea repede. O bună parte din cele ce i se spuneau le știa dinainte și nu odată dascălii îl prindeau citind altă carte pe sub bancă.

¹⁷ Muzeul Olteniei, colecția Romanescu.

¹⁸ Valeriu Avram, *Proiecte de construcții originale românești în domeniul aeronauticii între anii 1906-1916*, în "Muzeul Național", tom. X, 1998, p. 97-105.

¹⁹ DGAS, fond. Marcel Romanescu, dos. 99, f. 20-24.

²⁰ Ibidem, f. 17.

Cu toată aplecarea lui către știință, nu era unilateral. Își asimilase cu o iuteală uimitoare toată literatura românească și franceză. Și nu pot uita cum se-mbăta de bogăția limbii strămoșești, cum culegea pe foi răslețe rarele figuri scilipitoare pe care le găsea ici și colo în nuveliștii noștri. Nădăjduiesc că, întors acasă, în hârtiile lui prăfuite voi regăsi acea <<Toamnă>>, o minunată compoziție de o față pe care o scrisese în clasa I de liceu. Oricum, prietenii își vor aduce aminte de o <<Poveste>> și de un <<Portret din elită>>, amândouă publicate în foaia locală. Iar puținii francezi care l-au cunoscut în urmă vor reciti cu drag răvașele pline de farmec, mângălite din fuga condeului pe un colț de masă, cu câteva luni înainte de moartea lui. Și, cine știe, dacă imaginația lui, vărsată în altă albie, n-ar fi putut să mu dea un murmur de poeme.

Dar drumul lui avea să fie altul. Îi plăceau mașinile, motocicletă, automobilul, aeroplanul. Pe atunci aviația era încă în cuib: primii sburători își rupsese aripile. Era vremea lui Santos-Dumont, a lui Blériot și Latham. Lumea era speriată de primele încercări nenorocite. Dar el credea în ei, credea în izbânda omului asupra văzduhului, cum ai crede în Dumnezeu. Caietele lui erau pline de păsări fantastice. Vorbea de trecerea Atlanticului. Primise câteva cărți din Paris și se înflăcărase citind cercetările lui Marey. Știa că se poate. Și, într-o zi, nădejdea neastâmpărată se schimbă în voință. Voia să creeze el, să construiască el, să zboare el.

Un braț de stinghii date la rindea cu mâna lui, un mosor de sârmă groasă și câteva bucăți de tinichea tăiate și găurite cu unelte primitive alcătuiră peste puțin coada unui biplan. Cu aripile mergea mai greu: lemnul nu voia să-l asculte. Și copilul desnădăjduit părăsi curând Numărul 1 ca peste câteva luni să clădească un monoplan mic, botezat Nr.2.

După trudă multă și după multe transformări succesive, acest aparat dădu pe Nr. 3, un biplan pe patine cu coadă și cârmă de înălțime înaintea aripilor, biplan cu care în 1910, la vârsta de 14 ani, se ridică la o înălțime de 70 cm, tras fiind de o funie la care înhămasse doi prieteni de școală.

Fotografia zborului fu trimisă îndată col. Renard, șeful aviației franceze, care-i răspunse încredințându-l că e cel mai tânăr inventator în această ramură a științei.

Crudă ironie, în orașul lui mulți îl luau drept nebun.

Zborurile se repetară legând funia de tragere de un automobil. Dar într-o zi el găsi aparatul ars. Fie din răutate, fie din gelozie, nimeni nu știe. Sufletul care a pornit așa de tânăr pe o cale nouă, nu-l doboară nici ura, nici prostia omenească.

La Iași, în curtea internatului, un nou biplan își luă zborul. Alte încercări urmară cu alt aparat construit la cazarma regimentului de roșiori de la Copou (1913).

La Tekir-Ghiol, în vacanță, își dă drumul de pe malul stâncos cu un nou monoplan de o simplitate rară care se demonta în 15 minute (1913).

În fine, în 1914, începuse la Craiova un aeroplan părăsit în curând... Strămutat în Capitală ca să studieze matematicile, are prilejul să cerceteze de aproape felul de construcție al aeroplanelor franțuzești și în 1915 pune în lucru în sala de gimnastică a Școlii militare din Craiova un biplan mare de tipul <<Canard Voisin>> care, prin nenumăratele schimbări aduse de el, prin concentrarea tuturor cârmelor într-un singur volan, prin greutatea lui puțină, cât și prin construcția simplă, zdravănă și îngrijită, trebuia să fie o noutate pe tărâmul aviației. Pusese în această creație tot dorul lui de propășire, toată ființă și îndemânarea lui artistică. Și, parcă-l văd cu un ciocan în mână, cu vinele umflate, cu mânecele suflecate pe cămașa murdară, cu pieptul gol, cu fața-i arămie pe care curgeau șiroaie de muncă amestecate cu pletele lui castanii.

Bra în el atâta dragoste de mai bine, încât și-ar fi dat toate puterile, tot sufletul, ca să dăruiască ceva nou științei, căreia își închinase viața.

Construcția se urmă și în anul următor. Se gândise să-și mute aeroplanul la București, unde făcea spaima gardiștilor cutreierând străzile cu iuteală spăimântătoare într-un șasiu de 15 kg făcut numai din stinghii și sârmă, căruia îi pusese un motor sforăitor.

Dar războiul izbucni în iulie < ? > 1916. În dorul lui neastâmpărat de zbor învăță pilotajul, se înrolă ca voluntar în Corpul de aviație de la Băncăsa. Și, astfel, construcția lui aproape isprăvită fu părăsită. Nu știa sârmanul că niciodată n-avea să mai puie mâna la desăvârșirea visului său.

Dar dacă vreodată puținii lui prieteni s-ar gândi să aducă un prinos de recunoștință amintirii sale, socotesc că ar trebui să scoată din cuib pasărea lui prăfuită și s-o lase să zboare, căci știu că sufletul i s-ar fi umplut de fericire de-ar fi putut s-o vadă fălăind. Aud că în timpul din urmă prezentase Ministerului de război francez planurile unui aparat mic, cu iuteală mare, destinat să aducă servicii practice de orice natură după terminarea războiului. Din nefericire cercetările noastre nu ne-au dus încă pe urma acestor planuri care fuseseră socotite ca minunate de cunoscutul inginer constructor Bechereau, și pe care dispărutul pusese mari speranțe²¹.

²¹ DGAS, fond. Marcel Romanescu, dos. 97/ 1914-1920, f. 3-7.

ANEXA II

Ministerul de Război
Subdirectorul superior al Școlii de aviație a artileriei
Nr. 04643 din 12 aug. 1915

Domnului Ion N. Romanescu²²

La suplica Dv. am onoare a face cunoscut că pentru a se putea aviza asupra cererii ce faceți este nevoie ca aparatul în chestiune să fie adus la București (Centrul de aviație Cotroceni), spre a fi supus unor prealabile cercetări.

Primiți, vă rog, Domnule asigurarea osebitei mele considerațiuni.

General,
ss.Indescifrabil

ANEXA III

Declarațiune²³

Subsemnatul Nicolae P. Romanescu, tatăl tânărului Ioan Romanescu, care dorește a se angaja voluntar în Batalionul se specialități, Secția Aviației, declar că consimt a contracta acest angajament în armată în condițiunile prevăzute de legea de recrutare.

Nicolae Romanescu

România
Prefectura Poliției Craiova
Circumscripția I
No.20827

1914, luna septembrie, ziua 14.

Se legalizează numai semnătura dl. Nicolae Romanescu din Craiova, fiind propriu și d-sa persoană bine cunoscută nouă. Prezenta declarație s-a făcut pe timbru legal și s-a oprit la dosar o copie pe coală timbrată de 50 bani care s-a semnat în fața noastră. ss. Indescifrabil.

ANEXA IV

România
Prefectura poliției Craiova
Nr. 22126, 1916, august 19

Bilet de circulație²⁴

Ion N Romanescu, de profesie militar, român, are dreptul de a circula în orașe sau comunele rurale cu automobilul pe tot timpul mobilizării și a stării de război în interesul familial.

Acest permis este valabil de la data de 19 august 1916 până la 21 august 1916 până la comuna Moțăței din Dolj și înapoi.

Semnamente: născut la Liège (Belgia), de etate 21 ani, talia înaltă, părul castaniu, fața smeadă, ochii cafenii, semne particulare: cicatrice partea dreaptă a frunții și încheietura mâinii drepte.

Semnătura,
Ion N. Romanescu

I.N. ROMANESCU (1895-1918) ONE OF THE PIONEERS IN THE ROMANIAN AIRCRAFT CONSTRUCTION

Abstract

Relying on a variety of sources of the State Archives of Bucharest, of "Par amour pour la France et la Roumanie" (Paris, 1919) and of "Mormântul din cer ..." (Craiova, 2000), the author undoribtedly demonstrates that the inventar I. Romanescu, a native of Craiova, is one of the first aircraft constructors in Romania. He is the one who bilt an aircraft in 1915 while being a student of the Military High-Scool of Craiova. He is 'also the one whom the French journal "La Revue Aérienne" labelled as "the youngest aircraft constructor in 1912.

²² Ibidem, f. 13.

²³ Ibidem, f. 15.

²⁴ Ibidem, f. 2.

Documente inedite referitoare la Constantin Brâncuși și Craiova

Luchian Deaconu

Controversa declanșată de cele 17 lucrări de sculptură atribuite creației lui Constantin Brâncuși din perioada de tinerețe nu poate fi elucidată fără cunoașterea și interpretarea izvoarelor documentare. Monografiile și studiile consacrate vieții și operei marelui sculptor nu sunt de mare ajutor. În lucrarea *Arte plastice în Oltenia 1821-1944*, Magului de la Hobița i s-au alocat doar șapte jumătăți de rând și nu este nimic despre perioada craioveană de studii a sculptorului. Dicționarul *Personalități din Oltenia*, editat în 1999, nici măcar nu amintește numele lui Constantin Brâncuși. Fără a lua în discuție carențele dicționarului, singură această omisiune spune totul despre non valoarea cărții, despre lipsa de profesionalism și responsabilitate a coordonatorilor ei. Să-l elimini pe titanul sculpturii mondiale din galeria valorilor pe care Oltenia le-a dat culturii universale și să acorzi spații tipografice întinse unor nume necunoscute, de o anume coloratură politică, este o ofensă gravă adusă culturii.

Investigarea fondurilor arhivistice oferă numeroase documente referitoare la istoria artelor plastice la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, epocă ce a stat la temelia formării pleiadei extraordinare de savanți și artiști care au dat strălucire culturii românești interbelice. Acum tineri talentați din Oltenia, între ei și geniul sculptor al lui Constantin Brâncuși, au avut șansa să beneficieze de serviciile unei instituții de învățământ de excepție, Școala de meserii din Craiova, înființată în anul 1871. Creată cu scopul de a forma meseriași, școala a fost, în fapt, laboratorul în care s-au pregătit toți sculptorii din Oltenia acelei epoci. Făcând bilanțul activității școlii după 30 de ani de funcționare, chiar în anul când unul din elevii săi de excepție era Constantin Brâncuși, autoritatea municipală a concluzionat că această unitate de învățământ profesional nu corespunde scopului. "O școală de meserii care produce în loc de meșteșugari, birtași, cârciumari, ipistați de moșii, funcționari și chiar actori este desigur ceva neobișnuit"¹. Inspirată după modelul învățământului profesional occidental, cu o programă analitică predominant teoretică, un corp didactic select și sprijinită consistent de județ, 40 dintre cei 90 de elevi din 1895, anul când Constantin Brâncuși devine elev, fiind bursieri, Școala de arte și meserii din Craiova a contribuit la formarea a numeroși artiști plastici.

Rolul Consiliului județean Dolj și al Școlii de meserii din Craiova în promovarea artelor plastice este confirmat de numeroase mărturii. În ultimii 10 ani ai secolului al XIX-lea, printre elevii care au beneficiat de burse din partea Doljului devenind mari sculptori s-au aflat: Mihail Gheorghiu, student la Școala de arte frumoase din București, distins cu medalie la secția de sculptură în cadrul Expoziției din 1896 a artiștilor în viață², Ion (Giovani) Stăncescu, bursier la Academiiile de arte din Veneția și Milano, distins cu diplomă de merit pe anul 1895-1896³, Eraclie Hagiescu, student la Academia de arte din Veneția 1894-1898⁴, Constantin Nicoleanu, bursier la Academia de arte din Paris în 1898⁵, George Cireșescu, student la Academia de arte din Veneția și alții. Unii dintre acești elevi bursieri au revenit în localitate ca profesori, contribuind la șlefuirea a numeroase alte talente. "Doritor a recunoaște județului pentru ajutoarele ce mi s-au dat în spre perfecționarea în arta sculpturii în străinătate - preciza Eraclie Hagiescu în cererea înaintată Consiliului județean la 1 septembrie 1900 - cer, ca român, postul de profesor (maestru) de sculpturi decorative la Școala de meserii"⁶. Alții, deveniți artiști plastici, au executat opere sculpturale comandate de județ și de primărie. Sculptorul Constantin Bălăcescu, absolvent al Școlii de meserii din Craiova, autorul monumentului lui Tudor Vladimirescu de la Tg. Jiu, a realizat în noiembrie 1898 bustul în marmură al lui Gheorghe Chițu⁷.

Craiova începutului secolului al XX-lea a intenționat ca pe lângă școala de sculptură care era, de fapt, Școala de meserii, să înființeze și o școală de pictură. Primarul C. M. Ciocazan i-a propus în 1908 pictorului Grigore Romano să se stabilească la Craiova pentru a pune bazele unei școli cu acest profil. În 1908 s-a înființat Pinacoteca și Muzeul Alexandru și Aristia Aman iar exemplele care conturează preocuparea pentru dinamizarea artelor plastice din Oltenia în această perioadă ar putea continua⁸.

¹ Arhivele Statului Craiova, fond. Prefectura Dolj (în continuare: Arh. Craiova, Pref. Dj.), dos. 241/1900, f. 36.

² Ibidem, dos. 229/ 1898, f. 36, 37.

³ Ibidem, dos. 216/ 1896, f. 37; dos. 229/ 1898, f. 13.

⁴ Ibidem, f. 10.

⁵ Ibidem, dos. 229/ 1898, f. 56.

⁶ Ibidem, dos. 236/ 1900, f. 60.

⁷ Ibidem, dos. 28/ 1898, f. 4.

⁸ Luchian Deaconu, *Craiova 1898-1916. Saltul la urbanismul modern*, Ed. Sitech, 2001.

Județul Dolj, primăria, biserica Madona Dudu și alte instituții publice și obștești au acordat burse la numeroși elevi, studenți și doctoranzi lipsiți de posibilități materiale pentru a studia dreptul, literele, matematicile, medicina ori disciplinele tehnice: Nicolae Titulescu, Take Polikrat⁹, Aureliu S. Vasculescu, Aureliu Eliescu, Nicolae Defleury, Eduard Dioghenide, Ștefan Ciuceanu¹⁰, Eduard Millo și alții.

În acest cadru instituțional și spiritual, tânărul Constantin Brâncuși, născut la Peștișani în județul Gorj, a primit din partea Consiliului județean Dolj o bursă de studii pentru a urma timp de 5 ani cursurile Școlii de meserii din Craiova. Impresionați de progresele înregistrate de elev după primii trei ani de studiu, membrii consiliului au hotărât să-i acorde bursă din partea județului și să-l trimită la Școala de arte frumoase din București.

Asemeni altor tineri dotați și talentați dar lipsiți de posibilități materiale pentru a studia, Constantin Brâncuși a fost admis ca bursier la Școala de meserii din Craiova în anul școlar 1895-1896. Prin actul de garanție dat de Maria, "soția și tutoarea averii defunctului Nicolae C. Brâncuși, din comuna Peștișani, plasa Tismana, districtul Gorj, mama viitorului mare sculptor s-a angajat ca pentru fiul ei Constantin Brâncuși, "care a obținut bursă la Școala de meserii a județului Dolj la specializarea sculpturii, voi răspunde de orice cheltuiești ce se va face cu acest elev în cazul când nu va urma cursurile complete până la termen, sau va fi depărtat din școală pentru rea purtare". Actul de garanție, redactat și scris de C. D. Blendea deoarece Maria Brâncuși nu știa carte, a fost autentificat de Tribunalul județului Gorj prin procesul verbal nr. 127 din 5 ianuarie 1896¹¹.

Constantin Brâncuși și-a început studiile de sculptură la Școala de meserii din Craiova în toamna anului 1895, sub îndrumarea primului său profesor de sculptură, maestrul sculptor Enrico Zucco, și a profesorilor I. B. Popescu, P. Pomponiu, P. Nițianu, I. Fratoștițeanu, preotul N. Porumb¹². Condițiile de studiu și de viață nu erau dintre cele mai bune, conducerea școlii fiind în imposibilitatea de a procura cei 9 litri de petrol necesar pentru iluminatul sălilor de clasă, și a alimentelor pentru cantina internatului în noiembrie 1896.

Aici a început să pătrundă tainele sculpturii și s-au născut primele creații care l-au anunțat pe marele sculptor, piesele meșterite de elevul Constantin Brâncuși impresionându-i pe membrii Consiliului județean Dolj, Al. Nicolaid, V. Căncea, C. M. Ciocazan, I. Pleșea, Iulian Vrăbiescu, N. P. Guran, care-i acordă bursă pentru a continua studiile la Școala de arte frumoase din București.

La 30 septembrie 1898, Constantin Brâncuși a devenit elev al Școlii de arte frumoase din București, condusă de George Demetrescu Mirea¹³. Documentele de arhivă atestă sprijinul financiar pe care județul Dolj l-a acordat cu generozitate tânărului sculptor de-a lungul întregii perioade de studii. Prin cererea scrisă și semnată personal, primită la registratura prefecturii la 6 iulie 1900, "studentul" Constantin Brâncuși a solicitat să i se plătească bursa "pe trimestrul iulie"¹⁴. La cerere, Constantin Brâncuși a anexat certificatul de studii eliberat de direcțiunea Școlii de arte frumoase din București și patru fotografii după creațiile care i-au fost premiate. Anterior, la 22 aprilie 1900, negustorul craiovean Constantin I. Grecescu, domiciliat în str. C. A. Rosetti nr. 13, a depus la prefectură procura prin care Constantin Brâncuși l-a împuternicit să-i ridice drepturile bănești pe trimestrul aprilie¹⁵, însoțită de certificatul de studii cu nr.38 din 18 martie 1900. Bursa pe trimestrul octombrie a fost ridicată de C. Brâncuși, cererea înregistrată la 9 octombrie 1900 purtând semnătura sculptorului. În ianuarie 1901, drepturile bănești au fost ridicate de procuratorul C. I. Grecescu¹⁶.

S-au păstrat trei dintre borderourile emise de Serviciul de ordonanțe al județului Dolj, datate 6 iulie, 13 octombrie 1900 și 15 ianuarie 1901, prin care i s-au eliberat domnului Constantin Brâncuși câte 135 lei de la capitolul X, articolul 86 din exercițiul bugetului pe 1900-1901¹⁷. Patru fotografii: bust antic, cap de expresie, figură antică și anatomie, completează fondul de documente care ne ajută să reconstituim primii pași spre măiestrie ai viitorului mare sculptor¹⁸.

Analiza informațiilor oferite de documente inedite ne permite să enunțăm câteva concluzii cu privire la primii ani de studii și de creație ai marelui sculptor. Constantin Brâncuși a fost elev al Școlii de meserii din Craiova, din 1896, și al Școlii de arte frumoase din București, din 1898 până în 1901, ca bursier al Consiliului județean Dolj. După ce a plecat la București, Constantin Brâncuși a revenit la Craiova de două ori, în iulie 1900 și în ianuarie 1901. În acești ani, tânărul sculptor a realizat mai multe lucrări, 7 dintre acestea fiind premiate pentru valoarea lor artistică deosebită, pentru patru dintre ele: bust antic, cap de expresie, figură antică și anatomie, păstrându-se fotografiile.

⁹ Arh. Craiova, Pref. Dj., dos. 229/ 1900, f. 3

¹⁰ Ibidem, dos. 82/ 1900, f. 1, 4, 18, 23, 49; dos. 229/ 1898, f. 7; dos. 233/ 1900, f. 29; Primăria Craiova, dos. 51/ 1899, f. 100.

¹¹ Ibidem, Pref. Dj., dos. 233/ 1900, f. 29.

¹² Ibidem, dos. 230/ 1900, f. 56; dos. 49/ 1896.

¹³ Ibidem, dos. 233/ 1900, f. 37.

¹⁴ Ibidem, f. 45.

¹⁵ Ibidem, f. 36.

¹⁶ Ibidem, f. 69.

¹⁷ Ibidem, f. 51.

¹⁸ Ibidem.

Cererile scrise și semnate de elevul Constantin Brâncuși, certificatele de studiu, borderourile de plată, procura mamei, fotografiile și celelalte documente aruncă noi lumini asupra primilor ani de studiu și de creație ai Magului de la Hobîța.

Omagiindu-l pe unul din cei mai mari creatori ai omenirii din toate timpurile, se impune să o subliniem meritele pe care Consiliul județean Dolj, corpul didactic de la Școala de meserii și de la celelalte instituții școlare din Craiova le-au avut în formarea și afirmarea sculptorului Constantin Brâncuși și a altor intelectuali, savanți și artiști plastici pe care Oltenia i-a dat țării și lumii.

ANEXE*

ANEXA 1

Actu de garanție

"Prin care subsemnata Maria, soția și tutoarea averii defunctului Nicolae C. Brâncuși, domiciliată în comuna Peștișani plasa Tismana, Districtul Gorj, declar că pentru fiul meu Brâncuși Constantin care a obținut bursă la Școala de meserii a județului Dolj la specialitatea sculpturii, voi răspunde ori-ce cheltuieli se va face cu acest elev în casul când nu va urma cursurile complete până la termen, sau va fi depărtat din școală pentru rea purtare. Suma care se va împlini prin aplicarea legii de urmărire fără să am ver un drept de judecată sau pretenție; iar în schimbul județului este obligat a-lu ține în școală până la terminarea cursurilor.

Drept care am dat acista, semnată de mine prin putere de deget și autenticată în regulă".

1896, Ianuarie I

"Maria soția defunctului Nicolae C. Brâncuși, și epitrop al averii minorilor acelui defunct din comuna Peștișani".

Am scris și redactat acest act

C.D. Blendea

Agricol din comuna Peștișani

ANEXA 2

Certificat

Prin care se atestă că D-n C. Brâncuși român născut în comuna Peștișani (Gorju) 1876, Februarie 21, este elev al Școlii de Bele Arte din București unde urmează regulat cursurile secțiunii de sculptură de la 30 Septembrie 1898. Și la concursurile precedente a obținut două mențiuni onor la antic bust sculptură.

Pentru care i s-a liberat prezentul certificat sub semnătura Directorului și sigiliul școlei.

Director, G. D. Mirea

București 1900, Martie 18.

Nr. 38

ANEXA 3

Domnule Prefect

Sub semnatul împuternicit prin alăturata procură, vă rog respectuos bine voiți a ordonanța subvenția pe trimestrul aprilie tânărului C. Brâncuși care actualmente urmează cursul Școlii de Bele Arte din București după cum se constată din alăturatul certificat sub no. 38/900, eliberat de direcțiunea școlii, care subvenție îi este acordată de onor Consiliul județean prin bugetul anului curent.

Primiți, vă rog, domnule prefect, asigurarea deosebitei mele stime.

Const. I. Grecescu

Craiova, strada C. A. Rosetti 13

Primit la 22 aprilie 1900. Se va verifica și mandata. N. P. Guran

Verificat și emis mandatul no. 57, art. 86, exercițiul 1900/1901, fondul zecimilor.

Seful Serviciului contabilității, ss. Indescifrabil

Domniei sale, Domnului prefect al județului Dolj

ANEXA 4
Domnule Prefect

Am onore a vă ruga să bine-voiți a dispune să mi-se libereze bursa oferită de onor Consiliu județean pe trimestru Iulie.

Anexez pe lângă aceasta un certificat liberat de Direcțiunea Școlii de arte frumoase din București, cum și patru fotografii care reprezintă concursurile ce mi s-a<u> premiat.

Primiți, Vă rog, Domnule Prefect, asigurarea<sic> distinsei mele stime.

C. Brâncuș

Pr<imit> la 6 iulie 1900. La contabilitate, N.P.Guran.

Verificat și emis mandatul nr.270, art<icolul> 86, exercițiul 1900/1901, fondul zecimilor. Șeful serviciului contabilității.

Domniei Sele
Domnului Prefect de Doljiu

ANEXA 5
Domnule Prefect

Sub semnatul respect<u>os viu a vă ruga să bine voiți<i> a dispune să mi se dea ajutorul pentru studii, pe trimestru<l> Octombrie, ce mi s-a acordat de Onor Consiliu prin buget pe anul 1900-1901.

Primiți<i> vă rog, Domnule Prefect, asigurarea în naltei(?) stime și respect ce vă păstrez.

Devotat
Constantin Brâncuș

Pr<imit> la 9 octombrie 1900. La contabilitate a verifica și mandata. N.P.Guran.

Verificat și emis mandatul no. 494, art. 86, exercițiul 1900, fondul decembrie. Șeful serv. contabilității, ss. Indescifrabil.

Am primit ordonanțe, C. Brâncuș

Domnului Prefect al județului Doljiu

Copie
ANEXA 6
Văzut pentru neschimbare, judecător (ss) D. Neculescu

Procură

Subsemnatul elev al școlii de Belle Arte din București, autorizez pe D-l Costică I. Grecescu, comerciant din Craiova ca să primească pentru mine de la Onor Prefectura județului Doljiu ajutorul pentru studii ce mi s-a accordat, de onor consiliu prin buget pe anul 1900/1901 semnând pentru mine ori unde necesitatea va cere.

Pentru care-i dau această procură din partea mea.

(ss) Constantin Brâncuș

Urmează autentificarea judecătoriei Ocolul III București, no. 200/900.

ANEXA 7
Domnule Prefect,

Am onoare a vă ruga să binevoiți a face să mi se elibereze bursa ce mi se cuvine pe trimestrul ianuarie.

Primiți, vă rog, domnule prefect, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Constantin Brîncuși
Elev al școlii de Belle Arte, București

Prin procurator, Const. I. Grecescu.

Pr<imit> la 9 ian<uarie> 1901. La contabilitate a verifica și mandata după ce va alătura un certificat. ss. N.P.Guran.

Verificat și emis mandatul no. 751, art. 86, exercițiul 1900/1901, fondul zecimilor. Șeful Serv. comptabilității, ss. Indescifrabil.

Domniei sale, domnului Prefect Dolju.

Prin care se atestă că d-nu C. Brâncuși, român, născut în com. Peștișani (Gorjiu) la 1876, Februarie 21, este elev al școlii de Belle-Arte din București, unde urmează regulat și cu distincțiune cursurile secțiunii de Sculptură; și la concursurile precedente a obținut recompensele următoare:

Medalie bronz la Antic bust sculpt: <urđ>

" " " Cap. Expresie "

Mențiune Onor. la Antic bust "

" " " " figură "

" " " " Natură "

" " " Cap Expresie și

" " " Anatomie

Pentru care-i sa(?) liberat prezentul Certificat sub semnătura Directorului și sigiliul școlii.

Director, G. D. Mirea

București, 1900, ianuarie 13, No. 14.

**Direcția județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond. Prefectura Dolj, Serv. ad-tiv, dos. 233/1900.*

NOVEL AUTHENTIC MATERIAL WITH REGARD TO CONSTANTIN BRÂNCUȘI

Abstract

The author contributes to this particular field of research with eight valuable materials (authentic documents) concerning the periods in which Constantin Brâncuși, the famous sculptor, was a student of the Vocational School of Craiova (1896-1898) and, respectively, of the Fine Arts School of Bucharest (1898-1901), benefiting by a grant of Dolj County Council.

Contribuții hermeneutice la cunoașterea unor toponime și hidronime din arealul Văii Dunării, zona Calafat – Desa

Petre Cârstea

În demersul nostru științific, folosind metodele analizei comparate, cercetării miturilor și istoriografiei antice, ne-am propus să aducem informații primare și ipoteze hermeneutice privind toponimele și hidronimele din zona Calafat-Desa.

Din lista toponimelor locale am selectat următoarele denumiri: Acalia, Arcer, Baba Lupa, Valea Diului, Kila, Târnin, Murta, Balta Sabalia, Castricea, Măgura Cucoanei Bătrâne, Măgura Chiesi, Balta Hagia.

1. *Acalia* - ostrov pe fluviul Dunărea, aparținând României, dispus între km. Flv. 765-767.

Acalia (I. Kiriak, *Mytologie*, București, p.186), divinitate romană, reprezentând pe Acca Laurenția, mama adoptivă a fraților Romulus și Remus, de care se leagă legenda întemeierii Romei.

2. *Arcer* - baltă în lunca Dunării, dispusă între km. Flv. 770-775.

Lupum Arcere (a goni de lup), sau Lupercaliile, sărbătoare dedicată divinității Acca Laurenția (Accalia).

3. *Baba Lupa* - fântână în municipiul Calafat, pe malul Dunării.

Acca Laurenția (Accalia) se mai numea și Lupa.

Mitul roman ne povestește că Hercule jucând în zar cu un paznic al templului său, paznicul pierzând i-a dăruit o zeului pe Lupa sau Acca Laurenția, femeie foarte destrăbălată, căreia, se spune, zeul i-a făcut un copil. Hercule i-a prezis Laurenției că ieșind din templul său va lua în căsătorie prima persoană pe care o va întâlni. Această persoană a fost bogatul și nobilul etrusc Tarutius.

Acca Laurenția murind a lăsat întreaga avere poporului Roman, care drept recunoștință a instituit sărbătoarea anuală denumită Accalia. Aceasta este considerată ca fiind cea mai veche divinitate la romani, căci grație ei l-au avut pe Romulus și Remus.

Opinăm că hidronimul Baba Lupa poate fi interpretat ca Bătrâna Lupoica, totodată opinez că Baba Lupa, alături de Accalia și Arcer, sunt trei elemente ale mitului întemeierii Romei.

Este posibil ca și denumirea orașului Calafat, în care regăsim radicalul "Cala", pe teritoriul căruia se găsește Baba Lupa să-și aibă rădăcina în mitul roman.

Cala este și denumirea grecească a cuvântului frumos.

Semnalăm că în mitologia indiană Cala se regăsește în denumirea unei epoci Cali yuga și a Marii Zeițe, Kali.

4. *Valea Diului*

Calafatul este cunoscut în vechime ca Satul din Valea Diului.

Tribul Dioi-trib al dacilor.

M. Eliade (De la Zamolxis la Gengis Han, București, 1980) ne informează că, după Strabon (*Istorie*, 304, XII, 3, 12) dacii se mai numeau Daoi și că daos este denumirea frigiană a lupului.

Dragonul cu cap de lup este stindardul de luptă al dacilor.

Prin Valea Diului consider că tribul dioilor (lupilor) poate fi localizat în zona Calafat, coroborat și de celelalte elemente ale mitului Lupei Accalia.

5. *Kila și Târnim*

Istoricul Fazi al Lah Rasid ad Din, în lucrarea *Suma Istoriilor*, referindu-se la luptele dintre tătari și români în 1241, arată că prințul Kadar a luat orașele romanilor (ulakut) Târnim și Kila.

Opinăm că orașele Târnim și Kila sunt Turnu Severin și Calafat, acesta din urmă fiind atestat de Dan al-II-lea, la 5 august 1424, într-o danie făcută mănăstirii Tismana alături de satul Vadul Cumanilor.

6. *Măgura Murta*.

Murta (*Lumea etruscilor*, București, 1982, p. 100) era zeița etruscă a frumuseții (Venus a romanilor).

7. *Balta Sabalia*.

Sabelii (*Enciclopedia civilizației romane*, București, 1982, p. 689) - populație indo-europeană din Italia, urmașii direcți ai locuitorilor purtători ai culturii Villanova.

8. *Castricea* - toponim în zona Km. Flv. 765.

Castricianii (*Enciclopedia civilizației romane*, p. 174) - în armata romană, denumire dată militarilor din trupele de hotar, care erau cantonați în castru.

9. *Măgura Cucoanei Bătrâne* - posibil loc sacru dedicat zeiței Magna Mater.

10. *Măgura Budei*.

Budu - zeu indian.

Budhi (*Filosofia indiană în texte*, București, 1971, p. 49) se traduce din limba sanscrită prin minte, înțelepciune.

11. *Măgura Chiesi*, posibil loc sacru de la italianul chiesa-biserica sau de la grecescul eklesia care se traduce prin biserică (Grigore Kesspolas, *Metoda limbii greco-romane*, p. 79).

12. *Balta Hagia* - posibil să derive de la cuvântul grecesc "agios"-sfânt.

Făcând aplicație principiului identității între elemente ale mitului fondării Romei și elemente geografice ale zonei Calafat-Deșu, putem concluziona că autorii denumirilor sunt romanii, adoratori ai Lupoazei, elemente care, este posibil să se fi suprapus peste elemente arhaice ale mitologiei lupului, aparținând dacilor autohtoni.

HERMENEUTIC CONTRIBUTIONS TO THE KNOWLEDGE OF SOME TOPONYMS AND HYDRONYMS IN THE DANUBE VALLEY AREAL - CALAFAT-DEȘU AREA

Abstract

By using the methods of comparative analysis, and the research of the ancient myths and historiography, the author attempts at introducing primary information and hermeneutic hypotheses regarding the toponyms and hydronyms in the Calafat-Deșu area.

Păstrarea, restaurarea și conservarea fondului de carte veche, rară, a Muzeului Olteniei

Cristina Gașpar-Ghițescu

Cartea este un obiect fragil mereu supus factorilor distructivi ai vremii. Este nevoie de o adevărată știință în a o păstra, a o reface și a o arăta publicului.

În laboratorul restaurare corp-carte veche, document, al Muzeului Olteniei, numeroase cărți, periodice sau documente și-au reîmprospătat puterea de a înfrunta acești factori ai vremii care intervin asupra lor.

Depozitar al unui valoros patrimoniu cultural, Muzeul Olteniei deține în colecțiile sale și un bogat fond de carte veche, rară.

Acest fond are o importanță deosebită cuprinzând lucrări de interes major pentru istoria culturii naționale și universale precum și pentru cunoașterea contribuției Olteniei la dezvoltarea culturii românești.

În ultimele decenii fondul de carte al Muzeului Olteniei s-a îmbogățit continuu pe de o parte în urma achizițiilor curente, iar pe de altă parte ca rezultat a unor însemnate donații.

Astfel formată, colecția de carte veche a Muzeului Olteniei cuprinde peste 1.000 tipărituri.

Valoarea colecției de carte veche, rară, a Muzeului Olteniei este reliefată nu numai de vechimea unui mare număr de lucrări ci și de complexitatea tematică a acestora.

Prin urmare în patrimoniul muzeului există un important fond de carte veche a cărui păstrare, conservare, restaurare reprezintă unul din obiectivele principale ce stă în atenția colectivului de specialiști.

Conservarea acestei colecții a ridicat și ridică probleme dificile dată fiind vechimea multora dintre lucrări, starea de conservare diferită a acestora, diversitatea suporturilor, cernelurilor și tehnicilor în care au fost executate.

În activitatea de conservare - restaurare fiecare volum reprezintă un caz de sine stătător, uneori fiecare filă are particularități care trebuie atent examinate. Majoritatea materialelor suport ale bunurilor aflate în păstrare sunt de proveniență organică (hârtie, pergament, adezivi, cerneluri, coloranți, etc.) având caracteristici chimice și tehnologice diferite.

Natura organică a suportului papetar a comportat în timp degradări datorate fenomenului natural de îmbătrânire a componentului principal constituent celuloza cât și a influenței factorilor de microclimat: fizici, chimici, biologici.

Pentru depozitarea fondului de carte veche a fost ales un spațiu, în afara circuitului, fiind izolat de sălile de expoziție iar temperatura și umiditatea sunt relativ constante. Acest spațiu este orientat spre curtea interioară fapt ce reduce pătrunderea prafului și aerului poluat, beneficiază de aerisire periodică și este departe de conductele de apă și canalizare, iar încălzirea este asigurată prin calorifer. Lucrările acestei colecții sunt așezate pe rafturi, fie vertical (cele foarte bine conservate), fie în șiruri orizontale de 3 casete, care asigură o poziție relaxată lipsită de tensionări.

Numeroase volume din cadrul colecției de carte veche, rară au ajuns în laboratorul de restaurare carte pentru a li se reda semnificația originală pierdută parțial sau estompată în timp și consolidarea structurii suport.

Pornind de la aspectul strict tehnic, restaurarea definește "ansamblul operațiilor menite să conserve în timp toate informațiile conținute de obiectul luat în studiu". Obiectul se caracterizează prin pluralitate deoarece cartea este alcătuită din diverse elemente constitutive având valențe de ordin istoric, artistic, estetic și tehnic atât al întregului cât și al fiecărei părți.

Restaurarea acestora a permis conservarea și consolidarea lucrărilor în condiții normale printr-un aport minim de elemente noi și un respect absolut al elementelor vechi, redevinând sănătoase, solide și estetice.

O carte conservată este o carte salvată, iar necesitatea restaurării anumitor piese ar trebui să constituie un caz excepțional. Orice intervenție de restaurare comportă o modificare, de aceea intervenția trebuie să fie minimă, să păstreze un număr cât mai mare de elemente originale. În restaurare nu există reguli fixe cu excepția principiilor privind compatibilitatea materialelor, a reversibilității acestora și a conservării păstrând nealterată principala funcție a cărții - funcționalitatea.

Varietatea suportului papetar impune o diferențiere a conservării - restaurării acestora. În cazul tipăriturilor vechi unde suportul papetar are la bază fibre textile, conservarea - restaurarea acestora se face în condiții mai facile cu rezultate foarte bune. Nu același lucru se întâmplă în cazul tipăriturilor pe suport celulozic (lemn) a cărui rezistență în timp este mai scăzută și în special a tipăriturilor care prezintă însemnări manuscrise.

Așadar aceste cărți au fost supuse mai întâi unui tratament de dezinfecție cu diferite soluții, după caz, determinat de natura materialului suport. Fiecărui volum i s-a întocmit un dosar de sănătate care conține : fișa analitică de evidență,

fişa de conservare, buletin de analiză, fişa de restaurare toate acestea informându-ne despre originea piesei, elemente constitutive, starea de sănătate a piesei înainte de restaurare şi tratamentele efectuate asupra volumului.

După operaţiile preliminare lucrările sunt supuse tratamentelor de curăţire care pot fi: uscare - uscare - uscare, aşezare, gargară, perieri şi unelte: meute (soluţii chimice cu solvent), tratamente de decolorare, de consolidare (impregnări, dublări, transferări).

În cazul aplicării tratamentelor chimice (când este necesar) se are în vedere atingerea a patru obiective:

-inactivarea formelor de degradare provocate de agresi fizici, chimici şi bacterieni ca: polimeri, fosforizabilitatea, coroziunea, biodegradarea.

-stabilizarea proceselor deja începute în special pe linia stabilirii rezistenţei fizico-mecanice şi chimice a obiectelor în întregul lor sau pe componente defectate cum ar fi îmbinările accidentale şi compozitelor organice.

-consolidarea structurii materiale a obiectelor prin completări şi acoperiri de suprafeţe parţiale sau totale.

-împreunagătura imaginii a obiectelor sau a unor părţi din acestea prin acţiuni de curăţire şi reactivare a unor componente al căror aspect s-a estompat cu timpul sau care au suferit decolorări avansate.

În cazul tipărilor care conţin înscrisuri cu cerneală solubile, tratamentele unelte în soluţii aqueuse se aplică diferenţial ţinând din aşezare în aşezare soluţiunea acestora.

Soluţiunea este în funcţie de natura cernelii care poate fi: cernelă pe bază de carbon, cernelă fenolică, cernelă pe bază de anilină, cernelă pe bază de pigmenţi organici.

Orice tratament în soluţii pe bază de apă duce la variaţii dimensionale, variaţii ale aglomerării de incluzie. Acesta decinde la o etapă de restabilire care nu se efectuează obligatoriu decât acolo unde este cazul. Se aplică restabilirea prin presare sau pulverizare cu diferite concentraţii de carbonatocicloroză. În cazul imaginii suportului s-a optat pentru metoda "la dublu" cu hârtie japoneză de culoare şi grosime apropiată de materialul suport. La unele piese s-a mers la dublarea parţială sau totală cu vâli japoneze în cazul suportului de hârtie foarte degradat.

Aceste tratamente au fost urmate de presări intermediare pentru a regla variaţiile dimensionale ale fişilor de carte. După restaurarea completă a pieselor s-a realizat presarea finală, uleiul la format şi coligarea pe fişele, după care piesele au intrat în laboratorul restaurare legându pentru a se realiza legătura acestora şi ca să se depreţifice de către restauratorul legător.

Tratamentele aplicate pieselor sunt rezultate experimentale acumulate, de aceea se poate afirma că pe lângă compoziţii, îndrumare şi spirit analitic, restauratorul trebuie să aibă şi un anumit grad de ingenuitate deoarece multe probleme apar pe parcurs şi trebuie rezolvate în funcţie de fiecare.

THE RECORDING, PRESERVATION AND RESTAURATION OF THE OLD RARE BOOK RESOURCE CENTRE OF THE MUSEUM OF OLTEŢIA

Abstract

The paper is concerned with the conditions of recording and preservation of the old and rare book resource centre of the Museum of OlteŢia. There is to be found a very detailed account of the methods of preserving and restoration specific to the resource centre patrimony.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- *Buletin muzeologic*, 5-6/1999.
- *Valori bibliofile din patrimoniul cultural naţional. Cercetare şi Verificarea*. III Bucureşti, 1983.
- *Ştiinţa, Tehnica şi Arte Conservării şi Restaurării Patrimoniului Cultural*, II, Ed. Univ. "Alexandru Ioan Cuza", Iaşi.
- *Probleme de Patologie a Cartii*. Culegere de Material documentar, Bucureşti, 1981.

Conservarea și cercetarea patrimoniului, obiective prioritare ale activității muzeelor craiovene la începuturile existenței lor

Camelia Slabu

Creșterea patrimoniului muzeal, păstrarea lui în condiții optime pentru a-i asigura perenitatea, punerea în valoare și introducerea lui în circuitul public au reprezentat preocupările de bază ale instituțiilor muzeale craiovene din momentul constituirii lor. Astfel Regulamentul de funcționare al Fundației "Alexandru și Aristia Aman" constituită din muzeu, pinacotecă și bibliotecă la Craiova în decembrie 1908, adoptat în anul 1911, stipula printre altele ca puncte deosebit de importante: inventarierea patrimoniului în condițiile de achiziționare a obiectelor de artă și a bunurilor culturale valoroase, măsurile necesare pentru conservarea și asigurarea securității colecțiilor și programul de vizitare a muzeului.

Apelând la documentele de epocă, ne propunem să evidențiem preocupările colectivelor de muzeografi craioveni pentru creșterea, cercetarea, valorificarea, conservarea și inventarierea patrimoniului cultural.

Înființarea instituțiilor muzeale a izvorât așa cum rezultă din memoriul adresat de profesorul Ștefan Ciuceanu, prefectului județului Dolj în ianuarie 1915, din următoarele considerațiuni: "Monumentele și obiectivele antice din orașul și județul nostru se derăpănă și se pierd, nu atât din cauza puterii nimicitoare a timpului, cât mai ales prin nepriceperea și nepăsarea culpabilă a multora față de tot ce-i din trecut".¹ În același material autorul scria: „Câte obiecte numai din epoca preistorică stau mutilate de proprietarii lor fiindcă nu le puteau prețui însemnătatea documentară, nu s-au pierdut ? Un muzeu regional doljean, dacă ar exista ar avea frumoasa menire de a împiedica distrugerea mărturiilor rămase de la strămoși, atrăgând din vreme atențiunea autorităților respective asupra isemnătății monumentului istoric amenințat de distrugere și asupra reparațiilor preventive pentru întreținerea lui în bună stare, sau la rigoare achiziționând obiectele vechi care răspund scopului instituțiunei”.² Încă în acea perioadă, de pionerat a muzeelor craiovene se atrăgea atenția asupra pericolului trecerii peste hotare a pieselor cu valoare artistică și documentară chilimuri vechi, costume țărănești, arme, icoane, monede vechi, muzeului revenindu-i menirea de a salva și păstra tot ce era valoros din creația materială și spirituală a poporului român. "Unui muzeu regional i-ar incumba înalta datorie de a scăpa din ghiarele înstrăinării ceea ce se mai poate salva, fie denunțând autorităților în drept pe cei ce abuzează de acest comerț în disprețul legilor existente, fie colecționând pentru sine obiectele antice și artistice demne de a fi păstrate și expuse, sau la rigoare îndemnând pe proprietarii lor să nu le înstrăineze sau dacă sunt decizi să se desface de ele cu orice chip să prefere la cumpărare muzeul regional sau pe acelea ale statului".³ Aceste considerații cu privire la menirea muzeului au stat la baza întregii activități desfășurată de colectivele de specialiști de-a lungul timpului.

O altă categorie a patrimoniului național către care și-a îndreptat atenția muzeul a fost aceea a așa-ziselor "vestigii istorice", conservarea și expunerea obiectelor preistorice și istorice având menirea "de a trezi în sufletul conlocuitorilor noștri din oraș și județ, simțul istoric, adică un mai viu interes pentru trecutul istoric al ținuturilor oltenesti, de a deștepta și cultiva în toate păturile sociale ca o dogmă a existenței noastre naționale, cinstirea trecutului și prin materialul ce ar expune ar constitui o adevărată școală de patriotism".⁴

Alături de preocuparea pentru materialele arheologice și istorice, inițiatorii muzeului și-au îndreptat atenția și spre materialul etnografic: chilimuri vechi oltenesti, costume vechi țărănești, ceramică, unelte de gospodărie din lemn etc.

Muzeul regional doljean trebuia să cuprindă: secțiunea arheologică care era formată din: monumente epigrafice din epoca daco-romană, antichități preistorice, daco-romane, barbare și românești aflate în județul Dolj precum și în celelalte ținuturi oltene, antichități religioase românești, colecții de documente vechi, de fotografii a monumentelor vechi, colecții de medalii românești, de monede dacice, grecești, romane și românești; secțiunea etnografică care va cuprinde: materialul etnografic aflat prin comunele acestui județ: chilimuri vechi oltenesti, costume vechi țărănești artistic lucrate, colecții de vase (ceramică), de ouă încondeiate, de unelte și obiecte de gospodărie de lemn artistic sculptate.⁵

Specialiștii muzeului urmau să contribuie prin activitatea desfășurată "cu tot ce le stă în putință pentru studierea, colecționarea și conservarea monumentelor și obiectelor istorice și de artă națională" conform legii pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice din 1913.

Ulterior pe măsura îmbogățirii și dezvoltării colecțiilor și a experienței câștigate de colectivele de muzeografi, preocupările pentru constituirea, cercetarea, conservarea, restaurarea patrimoniului au dus la elaborarea unor

¹ Muzeul Olteniei, anul 1915, inv. 446, f. 1.

² *Ibidem*, f. 2.

³ *Ibidem*, f. 4.

⁴ *Ibidem*, f. 5.

⁵ *Ibidem*, f. 3.

regulamente de funcționare care aveau la baza lor principii valabile și azi în activitatea noastră. Astfel statutele Societății "Cercului științific craiovean" adoptate la 12 decembrie 1923 precizau astfel direcțiile de activitate pe linia patrimoniului: "înființarea în orașul Craiova a unui muzeu de istorie naturală, în primul rând regional, cu următoarele secțiuni :

- a) fizică, chimie, mineralogie, geografie, paleontologie, istorie regională, botanică, zoologie, medicală și pedagogică. Secția pedagogică va cuprinde tot felul de unelte care pot servi ca material didactic.
- b) editarea publicațiilor științifice.
- c) de a aduna, prepara, studia, clasifica, conserva și expune toate colecțiile necesare pentru studii și cercetări științifice pentru nevoile învățământului de toate gradele și categoriile. Conservarea bunurilor culturale constituind una din principalele funcții ale muzeului.
- d) Pe lângă muzeu va fi anexată o colecție de vederi fotografice, una de proiecție cinematografică și o bibliotecă⁶.

Dacă adăugăm la aceste considerații faptul că încă din deceniul al IX-lea, un grup de intelectuali craioveni au luat inițiativa înființării unui muzeu tehnic în Cetatea Băniei, ajungem la concluzia că inițiatorii înființării muzeelor craiovene au avut o concepție largă, modernă, asupra întregului patrimoniu, că ei s-au preocupat de constituirea, conservarea tuturor categoriilor valoroase ale creației materiale și spirituale ale poporului nostru⁷. În același timp documentele de constituire și regulamentele de funcționare ale primelor instituții muzeale evidențiază preocuparea pentru catalogarea și inventarierea bunurilor culturale, pentru creșterea colecțiilor prin cercetări, achiziții, donații, colectări și transferări precum și păstrarea acestora în condiții optime.

Odată cu dezvoltarea muzeului s-a evidențiat cu tot mai multă putere cerința înființării unor colective de specialiști care să participe la activitatea de cercetare, conservare și valorificare a patrimoniului. Dintre colectivele de specialiști care au activat de-a lungul anilor pe lângă muzeele craiovene un loc aparte ocupă și colectivul Institutului de Arheologie Olteană înființat în anul 1931 și care avea în vedere realizarea următoarelor obiective:

"1. Să intensifice cercetările și săpăturile arheologice în Oltenia.

2. Să inventarieze și să sistematizeze colecțiile de arheologie din muzeele regionale oltene, inventariind și obiectele arheologice de proveniență olteană ce se află în alte muzee din țară și din străinătate sau în colecțiile particulare. Acest inventar, pe cât va fi posibil, va fi însoțit de schițe, desene, fotografii și mulaje.

3. Să inventarieze și să rânduiască în ordine alfabetică pe județe și în ordine cronologică pe întreaga Oltenie, toate așezările preistorice romane, barbare, movile, valuri, drumuri, cetăți, precum și locurile unde s-au făcut descoperiri întâmplătoare de obiecte arheologice izolate. Acest inventar se va alcătui, pe de o parte, prin consultarea întregii bibliografii existente precum și pe baza colecțiilor și săpăturilor.

4. Să întocmească o hartă arheologică pe baza acestor două inventare.

5. Să privegheze și să ia toate măsurile ca legea Comisiunii monumentelor istorice, în ceea ce privește săpăturile arheologice să fie respectată. Săpăturile nu vor fi făcute decât de specialiști autorizați ai Comisiunii.

6. Să înainteze anual Comisiunii monumentelor istorice un raport amănunțit asupra întregii sale activități.

7. Să publice sub formă de memorii ale institutului studii și cercetări arheologice privitoare la Oltenia⁸."

Actualitatea obiectivelor înscrise în programul științific al Institutului arheologic oltean, prezența unor specialiști de prestigiu ca: Gr. Florescu, Ion Nestor, Dumitru Tudor, Dumitru Berciu, C. S. Nicolăescu-Plopșor, conservator general al muzeului doljean, activitatea de cercetare arheologică ca și manifestările științifice organizate de institut, cum ar fi cel de-al doilea congres de arheologie și numismatică organizat în urmă cu 50 de ani la Craiova, subliniază odată în plus preocupările instituțiilor muzeale pentru cercetarea științifică, conservarea și valorificarea patrimoniului. Din păcate însă, lipsite de bază materială solidă, de un număr suficient de specialiști, această activitate a rămas incompletă în ceea ce privește inventarierea bunurilor din patrimoniul cultural, unilaterală în domeniul restaurării, redusă ca cercetare doar asupra câtorva importante centre arheologice și monumente istorice de valoare excepțională.

Am prezentat doar câteva din preocupările primelor colective de muzeografi craioveni pe linia constituirii, păstrării și cercetării științifice a patrimoniului, deoarece numeroase dintre valorile descoperite sau achiziționate în acea perioadă fac parte din colecțiile de azi ale Muzeului Olteniei. În contextul în care muzeele au înregistrat în ultimele decenii creșteri importante în întreaga activitate de cercetare, conservare, restaurare și valorificare a patrimoniului cultural național, ocrotirea bunurilor culturale devenind astăzi o problemă care preocupă tot mai stăruitor specialiștii din instituțiile muzeale existente în țară și în străinătate.

THE PRESERVATION AND THE STUDY OF THE PATRIMONY OBJECTS. TOP PRIORITY OBJECTIVES IN THE ACTIVITY OF CRAIOVA MUSEUMS IN THEIR EARLY BEGINNING

Abstract

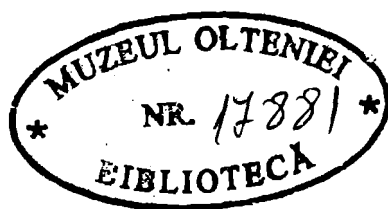
The author is concerned with the field of activity of museum curators: increasing the number of museum pieces, their study and the exhibiting and preserving of the patrimony. The author focuses on the regulations of the museum, most particularly on the preservation and protection of the exhibits against harmful agents.

⁶ Actul constitutiv și statutele Societății "Cercul științific craiovean", Tipografia "Eminescu" Craiova.

⁷ Nicolae P. Romanescu. Despre nevoia de a întocmi muzee comerciale, industriale și agricole. Cuvântare rostită în ședința deputaților din 12 ianuarie 1904, București.

⁸ Muzeul Olteniei, document, inv. 9948, f. 2-3.

• <i>Marian Cosac</i> _____ Paleoliticul superior vechi în România - o redefinire culturală necesară	DES NOUVEAUX CONSIDÉRATION SUR L'ANCIEN PALÉOLITHIQUE SUPÉRIEUR DE ROUMANIE 3
• <i>Marin Nica, Simona Lazăr, Dan Bălțeanu, Florin Ridiche</i> _____ Raport asupra săpăturilor arheologice de la Cârcea, punctul „HANURI” - campania 2000	LES RÉSULTATS DES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DÉROULÉS À CÂRCEA - "HANURI", L'ANNÉE 2000 7
• <i>Evghenia Naidenova, Gheorghe Ghanețovski, Marin Nica</i> _____ Brenița, o așezare neolitică din bazinul râului Iskăr - Bulgaria	BRENIȚA, UN SITE PRÉHISTORIQUE DU BASSIN DE LA RIVIÈRE ISKÂR-BULGARIA 23
• <i>Venislav Gherghov</i> _____ Câteva date despre așezările neolitice din împrejurimile orașului Plevna - Bulgaria	LES ÉTABLISSEMENTS NÉOLITHIQUES AUPRÈS DE LA VILLE PLEVNA-BULGARIA 29
• <i>Florin Ridiche</i> _____ Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara (partea a II-a)	NEUE ERGEBNISSE DES ERKENNTNISSES DER VERBICIOARA-KULTUR ZUSAMMENFASSUNG..... 33
• <i>Petre Gherghe</i> _____ Noi descoperiri numismatice în județul Dolj	NEW NUMISMATIC DISCOVERIES IN DOLJ COUNTY..... 64
• <i>Ion Georgescu</i> _____ Monede dacice în colecția personală	DACIAN COINS IN THE PERSONAL COLLECTION 66
• <i>Constantin C. Petolescu</i> _____ O nouă diplomă militară privitoare la provincia Dacia Inferior	UN NOUVEAU DIPLÔME MILITAIRE CONCERNANT LA PROVINCE DE DACIA INFERIOR 69
• <i>Dorel Bondoc</i> _____ O aplică romană din bronz cu email, de la Sucidava	A ROMAN BRACKET OF BRONZE WITH ENAMEL, FROM SUCIDAVA 77
• <i>Petre Gherghe, Florian Olteanu</i> _____ Aspecte ale educației și sistemului de învățământ în Dacia romană și Scythia Minor	ASPECTS OF EDUCATION AND THE EDUCATIONAL SYSTEM IN ROMAN DACIA AND SCYTHIA MINOR 79
• <i>Toma Rădulescu, Emilian Brezeanu</i> _____ Tezaurul de denari romani republicani descoperit la Craiova - strada Bucovățului (în memoriam învățător Constantin Lupeșcu)	THE THESAURUS OF ROMAN REPUBLICAN DENARI DISCOVERED IN CRAIOVA, THE STREET OF BUCOVĂȚ ... 87
• <i>Maria-Magdalena Dușescu, Ana-Maria Rădulescu</i> _____ Un nou lot monetar din al treilea tezaur de la Bârca	A NEW MONETARY LOT FROM THE THIRD THESAURUS FROM BÂRCA 90
• <i>Toma Rădulescu</i> _____ Tezaurul monetar de la Galicea Mare, județul Dolj, din vremea lui Filip Arabul	THE MONETARY THESAURUS FROM GALICEA MARE, DOLJ, BELONGING TO THE PERIOD OF THE ARABIAN PHILLIP 94
• <i>Ion Pătrașcu</i> _____ O hotârnicie de la Constantin Mihail Cehan Racoviți din anul 1756	UN DOCUMENT DU XVIIIÈME SIÈCLE 108
• <i>Aurelia Florescu</i> _____ Documente necunoscute despre familia Vladimirescu	DES DOCUMENTS INCONNUS DE FAMILLE VLADIMIRESCU 111
• <i>Vasile Novac</i> _____ Câteva scrisori inedite ale lui Nicolae Goleșcu trimise lui Cristian Tell	THE UNPUBLISHED LETTERS OF NICOLAE GOLESCU TO CHRISTIAN TELL 113
• <i>Maria Rădulescu</i> _____ Un tezaur de la 1848 descoperit la Valea lui Pătru, comuna Scaiești	A THESAURUS FROM 1848 DISCOVERED AT VALEA LUI PĂTRU, SCAIEȘTI 119
• <i>Iulian Oncescu</i> _____ Românii și politica Franței în sud-estul Europei (1866-1870)	LES ROUMAINS ET LA POLITIQUE DE LA FRANCE DANS L'EUROPE DE SUD-EST 123
• <i>Otilia Gherghe</i> _____ Parlamentul României și Războiul de Independență	THE ROMANIAN PARLIAMENT AND THE INDEPENDENCE WAR 126
• <i>Otilia Gherghe</i> _____ Din activitatea parlamentară a lui Dimitrie Șuculescu	ON THE PARLAMENTARY ACTIVITY OF DIMITRIE ȘUCULESCU 130
• <i>Luchian Deaconu</i> _____ Ion N. Romanescu (1895-1918), cel mai tânăr constructor de planeare din lume și unul din primii constructori de avioane din România	I.N. ROMANESCU (1895-1918) ONE OF THE PIONEERS IN THE ROMANIAN AIRCRAFT CONSTRUCTION 133
• <i>Luchian Deaconu</i> _____ Documente inedite referitoare la Constantin Brâncuși și Craiova	NOVEL AUTHENTIC MATERIAL WITH REGARD TO CONSTANTIN BRÂNCUȘI AND CRAIOVA 138
• <i>Petre Cârstea</i> _____ Contribuții hermeneutice la cunoașterea unor toponime și hidronime din arealul Văii Dunării, zona Calafat - Desa	HERMENEUTIC CONTRIBUTIONS TO THE KNOWLEDGE OF SOME TOPONYMS AND HYDRONYMS IN THE DANUBE VALLEY AREAL - CALAFAT - DESA AREA..... 143
• <i>Cristina Gașpar-Ghișescu</i> _____ Păstrarea, restaurarea și conservarea fondului de carte veche, rară, a Muzeului Olteniei	THE RECORDING, PRESERVATION AND RESTAURATION OF THE OLD RARE BOOK RESOURCE CENTRE OF THE MUSEUM OF OLTEANIA 145
• <i>Camelia Slabu</i> _____ Conservarea și cercetarea patrimoniului, obiective prioritare ale activității muzeelor craiovene la începuturile existenței lor	THE PRESERVATION AND THE STUDY OF THE PATRIMONY OBJECTS. TOP PRIORITY OBJECTIVES IN THE ACTIVITY OF CRAIOVA MUSEUMS IN THEIR EARLY BEGINNING 147

Macheta monumentului Independenței
ridicat la Craiova în anul 1913
(sculptor D. Pavelescu - Dimo)

Editura MORIN Craiova

ISBN 973 - 85320 - 3 - 5

Tipărit la MORIN COM Craiova

2001